3 1761 08820516 6

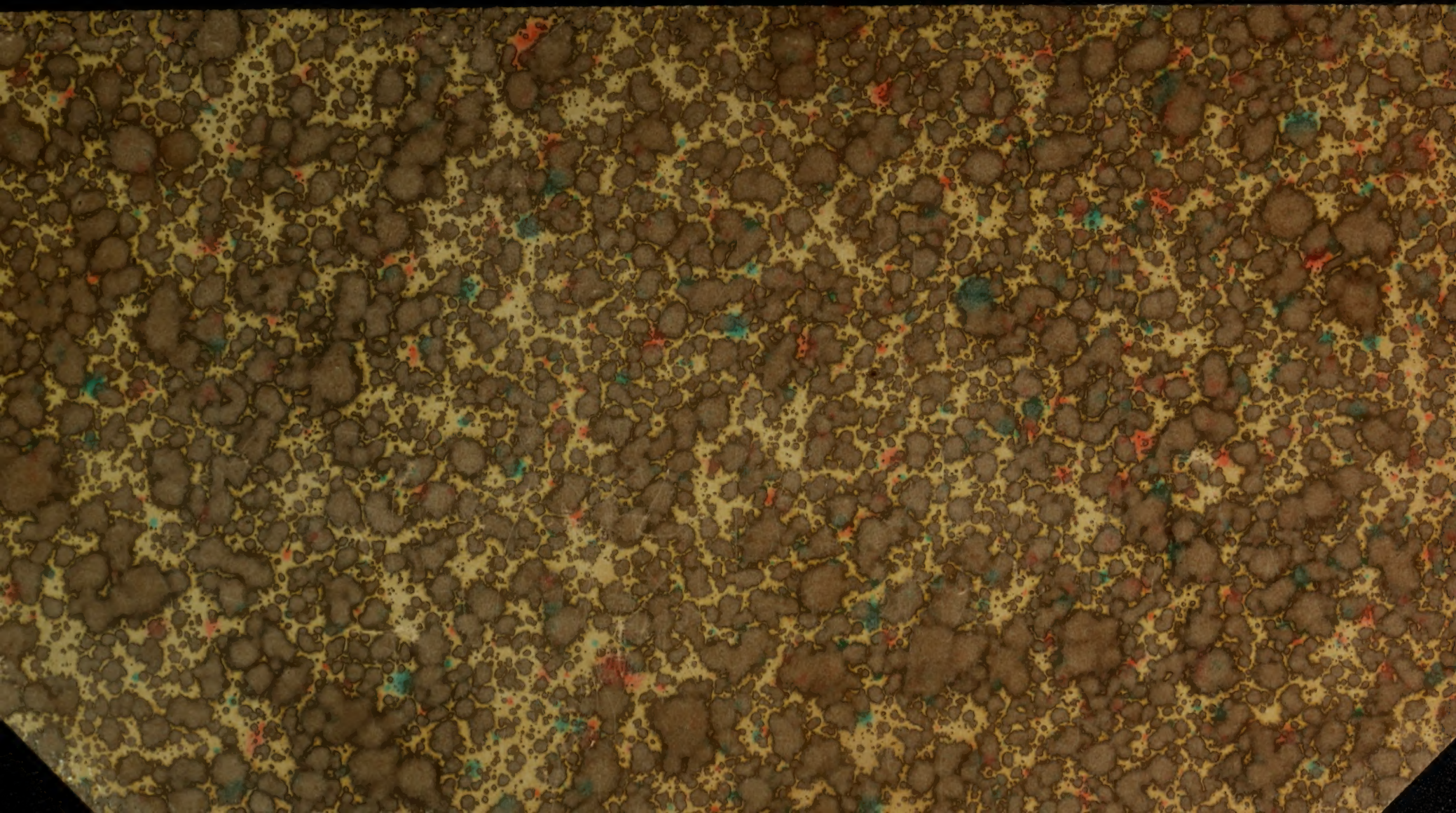

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

VIII

Ser. C
K 1825s

Karadžić, Vuk Stefanović (comp.)

СРПСКЕ

Srpske

НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

narodne pjesme

СКУПИО ИХ

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ

Knj. 8

КЊИГА ОСМА

У КОЈОЈ СУ ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ НОВИЈИХ ВРЕМЕНА О ВОЈЕВАЊУ ЗА СЛОБОДУ И О ВОЈЕВАЊУ ЦРНОГОРАЦА.

SEEN BY PRESERVATION SERVICES
DATE OCT 02 1987

(ДРЖАВНО ИЗДАЊЕ)

541646
27.5.52

БИОГРАД
ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1900.

UNIVERSITY OF TORONTO

52 2 25

ПРЕГЛЕД

	СТРАНА
Предговор	IX
1. Вук Зечанин и љуба му	1
2. Поп Милутин и Дрекаловићи	14
3. Љуба Бориште сердара и паша	19
4. Паша Скадранин и попадија попа Бошковића (из Паштровића)	22
5. Туре варошанче и Преврачев Радоња	24
6. Ђурђевић Мујо и Испорак Перош	26
6 б. Смрт двије младожење	29
7. Хамза Мусли-бего и Ћоровић Алија	30
8. Издаја од Ријана Ђура	33
9. Права плата невјернику (с једним варијантом)	41
10. Паша од Грахова и Влашић Милош	50
11. Кочо арамбаша и Церовић Остоја	54
13. Паша од Никшића и Станко Косорић	65
14. Паша од Грахова и Петар Бошковић	68
15. Смрт Алај-бега Ченгића	73
16. Чета Пиперска	77
17. Пипери и Ровчани	78
18. Гринчевић Осман и браћа Вукчевићи	83
19. Стаков Радоња и Цидић Аган	86
20. Никац од Ровина и Сукић барјактар	87
21. Шуњо Пешикан и Мујо Бајировић	91
22. Бећа Пелевић и Вујадинов Гаша	93
23. Освета Пиперска	96
24. Никац од Ровина и Амза капетан	99

СТРАНА

25. Вук Голубовић 108
26. Радуловић Симо 113
27. Мемед Веризовић и Саво Муратовић 116
28. Смрт Стојана Мартинова 121
29. Јунаштво два сердара Црногорска 124
30. Пјесма од Пипера 136
31. Пјесма од серашћера Ахмет-паше 138
32. Узимање Темишвара од Турака 1716. год. . . 139
33. Чупа капетан 141
34. Узимање Новог 144
35. Опет то исто (комад) 147
36. Освојење Дрежника 150
37. Бој на Дрежнику 153
38. Освојење Цетиња 157
39. Погибија Вакупљана 163
40. Ђерић Никола и Резовић Ибро (комад) . . . 164
41. Погибија српска под Дубицом 166
42. Пјесма генералу Неранчићу 169
43. О Бунапарти и Бечком ћесару 171
44. Похара Будве и Тројице 1813. год. 177
45. Устанак на дахије 184
46. Удар на Никшиће 188
47. Чавић Асан-ага и вила 199
48. Бој на Пожаревцу 204
49. Утјеха Србији 207
50. Црногорци и паша од Босне 212
51. Бој на Морачи 1821. год. 216
52. Бој на Додошима 220
53. Томановић Живко 229
54. Освета Црногорска 233
55. Освета Враштанина Мира 240
56. Колашинци 247
57. Смрт владике Петра 254
58. Пјесна од боја 1839. год. 259
59. Помоћ изненада 268
60. Бој под Острогом (1843. год.) 275

СТРАНА

61. Не зна се ко је кривљи 286
62. Невјера паше Скадарскога 1844. год. 323
63. Бој на Ситници 1849. год. 341
64. Турци и ускоци 349
65. Филип сердар и Мујо Лачевић 362
66. Бој у Созини 365
67. Бој на Колашину 374
68. Удар на Луково 377
69. Погибија Бећка Аџиманића 383
70. Ударац на кулу капетана Адама Илића . . . 387
71. Постанак књаза у Црној Гори 403
72. Смрт Ђулекова 461
73. Ударац Омер-пашин на Црну Гору (1852.-1853.) 468
74. Ударац Омер-пашин на Црну Гору (1852. год.) 563

ПРЕДГОВОР

У ову књигу су ушле песме јуначке новијих времена о војевању за слободу (додатак књ. IV.) и песме о војевању Црногораца.

Првих 70 песама су из Вукових рукописа, а остале четири из V. књиге Српских народних пјесама (Беч, 1865.).

Од ових песама што су из рукописа налазе се у Београдским рукописима само у препису: бр. 47—49, 52, 61, 64—66 и 70, а само у оригиналу: бр. 5—7, 10, 12, 14, 16—23, 30, 31, 34—42, 45, 50, 60, 67—69, а у оригиналу и у препису: бр. 9, 11, 25, 26, 29, 44, 46, 51, 53—55, 58, 59, 62 и 63; само у Петроградским рукописима: бр. 2, 4, 15, 24, 27 и 57; оригинал у Петроградским, а препис у Београдским или обратно: бр. 1, 3, 8, 28, 32, 33, 43 и вар. уз бр. 9.

Сами скупљачи дали су натписе песмама: бр. 25, 26, 28—32, 42—44, 46—48, 52—54, 58, 62—70. Вуковом руком су натписи песмама: бр. 9, 55 (и напомена), 59 (и напомена), и 61. Осим тога Вуковом руком написана је и цела песма под бр. 56. Осталима сам ја дао натписе.

У колико се могло видети, Вуку су послали од ових песама:

Поп Вук Мирковић песме под бр. 2, 4, 11, 25—27, 30, 31, 51, 53—57, 59 и 60.

Саво Мартиновић песме под бр. 9 и 29.

Вук Врчевић песму под бр. 47.

Владика Петар П. песме под бр 52 и 58. Можда их је он и спевао.

Ф. Радичевић, ђакон и учитељ са Цетиња, песме под бр. 65 и 66.

Саво Мартиновић спевао је песме под бр. 70 и 71.

Уз песму под бр. 64 стоји: В[ук?] В[рчевић?] (од Ђ[ука?] С[рдановића?]).

Уз песму под бр. 44. стоји напомена: „Казивао Грујо Јоков Радонић, и добио пет талијера од књаза Данила за казивање ове и још једне пјесме, 23. јула 1856. Записао Илија Бешевић, Његуш.“

Из Црне Горе су песме под бр. 5—7, 10, 12, 14, 16—23, 45 и 50.

Од осталих се скупљачи не знају.

У IX. књигу доћи ће остатак V. књиге (издање од 1865. године), попуњен песмама из рукописа.

о Божићу 1900.
Београд.

Љуб. Стојановић

ПЈЕСМЕ ЈУНАЧКЕ

НОВИЈИХ ВРЕМЕНА О ВОЈЕВАЊУ ЗА СЛОБОДУ И О ВОЈЕВАЊУ ЦРНОГОРАЦА

1.

Вук Зечанин и љуба му.

Запросио Зечанине Вуче
На далеко љепоту ђевојку
У Нишићу граду бијеломе
У сокола Нишића Андрије.
Вуче проси, а Андрија даје.
Када Вуче испроси ђевојку,
Он се врати Зечу каменому,
Па на Зечу покупи сватове:
Мало млого, свата пет стотина,
Право иде бијелу Нишићу.
Кад су дошли у Нишића града,
Андрија их добро дочекао:
Води Вука на врењију кулу,
А остале свате разредио,
Разредише што је за којега,
Ђе петину, а ђе десетину,
Андрија их добро дочекао.
Кад у јутру јутро освануло,
Освануло и сунце грануло,
Чауш викну, далбуана рикну:
„Азур, свати, извед'те ђевојку,
„Кратки данци, а дуги конаци,
„Оће нам се дома застарати.“
Онда Вуче дозива Андрију,

Па срдито бесједи Андрија:
„Ид', Андрија, изведи ђевојку,
„Па ђевојку подај ђеверима,
„А сам иди у нове арове,
„Изведи ми ђога од мегдана,
„Приведи га бињакташ-камену,
„Да појашем ђога од мејдана.“
А Андрија грацки старјешина
Зету Вуку на мо одговара:
„Оћу, зете, извести ђевојку
„Ал' ти нећу коња да опремим.“
А кад зачу Вуче Зечанине,
Колико је Вуче осилио,
Би волио да је погинуо,
Нег' што га је шура прекорио,
Па срдито шури бесједио:
„Орјатине, Нишићу Андрија,
„Добро памти, немој заборавит',
„Кад ти сестри у пооде дођеш,
„Вратићу ти жалост за срамоту.“
Андрија им изведе ђевојку,
Дариваше што је за којега:
Вуку даше лијепу ђевојку,
Уз ђевојку ата четвртака.
Отале се свати подигоше,
И одоше Зечу на крајину.
И то стаде земан по земану,
Мало млого, за годину дана,
А не смије Нишићу Андрија
Милој сестри ићи у пооде.
То застаде за двије године,
Не смје Андро ићи у пооде.

А то стаја три године дана.
То се чудо по Нишићу чуло,
Да не смије Нишићу Андрија
Милој сестри ићи у пооде.
Међу собом били говорили:
„Хвала Богу, чуда великога!
„Ђе не смије Нишићу Андрија
„Милој сестри ићи у пооде.
„Да је Бог дб и богородица.
„Да не има њина сестра Мара,
„Да не има брата ниједнога.
„Давно бисмо поодили Мару.“
То зачуо Нишићу Андрија,
Па јунаку врло мука била,
Па је своју дозивао мајку:
„Мила мајко, испеци колаче,
„Оћу сестри ићи у пооде,
„Да ћу знати да ћу погинути.
„Више, мајко, трпљети не могу,
„Што говоре Нишићи јунаци,
„Да не има наша сестра Мара,
„Да не има брата ниједнога,
„Давно би нам сестру поодили.
„Но је мене зазор и срамота,
„По закону од Бога грехота.“
Стара мајка сузе прољеваше,
И Андрији сину говораше:
„Не ид', сине, Зечу бијеломе,
„Оће тебе погубити Вуче.“
То Андрија мајку не слушаше,
Но дозива свог брата Ненада:
„О Ненаде, нежала те мајка!

„Као што ће скоро да те нема,
„Иди, брате, коњма у арове,
„Нека слуге два коња опреме,
„Мени ђога а теби дорина,
„Па се врати на бијелу кулу,
„Да се, брате, опремимо дивно,
„Да идемо сестри у пооде.“
Кад Ненаде брата саслушао,
Па на слуге срклет учинио,
Да опреме ђога и дорина,
Пак се врати на бијелу кулу.
Ту се браћа опремају дивно:
На се удре и срму и злату,
А на прса токе позлаћене,
Припасују мукадем-појасе,
За појасом пушке данискиње,
Припасаше сабље оковане,
Понесоше праха и олова,
А и пушке танке џеврдаре,
Мила мати спремила колаче.
Тад Нишићи Бога поменуше,
Два витеза коња посједоше:
„Због ом остај, наша мила мајко!“
Мајка даје добре благослове,
И поздравља милу ћерку Мару.
Два Нишића путем путоваше,
Док дођоше Зечу бијеломе.
Кад се близу Зечу примакоше,
Два Нишића јасно запјеваше:
„Весели се, наша сестро Маро,
„Ево теби браће у пооде.“
То је чула њина сестра Мара,

Како чула, по гласу познала,
Да су браћа обадва Нишића,
Подалеко сестра истрчала,
Руке шире, у лица се љубе,
Питају се за мир и за здравље.
Питају је два Нишића млада:
„Је л' на кули Вуче Зечанину?“
Мара каже браћи по истини:
„Нема Вука на бијелој кули,
„Отишо је у лов у планину,
„Еда бог да отуд да не дође!
„Он вам, браћо, о невјери ради.
„Ако ћете сестру послушати,
„Вратите се Нишићу бијелу.“
То срамота бјеше Нишићима,
Већ одоше на Вукову кулу,
На сједоше пити рујно вино.
Док стадоше рти пропадати
Из планине под бијелу кулу.
Онда браћа Мари бесједаху:
„Чиј' су рти, и чиј' су загари,
„Што на њима свилени покровци,
„Поднизати од злата прапорци?“
А бесједи њима сестра Мара:
„Јесу рти Вука Зечанина.“
Таман они у ријечи бјаху,
Помоли се Вуче Зечанину,
За њим иде тридесет делија.
Кад то виђе њина сестра Мара,
Оде млада низ бијелу кулу,
На сусрете Вука господара.
Онда Вуче Мари бесједио:

„Чиј' ли коњи по арови вриште?“
А Мара му по истини каже:
„Господару, Вуче Зечанину,
„Дошла су ти два твоја шурака,
„Два шурака оба брата моја.“
А кад чуо Вуче Зечанину,
Окреће се на обадве стране,
Па он виче тридесет делија:
„До сад сте ми били вјерне слуге,
„А од сада моја мила браћа,
„Потрчите на бијелу кулу,
„Да закољем моје двије шуре.“
Мара куми Богом истинијем
И српскијем светијем Јованом,
И још више Богом братимила:
„Не сагуби моју браћу милу,
„Јер се сестра браће ужељела,
„Не остави саморану мајку,
„А и њину сестру без заклетве.“
Зато Вуче ни абера нема,
Не примаше кумства ни братимства,
Већ на слуге срклет учинио,
Љубу своју руком ударио;
Колико је лако ударио,
Низ образ јој рану начинио,
Два јој здрава зуба саломио
И четири с мјеста помјерио,
Зали крвца низ бијело лице.
Мара бјаше соја јуначкога,
Па потрча у мермер-авлију,
Прије свију уграбила врата,
Уграбила па је затворила,

И утрча у бијелу кулу,
Затвори је баш кô и авлију.
Кад изађе на бијелу кулу,
Мара виче два Нишића млада:
„Браћо моја, обадва Нишића,
„Ви оћете оба погинути,
„Но узмите пушке цеврдане,
„Отворите демирли пенџере,
„Браните се са Небојше куле,
„Браните се, замијените се.“
Кад Нишићи то чудо виђеше,
Милу сестру сузну и крваву,
Нишићи су од боја јунаци,
Докопаше пушке цеврдане,
Отворише демирли пенџере,
Па се бране са Небојше куле,
Док петнаест погибе Зечана;
Још се бране два Нишића млада,
Док погибе тридесет Зечана.
Све се Зече на гомиле збија,
А Вукову опколише кулу,
Опколише, војском обградише.
Ал' се бране два Нишића млада.
Док четерес погибе Зечана.
Сад да видиш муке и невоље
За јунаке од Нишића града,
Буто пиште два Нишића млада.
Долази им мила сестра Мара,
Разговара два Нишића млада:
„Не бојте се, моја браћо драга,
„Доста има праха и олова
„И силистре бистрога кремења.“

Пуно јесте (!) донесе вишека,
И оружје Вука Зечанина.
Мара пуни пушке џеврдаре,
Пуне даје браћи Нишићима,
А Нишићи добри су јунаци,
Пак се бране са Небојше куле,
Док педесет погибе Зечана;
Све се Зече на гомиле збија.
Кад то виде Вуче Зечанину,
Он повика грлом бијелијем:
„Браћо моја, Зечани јунаци,
„Видите ли моје двије шуре,
„Каке јаде данас учинише,
„Већ ви мене данас послушајте,
„Донесите сламу и сијено,
„Запалите око моје куле,
„Нек изгори, остала ми пуста!
„Још ја имам моје двије куле.“
Тад Зечани Вука послушаше,
Донесоше сламу и сијено,
Око тамне обложише куле,
Запалише сламу и сијено.
Кад је ватра жива уватила,
Запали се кула и авлија,
Јошт се бране два Нишића млада,
Седамдесет убише Зечана,
Што мртвије, а што рањеније.
Сад да видиш чуда изненада,
Запишташе два Нишића млада,
Јер им ватра додијала жива,
Љуто пиште јел им за невољу,
Јер им муке додијаше тешке.

У мукама сестра дотрчала,
Милој браћи Мара проговара:
„Браћо моја, обадва Нишића,
„Срамота је да ви погорите,
„Ајте за мном низ бијелу кулу,
„На кули ћу отворити врата,
„Дако би вам срећа донијела,
„Да ви добре коње пограбите.“
То Нишићи сестру послушаше,
Па за сестром низ кулу одоше,
И оштре су сабље повадили.
Сестра браћи отворила врата,
Та да видиш два Нишића млада,
У Зечане јуриш учинише:
Куд пролази Нишићу Андрија,
Ту би двоја кола пролазила;
Куд пролази Нишићу Ненаде,
Ту би троја кола пролазила.
А Зечани нагло умакоше,
У то доба мила сестра Мара
Оба коња витеза доведе,
А Нишићи коње посједоше,
У Зечане громко ударише.
А да видиш Нишића Андрије,
Натраг себе и ђогата врати,
Мару сестру увати за руку,
Те је тура за се на ђогата,
И кроз војску здраво утекоше,
А за њима Вуче Зечанине,
И остала сва Вукова војска.
Кад да видиш чуда великога,
Ђе је срећа ту је и несрећа,

Ками мајци, да би погинуо!
Сусретоше Мата чобанина,
А са Матом тридесет чобана.
Неко чудо зачуо је Мато,
Па у себе Мато промислио,
Да је на Зеч војска ударила.
Трчи Мато што боље могаше.
Кад га виђе Вуче Зечанине,
Виче Вуче грлом бијелијем:
»А ђе си ми, Мато чобанине,
»У зо̂ час ти пушку набавио
»У Млетака за триста дуката.
»Ти се фалиш, Мато чобанине,
»Да ти бијеш орла под облаке,
»Удри данас моје двије шуре.«
Кад то зачу Мато чобанине,
Земљи паде, пушци огањ даде,
Те погоди Нишића Ненада,
На прси му токе проломио,
И на пљећа пенџер отворио,
Ненад паде, а Вуче допаде,
Па Ненаду посијече главу,
А побјеже Нишићу Андрија.
Мудар бјеше Вуче Зечанину,
Па разапе Нишића Ненада,
Од мртвога учинио жива,
Више т'јела постави му главу,
Па он грлом бијелијем виче:
»Страшљивице, Нишићу Андрија,
»Зар не жалиш свог брата Ненада,
»Није теби Ненад погинуо,
»Но га пушка мало обранила,

„Од доброга коња одвојила.
„Вићи брата, стоји на ногама,
„Ја ћу ти га на муке турити,
„Најпосље му очи извадити.“
А Андрија срца јуначкога,
Жао му је свог брата Ненада,
А жалије брата од свијета,
Па поврати ђога од мегдана,
Не би л' брата избавио свога,
А потрже сабљу саковану,
У Зечане коње нагоњаше,
Ђе гођ кога сабљом удараше,
Пресијеца на дв'је половине,
До Ненада коња догоњаше.
Кад сагледа свог брата Ненада,
Плећа даде, а бјежати стаде.
Камен мајци да би утекао!
Дотле Мато пушку напунио,
Па га пушком од образа гађа,
И погоди Нишића Андрију
Насатице међу цигерице,
Јунак паде у зелену траву,
Андро паде, а Вуче допаде,
Па Андрији посијече главу,
Па увати своју вјерну љубу,
Па јој даје мртве братске главе,
Двије главе, а у двије руке:
„На их носи Зечу на капију,
„Побиј главе на шиљато коље,
„Те окити Зеча бијелога.“
Па узеше куке и мотике,
Укопаше Зечане јунаке.

Онда Вуче позива кнезове
Од његова Зеча бијелога,
Да их части и умори љубу.
На сједоше ладно пити вино,
Мара служи лозовину вино,
Донесе им вина свакојака,
Кака вина од седам година.
Кад с' Зечани напојише вина,
Сваки леже стрмо без узглавља.
А да видиш' миле сестре Маре,
Узе Мара пламена анџара,
Закла Мара двадес и четири,
Вуку веже руке наопако,
На узима плетену канџију,
Те удара Вука Зечанина:
„Устај курво, Вуче Зечанине!“
Кад се трже Вуче Зечанине,
Те сагледа око себе мртве,
А кнезова двадес и четири,
И те би ти јаде опростио,
Ал' бијеле руке савезате,
Куми Мару Богом и Јованом:
„Богом сестро, моја вјерна љубо,
„Поклони ми живот на мејдану.“
А Мара му на то одговара:
„Курво сине, Зечанине Вуче,
„Ја сам тебе Богом братимила
„И кумила светињем Јованом,
„Да ти мени браћу не сагубиш.
„Ти не примаш кумство ни братимство.“
На да видиш вијернице љубе,
Пребн Вуку и ноге и руке,

И живе му очи извадила,
Па овошти бијелу кошуљу,
Овоштила па је осмолила,
Па обуче Вука господара,
А запали бијелу кошуљу,
На мукама изгорио Вуче.
Па узима два посавца сина,
Обадвоје сабљом пресијече:
Из зла рода да није порода.
Братимске је коње опремила,
Понесе им руо и оружје,
Са капије скиде братске главе,
Тури главе коњма у зобницу,
Па посједе братина ђогата,
А дората свеза за ђогата,
Право оде у Нишића града.
Кад се Мара примаче Нишићу,
Онда свану и сунце ограну.
Далеко је мајка угледала,
Па пред Мару брже истрчала,
Познаде је сузну и жалосну.
Мајка кука кано кукавица,
Мара кука кано ластавица.
Мара мајку своју разговара:
„А не бој се, моја мила мајко,
„Мара ти је браћу осветила,
„И главе им Нишићу донела,
„Да се с њима стара договараш.“

2.

Поп Милутин и Дрекаловићи.

Полећела два галића врана
Од Рикавца зелене планине,
Долећеше у Куче камене,
На бијелу кулу Дрекалову,
Отале су трудне починуле,
Починуле тере загракнуле.
Од двора их нико не чујаше,
До љепоте Дрекалове Стане,
Па узимље дрвље и камење,
Па одгони двије тице вране.
Па су вране тице одлећеле,
Па на кулу опет попадале,
А Стана је тицам' бесједила:
„О Бога ви, двије тице вране,
„Откле сте ми јутрос долетнуле,
„Је л' Бог дао и срећа од Бога
„Да сте јутрос од наше планине,
„Вићосте ли Дрекала војводу,
„И мојега Лала и Лазара,
„И од попа најстаријег сина;
„Вићосте ли попадију снау,
„Оставља ли овце и јагањце,
„А шика ли два близанца сина,
„А лају ли вашке на торину?"
Једна граје, друга проговара:
„О Бога ми, Дрекалова Стано,
„Јесу вране тице злогласнице,
„Јесу раде добре казат' гласе,
„Ма нећемо нег' што је истина.

„Јесмо јутрос од ваше планине,
„И вићесмо Дрекала војводу,
„И од попа најстаријег сина,
„И вићесно Лала и Лазара,
„И вићесмо снау попадију,
„Устављаше овце и јаганце,
„А шикаше два блиѕанца сина,
„И лајаху вашке на торину.
„Враг донесе попа Милутина
„Од тврдога села Клименаца
„Су његово тридест Климената,
„Ударише јутрос на торину,
„Посјекоше Дрекала твојега,
„И Лазара погубише сина,
„И Перишу попа посјекоше,
„И заклаше два нејака сина,
„Попадију снау заробише.
„Не погуби Дрекаловић-Лала,
„На Лалу је Подгорички' одѐло,
„Е је Лале попа преварио,
„Да је момче Подгоричко било,
„Дивна слуга бега Личанина,
„И бегово хиљаду оваца.
„Често попе иде у пазаре,
„Не смијаше погубити Лала,
„Ето ти га двору бијеломе,
„Ће он гони хиљаду оваца.“
Кад то чула Дрекалова Стана,
Закукала како кукавица,
А преврће као ластавица,
А бијелу затворила кулу,
Ето ти је горе уз планину.

Када срете Дрекаловић-Лала,
Ће он иде двору бијеломе,
И он гони хиљаду оваца,
На је Стане била бесидила:
„Благо мени, Дрекаловић-Лале,
„Благо мени јутрос и довијек!
„Од Дрекала не смеће се трага.“
Дођераше у авлију овце,
На је мало постајало бриме,
Мало бриме, пунана година,
Књигу пише Дрекаловић Лале,
На је шаље у кршне Клименте,
А на руке попу Милутину:
„А чујеш ме, попе Милутине,
„Ја сам чуо, а људи ми кажу,
„Да је у те шћерца од удаје,
„А ја сам ти, попе, од женидбе,
„Оди, попе, да с' пријатељимо,
„И да старе крви помиримо.“
Кад је попа књига допанула,
Књигу гледа попе Милутине.
Каде виђе што му књига пише,
А он брже другу накитио,
И у књизи Лала поздрављаше:
„Синко Лале, и сретно ти било!
„Купи свате; ајде по ђевојку,
„Купи свата колико ти драго.“
Кад је Лала књига допанула,
Кад ли виђе што му она пише,
На на прешу окупи сватове,
Док сакупи до триста сватова,
Све по избор добријех јунака.

Отоле се свати подигоше,
И одоше до кршне Клименте
А на дворе попа Милутина.
Попе свате дочекује дивно,
Засједе их за софре господске.
Кад се свати пића напојише,
Сваком даше што је за којега,
Неком јаглук, а неком мараму.
Отолен се свати подигоше,
И одоше зеленом планином.
Кад дођоше у Куче камене
Пред бијелу цркву свету Петку,
Ту вјенчаше Лала и ђевојку.
Отоле се свати подигоше,
И одоше на бијелу кулу,
Вино пише за неђељу дана.
Кад се пуна напуни неђеља,
Разврже се кита и сватови,
Сваки оде својој кули билој,
А остаде Лале и ђевојка.
Па је мало постајало било,
Мало бриме пунана година,
Чедо роди Лалова љубовца,
Чедо мало, ма је мушка глава.
Свак ми Лалу чедо честитује,
Свак доходи њему на честито.
Ал' је Лале љуби укорио:
„Анђо моја, ти си безроткиња,
„Свак ми чедо честитује младо,
„Од рода ти ниђе нико нема.“
Анђи ово много мучно било,
И уљезе у камару тавну,

Па довати оно пе́рје танко,
Па је перјем у лице удрила,
Из лица је крви уватила,
Пак написа листак књиге танке,
А у књигу баба поздрављаше:
„О мој бабо, попе Милутине,
„Ал' не чујеш, ал' абера немаш?
„Ево има годиница дана
„Откад си ме удомио, бабо,
„И чедо сам мушко породила.
„Свак ми, бабо, чедо честитује,
„А с тебе сам укорена, бабо,
„Укорена јутром и вечером,
„Од рода ми ни́је нико нема,
„Да сам јадна, бабо, безроткиња.
„Нег' окупи тридест Климената,
„И доведи девет бра́ће моје,
„Оди, бабо, у Куче камене.“
Каде попа књига допанула,
Књигу гледа попе Милутине,
Књигу гледа, сузе пролијева,
И дозивље до девет синова,
А од земље на ноге скочио,
Па сакупи тридест Климената,
И подиже до девет синова,
Ето до́ђе у Куче камене
На бијелу кулу Дрекалову.
Ал' их Лале дочекује дивно,
Клименте је за софру ставио,
Дава њима пива и јестива,
Налијева вина и ракију,
Присипље им шербет медовину

Климентама да је слађе вино.
Ће сиђеше, туна попадаше.
А да видиш Дрекаловић-Лала,
Он дозивље од Мораче кнеза:
„Побратиме од Мораче кнеже,
„Али сада ал' икада дођи,
„Да ми старе крви подмиримо."
Па се кнеже на ноге скочио,
Па ми закла тридест Климената.
А да видиш Дрекаловић-Лала,
Он ми закла до девет шурева,
И закла ми таста попа свога.
Кад то виђе Дрекалова Анђа,
Закукала како кукавица.
Па јој вели Дрекаловић Лале:
„Мучи, Анђе, три те јада била!
„Ласно ћемо томе учинити:
„Попа твога за попа мојега,
„Браћу твоју баш за браћу моју,
„А Клименте за бијеле овце."
И Клименте у јаму бацише.

3.

Љуба Борише сердара и паша.

Паша паде Гацку каменому,
Па у Гацко табор учинио.
Тамо раја паши долазила,
И сви прочи српски поглавари,
Ал' му нема Борише сердара
Из Језера мјеста питомога.

А паша им 'вако бесједио:
„Море камо Бориша сердаре?“
Сви кнезови паши бесједили:
„Бориша се тамо задоцнио,
„Јер се сердар скоро оженио,
„Узео је танку Црногорку,
„Онаке је ни вићели нисмо.“
А паша се ашик учинио.
Таман они у ријечи бјаху,
Док ето ти Борише сердара,
Јаше сердар вранца од мејдана,
Па ето га паши под чадором.
А паша му стаде бесједити:
„О Борише, силан ћаурине,
„Јесам чуо, и казују људи,
„Да ти имаш вијерницу љубу,
„Онаке је у Језера нема;
„Да ми очеш љубу поклонити
„Једну ноћцу мени за љубовцу,
„За тебе би, влаше, боље било.“
Бориша му срдит одговара:
„Чу ли, пашо, мили господару,
„Ја сам чуо ће казују људи,
„Имаш, пашо, двије вјерне љубе,
„Да ми очеш једну поклонити,
„Не би ти се, пашо, ни познало,
„Ти би другу набавио љубу.“
Кад то чуо паша господине,
Он намаже оком на целата,
Сабљом ману, пос'јече му главу.
Тури паша под шатора главу.
Виче паша ћају Усејина,

Да отиде у Језера равна
Б'јелој кули Борише сердар:
„Увати му и доведи љубу,
„Честита ћу тебе учинити.“
Скочи ћаја на ноге лагане,
Па покупи неколика друга,
Оде ћаја у Језера равна
А до куле Борише сердара,
Уфати му вјереницу љубу,
Одведе је паши под шатора.
Доцкан ћаја паши долазио,
По јацији и по вечерама.
Узе паша Боришину љубу,
Па је води себи под шатора.
Када дође Боришина љуба,
Те сагледа Боришину главу,
Шатора је руком затворила,
А пашину сабљу повадила,
Па је паши ријеч бесједила:
„Мене мила заклињала мајка,
„Да не љубим другога јунака
„Но Боришу српскога сердара,
„Мени младој мила господара.“
Трже сабљом, пос'јече му главу,
Те му главу у зобницу баци,
И састави с оном Боришином.
Када ноћи позадуго било,
Узе млада Боришина вранца,
Паши узе руо и оружје,
А зобницу вјеша о ункашу,
Па посједе Боришина вранца,
Оде млада у Језера равна,
И однесе Боришину главу.

4.

Паша Скадранин и попадија попа Бошковића.

(из паштровића)

Попадија попа Бошковића
Она пије с делијама вино,
Вино пије, ма се не опија,
Све делије на вино добива.
То зачуо паша Скадранине,
Књигу пише попу Бошковићу:
„Чу ли мене, попе Бошковићу
„Ја сам чуо, кажевали су ми,
„Јере имаш младу попадију,
„Која пије с делијама вино,
„Вино пије, ма се не опија,
„И делије на вино добива,
„Шиљи ми је Скадру бијеломе,
„Е ћу с њоме пити мрко вино.“
Прими књигу попе Бошковићу,
Па кад виђе што му књига каже,
Љуто су га сузе попануле,
А гледала попадија млада:
„Што је, попе, драги господаре,
„Откуд те је књига допанула,
„Што је књига тако жалостива,
„Или те је мегдан допануо,
„Па не можеш на мегдану поћи?“ —
„Попадија, драга душо моја,
„Није мене мегдан допануо,
„Него ме је књига допанула
„Од силнога паше Скадарскога,
„Да ти идеш Скадру бијеломе,

„Оће ми те паша преузети.“
Али вели млада попадија:
„Не бој ми се, попе господару,
„Мене тамо ништа бити неће,
„Ја ћу с пашом пити вино ладно,
„Пашину ћу изгубити главу,
„И догнати коња пашинога,
„По одаји покупити благо.“
То изрече, на ноге скочила,
Па узјаша коња големога.
Кад је дошла на мост на Бојану,
Угледа је паша Скадранине,
Па дозива своје вјерне слуге:
„Слуге моје, итро поитајте,
„Сретите ми попадију младу.“
Итро су га слуге послушале,
Сусретоше младу попадију,
Па је воде паши у одају.
Попадија с пашом пије вино.
Паша њојзи ријеч говораше:
„Попадија, драга душо моја,
„Ајде мало да се поиграмо.“ —
„Стани, пашо, драги господаре,
„Нијесам се још напила вина.“
Мијешала вино и ракију,
Док је пашу добро изопила.
Паде паша главом на трпезу.
Пашине је слуге дозивала,
Поведоше пашу у одају.
Када нојца по по ноћи дође,
Извадила злаћана анџара,
Па удари пашу господара.

Колико га лако ударила,
На анџар му срце извадила;
Паша јекну, а одаја звекну,
Пашине се подигоше слуге.
Ма говори попадија млада:
„Бог т' убио, паша господаре,
„Твоје ти се подигоше слуге,
„Не могу се с тобом поиграти.“
Пашине се слуге препадоше,
Те се они натраг повратише,
И тврдога санка боравише.
Подигла се млада попадија,
Покупила по одаји благо,
И његово злаћено оружје,
И његово све рухо господско,
И његова претила ђогата.
Отолен се она подигнула,
Здраво дошла у Црницу млада
Свом драгану попу Бошковићу.

5.

Туре варошанче и Превračев Радоња.

Кује коња Туре варошанче
У бијелу шехер-Подгорицу,
Ђого му се ковати не даје,
Пого ми је Туре говорило:
„Што је, ђого, пуст му остануо!
„Не кујем те да те препродајем,
„Но да идемо, ђого, у Пипере,
„У Пипере на село Стијену

„На бијелу кулу војводину,
„Да му вјерну заробимо љубу
„По имену госпођу Јелену.“
Ма не вели Туре ако Бог да,
Ако Бог да, ни помоћ' му неће.
Стаде вранац, те га потковао,
Па се врану у рамена бачи,
И Рибницу и Ливаде мину,
И Морачу воду прегазили,
Брзо дође на село Стијену
Пред бијелу војводину кулу.
Ал' га виђе госпођа Јелена,
Но јој Турѣ божу помоћ вика.
Млада му је помоћ прифатила.
Па је Туре за војводу пита:
„Ѣе ти је војвода Ивеза?“
Јелена му ријеч говорила,
Да су се земље саставиле
А на станак с Бјелопавлићима.
Јелени је Туре бесједило:
„Изнеси ми у кондијер вина.“
Хитро га је млада послушала,
Изнесе му у кондијер вина.
Не ће Туре ни чашу ни вино,
Но Јелену за бијелу руку,
Гр је бачи за собом на врана,
Па побљеже низ село Стијену,
И ували преко Стрганице.
Да је коме жалост послушати,
Чудно цмили госпођа Јелена,
Све кликује, не немаше кога.
Докле Туре на Морачу дође,

Ал' се добар јунак нагонио
Од Роганах Преврачев Радоња,
Ловијаше рибу на удицу,
Па бријегом од Мораче пође.
Док Радоња на пећину дође,
Али Туре ђе гази Морачу.
Вика Преврачев Радоња:
„О Јелена, војводина љубо,
„Уклони се по лијевој банди,
„Укажи ми плећи од Турчина.“
Јелена се бјеше уклонила,
А Радоња упали латинку;
Те погоди на коња Турчина,
Паде Туре у воду Морачу;
На њега је јунак долетио,
Ограби му главу и оружје
И његова коња дебелога.
И Јелени коња поклонио,
А оружје себе оставио.
Они глас по Пиперах дође,
Пипери му шемлак учинише.
И то било, здраво дружино!

6.

Ђурђевић Мујо и Испорак Перош.

Зафали се Ђурђевићу Мујо
Од Медуна града бијелога,
Да се Туре оженити неће
Ни Туркињом нити ће Латинком,
Досим Маром Поповић-Ивана

Сасред Зете, а из Турске раје.
А скочио од земље на ноге,
И узео коња и оружје,
Па навали Туре низ Дољане,
Док на дворе Поповића дође.
Но га виђе Иванова Маре.
Но ју Туре за Ивана пита,
А Мара му дивно кажевала:
„Отиша је Поповић Иване,
„Отиша је Подгорици варош,
„А Хоташ је момче код овацах.“
Таде Мујо Мару уфатио,
Бачио је за собом на вранца,
А побјеже пољем зеленијем.
Глас допаде браћи Поповића:
Пороби се Иванова Маре,
Поведе ју Ђурђевићу Мујо.
За њим трчи Поповић Иване,
И сустиже на Дољане Муја.
Обрну се Ђурђевићу Мујо,
На брицке се сабље ударише,
Обље им се пусте саломиле;
За б'јела се грла уфатише,
А носе се по долини црној.
Таде вика Поповић Иване,
„Хај, ђе си ми, Поповић-Хоташу!“
У то Хоташ из пријека дође;
У јунака не бјеше оружје,
Па покупи студено камење,
Ево гађа Ђурђевића Муја,
Но Ивана брата његовога,
Мртва га је земља дочекала.

Кад то виђе Поповић Хоташу,
Он побјеже пољем зеленијем.
Но је Туре Мару дофатило,
Млада Мара ходит' не могаше,
А по сабље Мујо дофатио,
Те на двоје прес'јече влахињу,
Из ње чедо искочило живо.
Пође Мујо у Куче камене.
Таде дође Поповић Хоташу
На Ивана брата његовога,
Али нађе оно чедо лудо,
Ђе се живо по травици ваља,
Па га зави у скут од дољаме,
Понесе га двору жалосноме,
Те је лудо чедо покрстио,
И дивно му име изабрао,
По имену Испорак Перошу,
Те га медом и шећером рани.
Кад прифати дванајест годинах,
Ситну је књигу накитило,
Те ју посла очину крвнику:
„О крвниче, Ђурђевићу Мујо,
„Знаш ли, Мујо, што је пријед било,
„Кад м' изгуби и оца и мајку?
„Ходи дођи на Мрамор крвави,
„Да бијели медан дијелимо."
Виђе Мујо књига што му пише,
Па он узе коња и оружје,
И отиде ђетету на медан,
И ту нађе Испорак Пероша.
На брицке се сабље ударише.
Но дијете лудо и нејако,

Погони га Туре медану.
Дијете се добро напучило,
Ману сабљом и руком десницом,
Пос'јече му главу од рамена,
Па му узе коња и оружје,
И отиде здраво на дворове,
Здраво дође, весела му мајка!

6.

Смрт двије младожење.

У Богића у Морачу доњу
У њега се три весеља граде:
Кћер удаје, а два жени сина,
Кћер удаје у Васојевиће,
А синове жени из Дробњаках.
Он окупи сватах пет стотина,
Поведе их зеленом планином,
Докле дође у племе Дробњаке.
Ту сватове димно дочекали,
Дадоше им даре и ђевојке,
И ојдоше зеленом планином.
Кад дођоше Брду Млијечноме,
Ного вика војводе Богићу:
„Сад сватови коње разиграјте,
„Ко најпрви дође Јели Крњој,
„Хоћу њега послат' на муштулук.“
Сви сватови коње разиграше,
Ма најпрве двије младожење.
Послаше их у Морачу доњу.
Кад дођоше у Плочник планину,

Ту је њима лоша срећа била,
Е их турска чета дочекала,
Обојици главе окинула,
Узеше им коње и оружје,
Па играју од Нихшића Турци,
Главама се бјеху посилили.
Оно чуше кићени сватови,
Потрчаше, Турке претекоше,
И с Турцима џанак заметнуше,
Посјекоше дванаест Тураках;
Оњен нину браћу покопаше.
А да видиш жалост од војводе,
Ка' је своје снахе дофатио,
И јаглаке на њих омрчио,
Заплака се ка дијете мало,
Па их бјеше Богић пригрлио,
Ондоле их натраг оправио,
И њима је ријеч говорио:
„Хајте с Богом, моје снахе миле,
„Ко ве срете, синко, да не рече,
„Да не рече, е сте бјегунице,
„Но да свак зна е сте удовице
„Ка с' ископа кућа војводина.“

7.

Хамза Мусли-бего и Ђоровић Алија.

Вино пије Хамза Мусли-бего
У бијелу Колашину граду,
К њему иде сиротиња љута,
Сиротиња из окола раја,

И пред свога плачу господара:
„А помага', Хамза Мусли-бего,
„Од зулума Ћоровић-Алије,
„Његов ни је зулум одолио,
„Роби робе, а сијече главе.
„А све бисмо јаде опростили,
„Не можемо опростит' никако,
„Што понесе с чивлака вшеницу,
„Мука наша, а баштина твоја.“
Но да рече Хамза Мусли-бего:
„А чу ли ме, моја рајо права,
„А да би га не родила мајка,
„Но кобила која дора мога
„Теке сретнем Ћоровић-Алију,
„Мојом ћу га сјајном пушком гађат',
„На њем' манут' ђордом од рамена.“
Оно зачу Ћоровић Алија,
Сјетно Туре низ сокаку шета,
Нити спава, ни с ким проговара,
Нити клања, ни авдес узима.
Но га пита остарела мајка:
„А што ти је, мој синко Алија,
„Што си ми се, сине, осјетио?“
Но Алија мајци кажеваше,
Све јо' с прве до потоње каза.
А Алији говорила мајка:
„А, не бој се, мој синко Алија,
„За то ћу те ласно научити.
„Хајд' узјаши дора дебелога
„И припаши свијетло оружје,
„Собом зови Мушов-капетана,
„Право хајте преко Колашина,

„Па сврните испод Рујевика,
„Те узмите два бијесна вука,
„Мурат-агов' Асана и Зека,
„Право хајте преко Колашина,
„Отидите на дворе Муслића,
„Они ће те помирити шћиме.“
Но Алија мајку послушао,
На он узе коња и оружје,
Собом зове Мушов-капетана,
На ојдоше прео Колашина,
И сврнуше испод Рујевика,
Собом зову два бијесна вука,
Мурат-агов' Асана и Зека,
Отидоше на дворе Муслића.
Но говори Мурат-агов Зеко:
„О Турчине, Мушов-капетане,
„Ако буде мука од Муслића,
„Оћемо л' се поклат' за Алила,
„За Алила за друга нашега.“
Но капетан Зеку говорио:
„Који неће, остала му пуста!“
Кад дођоше под дворе Муслића,
Под дворе му коње савезаше,
Изљегоше бегу на чардаку.
Стан' да видиш Хамзу капетана,
Теке виде Ђоровић-Алију,
Он упали двије кубурије,
Те погоди Ђоровић-Алију,
Мртва га је земља дочекала.
А да видиш бруке и невоље,
А грдила Мушов-капетана,
Како бјежи преко Колашина

Без сабљице и коњика врана.
Но не оте два бијесна вука,
Два су вука испод Рујевика,
По по двије пале кубурије,
У Муслића огањ сасипаше,
Мртва га је земља дочекала.
По двору му благо покупише,
И Алију мртва доватише,
И одоше преко Колашина,
Ту се преби један за другога.

8.

Издаја од Риђана Ђура.

Стан'те мало да се веселимо,
А ко томе пјесму да пјевамо
Од истине што је за дружине.
Ону милу, па и жалостиву,
Милостиву свак ће миловати,
А жалосну сваки ожалити.
Вино пију три ускока млада,
Три ускока сва три побратима
У Морачи тврду Качанику,
Једно бјеше Љешевићу Жарко,
А друго је Жеравица Виде,
А треће је од Риђана Ђуро.
Вино пише, док се напојише,
Побратими вјеру уфатише,
Да покупе добру чету малу,
Да ударе граду Љубинскоме,
Да поруше и оцрне Турке:

„Јер нам Турци, браћо, додијаше,
„Робе пале и сијеку главе,
„Баш се више трпљети не може.“
Што рекоше, то и учинише,
Покупише три стотин' ускока,
Па одоше Сомини планини,
У Сомину данак заданише.
Мало сјели, па отпочинули,
Онда рече Љешевићу Жарко:
„Није л' мајка родила ускока,
„Да отиде граду Љубинскому,
„Да уводи страже и капије
„Како ћемо Турку ударити,
„А натраг се у дружину врати,
„И подробно о истини јави.“
Сва дружина ником поникнула,
И у црну земљу погледала,
Неки броји пуца низ њедарца,
И гледају како трава расте,
Како трава на завојке расте,
Баш кô дојке у младе ђевојке,
А не гледа Ђуро од Рињана.
Него побру међу очи Жарку:
„Ево мајка родила јунака
„Побратиме, Ђура од Рињана.
„Ја ћу ићи граду Љубинскому,
„Уводићу Турке јеничаре,
„Па се опет у дружину вратит',
„А истину, побратиме, казат'.“
Како зачу Љешевићу Жарко,
Даде побру тридест мађарија:
„На ти, побро, па се напиј вина.“

А да видиш Ђура од Рићана,
Узе Ђуро пушку џевердара,
Оде право граду Љубинскому,
А кад дође и у град уиђе,
Он не иде да уводи града,
Него иде у зелену лонџу,
Ђено аге сједе Љубињани,
Тридест ага бијелије брада.
Како дође, Божју помоћ виче,
А Турци му боље прифатише:
»Да си здраво, незнана делијо.«
Склонише се један до другога,
Па ускоку мјесто направише,
И одма му кафу приставише,
Питају га ко је и од куд је,
А Ђуро им по истину каза:
»Јесте чули три ускока млада
»У Морачу тврда Качаника,
»А на име Љешевића Жарка,
»И другога Жеравицу Вида,
»И трећега Ђура од Рићана,
»Штоно су ви много јада дали,
»Још ви мисле горе учинити,
»Ја сам главом Ђуро од Рићана.«
А кад чуше Турци Љубињани,
Згледаше се један у другога,
Па овако ријеч бесједише:
»Ала, ала шућур Богу хвала!
»Кад у наше западе нам руке.
»Још да нам је Жарка уфатити
»И његова Вида побратима,
»Би волјели но царево благо.«

Да ви'ш Ђура родила га курва,
Све Турцима по истини каза,
А ће оће на град ударити,
Од Турака јаде погрaдити:
„Но чули те, Турци Љубињани,
„Шта ћете ми дати за муштулук,
„Да вам издам оба побратима,
„И са њима три стотин' ускока?
„Ево има три бијела дана,
„И три дана и три ноћи тавне,
„Како нису санак боравили,
„Но купите голијему војску,
„Лако ћете исјећи ускоке.“
А кад аге чуше Љубињани,
Рекоше му три товара злата,
И сувише царску бурунтију.
Онда аге на ноге усташе,
Па голему војску сакупише
По Љубињу и око Љубиња
Таман равно четири хиљаде.
Одатле се војска подигнула,
Право иду Сомини планини.
Напред иде паша од Љубиња,
А за пашом тридес иде ага,
Каки ага, бијелије брада,
А за њима сва остала војска,
И пред свима калаузи Ђуро.
Кад су дошли Сомини планини,
Ускоцима примакоше близу,
Онда Ђуро разд'јелио Турке,
Па у коло узеше ускоке,
Како неће пустит' ђавољега.

Кад је Ђуро војску наредио,
Онда Ђуро паши бесједио:
„Нека легну по зеленој трави,
„Док ја идем уводит' ускоке,
„Оружје ћу њима заквасити,
„Јер су легли одвише уморни,
„Сад су легли санак боравити.“
И то паша Ђура послушао.
Ускоцима лоша срећа била,
Сваки лего санак боравити.
Тада Ђуро узе купу вина,
По ускоке сваком другу дође,
Закваси им свијетло оружје,
А најбоље побратиму Виду,
Па он дође побратиму Жарку.
Да ви'ш Жарка, родила га мајка!
Притискао двије пушке мале,
А још боље пушку џевердара,
Не може му заквасит' оружје.
Измаче се даље од ускока,
Па он грлом бијелијем вичe:
„Сад удрите, Турци Љубињани,
„Сијеците ускоке јунаке.“
Онда Турци нагло ударише,
Од ускока нико не чујаше,
Само зачу Виде Жеравица.
Скочи Виде на ноге лагане,
А кад виђе војску голијему,
И пред њима побратима Ђура,
Ал' се Виде јаду досјетио.
Виде зове Ђура побратима:
„Зар издаде, Ђуро побратиме?“

Па довати пушку џевердара,
Нама' гађа побратима Ђура,
Ал' му пушка уждит' не могаше.
Ал' говори Ђуро побратиму:
„Пјана пушка пуцати не може,
„Већ да видиш мога џевердара.“
Па он пали пушку од образа,
И погоди Вида Жеравицу,
Саломи му ногу у колену.
Добар јунак Виде Жеравица,
Нити паде, нити се препаде,
Него Жарка по именом виче.
Скочи Жарко к'о да се помами:
„Ко те уби, Виде побратиме?“
А Виде му побратима каза.
А кад Жарко сагледао Турке,
И својега Ђура побратима,
Онда џека заратио свога,
Заратио, па га заватрио.
Добра пушка ватру приватила,
И погоди Ђура побратима
У ковије међу очи двије,
Све му прште чело на четверо.
Онда виче Жарко иза гласа:
„Браћо моја, ускоци јунаци,
„Видите ли да смо изгинули,
„Ваше пушке јесу заквашене,
„А нас љуто опколише Турци,
„Већ ви ваше пушке потурите,
„Потегните пламене анџаре,
„Па у Турке јуриш учините,
„Видите ли да смо изгинули!“

Тад ускоци Бога поменуше,
А анџаре оштре потегнуше,
Па у Турке јуриш учинише,
И Турцима круго проломише,
А остаде Виде Жеравица,
Рањен стоји уз јелу зелену,
Па он грлом бијелијем виче
По имену Жарка побратима:
„Зар остави мене у Турака,
„Да ми Турци посијеку главу?
„Знаш ли, Жарко, мили побратиме,
„Кад се, побро, јесмо братимили,
„Онда тврду вјеру уфатисмо,
„Ако нами до невоље дође,
„Ће погине Виде Жеравица,
„Да погине Љешевићу Жарко.
„И ти мене сад остави, Жарко,
„Да ми Турци посијеку главу!“
Онда Жарка изједе срамота,
Па потрже пламена анџара,
И јаросно удари на Турке.
Турци Жарку сокак направише,
Дође Жарко Виду побратиму,
Узе Вида на пљећа јуначка,
Па се Жарко у ускоке врати.
Ал’ ускоци пљећа окренули,
Јер им пушке њине не помажу.
Онда Турци љуто кидисаше,
Да увате Љешевића Жарка.
Добар Жарко јунак од јунака,
Џевердара сачувао свога,
Свакад грми кад гођ оће Жарко,

Не оставља Вида побратима,
И све бије пушком џеверданом.
За њиме се Турци натурише,
Ћерају га гором уз планину,
Док изашо на врх од Сомине,
Четрдесет и четири пута
Опалио пушком џеверданом,
Свакад уби по добра Турчина,
Међу њима Љубинска диздара.
Кад погибе диздар од Љубиња,
Онда Турци натраг се вратише.
Турци купе мртве и рањене,
Који бјегу много изгинули
Од ускока и њина анџара.
А највише оста спомен Жарку
И његовој пушци џевердару.
Ускоцима добра срећа била,
Од ускока нико не погибе,
Само један издајица Ђуро.
Вида носе у Морачу тврду,
Добавише од мора ећиме,
Извидаше Жеравицу Вида.
Оде Жарко весела му мајка,
Њему мајка а нама дружина.
Весел'те се, Бог вас веселио!
Од мене ви мало разговора,
А од Бога дуго и за много.

9.

Права плата невјернику.

Још зорица не забијелила
Ни даница лица промолила
А од дана нема ни спомена,
А урани лијепа ђевојка,
Уранила на Херцеговину
У широку пољу Гатачкоме
На саману дану Спасовоме,
Те бираше биље и цвијеће.
Ал' крвави цвијет налазила,
Па овако млада бесједила:
„Фала Богу да је великоме!
„Што је ово крваво цвијеће?
„Је л' од какве звјерке из планине,
„Али каква рањена јунака?"
Бесједећи уз планину пође,
Дође млада у Космач планину
У коју су јеле танковите,
А погледа при јели зеленој,
И угледа голема јунака
Ће уз јелу плећи прислонио
А уз рамо држи џевердана,
За пасу му двије пушке мале,
Двије пушке у срму сковане,
А на плећи зелена долама,
На доламу токе позлаћене,
А уз рамо држи џевердана;
Пали су му брци низ рамена
Ка' соколу крила низ кољена;
Диван ли је, змија га ујела!

Кâ да га је породила вила.
Кад ђевојка виђела хајдука
Препаде се, чудит' је се није,
А побјеже стрмо низ планину.
Ал' је зове рањени хајдуче:
„Поврати се, лијепа ђевојко!
„Ја те кумим Богом великијем!“
Ђевојка је рода госпоцкога,
На се врати к рањену јунаку,
Али рањен говори хајдуче:
„Богу тебе, лијепа влахињо!
„Кажи право, тако била здраво
„Од кога си рода ил' племена?“
Ал' ђевојка њему бесједила:
„Кад ме питаш, право ћу ти казат':
„Ја сам млада Херцеговка, чуј ме,
„Вјера моја, преварит' те нећу!
„Из широка поља Гатачкога,
„А од рода јесам Шалетића
„Прао сестра Шалетића Вука
„Из малога села Казанаца;
„Имам на дом седам браће миле.“
А када је јунак разумио,
Руке шири, у лице је љуби:
„Благо мене, драга селе моја!
„Ка' си сестра Шалетића Вука
„А мојега Богом побратима,
„Ти ћеш мене млада избавити,
„Но ми узми капу саврх главе,
„Донеси ми мало воде ладне.“
Ђевојка му капу доватила
На отиде од дуље до дуље,

Те находи мало воде ладне,
Те напоји рањена јунака,
А када га воде напојила
Онда њојзи хајдук бесједио:
„Анђелија, моја селе драга!
„Хајде поћи у село Казанце
„Твоме брату, моме побратиму:
„Овако ми кажи побратиму:
„„Поздрави те Радовићу Лука,
„„Радовићу Лука од Бањанах,
„„Да му пођеш у Космач планину,
„„И поведеш коња дебелога
„„Да га носиш у мјесто Бањане,
„„Јере су га ране допануле,
„„Клети су га, Турци обранили,
„„Обје су му ноге саломили;“
„Тако моме кажи побратиму,
„А даћу му двије пушке мале,
„Двије пушке хоће Сунетлића
„И џевердан бега Љубовића
„И са плећах зелену доламу,
„И с доламе токе Љубовића,
„Којено сам с мртвијех скинуо,
„Кад посјекох брата беговога,
„И ујака хоћу Сунетлића;
„И кад би ме догна у Бањане,
„Даћу њему што гођ Вуче пита.“
Када млада оно разумјела,
Па је тако бесједила била:
„С Богом, Вуче, мој по Богу брате!
„Лијепо ћу тебе послушати.“
Па отиде стрмо низ планину,

И скакаше, драги побратиме,
Ка' и срна од године данах,
Димна ли је, убила је гуја!
Доке дође на поље Гатачко,
Па низ поље у село Казанце,
Виђеше је седам браће миле,
Па су браћа сестри говорили:
„Ђе си била, змија те убила!
„А ми смо се браћа препанули
„Да је тебе чета уфатила.“
Тада она казиват' почела
Све како је Вуче говорио.
Кад разумље Машовићу Вуче,
Он је браћи био бесједио:
„Ево срећа, моја браћо драга,
„Да идемо у Космач планину
„Уфатити Радовића Луку
„А крника бега Љубовића,
„Који му је брата погубио,
„Погубио брата и ујака,
„Да ми Луку жива уфатимо,
„И жива га бегу поведемо,
„Бего ће не добро даровати:
„Даће нама ситну бурунтију
„Да харача цару не дајемо;
„Но хајдете под Космач планину
„И пове'те вранца дебелога,
„Ту чекајте, док ја к вама дођем,
„Е ја бегу пођох Љубовићу
„Да му кажем за свога крмника,
„Који му је брата погубио,
„Погубио брата и ујака.“

Тада они коња поведоше,
А Вук бегу Љубовићу пође.
Када Вуко бегу долазио,
Све му каже, што је и како је.
И овако Вуче говорио:
„Богу тебе, Љубовићу бего!
„Што би мене дао муштулука
„Кад бих тебе ја довео оден
„Радовића Луку из Бањанах,
„Који ти је брата изгубио,
„Изгубио брата и ујака?“
Тада бего Вуку говорио:
„Пођи с Богом, Вуко Шалетићу!
„Неће врана уфатит' сокола,
„Ни ти нећеш Радовића Луку;
„А да би га ико уфатио,
„Ја бих њега даром обдарио:
„Дао бих му ситну бурунтију
„Да харача цару он не даје,
„Док је њега и од њега трага.“
Онда Вуко Љубовићу говори:
„Вјера моја, беже Љубовићу!
„Ја ћу твога уфатит' крмника.
„Ако бих те, бего, преварио,
„Ти ми одмах посијеци главу.“
Тада му је бего говорио:
„Пођи с Богом, Шалетићу Вуко!
„Ти ако би ријеч испунио,
„Ја ћу тебе даром обдарити
„Што гођ будеш у мене питати.“
Онда Вуче пође Шалетићу
Доке брађи он под Космач дође

И окрену к Радовићу Луки.
Слуша', брате, вјере у ђевојке:
Анђелија не стоји за луду,
Но отиде к Радовићу Луки.
Анђелија када Луки дође,
Она њему божу помоћ зваше:
„Божа помоћ, Радовића Лука!“ —
„Бог и с тобом, селе Анђелија!“
Анђелија њему кажеваше:
„Слуша', Лука, мој по Богу брате!“
Па му млада кажеват' почела
Што јој браћа о невјери раде,
И како су пошли Љубовићу,
Да ће њега за мито продати
У невјерне руке га предати:
„Него с Богом, Радовићу Лука!
„И ради се зам'јенит' јуначки,
„Е ти ништа помоћи не могу.“
Тада млада на планину пође.
У то дође Шалетићу Вуко
Како га је сестра сјетовала,
И видије рањена хајдука
Ће уз јелу плећи прислонио,
А уз рамо држи џевердана,
А за пас му двије пушке мале,
А на плећи зелена долама,
Врх доламе токе позлаћене,
Сјаху му се токе проз бркове
Кâ и мјесец проз јелове гране.
Диван ли је, јади га убили!
Да му треба пара потражити.
Кад га виђе Вуко Шалетићу,

Он обрну свога џевердана
Да убије Богом побратима.
Пукла пушка из срамотних руках.
Тако Луки Бог и срећа дала,
Те у њега пушка не удари,
Но се оби о јели зеленој.
А кад виђе Радовићу Лука,
И познаде свога побратима,
Па је 'вако њему говорио:
„А не тако, Вуко побратиме,
„Немо мене прибит' побратима,
„Но ме води у мјесто Бањане,
„А узимљи што је теби драго.“
Тад му Вуко божју вјеру даде
Да ће њега водит' у Бањане,
Онда Лука положи оружје.
Шалетићи њега уфатише,
И вежу му руке наопако,
Метнуше га на коња вранога
Да га Вуко води Љубовићу,
А одправи до шест браће миле,
Отправи их на своје дворове,
И даде им Лукино оружје,
Јер се боји Шалетићу Вуко,
Хоће бего познати оружје
Које му је с брата понесено,
Понесено с брата и ујака.
Он доведе Луку к Љубовићу.
Сједе бего Радовића Луку,
Па га тако запитива бего:
„Богу тебе, Радовићу Лука.
„Кажи право, вјере ти хришћанске!

„Ка' си мога брата изгубио
„Ђе си сврћа у Херцеговину?
„Ко је моју кућу ископао?
„Ко је мога брата теб' издао?“ —
„Казаћу ти, бего Љубовићу!
„Ја сам сврћа к Вуку побратиму,
„Ранио ме за петнаест данах,
„И кад смо ти брата погубили
„Ми смо шићар тако дијелили:
„Мене главе, а њему оружје.“
Када бего оно разумио,
Он отправи своје вјерне слуге,
Доведоше до шест Шалетића
У бијелу двору Љубовића,
И свијема главе посјекоше,
Вука жива на колац вргоше;
А бег Луку изл'јечио димно,
И даде му свијетло оружје
Које му је с брата уграбио,
И справи га на своје дворове.
Здраво дође, весела му мајка!

Од ове песме има још један сличан краћи варијанат.

Поранио Шакетић Лука у лов, и ништа не уловио, до нашао рањена јунака,

На њему је седамнаест рана,
Па га ране освојиле грдне.
За појас му двије пушке мале,
Обадвије бега Љубовића;
Преко крила пушка цевердару,
На пушци је седам папти златни,
Свака папта по од литру злата
А што папта бјеше под нишаном,

Она тегли и три литре злата;
На прсима токе Љубовића,
Мале токе од четири оке.

То је био арамбаша Петар Шаровић, и братими Луку да га не изда бегу, јер

Многе сам му јаде учинио:
Ја посјекох брата Љубовића,
И пресјекох два близанца сина,
И узех му руво и оружје,
И сувише три ћемера блага,
У свакоме по триста дуката,
Упалих му кулу и авлију,

па нуди један ћемер њему, други да да хећимима, а трећи да остави себи. Он га узме себи на коња, и одведе своме двору, па му узме рухо и оружје и сва три ћемера, веже му руке наопако и одведе бегу Љубовићу.

Увати га беже Љубовићу,
Па удари синџир гвожђе тврдо,
А на руке троје белензуке,
И на ноге окова му гвожђе.
Луци даде бурунтију царску
Да не даје пара ни динара,
Док му траје семе и колено
У питому пољу Невесињу.

Бег пита Петра, кад му је таке јаде починио, да ли је мислио да ће му запасти у руке. Он му одговара, да је то мислио, не би му ни урадио. Даље му бег рече да му ништа учинити неће, ако му право каже код кога је јатаковао. Он му вели да је био код Луке:

Ту сам, беже, најпре долазио,
И код Луке злато оставио.
Ако ми се, не вјерујеш, бего,
Ти отиди до Лукове куле,
Ћеш наћи три ћемер-појаса,
Што је твоје, све ћеш наодити.

Бег пригрне ћурак, а под ћурак пригрчи сабљу, па Лукиној кули, а Лука простро кабаницу, те броји благо. Бег га посече, покупи благо и оружје, а Петра извида, да му сто дуката и пусти. (129 стихова.)

10.

Паша од Грахова и Влашић Милош.

Силан паша паде на Грахово,
К њему хаге и бегови доходе,
Позно дође бего од Новога,
Позно дође, ема љуцки дође,
Доведе му краву јаловицу,
И донесе овна печенога,
И уз овна масла седам оках.
Сједе бего паши уз кољено.
Но га пита паша од Грахова:
„Ђе си био, бего, вјерна слуго?“
Бего му је ријеч бесједио:
„Ја нијесам могао оставит',
„Оставити у Новоме граду
„Од два брата два Матељевића
„Од Дробњаках крваве крајине,
„Од њих једни јади одољели,
„Робе робе, а сијеку главе.
„Не сијеку кâ што се сијече,
„Но сијеку на четири трупа,
„А вјешају на четири ступа;
„Ми хоћемо оставит' Новога.“
Кад то зачу паша од Грахова,
Он у војску избачи телара.
Телар вика три бијела дана:

„Је ли була Туре окотила,
„Ко ће посјећ' два Матељевића,
„Добро ће га паша даривати:
„Дати ће му двије пушке мале,
„И сувише хиљаду цекина,
„Држаће га како своју главу.“
Но се нико наћи не смијаше,
До се нађе Лашићу Милошу,
Он у очи паши говорио:
„Немо' мене, пашо, преварити,
„Ја ћу посјећ' два Матељевића,
„То су мене оба сестричића.“
Паша њему божу вјеру даје,
Да га за то преварити неће,
И даде му стотину Тураках.
Поведе их Милош у Дробњаке,
Па их Милош срамно научио:
„Запаните око б'јеле куле,
„Ја ћу уљест' у кулу унутра,
„Дофатићу гусле јаворове,
„Учињећу забун у дворове,
„Ви удрите на бијелу кулу.“
Таде Милош у кулу ушета,
А скочише два Матељевића,
Загрлише својега ујака,
Па болеће питају ујака:
„Паде ли паша на Грахово?
„Је л' ти штогођ паша оставио?“
Но им Милош таде бесједио:
„Вели ми је ками оставио.“
Но говори Матељевић Јанко:
„А не бој се, мој ујаче драги,

»Дборо те те сестрићи поплатит',
»Од свашта ти дио учињети,
»И врх тога стотину цекинах,
»То се теби ни познати неће.«
А тадер се Милош посилио,
Стаде Милош уз гусли пјевати,
Таде Турци удрише на кулу.
Но их виђе Ружица ђевојка,
Вика млада Јанка и Новака
И ујака Влашића Милоша:
»Удрите, рђа ве убила!
»Е ни Турци кулу похараше.«
Скочише два добри јунака,
Па се бију из бијеле куле,
И убише дванаест Тураках,
Па из куле оба искочише,
Да сијеку од Тураках главе.
А за њима Влашићу Милошу,
Па упали сјајна џефердара,
Те погоди Матељевић-Јанка,
Сломио му ногу под кољену.
Вика Јанко: »хај, ђе си, Новаче!«
На њега је Новак доскочио,
Брата Јанка на плећи бачи,
Па побјеже са њим уз планину.
Но га ћера Влашићу Милошу,
Другом Милош пали џефердара,
Те погоди два Матељевића,
Једнога уби проз другога.
Вика Турке, те их посјекоше,
Па им б'јелу кулу похараше,
И Матељу старца уфатише,

И Јанково двоје ђеце лудо,
И Ружицу лијепу ђевојку,
Поведоше паши под шатору.
Велики шемлак учињеше,
Ружу паши за љубу дадоше.
Но Матељи паша говорио:
„Матеља, божји злосретњиче,
„Што ђецу од зла не разбија?“
А Матеља паши говорио:
„Чу ли ме, пашо од Грахова,
„Много сам их нукâ и корио,
„Да сијеку по крајини Турке.“
Таде рече Лашићу Милошу:
„Што их гледаш, драги господару,
„Закољи их двоје ђеце лудо,
„Да не остану вучад од вучади.“
Но их не да Ружица ђевојка:
„А не, пашо, драги господару,
„Не изгуби и срећу и душу.“
Таде паша ријеч говорио:
„Копиљане, Лашићу Милошу,
„Буд' ли си себе очи извадио,
„А да како би мене оставио?“
Погледа оком на целата,
Ману целат, пос'јече му главу,
Па Матељи ђецу поклонио
И Ружицу лијепу ђевојку:
„Хај, Матеља, на своје дворове,
„Те подижи тиће соколове.“

11.

Кочо арамбаша и Церовић Остоја.

Закукала кукавица црна
О Лучину дану јесењему,
Кад јој вакта од кукања нема,
У Дромњаку у племену јаку
У Петњицу божју несретњицу
На бијелој Карацића кули.
То не била Кукавица црна,
Већ је Канда Васиљева мајка.
Ако кука, јес јој и невоља,
Јер јој Васиљ скоро погинуо,
Убио га аранбаша Кочо.
Она кори свог милог синовца,
Свог синовца војеводу Шуја:
„Црн ти образ, војевода Шујо,
„Рашта оста Васиљ неосвећен?
„Мој би Васиљ тебе осветио.“
Ма ми сједи војевода Шујо,
Па ми грозне сузе пролијева,
Старој Канди бесједио Шујо:
„Стрина Кандо, Васиљева мајко,
„Ками ћу ти осветит’ Васиља,
„Чим су мене обломљена крила,
„Још како ми нестануло Мима,
„И Стевана сивога сокола,
„И Васиља змаја из планине.
„А по томе, моја мила стрина,
„И јошт имах добру узданицу,
„Ето тамо у другом племену,
„У племену Пиви валовитој,

„Мог сестрића Чавића Шћепана,
„И мене су њега уловили,
„Те су моја обломљена крила.
„Не могу ти осветит' Васиља.“
Ал' се једно влаше догодило,
Силно влаше Церовић Остоја,
Колико је влашчић осилио,
Од себе је пусат одвалио,
А над уо сарук натурио,
А уз рамо брешку прислонио,
А велики чибук запалио,
Па је старој Канди говорио:
„Кума Кандо, Васиљева мајко,
„Кунем ти се и вјеру ти давам,
„Ја ћу твога осветит' Васиља,
„Убићу ти аранбашу Коча
„На Пошћелу на бијелој кули,
„Јер ћу своју изгубити главу.“
То рекао, на ноге скочио,
А с брешком се влашче затурио,
Оде с њоме кроз племе Дромњаке,
Док он сиде у Тушину кули.
Таман сио, мало починуо,
Док му ситна књига допанула
Са Мљетичка села маленога
Од сокола Пера Зајовића,
Зове Перо њега у сватове:
„О мој куме, Церовић-Остоја,
„Ето тебе књиге и азије,
„Ал' не чујеш, ал' ти не казују
„Ђе се женим и весеље градим.
„Јесам скоро цуру испросио

„На Дужима у Мемедовића,
„Па ја купим свата по ђевојку,
„А и тебе зовем у сватове,
„Да ми вјенчаш брата и ђевојку.
„Још поведи зета миланога,
„Зета мога, твог милог роћака,
„Твог роћака Церовић-Стевана
„Нек понесе крсташа барјака
„На соколу пријатељском вранцу,
„Кога данас у Дромњаке нема.“
Кад Остоји ситна књига дође,
Ама њему врло мила била,
Пак дозива свог милог роћака,
Свог роћака Церовић-Стевана:
„О роћаче, Церовић-Стеване,
„Ево мене књига допанула
„Са Мљетичка села маленога
„Од твог таста Пера Зајовића,
„Зове мене Перо у сватове,
„Зове мене на вјенчано кумство
„Да му вјенчам брата и ђевојку,
„Нег' се спремај са мном у сватове.
„Ти отиди у подруме доње,
„Те изведи јагрзли гаврана,
„Опремај га што можеш најљепше,
„А ја одох на Сеоца равна,
„Да доведем Вујачића вранца,
„Кога данас у ускоке нема.“
То рекао, на ноге скочио,
А с брешком се влаше затурио,
Те облеће низ Тушину равну.
А кад сиде низ Тушину равну,

И Тушину воду прегазио,
Примио се у Сеоске стране,
Док изиде на Сеоца равна
Танкој кули Петра Вујачића.
На Остоју вашке налећеле,
И излази Петра Вујачића,
Те он срета главна пријатеља,
И мрке је вашке отиснуо,
Па га води на бијелу кулу.
Кад изиде на бијелу кулу,
За обилну совру засједоше,
А на соври свака ђаконија,
А највише слатка амберија.
Они пију слатку амберију,
И у пићу јеглен отворили.
Ма говори Церовић Остоја:
„Пријатељу, Петре Вујачићу,
„Ја се спремам, Перо, у сватове,
„Ама немам коња за сватова,
„Дај ти мене вранца од мегдана.“
А говори Петре Вујачићу:
„Пријатељу, Бог те не убио!
„Што ти тражиш коња за сватова?
„Ев' у мене вранца од мегдана,
„Кога данас у ускока нема.“
То рекао, на ноге скочио,
Па полеће низ бијелу кулу,
Па упаде у подруме доње,
Те изведе без биљега вранца
Опремљена и опусаћена,
Заложи га клипком њемачкијем.
У то доба Церовић Остоја,

Он остаде под бијелу кулу,
Па привати без биљеге вранца,
Поведе га низ Сеоца равна.
А кад сиде на воду Тушину,
Ту закрочи јагрзли гаврана,
Поћера га уз Тушину равну,
Док ишћера Лазаревој кули.
А под кулом осједе Гаврана,
Привеза га за алку залиту,
Оде влашче на бијелу кулу,
Те се свлачи, те се преоблачи:
И обуче бијелу кошуљу,
По кошуљи кадивли џамадан,
А по њему црвену доламу,
По долами токе ударио,
А на главу капу и челенку,
А на ноге копче и чакшире,
Опаса се свиленом каницом,
А по њему свилај привалио,
Зањ зађеде двије пушке мале,
Све у срму, па су позлаћене,
Ниже њих је крива јатагана,
Па довати брешку посребљену,
Објеси је себе о рамену,
А пригрну струку сичашицу,
А велики чибук запалио,
Па пошета низ бијелу кулу,
А за њиме Церовић Стеване,
Он понесе крсташа барјака,
А слећеше под бијелу кулу,
Посједоше два коња гаврана,
Поћераше уз Тушину равну.

Док дођоше води Буковици,
А отолен на Слатину равну.
Кад изишли на Слатину равну,
Сву Слатину здраво пријеђоше,
Док дођоше на Мљетичак равни
Танкој кули Пера Зајовића,
Изметнуше двије пушке мале.
А излази Перо Зајовића.
Те он срете мила кума свога,
Приватио коње и оружје,
А њих води на бијелу кулу.
За готову совру засједнули,
А на соври свака ђаконија,
А највише вина и ракије.
Они пију вино и ракију,
Док стадоше пушке попуцират',
Стадоше се свати састајати.
Свијех ћу ти по имену казат':
Најпрви је Окица Јакићу,
А за њиме два кнежева сина,
Једно Амза а друго Мијата,
За Мијатом Жучића Богдане,
За Богданом Поповић Вилипе,
За Вилипом Клепавића Живко
Из малена села Озринића,
А за Живком све остало друштво,
Таман, браћо, двадесет сватова.
Изидоше на бијелу кулу,
За обилну совру засједоше,
Они пију вино и ракију.
Док се ладна напојише вина,
И од вина ћеиф приватише,

У том вичу сватовски чауши:
„Азурала, кићени сватови,
„Од шта земан од тога вријеме,
„Да идемо, да се не доцнимо,
„Далеко је на камене Дужи,
„Да раније на конак падамо.“
Отлен пође кита и сватови,
Пјевајући, а пушке мећући.
И одоше кроз племе Дромњаке,
Док сидоше у Петницу равну,
У Петницу пред Петничку цркву,
Ту нађоше војеводу Шуја,
Ђе дугачки чибук запалио.
Најпрви је Окица Јакићу
На његову вилену дорину,
Па он Шују Бог-помоћ назива,
А Шуја му љепше одазива.
А да видиш Окице Јакића,
Он потеже плоску из зобнице,
Те је даде војеводи Шују.
А Шујо је плоску приватио,
Па натеже три-четири пута,
Док се дивно Шујо напојио,
И у себе ћеиф опазио.
Па је опет плоску покучио,
А Окица плоску приватио,
Те је тури себе у зобницу.
По сватима погледао Шујо,
Док угледа мила кума свога,
Мила кума Церовић-Остоју,
Па овако бесједио Шујо:
„А мој куме, Церовић-Остоја,

„Каки су те врази понијели?
„Знаш ли, куме, што си учинио?
„Јеси ли се, куме, повалио,
„Да ћеш убит' арамбашу Коча?
„Вала ти се ваља по Дромњаку.
„Јест зачуо арамбаша Кочо,
„Оће изић' данас пред сватове,
„И твоју ће изгубити главу,
„Ја ти ништа помоћи не могу.
„Веће, куме, тебе Богом кумим,
„Да идемо на бијелу кулу,
„Да пијемо, куме, амберију,
„Док наљегу кићени сватови,
„И наведу прикладну ђевојку.“
Под Остојом коња уватио,
Те га сврати под бијелу кулу.
Отален су свати приложили.
Док се смисли Церовић Остоја,
Па овако влашчић говораше:
„О мој куме, војевода Шујо,
„Боље ми је данас погинути,
„Него овђе с тобом останути,
„Е ће мене свати прекорити.“
Па поклопи Вујачића вранца,
Пођера га трагом за сватима,
Брже стиже киту и сватове.
Кад су свати кроз Пошћене били,
Ал' ево ти тридес Пошћињана,
Они пију сватовске здравице.
Неће пити Церовић Остоја,
Већ прогони Вујачића вранца,
И за њиме Церовић Стеване,

За Стеваном Поповић Вилипе.
Кад су мало понапријед били,
Ал' ево ти арамбаше Коча.
Оно пало по богазу тврду,
Запета му пушка пред очима,
Он повикну грлом и авазом:
„Море, курво, Церовић-Остоја,
„Знаш ли, море, што си учинио?
„Јеси ли се, курво, повалио,
„Да ћеш моју изгубити главу?
„Нећеш моју, него ћу ја твоју.
„Немој рећи да је пријевара.“
То рекао, пушци ватру даде,
А пуста му ватру приватила,
И Остоју боље погодила:
Посред уста и деснога брка,
Два му здрава саломила зуба,
Деснога му опалила брка.
Ал' Остоја собом јунак добар,
Нити паде, нити се препаде,
Па он сману брешку посребљену,
Привија је оку и образу,
Те он згађа арамбашу Коча.
И добро га бјеше погодио:
Посред срца и свилена паса.
Ама Кочу добра срећа била,
За пасом му нож и пушка мала,
Те му пушка зрна уставила,
Ама Кочу ране не задала.
Кад то виде Поповић Вилипе,
Он нађера дебела кулаша,
А још сману сјајна џевердана,

Приноси га оку и образу,
Пред очима живи огањ дава,
А чекме му огањ приватио,
И још Коча боље погодио:
Посред срца и свилена паса,
Живо му је срце опалио,
Изнесе му црне цигерице,
И на Кочу пенцер направио,
Паде Кочо по богазу тврду.
А још Кочо собом јунак добар,
На пушку се своју ослањаше,
И он виче грлом и авазом,
А на име брата Милована:
„А мој брате, луди Миловане,
„У зо̑ час те миловала мајка!
„И горе ти пушке набавила!
„Погибох ти, брате, од сватова.“
Ал' се момче бјеше догодило
У Заврчу зеленој планини,
Чувајући пребијеле овце,
Па повикну дванаест чобана:
„Ђе сте, браћо, дванаест чобана,
„Погибе нам Кочо од сватова.
„Јуриш, браћо, ако Бога знате!“
Отален су момчад полећела,
Брже сишли води Скакавици,
Ту западе дванаест чобана,
А пред њима луди Миловане.
А пред њима лоша срећа била,
Да их бјеше заскочио Перо,
Заскочио Карацићу Перо,
Па он виче мила кума свога:

„О мој куме, Церовић-Остоја,
„Јеси ли ми у животу, куме,
„Немој ми се данас препанути,
„Ево тебе индат од Петнице.“
Кад то зачу дванаест чобана,
Све побјеже тамо и овамо,
А не бјежи луди Миловане.
Док дочека киту и сватове,
Седам пута пушку истурио,
И седам је свата обранио,
Док га крену Церовић Остоја
На несретну Вујачића вранцу,
А побјеже луди Миловане.
Поћера га Церовић Остоја
На несретну Вујачића вранцу,
Он побјеже Комарници равној,
Ал' га ћера Церовић Остоја.
Када виђе, ђе ће побјегнути,
Ђе ће момак главу унијети,
Он осједа без биљега вранца,
Па потеже јаглук из њедара,
Од образа утираше крвцу,
Па он сману брешку посребљену,
Привија је оку и образу,
Те он згађа луда Милована.
Лоше згађа, ал' боље погађа,
И добро га бјеше погодио:
Посред паса, укиде га с гласа.
Паде момче у зелену траву,
А допаде Карацићу Перо,
Да му русу посијече главу.
Ал' му мртву одбранише главу.

Не дадоше њему посјећ' главе.
Отален се поврнуо Перо,
И одведе мила кума свога,
Мила кума Церовић-Остоју,
Одведе га у Петницу кули.
Отален су свати приложили,
И одоше на камене Дужи,
И срете их тридесет Дужана,
И тамо их дивно дочекали,
Дочекали и ђевојку дали.
Шњима пође тридесет Дужана,
Препратише у Петницу равну.
Отлен пођу кићени сватови,
Одведоше лијепу ђевојку,
И одоше здраво и весело.
Оће Остоја, весела му мајка!
Њему мајка, а нама дружина!

13.

Паша од Никшића и Станко Косорић.

Рано рани Косорић Илија
У Петницу божу злосретницу
Прије зоре у свету нећељу,
Преврнуо ћурак наопако,
Сјетно шета испод двора свога.
Питала га остарала мајка:
„Што је тебе, мој Илија синко,
„Те ти носиш ћурак наопако,
„Те се шеташ, ни с ким не говориш?“
Илија је с мајком говорио:
„Како што је, моја стара мајко!

„Ја сам ноћас чудан сан видио:
„Бјеше ми се обалила кула,
„А два мрка завијаху вука
„На десну листру од истока,
„А на средње кука кукавица,
„Која рока ни лијека нема.“
Таде му је мајка говорила:
„Чу ли, синко, мајка да ти каже,
„Ласно ти се сану овизати:
„Што је твоја обаљена кула,
„То је твоја посјечена глава;
„Што два мрки завијаху вука,
„То су твоји два сирака сина,
„Што на кулу кука кукавица,
„То је твоја саморана мајка.“
У ријечи што су говорили,
Но га ситна књига допанула
Од силнога паше од Нихшића,
Да му иде јунак под шатору.
Оћеде се, узјаха ћогата,
И отиде паши на дворове.
Када дође у Нихшићу граду,
Добро паша дочека Илију,
Па Илији ријеч проговара:
„Виђ', Илија, моју грађевину.“
Илија је паши бесједио:
„Толико ти, пашо, спора глава!
„Међу ове двије змије љуте,
„Црном Гором и Херцеговином.“
То је паши жао на свијету,
И погледа оком на џелата.
Врже џелат, пос'јече му главу.

Па ондоле ситну књигу пише,
Те је посла Косорићу Станку:
„Брже, Станко, мене на дворове.“
Кад дијете књига допанула,
Оно бјеше од годинах лудо,
Теке добро од памети мудро,
Кроз Дробњаке покупи јунаке,
Окупио шездесет јунаках
На шездесет коња големие,
И ојдоше у Нихшићу граду,
Дођоше паши на чардаку.
Но им паша ријеч проговара:
„Добра дошла, моја рајо права!
„Фермаш ли ми, Станко, грађевину?“
Но дијете паши бесједило:
„Толико ти, пашо, спора глава,
„Кâ ће грађа од љескова прућа,
„Међу ове двије змије љуте,
„Црном Гором и Херцеговином.“
Но му паша опет проговара:
„Не будали, Косорићу Станко,
„Тако ти је бабо будалио,
„И с тога је главу изгубио.“
Па погледа оком на целата,
Да изгуби Косорића Станка.
Но дијете чекат' не хоћаше,
Но упали двије пушке мале,
Те је паши срце опалио.
Кад виђоше шездесет Дробњаках,
Упалише шездесет пушаках,
И побише паши тевабију,
И пашин сарај похараше,

Своје вране коње дофатише,
Утекоше пољем зеленијем,
Здраво дошли у племе Дробњаке,
Здраво дошли, весела им мајка!

14.

Паша од Грахова и Петар Бошковић.

Силан паша на Ливаде паде,
На Ливаде и рамне Дољане,
Са Дољанах ситну књигу пише,
А посла је у Бјелопавлиће
На Слатину Петру Бошковићу.
Кад је Петра књига допанула,
Али виђе што му књига каже,
Од књиге се љуто препануо.
Но да рече Бољевић Павићу:
„А ђаволе, Петре Бошковићу,
„А ђе си се, Петре, препануо
„Од једнога табака артије,
„А кâ бисте пашу да видите!“
Петар скочи од земље на ноге,
На Виниће оправи сахију
Побратиму војеводи Раду:
„Брже, Раде, к мени на Слатину!“
Кад је Рада хабер допануо,
Те прифати коња и оружје,
Па отиде Петру на Слатину.
Ту га Петар димно дочекује,
Е се добро напојише вина,
Па скочише, коње дофатише,

Навалише низ ломну Рудину,
Отидоше пољем зеленијем,
Уминуше Спуж и Подгорицу,
И дођоше паши под шатору.
И паша се с њима дивно пита,
Ал' на Петра испаде давија,
Па му паша ријеч говорио:
„Је л' истина, Петре Бошковићу,
„Је л' истина што ми људи кажу,
„Градиш ли ти убојницу кулу,
„Убојницу кулу на Слатину,
„Да се из ње од Турака браниш?"
Мучи Петар, ништа не говори,
Но говори од Винића Раде:
„Вољан да си, драги господару,
„Хајде пошљи највјерније слуге,
„Да отиде на село Слатину,
„Да преброји по Слатини куле;
„Ако више од четири нађе,
„Ево моја и Петрова глава."
Теке ону скидоше давију,
На Петру је друга испанула,
Јер испаде турска була млада:
„Хај помагај, драги господару,
„На катила Петра Бошковића,
„Два је мене изгубио сина."
Мучи Петар, ништа не говори,
Збори сабља војевода Раде:
„Чу ли мене, пашо господару,
„То су двије просјачине биле,
„Просиле су земље и градове,
„Кад су дошли Спужу на крајину,

„Удрили их два булина сина,
„Узели им прошњевину љуту,
„И од њих су, пашо, погинули,
„Ми не знамо ни оклен су били.“
И ону му скидоше давију,
На Петра је трећа испанула:
„Хај помага’! драги господару,
„На силнога Петра Бошковића,
„Е се Петар булом оженио.“
Мучи Петар, ништа не говори,
Ного збори змија испријека,
Љута змија од Винића Раде:
„Чу ли, пашо, драги господару,
„Пошто се је Петар оженио,
„Пото’ јој се отац потурчио,
„Потурчио и отац и мајка,
„А ми нашу чељад не турчимо.“
Збори паша од Винића Раду:
„Вјерна слуго, војевода Раде,
„Сигурај ми конак на Слатину,
„Е ћу доћи да купим хараче.
„Нађи, Раде, десет ђевојаках,
„Да их нађем на Петрову кулу.“
Рече Раде: „Хоћу, ако Бог да.“
Па скочише, коње дофатише.
Таде Петар паши бесједио:
„Остан’ збогом, пашо господару,
„Већ се ’вако никад не гледали!“
Па одоше уз Бјелопавлиће,
И дођоше на село Слатину,
Па кликују браћу Митровиће.
Сва им земља на Слатину дође.

Но говори војевода Раде:
„Чујете ли, браћо Митровићи,
„Ево сјутра паше на Слатину,
„Да он купи сплате и хараче,
„Хо'те с пашом да се покољемо,
„Али сваки по ђевојку да'те.“
Рече јунак попе Кољеншићу:
„А удрите, ако Бога знате!“
Па се дивно војска наредила,
На двоје је запала Турцима.
А кад сјутра дан и зора дође,
Дође паша и доведе војску,
Учињеше окô на Слатину.
Зове паша Петра Бошковића:
„Ходи мене у табору моме.“
Стан' да видиш Петра Бошковића,
Он изљезе паши по табору.
За свашто га пашче упитује:
„Јеси ли се, Петре, сигурао?
„Јеси ли ми довео ђевојке?“
Но му меко Петар одговара:
„Јесам свашта, драги господару,
„И ево их у бијелу кулу,
„Но причекај, драги господару,
„Сад ћу ти их довест' у табору,
„Ако могнем да ти част учиним.“
Па отиде у бијелу кулу,
А подби сјајна џевердара,
А дружини својој говорио:
„Ха, бој, браћо, ако Бога знате!“
Оно рече, пали џевердара,
Те погоди пашина Мурата,

То је паши највјернија слуга.
А многе су тада попуцале,
И неке су Турке обалили,
Седам, осам глава уграбише.
Да да ти је, друже, погледати
Ка' је турска сила притиснула,
Куће пале, а сијеку главе,
И ћерају муку сиротињску;
Свеколико огњем опалише,
До не могу Бошковића кулу
И Врачеве цркву Поповића,
У њих има стотина пушака,
Без муке их примити не могу;
На Слатину окô учинили.
Колика је тавна нојца била,
Пушка пуца, никад не предваја.
Кад свануло и сунце грануло,
Али помоћ од Пиперах дође
Из Радоча пиперски овчара,
И пред њима Никића Рајичу,
За њим иду педесет овчарах.
Ного вика Никићу Рајичу;
„Јес' ли у животу, Петре Бошковићу,
„Оли ми дат' божу вјеру тврду,
„Да ми данас не оштетиш друга,
„Е ти хоћу доћи у помоћи.“
А Петар му божу вјеру даје:
„А не бој се, Никићу Рајичу!
„Ја ти ништа учињети нећу.“
Кад то зачу педесет Пипера,
Кеисаше, Бога помолише,
А у Турке јуриш учинише.

Пуче једна пушка од Пипера,
И турскога уби барјактара,
Туре паде, а Рајич припаде,
Узе њему главу и оружје.
Таде Турци плећи обрнули,
Са сваке их стране ударише,
Бјеже Турци низ ломну Рудину,
Дадоше се поља зеленога,
Све сијеку главе од Турака,
Од Слатине до дно Височице
Шездесет посјекоше глава.

15.

Смрт Алај-бега Ченгића.

Вино пију аге јеничари
У бијелу Оногошту граду,
Има ага двадест и четири,
Међу њима Ченгић Алај-беже.
Кад се рујна вина напојише,
Међу себе јеглен отворише,
И овако ријеч бесједише:
„Ала кардаш, чуда великога!
„Црногорци јесу посилили,
„Ово, бели, добро бити неће,
„Заиста ће нама додијати
„И бели нас у Шам оћерати.“
А то слуша Ченгић Алај-беже,
Па је Турчин 'вако бесједио:
„А тако ми моје вјере тврде,
„Оћу силну сакупити војску,

„Те на Црну Гору ударити.
„Јер сам чуо да казују људи,
„Да су зенђил власи Црногорци.
„Што имаде село Велестово,
„И Трњине накрај Горе Црне,
„Млоге коње држе и волове,
„На иљаде пребијеле овце,
„Оногошту досађују често,
„Робе, пале и сијеку главе,
„Плијен воде, дома га ћерају.
„А што ми је влаше додијало,
„Роган сердар накрај Горе Црне,
„Млоге јаде чини од Турака.
„Ама се је скоро оженило,
„Узело је младу Црногорку,
„Да је 'наке у далеко нема,
„За Ченгића ће требовати.
„А тако ме була не родила
„Но кобила која коња мога,
„Рогану ћу погубити главу,
„Вјерену му заробити љубу,
„И бели је ћу потурчити.
„Све ћу влае под мач ударити,
„Велестово и село Трњине
„Баш их, вала, ћу разорити.“
Па од земље на ноге скочио,
Силну Турчин војску сакупио,
Људи кажу дванаест хиљада.
Велестову Турци долазише,
На Трњине прво ударише
И бијелу Роганову кулу.
Кад Трњани виђоше јунаци,

Ограбише Роганову кулу,
Ограбише, па се затворише.
Ту се бију ватром из пушака,
Не даду се кули примакнути.
Ту Рогана дома не бијаше,
Ну отишо Чеву каменоме.
То зачуше Чевљани јунаци,
Велестовци, Цуце и Бјелице,
Па и сердар од села Трњина.
Роган скочи, узе џевердара,
За њим трче млади Црногорци,
И чобани оставише овце,
На Трњине итро потрчаше.
Како стиже Рогане сердаре,
Удари им са четири стране.
Како Турци вићоше сердара,
Плећи даше, а бјежат' стадоше.
Ками мајци да би побјегнули!
Престигоше Цуце и Бјелице,
Па не даду Оногошту граду.
И те би ти јаде опростио,
Ал' Трњани отворише кулу,
Па на Турке чилни ударише,
Ударише чилни и одморни,
Од Турака црне јаде граде.
Да ви'ш, браћо, муке од Турака,
На крше их Срби нађераше,
Нађераше, па их поломише,
Оне друге живе поваташе,
Међу њима Ченгић-Алај-бега,
Свезаше му руке наопако.
Црногорци сви се искупише,

Млоге мртве понијеше главе,
И везате поведоше Турке.
Ја сам чуо да причају људи,
Један ћера добар Црногорац
У појасе седам потурица
Свезатијех руку наопако,
Па их ником поклонити неће.
Кад дођоше близу до Трњина,
Ту бегове одвојише брзо,
Па остале одма погубише,
Седамдесет бега поведоше,
Пред свијема Ченгић-Алај-бега,
Доведоше Чеву каменоме,
Па иг ћагу пуштат' на откупе.
Но заплака момче Црногорче,
Па овако ријеч бесједио:
„Ви пуштите Турке на откупе,
„Нека робе и сијеку главе.
„Зар не знате, није давно било,
„Кад удари Ћуприлић везиру,
„Те попали ломну Гору Црну,
„И зароби млоге Црногорце,
„Баш на вјеру и на пријевару,
„Па ви браћу откупити ћасте,
„Он их не ће пушћат' на откупе,
„Но пос'јече младе Црногорце."
Црногорци кад то саслушаше,
Потргоше пламене анџаре,
Па Ченгића посјекоше најпре,
И остале погубише редом.
Ту велики шићар задобише,
Црној Гори образ освјетлаше.

16.

Чета Пиперска.

Малена се чета подигнула
Од Црнацах села пиперскога,
Чета мала, двадест и пет другах,
Пред четом је Пуљевић Никола.
Ходе чета зеленом планином,
Докле дође у питому Жупу,
Док на б'јелу Бојовића кулу.
Ту их димно дочека војвода,
И даде им вино и ракију.
С Николом се разговарат' пође:
„А за Бога, Пуљевић-Никола,
„Куј си дига пиперске просјаке?“
Никола му ријеч говорио:
„А немо' се срамотит', Илија,
„Нису ово пиперски просјаци,
„Но су ово пиперски сираци.
„Оце су им Турци погубили,
„Остала су вучад од вукова,
„Да Турчину око главе раде.
„Но ако си јунак од јунака,
„Поведи ме на Турске путове,
„Не бисмо ли Турке дочекали,
„Па ћеш вићет' просјаке, Илија,
„Што ће чинјет' ђеца од Тураках.“
А Илију изједе срамота,
Па он скочи, узе џевердара,
И поведе чету низ планину,
Па западе с њима у Луково.
Када сјутра дан и зора дође,

Али иду четири Турчина
Од Нихшића града бијелога,
Пред њима је Реџа Мемчевића.
Но их димно чета напуштила.
Пушку пали Пуљевић Никола,
Ћаше убит' Реџу на вранчића,
Но му пушка огањ не прифата.
Тада друга пуче искра' њега,
По имену Божа Туровога,
Те погоди Зека Дуровога.
А дружевске пушке попуцаше,
И у Реџу огањ сасипаше.
За то Туре ни абера нема,
Но обрну коња уз Луково,
Поред њега два добри јунака,
Једно ми је Машовић Стојане,
А друго је Божовић Лазаре.
Лазар Реџи коња уфатио,
А Стојан га у траву обали,
Посјекоше главу од Турчина.
Ту двије-три посјекоше главе,
И узеше коње и оружје.
Пуче једна пушка од Турака,
Једнога је обранила друга,
Ма ни њему ништа бити неће.

17.

Пипери и Ровчани.

Зацмилио Пуљевић Никола
На Бјелоглав међу Пиперима:

„О Пипери, моја браћо драга,
„Знадете ли, јесте запазили,
„Кад Ровчани мене ударише,
„На божу не вјеру преварише,
„Посјекоше Станишу мојега
„И сокола Живка Божовога,
„И зајмише овце свеколике,
„Ви се мене осветит' не дате.
„А да би га не родила мајка,
„Докле ми је Божовић Лазаре,
„С мојом ћу им браћом ударити.“
Но да рече Радоев Савићу:
„А што плачеш, Пуљевић-Никола,
„А и мене оста у Ровчанах
„А најбоља кућа Бајовића,
„Но Илија не да с Ђурковић'ма.“
А Илија таде говорио:
„О Пипери, моја браћо драга,
„Да ми божу вјеру уфатимо,
„Кад ћемо се светит' од крмника
„Да му нема робе ни гласника,
„Ко би њему гласа учинио,
„Да га међу Пиперима нема.“
Оно рече, на ноге скочио,
Пиперима ријеч говорио:
„Чујете ли, моја браћо драга,
„Ако би ни Бог и срећа дала,
„Да ровачке овце плијенимо,
„Да Матове мене повратимо.“
Оно рече, уз Пипере пође,
Докле дође у Мрке камене
На бијелу Аћимића кулу,

И ту Васа Нешковића нађе,
Те му ситну књигу накитио.
Ондолен се подиже Илија,
И отиде у Платије тврде
На торину Луке Матовога,
И књигу му даде на рукама:
„Ма ти књигу, мио сестричићу,
„Е се Пипер на збор окупја,
„И за вас он збора имавô је,
„Да се хоте мирит' с Ровчанима.“
Носи књигу на Гуњану Мату.
Но му Лука ријеч бесједио:
„Ја не смијем, ујаче Илија,
„Ја не смијем по дневно ходити
„Од јунаках од Андријевацах,
„Да смо њима једну главу дужни;
„По ноћи ћу и поћи и доћи.“
Одиста се препаде Илија,
Е ће њему сестрић погинути.
Лука пође у Ровца камена
А Илија низ Пепере рамне,
Све Пипере листом окупио.
Хоће ли је (?) до села Лутова.
Дође војска Долу Брезовоме.
На троје се војска дијелила:
Пред једном су до два побратима,
Једно ми је Пуришин Мушика,
А друго је Ненадин Тодоре,
Она хојде у Жупину војска,
Да чекају луњанске козаре;
А пред другом Боро Мрвовићу,
За Бором је Пуљевић Никола,

За Николом стотина Црнацах,
Пође војска у Куке Петрове
Да је куку Вучуровој мајци;
Трећа војска удно од Платије,
И пред њом је Радојевић Вуко.
Када сјутра дан и зора дође,
Бијела је кликовала вила,
А од' Крушке зелене планине,
Дозивала Јоковић-Вучура:
„Зло ти јутро, Јоковић-Вучуре,
„Јутрос тебе удрише Пипери.“
Но је Вучур вили говорио:
„Прођи ми се, од планине вило,
„Не бојим се војске од Пипера.“
Оно рече, пушку дофатио,
А бијеле овце најавио,
И Вучур ми уз Платије јави,
Пипери му таде ударили.
Стаде цика танкије пушаках,
Пролама се зелена планина,
И убише Јоковић-Вучура,
А прискочи Божовић Лазаре,
Те пос'јече Јоковић-Вучура,
Зета свога, за брата његова.
Пуче друга од Пиперах пушка,
Те погоди Крста Ницовога,
Узеше му главу и оружје,
Плијенише овце свеколике.
А удари Тодор и Мушика,
На гујанске удрише козаре.
Но козари бјежат' не хоћаху,
Но у стоку метеризе граде,

Те се бојем из пушаках бране.
Пушку пали Селићу Вукота
Те погоди Пуришин-Мушику,
Паде јунак на зелену траву.
Ма ми вика Ненадин Тодоре,
Брзо Тодор на Мушику дође.
Таде вика Селићу Вукота:
„Ај ђе си ми, Дуро Милутине!“
Милутин се намјерио близу,
Од образа танку пушку пали,
Те погоди Ненадин-Тодора,
Мртва га је земља дочекала.
Стаде цика педесет Пипера
Кâ педесет од сокола тићах.
Таде вика Радојевић Вуче:
„О Пипери, рђа ве убила!
„Ну вићите у Куке Петрове
„А што Црнци чине од Вучура,
„И ето их китом од Платије,
„Заскочише гујанске козаре.“
У ријечи коју говорио,
И пиперске пушке запуцале,
И убише Дуров-Милутина,
И два сина Мика Вуковога,
И Вукоту раном обранише.
Но Вукота рањен пушку пали,
Те погоди Ђура Станковога,
Сломио му ногу у кољено.
Пипери им много јада дали,
Седам-осам глава окинули
И велики плијен завруше,
Направише до троја носила,

Двоје мртве, а једна рањена.
Кад дођоше Долу Брезовоме,
Ту у плијен Пипер улазио:
Матов плијен дадоше Илији,
Мртвијема дио избачише,
А у друге јагму учинише,
Неко двије, неко празан вије.
Но да рече Пилетић Илија:
„А камо те, Пуљевић-Никола,
„Хо'те једну књигу да пишемо,
„Да је шљемо Гуњанину Мату,
„И да ова зла испребијамо:
„Бановића за Стаматовића,
„Два Јанића за два Миковића,
„А сокола Пуришин-Мушику
„За делију Дуров-Милутина,
„А Тодора за Крста Ницова,
„А рањена Ђура за Вукоту."
Па онако књигу оправише.
Каде Мата књига допанула,
Илији се бјеше поздравио:
„Не фала ти, мој Илија шура,
„Е си мене Луку оправио,
„Да ми Лука не убије кога."

18.

Гринчевић Осман и браћа Вукчевићи.

Чета се мала подизала
Од Спужа града бијелога,
Чета мала, двадест и пет другах,
Пред њоме су до два побратима,

Једно је Гринчевић Османе,
Друго је Ракочевић Вуко,
Хојде чета Косовијем Лугом.
Но да рече Гринчевић Османе:
„Мио побре, Ракочевић-Вуче,
„Куда ћемо с четом обрнути?
„Али ћемо пољу Једношкоме,
„Али ћемо у Команску Жупу?“
Но му Вуче ријеч говорио:
„Не смијемо у Команску Жупу,
„Тамо Вука од Бандића кажу,
„Вазда чува стражу од Турака;
„Не смијемо пољу Једношкоме
„Од крваве браће Вукчевића;
„Да идемо у малу Загреду,
„Да чекамо на просо ђевојке,
„Нећемо ли поробит' влахиње.“
Па с' ондоле бјеху подигнули,
Ту дођоше на воду Студенац,
Те се ладне воде напојили.
Туде Осман ћесу заборави.
Па ојдоше у малу Загреду,
Западоше Турци влахињама.
Када сјутра дан и зора дође,
Изљегоше браћа Вукчевићи,
На водопој овце дојавише,
А ојдоше на воду Студенац.
Кад погледа Вуксанов Живаљу,
Али ћеса Гринчевић-Османа,
Тек је виђе, одма је познада,
А Живаљу брату говорио:
„Ево ћеса Гринчевић-Османа,

„Ево Туре с четом у Загреду,
„Но потрчи селу Загарачу
„А пред цркву светога Јована,
„Ту ћеш браћу на искупу наћи,
„Те доведи стотину јунаках,
„Па педесет пошљи у Сушицу,
„А педесет доведи преко Гарча.“
Он потрча селу Загарачу,
И ту браћу на искупу нађе,
Све им што је и како је каже.
Али скочи стотина јунаках,
Потрчаше млади Црногорци
Како мрки од планине вуци,
Педесет их ојдоше Богети,
А педесет поведе Живаљу.
Живаљ пође Владовијем Дубом,
А Богета Косовијем Лугом.
Мало било, ништа не стануло,
Пуче пушка од Гарча планине,
Пуче пушка, а јунаци вичу,
Али Турску чету угледаше,
Са Турцима џанак заметнуше,
Ћерају их низ Плато камено';
Од Загреде до воде Сушице
Посјекоше двадест и четири,
А утече Ракочевић Вуче,
Он утече Лугом Косовијем,
Ма ни њега пуштит' не хоћаху,
Но не хоте посјећ' хришћанина.
А кад Вуче на Прасквицу дође,
Те се града близу примакнуо,
Он узео два станца камена,

Два камена на оба рамена,
Понесе их на хар капетану.
Но га сјетно пита капетане:
„Што би, Вуче, камо ти дружина?“
А Вуко му таде бесједио,
„Кам да ти је, спушки капетане!
„А на мјесто све моје дружине,
„Нако ови два станца камена,
„Посјекоше Турке Црногорци.“
То је било, а Боже, помози!

19.

Стаков Радоња и Џидић Аган.

Чета се је мала подизала
Од Црницах села маленога,
Пред четом је Стаков Радоване,
А за њим је Јовашев Брацока,
За Брацоком седам-осам друга.
Хојде чета зеленом планином,
И умину низ питому Жупу,
Докле дође према Оздринића
У бијелу Џулупову кулу,
И ту бјеше чета запанула.
Сва дружина сана уфатила,
До не спава Стаков Радоване,
Но све гледа Оногошту граду.
Ал' с' од града отворише врата,
Изљегоше млоги посленици,
Најпослије бјеше излазило
Нова кола и осам волова,
Пред њима је Џидићу Агане,

И за њим су три-четири друга,
Они иду Сливљем зеленијем.
Но Радован буђаше дружину:
„Ха диг'те се, браћо и дружино!“
Хитро бјеху на ноге скочили,
Западоше кули под пенцерах,
И Агана близу напуштише.
Пушку пали Стаков Радоване,
Те он гађа Цидића Агана.
Добро гађе, ема жље погађе.
Ного бјежи Цидића Агане,
Бјежи Туре пољем зеленијем.
Али вика Стаков Радоване:
„Ја ће си ми, Јовашев Брацока,
„Е утече Туре у Нихшиће.“
Брацока се намјерио близу,
Од образа танку пушку пали,
Те Турчину ногу саломио,
Туре паде, Радован припаде,
Уграби му од раменах главу,
Узеше му свијетло оружје,
И узеше кола и волове;
Саломише кола у комате,
А волове дома оћераше,
И дођоше здраво на дворове.

20.

Никац од Ровина и Сукић барјактар.

Чета се је мала подигнула
Од простране ломне Горе Црне

А од Кчева и малијех Цуцах,
Чета мала, двадест и пет другах
Пред њоме су до два побратима,
Једно ми је Никац од Ровинах,
А друго је Балетићу Раде,
За Радем је Симоновић Живко.
Хојде чета зеленом планином,
Док изљезе у Херцеговину,
А западе у ломна Корита.
Ту чекала три-четири дана,
А чети је Бог и срећа дала,
Дочекаше босанске трговце,
Посјекоше три-четири главе,
И узеше педесет воловах,
Ћерају их зеленом планином,
Увалише крајем нихшицкијем.
А друга се чета подигнула
Од Нихшића крваве крајине,
Чета мала, двадест и пет друга,
Пред четом је Сукић барјактаре,
А за њим је Аџиманић Дуро,
За Дуром је Веризовић Зуко
А за Зуком Арслан-агић Нурко.
Пође чета у Рудине рамне,
И почину под јелу зелену,
Па се чета збора задјенуше.
Но да рече Аџиманић Дуро,
„О тако ви, моја браћо драга
„Куда ћемо с четом обрнути?“
Но да рече Сукић барјактаре:
„Држ'те моје свијетло оружје,
„Испанућу на јелове гране,

„Да погледам низ Рудине рамне,
„Е планина никад није сама,
„У њу има чета црногорска.“
Он се прими на јелове гране,
Кад погледа низ Рудине рамне,
Виђе чету двадест и пет другах,
Ће ћерају педесет воловах,
Пред њима је Никац од Ровина;
Далек' Никац иде пред дружином,
Преко руку носи џевердара,
Никац себе и дружину чува.
Но га виђе Сукић барјактаре,
А потрче брзо у дружину,
И дружини својој говорио:
„Чека', браћо, ако Бога знате,
„Ево чета, двадест и пет другах,
„И ћерају педесет воловах,
„И пред њима Никац од Ровина;
„Сваки своме, браћо ударите,
„А ви Никца мене оставите,
„А дајем ви божу вјеру тврду,
„Ако мене сад Никац утече,
„Даћу моју за његову главу.“
Па их они напуштише близу.
Ного виђи Сукић-барјактара,
Ка' упали сјајна џевердара,
Те погоди Никца од Ровина,
Сломио му ногу у кољено,
Паде Никац на зелену траву.
Да је коме жалост поглејати,
Ка' се јадан Никац копрцаше,
На здраву се ногу исправљаше,

Па упали сјајна џевердара,
И погоди Сукић-барјактара,
Паде Туре на зелену траву.
И дружевске пушке запуцаше,
Два Турчина још̀те обалиле.
Таде вика Никац од Ровина:
„Удри, Раде, ђе си, побратиме,
„Е ме Турци посјекоше жива.“
Но му старац бесједио Раде:
„Немо', Никац, гријешити душу,
„Е су Рада очи оставиле,
„Ја не виђу пуце џевердару,
„Но ти кликуј осталу дружину.“
Па се старац подигнуо Раде,
Ево с руке пали џевердара,
И погоди Арслан-агић-Нурка,
Мртва га је земља дочекала.
Вика Раде Симоновић-Живка:
„Ха ограби од Турчина главу!“
Самдруги се Живко загонио,
А Нихшицке пушке попуцале,
Обојици срце опалиле.
Таде вика Никац од Ровина:
„Ђе си, Раде, рђа га убила!
„Зашто пушти моју ђецу луду,
„Да се на њих насладе душмани;
„Сви радите, дома не идите,
„А срамотно плијен не пуштите.“
Тад скочише млади Црногорци,
Мимо Турке плијен прогонише.
Таде Турци плећи обрнуше,
За'мише Турке низ Рудине.

Од пећине до Никца сломјена
Осамнаест посјекоше главах,
И узеше коње и оружје,
И обадва укопаше Живка,
И узеше Никца сломјенога,
Понесоше ломној Гори Црној,
Видали га по године данах,
Докле Никац на ноге скочио.

21.

Шуњо Пешикан и Мујо Бајировић.

Подиже се Мушов капетане
Од Нихшића града бијелога,
Око њега седам-осам друга,
И отиде у рамне Бањане,
Да купи хараче и поклоне.
Но га добри јунак уодио
Од простране од Горице Црне
По имену Шуњо Пешикане.
А отиде на своје дворове,
Па је двије књиге направио.
Једну посла побратиму своме
А на Кчево војеводи Мићу:
„Скупи, побре, неке Црногорце,
„Е их води мене на дворове.“
Другу посла Петру Јововићу:
„Скупи, побре, неке Оздриниће,
„Те их води мене на дворове.“
Када су их књиге допануле,
По двадесет другах окупили,
И одоше Шуњу на дворове.

Он дочека димно Црногорце,
Поведе их зеленом планином,
Докле близу дођоше Бањанах,
И ту Шуњо остави дружину,
Он отиде часком у Бањане
На дворове побратима свога,
По имену Турчинов-Ивана.
А Иван га дивно дочекује,
Па га пита Шуњо Пешикане:
„Је ли овђе Мушо капетане?“
Но му Јован ријеч проговара:
„Отиша је у Нихшића граду.
„Ма се не бој, драги побратиме,
„Ако си се, побро, опознио,
„Ма нијеси срећу изгубио,
„Ево Туре Бајировић Мујо,
„Око њега дванаест Турака,
„И он купи турске кесимаче.
„Но потрчи брзо до дружине,
„Запаните на Гребице мале,
„Јер ће сјутра Мујо дома кретат',
„А ја ћу га пратити планином.“
Шуњо хојде, и дружини каза,
Западоше њима на Гребице.
Када сјутра дан и зора дође,
Стаде тутањ зеленом планином,
Али иде са Турцима Мујо,
Поје Турчин из грла бијела;
„Јес' л' у гору, Шуњо Пешикане,
„Како си се био зафалио
„Да ме пуштит' у Бањане нећеш,
„Срамота је рећи па разрећи.“

Но га Шуњо димно напуштио,
Од образа пали џевердара,
Те је Муја земљи положио;
Црногорске млоге попуцале,
Те убише дванаест Тураках,
А тринаест ножа извадише,
И тринаест глава посјекоше,
Узеше им коње и оружје
И оџело велико с Тураках,
И ојдоше зеленом планином.
Кад дођоше Долу Кобиљему,
Ту велики шићар дијелише
На свакога друга подједнако.
Но да видиш Петра Јововића,
А Мујова узе џевердара,
А дружини својој бесједио:
„Молим ви се, браћо, опростите,
„Да ми дамо сјајна џевердара,
„Да га дамо Шуњу Пешикану,
„Рашта ни је чету покупио.“
Свој дружини бјеше мило било,
И џевердар Шуњу поклонише.
Но је Шуњо пушку узимао,
И даје је Мићу Драговићу.
То је било, истина је било.

22.

Бећа Пелевић и Вујадинов Гаша.

Мала се је чета подизала
Од Нихшића града бијелога,

Чета мала тридесет Турака,
Пред њима је Бећа Пелевићу,
А за њим је Кличковић Хасане.
Отидоше низ питому Жупу,
Увалише зеленом планином,
На пиперске Убле долазили.
Док дођоше у Копилску Страну.
Ту су б'јеле овце уводили,
Б'јеле овце Вујадинов-Гаша.
Бјеху му се примакнули близу,
Ал' се Гашо с пушком разговара:
„Пушко танка, много јадна била,
„Би ли мене на невољу била,
„Да ми удре од Нихшића Турци?"
Оно Бећа и слуша и гледа,
Не смију му ударити Турци.
Но је Бећа дружби говорио:
„Ја знам, браћо, ка' ћемо ударити.
„Кад доведе овце на торину,
„Те припушти у овце јаганце.
„Он ће гледат' у бијеле овце,
„Оте ли му јагњад пристанути,
„Тадер ћемо њему ударити."
Како рекли, тако учинили.
Кад доведе овце у торину,
Па он пушти јагњад у овцама,
Стаде блека овце и јагњета,
Тадер њему Турци ударише.
Одиста га уфатит' хоћаху,
Но их виђе Гашова љубовца,
Па је Гашу ријеч говорила:
„Чека', Гашо, ударише Турци."

Таде јунак Турке угледао,
Са острве пушку ограбио,
А побјеже пољем зеленијем,
И утече у гору зелену.
А љуба му потрча у Црнце,
Пиперима чисти хабер дала.
Но му Турци овце плијенише,
Ћерају их уз Улицу Врању.
Но им не да Вујадинов Гашо,
Од образа пали џевердара,
Те погоди Бећу буљубашу,
И узе му главу и оружје.
Гашо трчи друму покрај пута,
Од Улице до́ дно Вукотице,
Седам посијече Турака.
Тада Гашу добар индат дође,
Иду њему педесет Пипера,
И пред њима Јаниħ Вујадине
На вранчића коња големога.
Потрчаше трагом за Турчином,
Стигоше их наврх Пеар-дола.
Ту с Турцима џанак заметнуше,
Мало боја, млого погибије.
Ту погибе Вујадине стари,
Око њега седам-осам друга,
А од двадест и седам Турака
Не утече друга ниједнога,
Ни да каже како погибоше.

23.

Освета Пиперска.

Збор зборише пиперски овчари
А на Убле у равно Радовче,
Међу њима Јанићу Јоване,
У нећељу која прва греде
Да те јавит' овце у Штитово.
Но говори Голубов Јовашу:
„Ну зовите Радојевић Беша,
„Је л' сигуран јунак за планину?“
Беша зваше, међу њима дође,
И све њему кажу у истину.
Но је јунак ријеч говорио:
„О Пипери, моја браћо драга,
„А дајем ви божу вјеру тврду,
„Ту те нама Турци ударити.“
А нећеља кад је долазила,
И најави Јанићу Јоване,
И поведе овце у Штитово,
А за њима су пиперски овчари,
Изљегоше Рикочици малој.
Ту Пипери распеше катуне,
Но не хоће дијете Јоване,
Но поведе овце под Маглине.
А турска га чета уводила
Око Мујка Црновршанина,
Па одоше у Нихшиће граду,
Те велику војску покупише,
Шест стотина пјешца и коњика,
Западоше Турци у Штитово.
Када сјутра дан и зора дође,

Рано Јован овце отворио,
А таде му Турци ударише.
Исто Јован утећи могаше,
Но му не да сабој од оваца,
Паде момче за бору зелену,
Од образа танку пушку пали,
И од војске обали војника.
И турске су пушке попуцале,
Јовану су срце опалиле;
Плијенише овце Јованове,
И Јовану понесоше главу.
За њима се поточ подигнула,
Нешто мало, тридесет Пипера,
Пред њима је Шушовић Павуне.
И с Турцима боја бију љуто,
Обранише три-четири друга.
Ондолен се Пипер поврнуо,
И Јована брата укопао.
Оно стаде за нећељу дана,
Бијела је вила кликовала,
С Боровника са сред Лукавица,
И дозива Шушова Павуна:
„Ха, Павуне, родила те мајка,
„Ти покупи Ровце и Пипере,
„Да удариш на турске катуне.
„Ја сам турске овце уводила
„Ћурокице и Каранокице;
„Овце бјеху, овчарах не бјеше,
„Кад погледах на Луцке катуне,
„Ту ја вићох овце без овчара,
„Кајно Каја и Карафил Каћа,
„Овце вићох, овчаре не вићох.

„Ха Павуне, освети Јована,
„Е ти суше на Нихшиће главе.“
Кад је Павун вилу разумио,
Он дозива Радојев' Савића,
Све му што је по истини каже.
Зове Савић Јовова Синана,
И отиде у Ровца камена,
Те покупи Ровчане крваве;
Све Пипере Павун сакупио,
Поведе их Лукавици малој.
Мало било, ништа не стануло,
Али иде војска од Роваца:
Три-четири стотине пушаках,
И пред њима Јанко и Савићу.
Ту се двије војске саставиле.
Но да вели Шушовић Павуне,
Зове Павун Радојева Беша,
И с њим узе тридесет Пипера,
Да удари на тридест пандура,
На пећину надно Лукавица,
А на двоје војску дијелио,
Пред једном је Радојев Савићу,
И с њим бјеше Јанко и Перуте,
Отидоше поврх Лукавица,
Да ударе на Луцке катуне;
А друга је војска окренула,
И пред њом је Пилетић Илија,
Па заскочи подно баре војска,
Да удари на Веризовиће.
А кад сјутри дан и зора дође,
Зове Павун пандурбашу Муја:
„А јеси ли, Мујо, у пандуре.

„Јесу л' ти се буле приобуле,
„Ево ђеца Пипери крвави,
„За дијете Јанића Јована.“
Убише се боја с пандурима,
Сагнаше их под Међеђу Греду.
Да је коме стати па глејати,
Ка' велике бруке од Турака!
Те их двије силе ударише,
Опасаше са свакоје стране,
Робе робје, а сијеку главе,
А кољаху ђецу по колибах,
И четири буле посјекоше,
Све бранећи буле ђецу луду;
Плијенише све из катуна,
Посјекоше деветнаест глава,
Начињеше тридесет носилах,
И велики шићар заузеше:
Три хиљаде и двије стотине.
Брђанима добра срећа била,
Ни се рани, ни погибе друга,
Но се рани Савов Мушика,
Ма ни њему ништа није било.

24.

Никац од Ровина и Амза капетан.

Сиграла се три добра јунака,
Три јунака, сва три Црногорца,
То су били Богом побратими.
Једно бјеше Никац од Ровина,
Поред њега Симо и Турчине

На граници ломне Горе Црне,
У Изворце и Кобиље Дóце,
Играју се пламенита ножа,
Како ваља дочекати Турке,
А на брзо посијећи главу,
Јер се боје града Нишићкога,
Да им по чем не удре грађани
Од Нишића града бијелога.
А што вели Симо и Турчине:
»Побратиме, Никче од Ровина,
»Ти си твоје удалио овце
»На границу ломне Горе Црне,
»А чули смо да казују људи,
»Затекô се Амза капетану:
»Да ће чету покупити малу,
»Па на твоје ударити овце,
»Јуначку ти погубити главу;
»Па је јазук, мили побратиме,
»Црној Гори зазор и срамота,
»Да погине Никче од Ровина,
»Што га данас у Брдима нема.«
Кад је чуо Никац од Ровина,
То је њему врло мука било,
Јер код себе и б'јели оваца,
Никад нема брата ниједнога
Који би му у невољи био,
Него једно двоје дјеце мало,
Двоје дјеце два синовца млада.
Заиста се Никац узбешио,
И овако ријеч бесједио:
»Браћо моја, оба побратима,
»Ако мене до невоље дође,

„Будите ми, браћо, у невољу,
„Јер се бојим од града грађана.“
То им рече, па се растадоше,
Никац узе дивит и артију,
Сједе јунак, ситну књигу пише,
Па је шаље граду Нишицкоме,
А на име Амзи капетану.
У књизи га Никац поздрављаше,
И овако њему говораше:
„Добро вићи, што ти књига каже,
„Што се валиш по Нишићу граду,
„Да покупиш једну чету малу,
„Са њом удриш на Изворце равне,
„На вјеру ми посијечеш главу,
„А плијениш пребијеле овце,
„Кунем ти се божјом вјером тврдом,
„Са тим мене устрашити нећеш,
„Да одјавим из Кобиља овце,
„Него ће се Никче постарати,
„Како ће вас добро дочекати.
„Но Турчине, Амза капетане,
„Кад си на то болан устануо,
„Те ти не да ђаво мировати,
„Пошаљи ми од Нишића мито,
„Много нећу но токе четворе,
„Са четири твоје буљубаше,
„Што се вале да сијеку главе,
„На четири моје араббаше.
„Једне токе Беће Пељевића,
„На сокола Пеја бајратара,
„Друге токе Аџиманић-Дура,
„На нашега Гардашевић-Тура,

„Треће токе Бабића Јашара,
„На мог побра Радуловић-Сима,
„А четврте твоје, капетане,
„Ал' ти драго мене ал' Тодору,
„Ал' Тодору брату старијему,
„Па обери којему ти драго.
„Јер ако ми то послати нећеш,
„Кунем ти се божјом вјером тврдом,
„Подићи ћу моје арабаше,
„И четири чете покупити,
„Никшића ћу затворити града,
„Бијеле вам поскапати овце,
„А и вама добро бити неће.“
Кад Турчину ситна књига дође,
Све грађане на скуп сакупио,
Па пред свима књигу проучио.
Кад грађани књигу саслушаше,
Свакога се збора зађедоше:
Неко вели, да му мито дамо,
Неко вели, да му га не дамо.
Кад то чуо Бабићу Јашаре,
Овако је Турчин говорио:
„Дајте, Турци од Нишића, мито,
„Ја не дајем са рамена тока,
„Док ми стоји на рамена глава,
„Баш да ће нам затворити града,
„И бијеле поцркати овце.“
Кад је чуо Амза капетане,
Овако је ријеч бесједио:
„Није л' мајка родила јунака,
„Да избира три четири друга,
„Па да оде на Рудине равне,

„На границу ломне Горе Црне,
„До Изворца и Кобиља Дóца,
„Да уводи Никца од Ровина,
„Је л' код њега Симо и Турчине,
„Да отиде и за Никца каже.“
Скочи Турчин Бабићу Јашаре:
„Ево мајка родила јунака,“
Па изабра три-четири друга.
Оде Јашар до Рудине равне
На границу ломне Горе Црне,
У Изворце и Кобиље Дóце.
Ту нађоше Никца код оваца,
И код њега нема побратима,
Далеко им раздвојене овце,
Код Никца су двоје дјеце младо.
Добро Јашар Никца уводио,
Два од себе отправио друга
Бијеломе граду Ништицкоме,
А Турчину Амзи капетану,
Да покупи од града грађане,
Да је брже у Изворце равне,
Код Никца ти нијe нико нема,
Само са њим двоје ђеце мало,
Што враћају пребијеле овце.
Абер стиже граду Ништицкоме
И Турчину Амзи капетану,
Скочи Хамза кâ да се помами,
Па са скупа подиже грађане,
Мало млого, пет стотин' грађана,
Ита Турчин у Изворце равне.
Док дођоше у Кобиље Дóце,
Ту нађоше Јашар-буљубашу,

Све им Јашар по истини каже.
Ту грађани макул учинише,
Да у зору удре на торину
И колибу Никца од Ровина,
Па велику ватру наложише.
А у Никца добар адет бјаше,
Прије зоре рани у Изворце,
Умије се и Богу се моли,
Измакне се мало у планину,
Често гледа граду Нишицкоме,
Јер се боји од града грађана,
Да му по чем не удре грађани.
Нешто му се даде погледати,
У долину виђе ватру живу,
Па се ближе Никац примицаше,
Виђе Никац од града грађане,
Па се натраг Никац повратио,
Те пробуди двоје ђеце лудо,
Овако им Никац бесједио:
„Устаните, моја ђецо драга,
„Ево ће нам ударит' грађани,
„Но трчите Чеву каменоме,
„Мом Тодору брату рођеноме,
„Кажите му што је и како је:
„Како сване и огрије сунце,
„Овце ће нам пл'јенити грађани,
„Нека купи Чевљане јунаке,
„Нек поита мене у Изворце,
„Еда бисмо одбранили овце."
Итро ђеца послушаше стрица,
Потрчаше Чеву каменоме.
Докле ђеца Чеву долазише,

У том зора лице помолила.
А да видиш Никца од Ровина,
Из прибоја испустио овце,
Никац узе пушку џевердара,
Измаче се у гору зелену
Према свога пребијела стада.
А у зору удрише грађани
На колибу Никца и прибоја.
Док повика Бабићу Јашаре:
„О Турчине, Амза капетане,
„Ала нама до Бога милога!
„Нема Никца нит' има оваца,
„Но је ноћас влаше побјегнуло.“
А Никац се из горице јави:
„Ево Никца и ево оваца,
„Још не бјежи Никац од такије.“
Кад грађани Никца саслушаше,
У торине јуриш учинише
На Никчеве пребијеле овце.
А да видиш Бабића Јашара,
Он увати Никчина мркаља,
Што му носи на грлу чактара,
А гледа га Никац од Ровина
Низ његову пушку џевердара,
Па он пушци даде ватру живу.
Добра пушка ватру приватила,
Јашара је дивно погодила
Међу токе у прси широке,
На прси му токе проломио,
А на плећа пенџер отворио,
Жив се наже, мртав земљи паде,
Јашар паде, а ован остаде.

Затрча се Париповић Зуко,
Па увати Никчева мркаља.
У том Никац пушку напунио,
Па Турчину Никац бесједио:
„Нека, Зуко, на зло ударио!
„Не дирај ми мога разблудника.“
Па га пушком од образа гађа,
На добро га мјесто погодио,
Насатице међу лопатице,
Поквари му црне цигерице,
Зуко паде, а ован остаде.
У том стиже Ђубелевић Дрво,
Па увати Никчева мркаља.
У том Никац пушку напунио,
Па је Дрву ријеч бесједио:
„Нека, Дрво, на јад ударио!
„Не дирај ми мога разблудника.“
Па цекану даде ватру живу.
Добра пушка ватру приватила,
А Дрва је боље погодила,
У ковије међу очи двије,
Све му прште мозак по ледини.
У том Турци плијенише овце.
Три Турчина понесоше мртве,
Поћераше овце низ Изворце,
А за њима Никац из Ровина,
Прати Никац овце и Нишиће,
Не да брава без мртвије глава.
Често пуни пушку цевердара,
На Никшиће пушку окреташе,
Ниједна му не пуца залуду,
Нека бије, а нека рањива.

Млоге јаде Никац учинио,
Тридест друга земљи оборио.
Кличе Никац грлом бијелијем:
„Ѓе си мене, Симо и Турчине,
„Побратими, ниђе вас не било!
„Никшићи ми плијенише овце.“
А вели му Амза капетане:
„О ти Никче, Црне Горе чавко,
„Данас теби ни Бог не помаже,
„А камо ли Симо и Турчине.“
Таман Амза у ријечи бјаше,
Док пристиже Симо и Турчине,
Па кликују грлом бијелијем:
„Који данас у помоћ призиваш
„По имену Симу и Турчина,
„Ево Никцу оба побратима.“
Док се Никац из планине јави.
Саставше се сва три побратима,
Па на Турке сложно ударише,
Млоге Турке грдне оставише,
Ал’ их Турци посјећ’ не дадоше,
Него вуку мртве и рањене,
А ћерају пребијеле овце,
А прати их Никац од Ровинах
Са његова оба побратима.
Док стигоше Чевљани јунаци,
Црногорци како ватра жива,
Потегоше пламене анџаре,
Па сјекоше Турке Никшићане,
Док их бијел данак оставио,
А тамна их ноћца приватила,
До Брађанца дођераше Турке.

Па се натраг вратише јунаци.
Док дођоше у Изворце равне,
Искупише деведесет глава,
И ранише Амзу капетана,
Сломише му ногу у кољено.
Што утече у ноћ рањеније,
То ће знати у Нихшићу граду.
Ту је Никцу добра срећа била,
Не изгуби ни једнога друга,
Само бише осам рањеније,
И свакоме ништа бити неће.

Симо и Турчин побратими Никца од Ровина. Што се зове Турчин, то је прозват мали кад је био, а он није Турчин него Србин Црногорац прави.

25.

Вук Голубовић.

Још ни зоре ни бијела дана,
А од дана нема ни спомена,
Рано б'јела уранила вила,
Завила се на лагана крила,
Па почину на Ласац планину,
Зове вила грлом бијелијем
По имену и по презимену,
Зове вила Голубовић-Вука,
Дозива га у равне Рудине:
„Ђе си, Вуче, мој соколе сиви,
„Јеси ли се јутрос намјерио,
„Намјерио на равне Рудине,
„Али спаваш, ал' те санак вара?

„Ако спаваш, не дигнуо главу!
„Ал' не чујеш, али и не ајеш,
„Ето Турци на те су три банде:
„Од Никшића и од Коренића,
„И од Гацка поља широкога,
„Јутрос ће ти, Вуко, ударити,
„И бијеле овце плијенити,
„Но се држи, мој соколе сиви,
„Спомени се свога отачаства,
„И имена српске Горе Црне.“
Ка' је Вуко разумио вилу,
Скочи јунак на ноге лагане,
И он узе сјајна џевердана.
Е ма Вуко не вјерује вили,
Ма се Турци примакнули били,
Те гледају овце и овчаре.
Прве су се отвориле овце,
Прве овце Голубовић-Вука
И његова мила стрица Марка,
Код оваца и Вуко и Марко,
Гледају их турске арамбаше,
Па питају једнога јунака,
Те је родом из Горице Црне,
Ускочио у турске крајине:
„Да за Бога, наша вјерна слуго!
„Чије с' оно пребијеле овце,
„Те их има пунана хиљада,
„А пред њима два добра јунака,
„Сјајне пушке носе на рукама,
„Добра крда, бољијех овчара,
„Без крви нам пуштит' овце неће?“
Но им вјерна говораше слуга:

„Оно с' овце Голубовић-Вука
„И сокола Турчиновић-Марка.“
Ма се друге отворише овце,
И пред њима два добра јунака,
На руке им сјајни џевердани.
„Ко је оно, наша вјерна слуго?“ —
„Што питате, Крајичници Турци,
„И оно су из Трешњева овце
„Два Шакића, два соколовића,
„Без крви нам пуштит' овце неће.“
И треће се отворише овце,
Код оваца два добра јунака,
Сјајне пушке носе на рукама.
„Ко је оно, наша вјерна слуго?“ —
„Што питате, Крајичници Турци,
„Оно су ти два сокола сива,
„Два сокола два Банићевића,
„Банићевић Станко и Шакоје,
„Оно су ти змије Рудимнице,
„Које ће ни вадит' очи црне.“
Четврте се отворише овце,
И пред њима два добра јунака,
Сјајне носе пушке на рукама.
„Ко је оно, наша вјерна слуго?“ —
„Што питате, Крајичници Турци,
„И оно су из Трешњева овце,
„И код њи су два брата рођена,
„Оба брата Џевердановића,
„И оно су крвави јунаци,
„Без крви нам пуштат' овце неће.“
У ријечи те су говорили,
Близу им се примакнуо Вуко.

Кад су Вука сагледали Турци,
Сами собом бјеху говорили:
„Фала Богу, фала јединоме!
„Мрка влаха, а црна му брка,
„Страшљиво је њему ударити.“
Таде Вуку Турци ударише
На бијеле црногорске овце.
Стаде писка јаснијех пушаках,
Стаде вриска добријех јунака,
Скупише се пребијеле овце.
Пуче пушка једна од Турака,
Пушка пуче, никад не пуцала!
Обје Марку ноге саломила.
Ма кликује Турчиновић Марко:
„Ђе си, синко, Голубовић-Вуко!
„Ограби ми свијетло оружје,
„Е ме ево ране допадоше,
„Да га с мене не понесу Турци.
„А знаш, синко, Голубовић-Вуко,
„С Турака сам донио оружје.“
Није шала, моја браћо драга,
Кад брат брата зове на невољу,
Кад јуначке полијећу главе.
Кад разумје Голубовић Вуко,
Ђе су Марка ране допануле,
Не ће с Марка узимат' оружје,
Но код Марка метеризе тврди,
Те му главу и оружје брани.
Но му сила Турска навалила,
Да ограбе од Србина главу.
Докле Турци пројавише овце,
Седам Вуко уби џеверданом

На мртвога свога стрица Марка,
Бранећи му главу и оружје.
Дв'је иљаде узеше оваца,
Појавише низ росне Рудине.
Ту вељаћу, е се не бојаху.
Е ма Вуко не оставља овце,
Него често пуни џевердана,
Бије Турке около оваца,
А кликује Цуце соколове.
Но се мрки облак подигнуо
Од крваве српске Горе Црне,
Излијећу млади Црногорци,
Ето Вуку врућа помоћ дође,
И пред њима два Банићевића,
За њима је дваес и два друга.
Ка' су б'јеле пристигнули овце,
Све гледају млади Црногорци,
Ђе ће чути Голубовић-Вука,
Је ли њима Вуко погинуо.
У ријечи те су говорили,
Пуче пушка из горе зелене,
Сјајна пушка Голубовић-Вука,
Вуко виче канда љељен риче:
„Ђе сте, Цуце, моја браћо драга,
„Кад ваљате, нијe ли ве нема?!
„Од кад свану док сунце ограну,
„Дванаес сам глава посјекао,
„Стрица Марка осветио мога,
„Ма нијесам пребијеле овце.“
Кад то чули Цуце соколови,
Ђе је њима у животу Вуко,
Алакнуше, Бога спеменуше,

И с Турцима кавгу заметнуше.
Ка' по једном пушке истурише,
Па пламене ноже повадише,
У бијеле овце ускочише,
Из оваца Турке изгонише.
Ма да ви је, браћо, погледати,
Како бјеже пасје вјере Турци,
Ћерају их мрки Црногорци,
Остављају ћурке и саруке,
Са живијех предају оружје.
А што ћу ви, браћо, за то причат',
До крвава брда Илинога
Четрдесет погибе Турака,
А толико има рањеника;
А одовуд нема ни рањена,
Но старога Турчиновић-Марка.
На томе су боја раздвојили.
Црногорци кад се повратили,
Четрдесет глава доносили.
Ту не има Срба ниједнога,
Којино је био у пољеру,
Те не носи од Турчина главе,
Неки главу, а неки оружје.
А нека их, мајка им весела!
Њима мајка, а мени дружина!

26.

Радуловић Симо.

Мала ми се чета подигнула,
Отклен се је вазда подизала,

Од крваве од Горице Црне,
Пред четом је Радуловић Симо,
А за њиме тридесет хајдуках.
Чета пође уз Херцеговину.
Ту их мркла ноћца пристигнула,
И бијели данак освануо.
Па говоре тридесет хајдуках:
„Аранбаша, Радуловић-Симо,
„Хоћемо ли данас починути?“
Ал' је Симо њима бесједио:
„Да идемо у Тису планину,
„И ту ћемо данас дановати.“
Па пођоше у Тису планину.
У планини трудни починуше,
Поред себе стражу поставише,
Оставише момче Црногорче,
Да он чува стражу на дружину.
Кад угледа вељу трговину,
Трговину хиљаду овновах,
Ђе је ћера Звизда Хасан-ага,
Он је ћера Рисну бијеломе,
А у Рисну Ђеловић-сердару,
Ал' га прати своја породица:
До тридесет ваљаних Никшића,
Пред њима је Марка Хусејине.
Када их је момче угледало,
Л'јепо момче у дружину пође,
И дружини право кажеваше.
Ал' говори Радуловић Симо:
„Послушајте, сва дружино моја,
„Кад сам био у град у Никшиће,
„Братимих се Марком Хусејином,

„Један другом вјеру зададосмо
„Да нећемо један на другога
„Ударити ће се састанемо.
„Него скочи једно момче младо,
„И дозови Марку Хусејина,
„Нека даде меса за дружину
„За вечеру за тридесет другах,
„Поздравља га Радуловић Симо.“
Ал’ му вели Марка Хусејине:
„Иди отлен, момче Црногорче,
„Ја не дајем меса за хајдуке.“
А вели му Звизда Хасан-ага:
„Подај меса, Марка Хусејине.“
Али Марка њему бесједио:
„Меса не дам без боја јуначка.“
Кад разумље момче Црногорче,
Он отрча у своју дружину,
И дружини право кажеваше.
Кад дружина њега разумјела,
Све поскочи на ноге јуначке,
Окренуше зеленом планином.
На Златицу Турке претекоше,
Западоше друму око пута,
Покрише се у лист и у траву.
Али соко Радуловић Симо,
Он јелову посијече грану,
И поби је насред друма пута,
За њоме се Симо заклонио.
Ал’ ето ти вељa трговина,
Пред њом ти је Марка Хусејине,
Скаче б’јесно од греде до греде
С голом сабљом у бијелу руку,

А овако Туре говораше:
„Нанеси ме, Боже, на кавуре,
„На хајдука Радуловић-Сима
„Да пасију одсијечем главу.“
А када га Симо разумио,
Па ми пали свога џевердара,
И погоди Марка Хусејина,
Црном га је земљом саставио,
Па му русу одсијечс главу,
Пољуби је и два и три пута,
Па је бача на траву зелену.
Тада сложно на Турке удрише,
Посјекоше тридесет Турака,
Ма утече Звизда Хасан-ага.
А не би га ни он утекао,
Но га добар коњиц избавио,
И узеше вељу трговину,
Одагнаше ломној Гори Црној.
То је било када се чинило,
А ми, браћо, здраво и весело!

27.

Мемед Веризовић и Саво Муратовић.

Пила вино до два побратима
На чаршији Ниша бијелога,
Једно ми је Радовић Шћепане,
А друго је Мемед Веризовић.
Пили вино, разговарају се.
Но да вели Мемед Веризовић:
„Побратиме, Радовић-Шћепане,

„Ено нама изоста срамота,
„Остаде ни у поље Трешњево
„У онога Шуња Пешикана,
„Кад одјави овце Османове,
„И зароби два његова сина,
„Узе за ње иљаду дуката.
„Но чу ли ме, мио побратиме,
„Да ми једну чету покупимо,
„Да идемо ломној Гори Црној,
„Не бисмо ли донијели главу,
„Јали добра роба заробили,
„Али голем шићар догонили.“
Кад то чуо Радовић Шћепане,
Собом узе седам осам друга,
А пред њима свога побратима,
Побратима Мемед-буљубашу,
Отидоше пољем Нихшићкијем.
Када мосту Кусидскоме били,
Ал’ је силан снијег ударио.
Ма да видиш Радовић-Шћепана,
Врбове је крпље направио,
Па разгази снијег у планину,
Док изиђе у Рудине равне,
Док изиђе у Гоштац планину,
Ту ми нађе камену пећину,
Па је ватру наложио живу.
Кад у јутро јутро освануло,
Поранио Мемед буљубаша,
Често гледа у Лисац планину,
И говори своме побратиму:
„Побратиме, Радовић-Шћепане,
„Стоји нешто јека низ планину,

„Ал' пуцају на Котор лубарде,
„Али бије море у валове,
„Ал' се виле боровима бију."
Па изађе Радовић Шћепане,
Па овако ријеч бесједио:
„Не пуцају на Котор лубарде,
„Нити бије море у валове,
„Нит' се бију виле боровима,
„Но су оно трешњевачке овце."
У ту ријеч коју бесједаху,
Ал' ево ти један крд оваца,
А пред њима добар јунак један,
Ће преда се гони клопотара.
Но да вели Мемед буљубаша:
„Побратиме, Радовић-Шћепане,
„Који ј' оно јунак по имену?
„Ја какав је, дуг га јад задио!
„Онаквога видио нијесам,
„Носи брке на рамена црне."
Но да вели Радовић Шћепане:
„Да чу ли ме, мио побратиме,
„Онаквога ни вићети нећеш.
„Оно ти је Муратовић Саво,
„Баш је оно од Кривокапића."
Он пројави, други најавио.
Ја какав је, дуг га јад задио!
Он је љепши од сваке ћевојке,
Ма да Мемед буљубаша виче:
„Побратиме, Радовић-Шћепане,
„Који ј' оно јунак по имену?
„Диван ти је, жалосна му мајка!
Но да вели Радовић Шћепане:

„Оно ти је Миловићу Шунда,
„И оно је од Кривокапића.“
Он пројави, трећи најавио,
Црн му перчин пао на рамена,
И преда се гони клопотаре.
Но да вели Мемед буљубаша:
„Побратиме, Радовић-Шћепане,
„Познајеш ли онога јунака?
„Да какав је, жалосна му мајка!“
Но да виче Радовић Шћепане:
„Оно ти је Бајовић Лазаре,
„И оно је од Кривокапића.“
Кад су овце најавили били,
Најавили на Дубоке овце,
Растурише планинско сијено.
Но да Мемед буљубаша виче:
„Побратиме, Радовић-Шћепане,
„Је ли мајка родила јунака,
„Јал’ сестрица брата подигнула
„На чистоме ђевојачком крилу,
„Да ’но пође у Нишићу граду,
„Да покупи неколико војске,
„Оћемо ми овцам’ ударити,
„Не би ли ни Бог и срећа дала,
„Да осветим’ Османове овце,
„И његова два нејака сина.“
Но да вели Радовић Шћепане:
„Ја ћу поћи, мио побратиме,
„Баш који ћу војску покупити.“
Баш то рече, на ноге устаде,
Па ’но оде Шћепо низ Рудине,
Докле сиђе пољу Нишићкоме.

Када граду на чаршију дође,
Ту ми нађе на сабор грађане,
Ту ми јесте војску искупио,
Оде с њима низ Рудине равне,
Док изађе уз Гоштац планину,
Баш у Гоштац на врх Гомилице.
Кад у јутро јутро освануло,
Подранио Радовић Шћепане,
Те уводи овце и овчаре.
Ма да видиш Муратовић-Сава,
Како му је лоша срећа била,
Ударио снијег са сјевером,
Па најави на сијено овце,
Поред њега до два поредника,
Баш делија Миловићу Шунда,
Сиви соко Бајовић Лазаре,
Најавише овце на сијено.
Ма да видиш Радовић-Шћепана,
Незгоду им већу угледао,
У овчара немаше оружја.
Тада клете покренуше Турке,
Удрише им су четири банде.
Ма да видиш Муратовић-Сава,
Кад је силну угледао војску,
Пламенита ножа повадио,
Одиста се замијенит' ћаше.
Ма су Турци варалице старе,
На вјеру су њега преварили,
Те су Сава жива уватили.
И да видиш Бајовић-Лазара,
Баш одиста он утећи ћаше,
Но га викну Муратовић Сава:

„А ђаволе, Бајовић-Лазаре,
„Да л' нијесмо вјеру уватили,
„Да заједно гинемо у овце.“
Добар јунак, укори га љуто,
Те се јунак натраг повратио.
Тада су их освојили Турци,
И русе им осјекоше главе,
Најавише три крда оваца.
Кад сиђоше пољу Нишићкоме,
Ал' устала вода у брегове,
Те им овце пребродит' не могу,
Ма нагоне Савова мркаља,
Те је пусти воду пребродио,
А за њиме најавише овце,
Јесу ладну воду пребродили.

28.

Смрт Стојана Мартинова.

Два гаврана долећеше врана
Од Ријеке преко Вртијељке
Из Сацавца цупе Загарачке,
Голога се врха уфатише,
Рудинице испод Очинића,
Ево тице нигђе не падоше,
Но падоше на равно Цетиње,
На бијелу кулу Мартинову.
Пак излази Стане Станојева,
Пак тицама добро јутро зваше:
„Добро јутро, два галића врана,
„Оклен ве је срећа донијела,

„Да нијесте тамо од Сапавца,
„Од Сапавца жупе Загарачке?“
Један граће, други проговара:
„Ми смо јутрос тице од Сапавца.“
А она им опет бесјећаше:
„А за Бога, двије тице вране,
„Вићесте ли господара мога
„И мојега сина јединога?
„Лајаху ли важге на торину?“
Један граће, други проговара:
„Да ти кажем, Стане Станојева,
„Ради бисмо добре казат' гласе,
„Ма нећемо, нô што је истина.
„Синоћ су ти здрави замркнули,
„Јутрос су им Турци ударили,
„Љешкопољци и Подгоричани,
„И твога су уфатили сина,
„И твоју су снаху заробили,
„Унука ти њојзи на рукама,
„Поведоше шеер-Подгорици.
„Ал' се загна једно клето Туре,
„На торину господара твога,
„Да м' остружи стругу од оваца.
„А кад виће млади Станојица,
„Он западе за каменом станцем,
„Од образа ужди цевердана,
„И оно је погодио Туре,
„Посред паса, ће му не да гласа,
„Црној га је земљи оборио.
„Ал' се загна други од Турака,
„Да отвори стругу од оваца.
„Листо ми је пушку напунио,

„И погуби другога Турчина,
„Погоди га између' лопатица,
„Не даде му тора отворити.
„А кад виђе млади Станојица,
„Јер је сила турска приступила,
„Сам је јунак тора отворио,
„И бијеле овце завабио,
„Бјежи шњима преко Зете равне,
„И угази шњима у Морачу.
„Ма ли му је лоша срећа била,
„Е се нађе једно клето Туре,
„И запали свога џевердана
„На твојега мила господара,
„Дивно га је Туре погодило,
„Под тепелак у чело јуначко,
„Ни жива га земља не дочека.
„А друго се заиграло Туре,
„Ограби му главу и оружје,
„И пусте му предвојиште овце,
„Заврнуше преко Зете равне,
„Погнаше их шехер-Подгорици.
„А скочише овчари чобани,
„А на име два брата Катнића,
„Два Катнића и два Ненезнића,
„Неколико овац' завратише,
„И један ми ужди џевердара,
„И погоди једног од Турака,
„Мужевљу ти главу ограбио,
„И његово јуначко оружје.“
Кад то зачу Стане Станојева,
Циче јадна како змија љута,
Прси бије, грозне сузе лије,

Па довати ножа бјелокорца,
Те је своје косе расплетала,
Как' расплете, тадер и окиде.
Пак ми скупи неке Цетињане,
Шњима тамо пут Сацавца пође.
Док на Зету воду долазише,
Ту је браћу своју оставила,
Сама пође шехер-Подгорици,
У онога бег-Осман-Агића.
Закуми га и два и три пута,
Пред њим паде на кољена млада,
Сузе рони, овако говори:
„Богом брате, бего Осман-агић,
„Ако си ми погубио сина
„И бијеле овце запљенио,
„То ти Богом, бего, просто било,
„Ал' ми пушти ,сина јединога,
„И унука лудога Мићуна,
„Да се моја не угаси св'јећа,
„Јере немам другога порода."
На то се је бего смиловао,
Пушти њојзи сина и унука,
Шњима пође ломној Гори Црној.

29.

Јунаштво два сердара Црногорска.

Пију вино два млада сердара
У малену ломну Гору Црну
На рамноме пољу Цетинскоме,
Једно бјеше Милане сердаре

Од рамнога поља Цетинскога,
Друго бјеше Филипе сердаре
Од његове Ријечке наије.
Кад се ладна напојише вина,
Те сердари зборе за јунаштво:
Ко је бољи јунак за мегдане,
Ал' ко има по боље војнике,
Вели сердар Мартиновић Мило:
„Чуј ме добро, Филипе сердаре,
„Ја сам бољи јунак за јунаштво,
„А бољи су моји Цетињани,
„Ного твоји млади Цеклињани,
„Цеклињани и Љубостињани,
„А кад удре моји Цетињани,
„Ту остају саморане мајке,
„И остају удовице љубе.“
Одговара Филипе сердаре:
„Истина је, Милане сердаре,
„Да си добар јунак за јунаштво,
„И јесу ти добри Цетињани,
„Ма су моји бољи Цеклињани,
„Цеклињани и Љубостињани.
„Ја наредбу имам за војнике,
„Имам доста лађа и бродова,
„И заире доста за војнике,
„Тишнем лађе низ Блато широко,
„Те сијечем по крајини Турке.“
Одговара Милане сердаре:
„Чујеш ли ме, Филипе сердаре!
„Ми немамо лађе ни бродове,
„Ма имамо сиве соколове,
„Ђе год дођу, свуђ замећу кавгу,

„И ја често добијам мегдана.“
Сердари се ружно завадише,
Па их мири Петровић владика,
Никако их смирит' не могаше.
Владика им тако говораше:
„Кад сте такви добри за јунаштво,
„Јунаштво ћу ваше окушати.
„Ал' ме чујеш, Цетински сердару,
„Добро фалиш твоје Цетињане,
„Ево дана, а ево мегдана,
„Ето Турске, ограђене куле,
„На Дољан су ограђене куле,
„На кули су Турскизи пандури,
„Те чувају Спужу каравуле,
„Око кула село насељено,
„Пандури ми с'јеку Црногорце,
„И село им добро припомага,
„Отолен ми доста јада граде.
„Но сердаре, Мартиновић-Мило!
„Ти кад фалиш твоје Цетињане,
„Ти устани и покупи војску,
„Ти удари на Турске пандуре,
„На бијеле на Дољану куле.
„Ако би ти Бог и срећа дала,
„Да освојиш на Дољану куле,
„И разуриш село на Дољану,
„Тадер ћу ти потврдит' јунаштво,
„И добро те даром обдарити.
„А ти чуј ме, Филипе сердаре!
„Ти нахију твоју добро фалиш,
„Фалиш твоје лађе и бродове.
„Карван иде Блатом широкијем

„Од бијела Скадра зенђелога,
„Те заиру воде за градове
„И за б'јеле на Дољану куле,
„Но Филипе, ријечки сердару,
„Ти покупи лађе и бродове,
„На њих стави избране јунаке,
„Довези се Блатом широкијем,
„На Блато ћеш дочекати Турке
„И заиру што је за војнике.
„Ако би ти Бог и срећа дала,
„Да добијеш на воду мегдана,
„Тадер ћу ти бројити јунаштво.“
Пак сердари на ноге скочише,
Добрије се коња прифатише.
Мартиновић купи Цетињане,
Ђурашковић своје Цеклињане.
Па је сердар књигу направио
На Андрију кнеза с Љубостиња:
„Чуј, Андрија, Љуботинска главо,
„Скупи мене твоје арамбаше,
„Од твојега села с Љубостиња,
„Све биране момке по јунаштву,
„Узми оба војводина сина,
„Војводина Петра и Грујицу,
„С њима ајде на Крсти широке,
„И повези Љубостинске лађе.
„Ту ћеш мене с мојом војском наћи,
„Да идемо Блатом широкијем,
„Да на Блато дочекамо Турке.“
Кад је кнеза књига допанула,
Он окупи избране јунаке,
Шњима пође на воду Сељанску,

И четири напунио лађе,
У свакоју по тридест војника.
Окренуше Блатом широкијем,
Докле до'ше на Крсти широке,
Ту сердара Ђурашковић' на'ше,
Ђе је осам напунио лађа,
У свакоју по тридест јунака.
Па заједно смијешаше војску,
Завезоше Блатом широкијем,
Докле лађе на пијеске до'ше,
Закрише се лугу зеленоме,
Ту стојаше три бијела дана.
Кад четврти јутро освануло,
Отворила зора од истока,
Па да видиш Филипа сердара,
Он привати танкога дурбина,
Обрати га Блату широкоме.
Даде му се нешто погледати,
Црна лађа од Скадра иђаше,
А у лађу тридесет Турака.
Добро јој се сердар весељаше,
Па дружини својој говораше:
„Устај брже, моји соколови!"
Устадоше, пушке прифатише,
А возари весла доватише,
Па на весла лађе окренуше,
И на Блато претекоше Турке,
Претекоше, лађу опколише,
Па на Турке огањ оборише.
Једнак пуче три стотин' пушака,
Погибоше двадесет Турака,
Али десет води ускочише,

На главе се момци пограбише,
И двадесет глава посјекоше.
Ал' да видиш доброга јунака,
С Љубостиња Вукићевић-Мила,
И он добру посијече главу,
Још се њему учинило криво,
Бачи главу насред лађе црне,
Па ускочи Блату зеленоме,
И живога уфати Турчина.
За перчин га руком уватио,
При црној га приводио лађи,
Живог га је лађи убацио,
Па га даде кнезу с Љубостиња,
Те му кнеже посијече главу.
Посјекоше двадест и једнога,
Да не чека мајка ниједнога,
А девет је вода удавила.
Не утече од њих ни глашника,
Да кажује како ли је било.
Покупише главе и оружје,
И узеше лађу и заиру;
Пунана је праха и олова,
И лијепе каве и шећера,
И остале одоре војничке.
А ту сердар показа јунаштво,
Ема му је срце обрањено,
Е изгуби сивога сокола,
Баш сокола Ђурашковић-Драга,
Остаде му саморана мајка,
Ту остаде сердар без синовца.
Ема сердар задоби јунаштво. —
Ал' да видиш Цетинског сердара,

И он добро показа јунаштво,
Он окупи своје Цетињане,
И окрену друга пет стотина,
Собом узе Ђура барјактара,
И још друга оба барјактара,
Од Цетиња Ивановић-Марка,
И Илију капу од конака,
Кренуше се сва три барјактара,
А пред њима Милане сердаре,
За њима су друга пет стотина.
Докле селу у Једноше до'ше,
А ту Јакшу капетана на'ше,
Који бјеше од Једноша глава,
Од Једноша и села Комана,
Па се љуби сердар с капетаном,
Питају се за мир и за здравље.
Ал' га пита Јакша капетане:
„О Милане, Цетински сердару!
„Куд си твоју војску окренуо?
„За некога добро бити неће.“
Њему сердар редом кажеваше:
„Чуј ме добро, Јакша капетане!
„Ја сам моју војску окренуо
„Да ударим на турске пандуре,
„На бијеле на Дољане куле,
„И на турско село на Дољане.
„Но ме чујеш, Јакша капетане!
„Од њи тебе живовања нема,
„Једноше су твоје затворили,
„Затворили па те потиснули,
„Све Једноше и село Комане,
„Отеше ти Загарачку жупу,

„Не даду ти ширит' б'јеле овце,
„Нити можеш подигнут' пастире,
„Пастире ти посјекоше Турци.
„Ја на куле хоћу ударити,
„Ал' ћу б'јеле куле разурити,
„И на Дољан' село раселити,
„Али своју изгубити главу,
„Да затворим караулу граду.
„Но ме чујеш, Јакша капетане!
„Ти окупи твоје Загорчане,
„Загорчане и село Комане,
„Ајде, Јакша, да им ударимо,
„Па што Бог да и срећа јуначка."
Капетан се добро весељаше,
Па је своју покупио војску,
Све Једноше до Гарча планине,
До малога села Марковине,
Све Комане до врх Бусамника.
Он окупи друга пет стотина,
Па доведе војску код сердара,
Па заједно војску мијешају.
Отолен се војска окренула,
Војска иде ноћу без мјесеца,
На ливаде Мугошине до'ше,
На ливаде војску дијељаху.
Али 'вако сердар бјеседио:
„Чујеш ли ме, Јакша капетане!
„И рођаче, Ђуро барјактаре!
„Ево вама друга пет стотина,
„Ви удрите на Турске пандуре,
„И на б'јеле убојничке куле,
„И немојте куле оставити

„Док ви траје на рамена главе.
„Ја ћу узет' војске половину
„И узећу оба барјактара
„Од мојега поља Цетинскога,
„Садно поља Ивановић-Марка
„И Илију капу од конака,
„Па ћу с мојом војском ударити
„На јуначко село на Дољани,
„Е ту има Срба и Турака,
„Заједно су мијешане куле,
„Па се бојим и таквога врага,
„Е ће војска сјећи српске главе,
„Па ће мене послушати војска
„Да пуштимо робје на слободу,
„Да ја моју не гријешим душу."
Па се тадер војска дијељаше,
И главари пред војском пођоше,
За њима је сва војска остала,
А кад сину зора од истока,
Ударила војска са 'бје стране.
Одма пуче хиљаду пушака,
Једног маха и једнога гласа,
Једнак вришну хиљаду момака,
Потресе се село на Дољани,
Бјежи народ у гору зелену,
Те на Дољан' село оставише,
Ма се б'јеле не предају куле.
Па на кулу уришују момци,
Него кулу Турци не пуштају.
Но да видиш витеза јунака
Од Цетиња Мартиновић-Сава,
Он у руке лати џевердара,

Па из српске искочио војске,
На кулу је загон учинио.
Но пукоше пушке од пандура,
Тако Саву Бог и срећа дала,
Ниједна му не довати меса.
Ал' се Саво куле приватио,
Па дозива на кулу пандуре,
Саво тако њима бесједио:
„Предајте се, на кулу пандури,
„Е видите да сте погинули.
„Кад сам б'јелу кулу уфатио,
„Е од куле моја половина."
А тадер се предаше пандури,
Ал' им Саво тако говораше:
„Предајте ми свијетло оружје,
„А ево ви тврду вјеру дајем,
„Нећемо ви погубити главе."
Спуштају му низ прозор оружје,
Ного пуче пушка од Србина,
И на прозор обрани пандура,
Десну му је саломио руку.
Па пандури огањ оборише,
Пуче једна пушка од пандура,
И погоди доброга јунака
Од Угана Мојашева Ила,
Остаде му саморана мајка,
И његова вјерена љубовца.
А кад виђе Ђуро барјактаре,
Е изгуби сестричића свога,
Он уриши на бијелу кулу,
И шњим бјеше Јакша капетане.
Но пандури отворише врата,

Побјегоше, кулу оставише,
Дочекô их Мартиновић Ђуро
И капетан Јакша од Загорча,
И њихова дружина јуначка.
Ту пандури погибоше грдно,
Погибе им друга половина.
Они бјеже у гору зелену,
Дочека их Милане сердаре
Су његови друга пет стотина,
На пандуре ватру наложише,
Погибоше турскизи пандури.
Па се тадер војска окупила,
И бијеле запалише куле,
И на Дољан' село разурише,
И велики шићар заузеше:
Пет стотина коња и волова,
Три хиљаде коза и оваца,
И сувише руха и оружа.
Кад је војска куле разурила,
Отолен се војска окренула,
У томе их поточ пристигнула
Од крвава Спужа на крајину;
С друге стране поточ ударила
Од широка Љешко-поља рамна,
Па на Србе насрнуше Турци.
Но се рабро бране Црногорци,
И гоњаху велика шићара,
И бране се пушком од образа.
Но су клети насрнули Турци,
Ту погибе Мартиновић Нико,
И млозину ране допадоше.
Па на Ника насрнуше Турци

Да му добру посијеку главу,
Но га бране рабри Црногорци,
Ал' се загна Мартиновић Саво,
И ограби Ника рањенога,
Увати га на пјећа јуначка,
Да му Турци не пос'јеку главу,
Донесе га у дружини Саво,
Ту се Нико с духом дијелио.
И на томе боја раздвојише,
Грдни Турци натраг отидоше.
Турци плачу куле и пандуре
И њихове посјечене главе;
Црногорци дијеле шићаре:
Главарима дају старјешинство,
Рањенику три дијела дају,
Да видају своје ране љуте,
Мртвијема одва'ју шићаре,
Да и шићар за подуше дају.
Ту се двије раздвојиле војске,
На Једноше на то поље рамно,
Ту остаде Јакша капетане,
Својом војском на дворове пође.
Па се крену Цетински сердару,
Собом носе мртве и рањене,
И ћерају велика шићара,
Докле пођу на Цетиње до'ше.
Укопаше два добра јунака
Мартиновић' са Цетиња Ника
И Илију Мојашева сина.
Ал' се крену Цетински сердару,
Собом води Цетинске главаре
Да приступе своме господару.

Ту нађоше Петровић-владику,
Свијетлу му пољубише руку,
Од владике примише дарове
За њихово витешко јунаштво.
У то дође Филипе сердаре,
Собом води избране главаре,
Господару пољубише руку,
А господар одбрани јунаке.
Ал' говори Петровић владика:
„Чујте мене, обадва сердара!
„Фалите се сада за јунаштво,
„И сваки ве може пофалити,
„Када таки мегдан задобисте,
„Све у здравље младије момака.“

30.

Пјесма од Пипера.

Још зорица не забијелила,
Ни даница лица промолила,
У Скадру ми ситна књига дође
А са Спужа и од Мећикућа
А на руке Махмуту везиру,
Овако му у тој књиги пишу:
„О везире, мили господаре,
„Ми нипошт' живљет' не моремо,
„Пипери ни врата затворише;
„Нема данка у дугој години,
„Када наше не сијеку главе,
„И ваља ни бљежат' Цариграду.“
Када везир гласе разумио,

Брзо силну војску сакупио,
Силну војску дванаест хиљадах,
Шњоме иде на Пипере равне.
Пред Пипере табор учинио,
Докле своју војску сакупио,
И шњом удри на равне Пипере.
Ал' Пипери харат' се не даду,
Но с' удрише огњем из пушаках.
Зује, брате, брда и долине,
И сувише високе планине,
Пиперима срећа прискочила,
Приспљеше им ваљани Брђани.
Јадни Турци плећа окренуше,
Побјегоше натраг без обзира,
А за њима Пиперске делије,
Ћераше их листом Подгорици.
Ту не оста једнога јунака
Који турске главе не ос'јече,
Посјекоше седам стотин' главах,
Неколика жива уфатише,
А остало низ греде сломише.
Ма утече од Скадра везире,
И још шњиме нешто мало војске,
Израњено и све изгрђено,
Без оружја и без добра друга.
Ко ме чује, на част нека му је.
Остадоше Пипери јунаци
Играјући и поп'јевајући.
Фала Богу и богородици
На побједи нашег душманина.
То је било када се чинило,
Нама добро здравље и весеље.

31.

Пјесма од серашћера Ахмет-паше.

Диван чини Отмановић царе
По имену Ахмет Сулемане,
Сву господу на диван сазивље,
Све по избор паше и кадије
И остале аге и спахије,
Тер је њима тихо бесједио:
„Сјетујте ме, вјерне слуге моје,
„На што ћемо и како ли ћемо?
„Ево ми је тужба додијала
„Од Тураках мојих крајичниках.
„Бог убио од Русије краља,
„Који их је крила подигнуо,
„И охоле главу напунио,
„Те сатиру наше крајичнике.
„О господо, паше и везири,
„И остале аге и спахије,
„Је ли кога породила мајка,
„Да подигне силну војску моју,
„И отиде преко Арбаније,
„Да похара малу Гору Црну.“
Сва господа муком замукоше,
Ал’ не мучи силан Ахмет паша,
Веће тихо цару бесидио:
„Честит царе, мили господаре,
„Подај мене по избор војниках,
„И то бројем двадесет хиљадах,
„Ја ћу поћи преко Арбаније,
„Похараћу малу Гору Црну.“
Што запита силни Ахмет паша,

То му царе с драге воље даје.
И он оде прѐко Арбаније,
Брзо паша Подгорици дође,
И ту нешто војске прикупио
И удари нахији Љешанској.
Крусе село и Станисаљиће
Опалише, и све поробише.
Ал' Турцима лоша срећа била,
Долећеше силни Црногорци,
Са сви страна Турке околише,
И пашину војску исјекоше.
Али паши Бог и срећа даде,
Да утече варош-Подгорици.
Остадоше млади Црногорци
Играјући и поп'јевајући,
Слава Богу и богородици.

Овђе ће изгибе ова војска зове се и данас Царев Лаз.

32.

Узимање Темишвара од Турака 1716.

Још ни зоре ни бијела дана,
Ни даница на исток изишла,
Рано рани паша Темишварски
Темишвару граду на бедеме,
Па беседи паша Темишварски:
„За што саде, граде, не белиш се,
„Кô што си се до сада белио?“
Диздар паши наче беседити:
„Муч' не тужи, јадан царев пашо!
„Како ће се граде сад белити,

„Како што се до саде белио,
„Каква су се чуда сакупила,
„Те га бију са две са три стране:
„С једне стране принцип Јевђеније,
„С друге стране маршале Павлије;
„А са треће Јован Тукелија,
„Тукелија и Манастирлија;
„Откуд бије принцип Јевђеније,
„Одонуд се обарају куле;
„Откуд бије маршале Павлије;
„Темишвар се из темеља тресе.
„Тукелији Немци обећали,
„Обећали то краљевство српско,
„Те нам и он тешко досађује,
„Он исече децу јаничаре,
„А Татара на Тамиш натера,
„И на Тамиш и на Парац воду,
„Те подави јаничаре Турке,
„И не даде да нам индат дође
„Од белога града Београда.
„Ајде, пашо, да зовемо Турке,
„И изнеси на град бео барјак,
„Да се овом краљу поклонимо,
„Поклонимо краљу Тукелији,
„Српском краљу и бечком ћесару,
„Е да би нас на веру пустили,
„И да би нам живот опростили,
„Да предамо Темишвара града.“

33.

Чупа капетан.

Пије вино Чупа капетане
У планини више Варадина,
До себе је посадио Чупа
До колена андаћа Танацка,
До Танацка Бељу барјактара,
А до Беље све катане редом,
Све катане младе милитарце.
Стиже књига Чупи капетану,
Књигу шиље принцип Јевђеније:
„Чедо моје, Чупо капетане,
„Ако с', сине, и здраво и мирно,
„Ајде брже под малену Борчу.“
Књигу гледи Чупа капетане,
А кад види што му књига каже,
Он уседе кулу од мегдана,
За се узе хиљаду катана,
А преда се тридест барјактара,
Нуза сваког води по пешака,
Па се вину преко поља равна.
На Сурдуку Дунав пребродио,
Кад се красне Влашке доватио,
Право иде под малену Борчу,
Под шаторе принцип-Јевђеније.
„Божја помоћ, принцип-Јевђеније!“ —
„Дб Бог добро, моје чедо драго!
„Како, сине, јесте л' здраво, мирно,
„Јесу л' здрави Србљи витезови?“
А Чупа се насмијао беше:
„Светла круно, принцип-Јевђеније,

„Сви смо здраво, милом Богу вала,
„Већ ја дођо данас да вас питам,
„Ди ме шаљеш да ти чувам стражу?“
Ал’ беседи принцип Јевђенија:
„Чедо моје, Чупо капетане,
„Четири сам поставио страже,
„Четир’ страже на четири стране,
„Нема страже у ади Земунској.
„Ја сам чуо, моје чедо драго,
„Да се тебе врло боје Турци,
„И од тебе и од твога гласа.
„Иди, сине, те почувај стражу.“
Кад је Чупа послушао речи,
Он уседе кулу од мегдана,
За се узе хиљаду катана,
А преда се тридест барјактара,
Нуза сваког води по пешака.
Без скеле је Саву пребродио,
И брез скеле и без весла танка,
Право оде у аду Земунску,
Чува стражу за недељу дана.
Кад с’ наврши баш недељу дана,
Књигу пише принцип Јевђенија:
„Чедо моје, Чупо капетане,
„Ако с’, сине, и здраво и мирно,
„Добави ми језик од Татара,
„Добар ћу ти комад леба дати,
„Чим ћеш, сине, до после живети.“
Књигу гледа Чупа капетане,
Ону гледи, другу брже пише:
„Светла круно, принцип-Јевђеније,
„Ако ћеш ми дати Пожаревац,

„Добавићу језик од Татара,
„Баш везана под шатор донети.“
Књигу гледи принцип Јевђеније,
Ону гледи, другу брже пише:
„Чедо моје, Чупо капетане,
„На част, сине, теби Пожаревац,
„Пожаревац твоја очевина.“
Кад је Чупа књигу разгледао,
Он уседе кулу од мегдана,
За се узе хиљаду катана,
И прида се тридест барјактара,
Уза сваког води по пешака;
На татарски ударише табор,
Сав татарски исекоше табор,
И Емриза жива ухватише,
И беле му савезаше руке,
Однеше га принцип Јевђенији.
Пита њега принцип-Јевђеније:
„Кажи право, татарски Емризу,
„Кажи право, погинути нећеш,
„Иде л’ отуд млога неверија?“
А Емриз му поче беседити:
„Светла круно, принцип-Јевђенија,
„Већ ја видим да сам погинуо,
„Док сам ваши руку допануо.
„Ал’ ја ћу право казивати:
„Отуд иде млога неверија,
„Пет стотина хиљада Србаља.
„Ако богме данас не разбисте,
„Не разбисте турскога везира,
„Вас ће турска опколити војска.“
Кад је принцип саслушао речи,

На шанцу је врата отворио,
Па из шанца пропусти солдате.
Паде магла око Београда,
Принцип враћа Београду војску
Принцип враћа, а Чупа не враћа,
Добро их је потерао Чупа.
Кад се Чупа натраг повратио,
Мртви леже око друма Турци,
Леже Турци канда су поспали.
Освојио принцип-Јевђеније
Са јунаштва Чупе капетана,
Са његови бојни витезова.
Спомиње се јунак по јунаштву,
Кано добар данак у години.

34.

Узимање Новог.

Књигу пише Лауд генерале,
Те је шаље Новом бијеломе,
А на руке Церић-капетану:
„Ај комшија, Церић-капетане,
„Пошаљ'де ми од Новога кључе,
„Да не трошим праха и олова,
„И не рушим града од камена,
„И не кварим мјеста господскога,
„Не цвијелим по граду сирота.“
Књига дојде к Новом бијелому
Баш у руке Церић-капетану;
Књигу штије Церић-капетане,
Књигу штије, другу руком пише,

Те је шаље Лауд-генералу.
У књизи је био говорио:
„Фала т', фала т', Лауд-генералу,
„Кад ти жалиш праха и олова,
„И још к томе од камена града,
„И по граду мојије сирота.
„Док је мени по Босни градова
„А од Лајтса тер до сињег мора,
„И заире девет годин' дана,
„Не бојим се Лауд-генерала,
„Јер ће мени добра помоћ доћи,
„Медвер паша од б'јела Дунаја,
„И још с њим Турци од Намастира,
„Крајишници како мрки вуци.“
Дође књига Лауд-генералу.
Књигу штије Лауд-генерале,
Књигу штије, по носу се бије,
Сву господу себи дозивао,
Грохотом се старац насмијао:
„Нут' Церића, силеције старог,
„Да се мени у Новоме отме!
„Та ме моја не родила мајка,
„Нит' ме круна за дику држала,
„А тако ми Гедеона свеца,
„Нећеш у Новом пушити духана,
„Ни у Новом ни у Градишкоме,
„Ако Бог да ни у Београду.“
Пак се скочи на ноге лагане,
Војску води к Новом бијеломе,
Паке копа метенице тешке,
А намјешта велике топове,
Бије Нови са четири стране,

Ори куле и тврде бедене.
Стоји јаук по граду сирота,
Сузе роне, овако говоре,
Они куну Церић-капетана:
„Оj Церићу, да од Бога нађеш!
„Ће расрди великог везира,
„Који не да ни сиротам' мира,
„Јеси л' чуо, да од Бога нађеш!
„Што су теби казивали људи,
„Да је Лауд јуначина стара,
„Којино се не боји обријат' Турчина,
„Да камо ли ти шњиме бојак бити,
„И љутога лава предобити;
„Зар не знадеш што су теби казивали догци(!)
„Како нам је пропала Дубица?"
Ал' говори Церић-капетане:
„Ај Бога вам, у Новоме Турци,
„Не би ли се који нађи могô,
„Да изиђе Новом на бедене,
„А поклекне на гола кољена,
„И развије зелене барјаке,
„А замоли Лауд-генерала,
„Не би л' нама ватру утолио,
„Да му Нови с добра отворимо?"
Од Турак' се нађи нико не могаше,
Нег' се нађе једна була млада:
„Ал' Бога ти, од Новога госо,
„Је л' тестир ићи Новом на бедене,
„И замолит' Лауд-генерала,
„Не би ли нам ватру утолио,
„Да му Нови с добра отворимо?"
Ал' говори од Новога госо:

„Тестир ти је, једна була млада.“
Кад је чула, што јој госо каже,
Она иде Новом на бедене,
Пак поклече на гола кољена,
И развија зелене барјаке,
Пак замоли Лауд-генерала:
„Ој Лауде, честити везиру,
„Не би ли нам ватру утолио,
„Да ти Нови с добра отворимо?“
Ал’ је Лауд срца милостива,
Одма им је ватру утолио,
И од Новог кључе задобио.

35.

Опет то исто.

(комад)

Што цвијели код Новога града,
Ал’ је вила, ал’ је љута змија?
Да је вила, у гори би била,
Да је змија, у ст’јени би била,
Ван цвијели паша код Новога,
Цвијелећи ситну књигу пише.
Не пише је чим се књиге пишу,
Него својом крви од образа,
Пак је шаље мјесту Цариграду
А на руке цару честитоме:
„Вај, честити царе господине,
„Ако хоћеш да смо твоји Турци,
„Не држи ме сад у овој муци
„Код Новога на крајини града,

»Додија ми Лауд-генерале,
»Шанце копа са четири стране,
»И на шанце табле направио,
»И на табле навезô лубарде,
»Нови бије са четири стране.
»Кад пуцају Лаудове бумбе,
»Ти би рекô, царе господине,
»Да из неба сијевају муње;
»Каде, царе, честито кољено,
»Лаудови топови пуцају,
»Да из неба пуцају громови.
»Дај ми помоћ, од Бога ти била!«
Књига дође мјесту Цариграду
А на руке цару честитоме.
Књигу штије царе господине,
А кад виђе што му књига каже,
Од јада се црној земљи вија:
»Црна земљо, узми мене у се,
»Да не гледам јада великога
»Код Новога на крајини града
»Од Лауда и од паше мога.«
Паке другу руком књигу пише,
Тер је шаље паши, Мирјан-паши:
»Мирјан-паша, десна руко моја,
»Купи војске штогод више мореш,
»Девет бега од девет градова,
»И четири Усум-беговића,
»И остале ћитаплије Турке,
»Оди с војском до Новога града
»На онога Лауд-генерала.
»Ако тебе мили Бог поможе,
»Те одженеш њега од Новога,

„И ти отмеш Лаудове шанце,
„Бићеш мени везир понајстарији.“
Књига дође паши Мирјан-паши.
Књигу штије паша Мирјан паша,
А кад виђе што му књига каже,
Ону штије, а четири пише,
Књиге шаље на четири стране,
Тер силену сакупио војску,
Не море је оком прегледати,
Камо ли би оком пребројио:
Девет бега од девет градова,
И четири Усум-беговића
И остале ћитаплије Турке,
И пред њима зелене барјаке.
Паке иде к Новом бијеломе,
Пак написа једну књигу малу,
Пак је посла к Новом бијеломе
А на руке старцу Лаудану:
„Каурине, Лауд-генерале,
„Бјежи с војском од Новога града,
„Бјежи с војском, и остављај шанце,
„Ето мене, ударићу на те.“
Књига дође Лауд-генералу:
Књигу гледа старац Лаудане,
Књигу гледа, а смије се на њу,
Паке другу ситну руком пише,
Пак је шаље паши Мирјан-паши:
„Мирјан-паша, прдачино наша,
„Ако мислиш, жалосна ти мајка!
„Одагнати мене од Новога,
„И ти моје освојити шанце,
„Тешко оном и његовој мајци,

„Ком остану Лаудови шанци.
„Ја сам Лауд старац остарио,
„Те не могу пред Турци бјежати,
„Срамота је и од Бога грехота.
„Удри, пашо, чекаћу те ође
„Код Новога, мјеста Босанскога.
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

36.

Освојење Дрежника.

Санак снила Туркиња девојка,
У Дрежнику на крајини граду,
Липа ћерца Зирића Османа,
Да је магла до Дрежника пала,
Да из магле три кошуте ричу,
Повр магле кликте соколови,
А из магле сијевају муње.
Санак снила, у сну се пренула,
Санак каже старцу баби своме:
„Ај мој бабо, Зирићу Османе,
„Ноће сам ти зао санак снила,
„Ће је магла пала до Дрежника,
„А из магле три кошуте ричу,
„Повр магле кликте соколови,
„А из магле сијевају муње.“
Али вели Зирићу Османе:
„А зла санка, драга ћери моја,
„Ја се могу санку домислити:
„Што је магла пала до Дрежника,

„То је војска Мамул-капетана;
„Што л' из магле три кошуте ричу,
„То су, ћери, цесарске лубарде;
„Што ли, ћери, кликте соколови,
„То ће бити војсци командирци;
„Што ли, ћери, сијевају муње,
„Сијеваће цесарско оружје,
„Удариће Мамул-капетане,
„Б'јели ће нам Дрежник освојити,
„И Дрежнику врата отворити,
„И бијели беден порушити.“
Истом Турци у вијећи били,
Тога мало време постајало,
Постајало три бијела дана,
Кад четврто јутро освануло,
С војском паде Мамул-капетане,
Код Дрежника покопао шанце,
И на шанце табле направио,
И на табле навезô лубарде.
Нпђе зоре ни бијела дана,
Али зове Мамул капетане
Танковито, али гласовито,
Он дозивље у бијели Дрежник
По имену Зирића Османа:
„Дај ми кључе од Дрежника града,
„Да не рушим ја Дрежника града,
„Да не чиним големога врага,
„Да не дерем цесарске лубарде,
„Да не трошим праха и олова.“
Али вели Зирићу Османе:
„Од' отоле, Мамул-капетане,
„Ја ти не дам кључе од Дрежника.

»Док не видим крвава бедена,
»Докле беден крви не полијеш.«
А кад чуо Мамул-капетане,
И он јунак по табору шеће,
Још говори Мамул-капетане:
»Огулинци, пољубљени синци,
»Нас је вр'једна породила мајка,
»И крајина за дику држала,
»Да једино Бога помолимо,
»Да повише сабљу припашемо;
»Тко вјерује Бога и тројицу,
»Држи пушку при својему лицу,
»Пали прахом, и зрном управљај.«
Пак он јунак по табору шеће,
Још говори Мамул-капетане:
»Коцијанко, цесарска лубардо,
»Истави ми од Дрежника врата,
»Кола ћу ти сребром оковати,
»А никшане златом заливати.«
Пак удара Мамул-капетане,
Он удара са четири стране,
А пуцају бојнице лубарде.
Крња пуче, далеко преврже,
А зеленка граду не доврже,
А кад пуче танка коцијанка,
Дрежнику је врата поставила,
И око њи зид обронила,
Могао би коњик ујездити,
И унести копје попријеко
Крајем врата бијела Дрежника.
Кад виђоше Турци Дрежничани,
И пођоше надво' из Дрежника,

Дочека и Мамулина војска.
Пак сијече Турке Дрежничане.
Пак да ти је стати па гледати
Кад каурске сабље сијевају,
Како турске полијећу главе.
Што је било старо и нејако,
Повата их Мамул капетане,
Те оправи Бићу бијеломе
За јабуку паши Травничкоме.
Сви се клети Турци предадоше,
Али неће проклете Козлице,
Већ се у свој чардак затвараше,
Да се бране војсци Мамулиној.
Допадоше Мамулске катане,
Исјекоше све под чардаком,
Пак бијели чардак запалише,
И у њему Турци погореше.
Бог поможе Мамул-капетана,
И бијели Дрежник освојио
Својом војском здраво и весело.
Тадај било, сад се спомињало,
Ни ту био, ни право казао.

37.

Бој на Дрежнику.

Војску купи беже Ибрајиме
Од тромеђе до Новога града,
Од сви мјеста овако се влада:
Ту не има стара и нејака,
Ван коњика, по избор војника,

Хитра пјешца и брза коњика.
Каде беже војску сакупио,
У њу мене вр'једна капетана
Бешировић' од Острошца града,
Бешировић да му с војском влада,
Паке иду Изорчићу граду.
Сиду беже умиваше браду,
И делије своје слобођаше:
„Ај делије, моји витезови,
„Послушајте нешто мало више:
„Што честити паша мени пише,
„Ако данас не узмемо града,
„Баш Дрежника на крајини града,
„Когано су освојили Н'јемци,
„Огулинци ти проклети слипци.
„Ал' делије, моји витезови,
„Ево мени љуту змију кажу,
„Љуту змију Пеарника млада,
„Да се добро пред каури влада.
„Чини ми се, моја браћо драга,
„Сложно ћемо ударити на њи,
„Тко вирује Бога и тројицу
„И Петљанци (!) Мухамеда свеца,
„Добићемо Пеарника млада.
„Свак донеси Огулинску главу,
„Ја ћу двије, да ми криво није.
„Тко погуби Пеарника млада,
„И његову осијече главу,
„Не мислите да вам велим шалу,
„Код цара ће он добити фалу.“
То говори беже Ибрајиме,
То говори, ни Бога не моли,

И он мисли нико га не чује,
Ал' то слуша вила из горице,
Посестрима млада Пеарника,
Она трчи к бијелу Дрежнику
Побратиму своме Пеарнику.
Алй њега код Дрежника није,
Већ код Слуња града бијелога.
Она трчи к Слуњу бијеломе,
И дозиває млада Пеарника:
„Пеарниче, Богом побратиме,
„Ала, брате, зло попио вино
„Баш код Слуња града бијелога,
„Ето с војском бега Ибрајима,
„Ето с војском бијелу Дрежнику,
„Б'јели ће ти освојити Дрежник,
„И још твоју војску погубити,
„И отети бојнице лубарде.“
Кад Пеарник разумио гласе,
И он скочи на ноге лагане,
Паке бритку сабљу припасује,
И он скочи на коња витеза,
Од драгости на коњу се смије,
Веселе му компаније биле,
И д'јевојке, које су му миле!
К себи зове вр'једне капетане,
Вриједнога Бунчу капетана
И Мамулу виловиту главу,
Још говори млађан Пеарниче:
„Огулинци, пољубљени синци,
„Нас је вр'једна породила мајка
„И крајина за дику држала.
„Ето на нас бега Ибрајима

„Са свом силом по земљици црној,
„Б'јели ће нам освојити Дрежник,
„И још нашу војску погубити
„И отети бојнице лубарде.
„Да трчимо бијелу Дрежнику,
„Како је ког одранила мајка
„И сестрица пасом опасала,
„Да ми оне̑ње њега дочекамо,
„И једино Бога помолимо,
„Не би ли нас Бог помиловао,
„Не бисмо ли бега придобили
„И његове бустромане Турке.“
Паке трчу бијелу Дрежнику,
Прије бега дошли до Дрежника.
Пак диже се беже Ибрајиме
Од бијела Изорчића града.
Видиш, побре, како буле знаду,
Турком оне ручати не даду,
Да је лакше на коњије Туре
Сјеч' кауре по томе пољицу;
Каури се не могу да бране
Од тораба, од телећи мишина,
Биће доста од каур' мишина.
Пак на добре коње узјашу.
Кад дођоше на Пашину Луку,
Сваки своју окрвави руку,
Да му звеца сабља на мејдану.
Кад су дошли до воде Коране,
Турци коњма притежу колане,
И Корану воду пријеђоше,
И одоше бијелу Дрежнику.
Нит' свануло, нит' сунце грануло,

На бијели Дрежник ударише.
Пак се брани млађан Пеарниче
И његови млади Огулинци.
Бог поможе млада Пеарника,
Те он разби бега Ибрајима.
На троје му војску растргао:
Једну ћера Мамул капетане,
Другу ћера Бунча капетане,
Трећу ћера млађан обрстар Пеарниче,
На Корану воду нагонио,
Преко воде, куд људи не броде.
Силну му је војску потопио,
А још више прахом оборио.
Ал' утече беже Ибрајиме,
И гологлав на голу коњицу.
А кад дође к Изорчићу граду,
Кад су буле разумјеле гласе
И дјевојке младе неудане,
Које јесу биле испрошене:
„Ибрајиме, допале те ране!
„Жалосна ти вртоглава мајка,
„Што нагони коња на јунака,
„Што погуби Турке крајишнике,
„Што ће сада нејачке сироте,
„Што ли младе буле удовице,
„Што л' дјевојке младе неудате?“

38.

Освојење Цетина.

Књигу пише Лауд генерале
Из Пожуна мјеста цесарева,

Те је шаље к Новом на крајину
А на руке Девенс-генералу:
„Ај Девенсу, мој брате рођени,
„Откада су рати на крајини,
„Ми смо, брате, скупа војевали:
„Најприје смо, брате, освојили,
„Освојили Шабац украј Сане,
„Пак Дубицу и с њом Костајницу,
„Паке, брате, стојна Биограда,
„Паке, брате, Нови на Крајини.
„Ал' залуду, мој брате рођени,
„Ево, брате, големе жалости,
„Ће се диже Врапцезу проклети,
„На цесара он диже оружје,
„Паке мени ситна књига дође
„Од свијетле круне цесарове,
„И ја одо с војском на Француза.
„Ево, брате, големе жалости,
„Ће нам оста Цетин на крајини,
„А Цетин је Слуњу на вратије,
„Б'јели Слуњу кључи од Карловца.
„Већ Девенсу, мој брате рођени,
„Ти окрени војску од Новога,
„Те је води бијелу Цетину,
„Не би ли те и Бог помогао,
„Не би ли нам Цетин освојио,
„Да крајини гласа не губимо,
„Да образа свога не црнимо,
„Да цесару круну позлатимо,
„Не би ли те цесар миловао,
„Каконо је мене миловао."
Књига дође к Девенс-генералу.

Књигу штије Девенс генералу,
А кад виђе што му књига каже,
И он скочи на ноге лагане,
Сабљу бритку припасује на се,
Паке силну окренуо војску
Од Новога града бијелога,
Пак отиде к Цетину бијелу;
С војском паде Девенс генералу
Код студене воде Војинића.
Кад у јутру данак освануо,
Подиже се Девенс генерале,
Пак отиде под Цетин бијели,
Око њега покопао шанце,
И на шанце табле направио,
А на табле навезо лубарде.
Кад у јутру данак освануо,
Ал' дозивље Девенс генерале,
Он дозивље к Цетину бијелом
По имену бега од Цетина,
Сенковића и Орловића:
„Дај ми кључе од Цетина града,
„Да не штетим мјеста господскога,
„Да не трошим праха ни олова,
„И не дерем бојниц' лубарада."
Срдито му беже одговара
Из Цетина на крајини града:
„Од' отале, Девенс-генерале:
„Да је оће Лауд генерале
„И делија Мамул капетане,
„Који су се они научили
„Узимати по Босни градове,
„Пак да стоје три пуне године,

„Не би мени Цетин освојили,
„Ни Цетину врата отворили,
„Камо ли би прчени Девенсу.
„Ми нијесмо рода Босанскога,
„Него јесмо од рода Личкога.
„Удбињани и Перушићани,
„С нами су га старци населили,
„И ми смо се овде породили.“
Кад је Девенс разумио гласе,
Сабљу бритку припасује на се,
Паке шеће по табору своме,
Поднукује своје канонире:
„Канонири, моји соколови,
„Напрањајте бојнице лубарде,
„Да бијемо Цетин на крајини.“
Канонири томе каил били,
Направише бојнице лубарде,
Паке бију Цетин на крајини.
Бију њега за нећељу дана,
Ал’ не могу њега освојити.
Ни Цетину врата отворити,
Ни од зида одбити камена.
Када виђе Девенс генерале,
Мислио је мисли свакојаке
Што би саде јунак учинио.
Све је мисли на једну смислио,
Паке шеће по табору своме,
Подвикује танко гласовито:
„Није л’ мајка јунака родила,
„Ал’ сестрица браца одранила
„У овоме табору мојему,
„Који би се добар нашо јунак,

„Да би б'јели Цетин упалио,
„И здраво се натраг повратио
„А без ране и без мртве главе,
„Честита би њега учинио.“
Нетко чуо, нетко и не чуо,
Тко и чуо, чини се не чуо,
Ал' то чуо Огриз фелдбабине,
Вели њему Огриз фелдбабине:
„Оj Девенсу, мили господине,
„Да ми ова г.... упалимо,
„Еда ћемо овде љетовати
„И студене зиме дочекати.“
А кад чуо Девенс генерале,
К њему шеће Девенс генерале,
Милује га руком по образу,
Десном руком по образу л'јевом,
Паке њему Девенс бесјеђаше:
„Огризићу, моје поуфање,
„Мореш ли се јунак подуфати,
„Да би б'јели Цетин упалио?
„Ако теби мили Бог поможе,
„Те упалиш Цетин на крајини,
„С другим ћу те момком поставити,
„Ја ћу тебе с кафом саставити.
„Узми дружбе колико ти драго,
„Полак солдат', полак шережана.“
А кад чуо Огриз фелдбабине
Што говори Девенс генерале,
Дружбе узе које њему драго,
Полак солдат', полак шережана.
Каде било ноћи од поноћи,
Он отиде под Цетин бијели.

Каде дође бедену бијелу,
Пак уз беден стубе прислоњаше,
Пак се пење на беден Цетину,
Пак у Цетин баца сумпораде,
Плану Цетин са четири стране,
По њему се узмучише Турци. —
Ну бисмилај, Мухамеде свече,
Да што бисмо сада учинили?
Ако граду врата отворимо,
Дочекаће војска Девенсова,
Све ће сјећи, нитко не утећи,
А страг ће нас ватра попржити.
Све су мисли на једну смислили,
И Цетину врата отворише,
Покрцаше надво' из Цетина.
И дочека војска Девенсова,
И сијеку Цетињане Турке,
И добро су робље заробили.
Кад стадоше пуштавати робље
Ту је њима драго робље било:
Два Турчина за оку кичина (!),
Двије буле за нарамак дрва,
Дви дјевојке за дви ките смиља,
Два су старца за печена јарца;
Благо баби која има старца,
Најешће се печенога јарца.

39.

Погибија Вакупљана.

Још ни зоре ни бијела дана,
Ал' покличе кликовати вила
Танковито ама гласовито,
Вила зове с турскије планина,
Са Љутице изнад Острвице,
Вила зове пашу Мамут-пашу:
„Мамут-паша, честито кољено,
„Камо твоји Турци Вакупљани?“
Мамут паша вили одговара:
„Мучи, вило, грло те болило;
„Отидоше моји Вакупљани,
„Да доведу Личке арамбаше.
„Знаш, ако л' ми Бог и срећа даде,
„Те доведу Личке арамбаше,
„Медуљу ће мени даровати,
„Кнежевића Јоси капетану,
„А Сдунића и с њим Паведића
„Двама ћу их браћи даровати,
„Двама браћи двама Куртовићем.“
Али њему вила бесјеђаше:
„Мучи, паша, да од Бога нађеш!
„Ја сам синоћ у Мазињу била
„Врло касно у заоду сунца
„Код Беговца код воде студене,
„И ја срето Личке арамбаше,
„Они носе девет мртви глава,
„Девет глава Турак' Вакупљана.
„И ако ми, пашо, не вјерујеш,
„Четири сам ја главе познала:

„Једна глава Але Ливљанина,
„А друга је Јосе капетана,
„А двије су двају Куртовића.
„Осталије познати не могу,
„Црне су им браде очупане
„И црљеном крви пошкропане.
„И ако ми, паша, не вјерујеш,
„Ти отиди б'јелом Боричевцу,
„Ти ћеш наћи девет Вакупљана.“

40.

Ђерић Никола и Резовић Ибро.

(комад)

Књигу пише Ђерићу Никола
Код лијепа врела Корјенице,
Те је шаље к Изачићу граду
А на име Резовићу Ибри:
„Ај Турчине, Резовићу Ибре,
„Шаљи мени дугу пушку моју,
„Којуно си шашински узео.
„Ако ли је ти послати нећеш,
„Изађи ми на мејдан јуначки
„У нељељу која прва дође
„На Раковац ил' на Рудановац,
„Али, Ибро, на Брођанац равни,
„Ал' на међу турску и каурску,
„Ће гледају Турци и каури,
„Да се ми два онђе огледамо,
„Да видимо тко је какав јунак.“
Књига дође к Изачићу граду

А на руке Резовићу Ибри.
Кад је Ибро књигу прегледао,
Онда другу руком написао,
Пак је шаље преко Пјешавице
Каурину Ђерићу Николи:
„Каурине, Ђерићу Никола,
„Ја ти не дам дуге пушке твоје,
„Него ћу ти на мејдан изаћи
„У нећељу која прва дође,
„Изићи ћу к бијелу Раковцу
„А на међу турску и каурску,
„Ће гледају Турци и каури,
„Да видимо тко је какав јунак.“
Иште Ибро коња од мејдана
По лијепој Бијаћкој крајини.
Добра га је срећа нанијела
На дората Попрженовића,
На дората од стотину гроша.
Кад је Ибро коња погодио,
Коња води к Изачића граду,
Пак га зоби јечмом и шеницом.
А кад било у суботу, брацо,
Сигура се Ђерићу Никола,
И он оде к бијелу Раковцу,
Код Раковца ноћцу преноћио
У суботу у очи нећеље.
Кад у јутру освану нећеља,
Подранио Ђерићу Никола,
Пак се вишњем Богу помолио,
Умио се и Богу молио,
Пак он јунак на мејдану шеће.
Кад у јутро данак освануо,

Сигура се Резовићу Ибро,
Пак он иде к бијелу Раковцу
Наопако и у зо̂ час по се.
Липо су га Турци свјетовали:
„Вај ти Ибро, наше јање драго,
„Тако теби дина и омана,
„И тако ти поста рамазана,
„И тако ти ћабе, куће божје,
„Ради нама образ освитљати
„На ономе црном каурину.“
Пак он иде к бијелу Раковцу.
Подвикује Резовићу Ибро:
„Каурине, Ђерићу Никола,
„Излази ми на мејдан јуначки,
„Не врши ту око поточине,
„Кано крмче око кукуруза.“
Ал' подвикну Ђерићу Никола:
„Гони, Туре, ту кобилу на ме,
„Да погубим тебе и кобилу.
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

41.

Погибија српска под Дубицом.

Кад је била под Дубицом војска,
У тој војсци Иво Кнежевићу:
У суботу сакупио војску,
У недјељу рано подранио,
Нит' с' умио, ни Богу молио,
Нит' је право данак освануо,

Ни у цркви звоно зазвоњело,
Кнежевић је рано подранио,
Подранио и кафу попио.
С њим је пио Микашиновићу,
И пио је Шимић капетане,
И пио је Медвед капетане,
И Бисажија од Петриње Павле,
Онда вели Кнежевићу Иво:
»Официри, драга браћо моја,
»Да идемо сложно и једино,
»Да на Турке данас ударимо,
»И да нашу срећу опробамо.«
Онда вели Микашиновићу:
»Господине, Кнежевићу драги,
»Да на Турке данас не идемо,
»Грехота је у нећељу младу.«
Помами се Кнежевићу Иво,
Командира, ево компаније,
Бачину Уну пребродише,
Код Дубице табор поставише.
Кад високо искочило сунце,
Турци огањ жесток просипаше.
А кад било на пол дана сунце,
Неста Турком праха и олова,
Не имали с' одбранити чиме,
Бранили се дрвљем и камењем.
А кад било попасно доба,
Виче Туре с брда високога:
»А не бој се, паша господине,
»Ето теби добра помоћ иде.«
Препаде се Кнежевићу Иво,
Те он своју војску сакупио,

На Црквини Уну пребродио.
Колико су потрошили војске —
Триста и појаче нешто,
И погибе Микашиновићу,
Па погибе Шимић капетане,
И погибе Медвед капетане,
Од Петриње Бисажија Павле,
Надаждија ране задобио.
Још је Медвед у животу био,
И солдатом тио говорио:
„О солдати, драга браћо моја,
„Пренес'те ме преко Уне хладне;
„Имам нешто и сребра и злата,
„Боље вам је у вину попити,
„Нег' да отме вјера некршћена.“
Солдати су срца милостива,
Преко Уне њега пренесоше.
Сватко свога жали на крајини:
Неког жали родитељ и мајка,
А некога братац и сестрица,
А некога из села комшија,
А некога и вијерна љуба,
Компанија Микашиновића,
Стара мајка Шимић-капетана,
А сестрица Бисажију Павла,
А Медведа триста работаша
А који су код Петриње били,
И на води Ћуприју делали.
Вели мајка Шимић-капетана:
„Чедо моје, Шимић-капетане,
„Што ће твоја старана мајка
„А без тебе сина јединога?!“

Вели сестра Бисажије Павла:
„Брате драги, Бисажија Павле,
„Шта ће твоја сестра јединица
„А без тебе брата јединога?!“
Веле онда Турачки солдати:
„Господине Микашиновићу,
„Блажена ти срећа капетане,
„Где ти оста компанија пуста.“
Веле онда триста работаша:
„Господине, Медвед-капетане,
„Што те прије и нестало није!“

42.

Пјесма генералу Неранчићу.

Још'те зора није заб'јелила,
Ни даница лица помолила,
Кличе вила с високе планине,
Те дозива у српске равнине:
„Весели се, српска земљо равна,
„Невесела која си одавна,
„У теби је цвијет процвјетао,
„Око тебе бостан осв'јетлио
„Од неранче воћке племените,
„Дивна паха, а и поносите,
„Јасној га је зори даровала,
„А зора га даници казала:
„„Ој данице, наша другарице,
„„Ево цвијет наше узданице,
„„Кој' ће прегнат' Турке преко гора,
„„Док пређера преко слана мора.

„„Узети ће од Турака крило,
„„Што је прије Деспотово било.““
Кад то чуше српски витезови,
Све војводе, момци и кнезови,
Сви скочише на ноге јуначке,
Хватише се за пушке дугачке,
Повикнуше, Бога споменуше,
Заиграват' и поп'јеват' сташе:
„Кад ће зора св'јетла осванути,
„И откуда сунце огранути,
„И наранча лишће окитити,
„За калпаке перје повјесити?“
Гласом поју, рукама пљескају,
Веселе се, срести га чекају
С развитима свилени барјаци
И с пламени мачи гребештаци.
Овако ће њему говорити,
Сви из гласа њега поздравити:
„Добро дошла, наша узданице,
„Сјајно сунце љепше од данице!
„Одавно смо јадни уздисали,
„Уздишући на небо гледали,
„И молили Бога великога,
„Да нам пошље од рода икога,
„Од ког би нас огријало сунце,
„Избавило из турске тамнице,
„Поновило дворе Неманића,
„Што су сада у Отмановића;
„Опалило мечет и мунаре,
„Обасјало цркве и олтаре.“
Дјевојке су кола изводиле,
И оваке пјесме испјевале:

„Сунце наше, не скриј своје зраке,
„Него сјајн браћу кроз облаке
„И дјевојке драге сестре твоје,
„Које теби свилен барјак кроје,
„На барјаку сјајне орле шију,
„А на главу златан в'јенац вију
„За таквога витеза јунака,
„Кога давно не родила мајка.“

43.

О Бунапарти и Бечком ћесару.

Двије су се круне завадиле,
Једно ми је од Беча ћесаре,
А друго је Бунапарте краље.
Књигу пише Бунапарте краље,
Тер је шаље Бечкоме ћесару:
„Чујеш ли ме, од Беча ћесаре,
„Остави ми Млетке и Талију,
„А и славну Боку на крајини.
„Ако ли ми оставити нећеш,
„Ја ћу дићи силу и Француију,
„На границе твоје ударити,
„Села палит' и градове примат',
„Докле дођем Бечу бијеломе,
„Без боја ћу у Беч улазити,
„У твој диван коње угонити,
„А од двора градити шпиталье,
„Од тебе ћу бруку учинити.
„Ни на том те оставити нећу,
„Ћераћу те до Прага Златнога,

„Златног ћу ти Прага освојити,
„Па те ћерат' земљом Ђерманијом,
„Ђерманију сву ћу освојити.
„Кад освојим Ческу и Ђерманску,
„Одатле ћу обратити војску,
„Докле дођем у Милана града,
„Без боја ћу у град улазити.
„Кад освојим бијела Милана,
„Проз Талију проводићу војску,
„Докле дођем Млетку бијеломе.
„У Млетку ћу починути краље
„На престолу дужда млетачкога.
„Одатле ћу обратити војску,
„Све крајине твоје подузети,
„Од Тријеста и Ријеке Сењске,
„Сву Истрију, земљу Далмацију;
„Кад освојим земљу Далмацију,
„Сама ће ми Бока долазити,
„Бокијеске доносити кључе.“
Дође књига од Беча ћесару.
Када виђе што му књига пише,
Сву господу бјеше сакупио,
Пред њима је књигу проучио.
А кад књигу они разумјеше,
Невјерна га издаје господа,
Још овако њему бесједише:
„Круно наша, од Беча ћесаре,
„Ти се прођи врага од Млетака,
„Него брани круну и ћесарство.“
Но се принцип Карла намјерио,
Те ћесару ријеч бесједио:
„Ој Бога ти, од Беча ћесаре,

„Зашт' да пустиш Млетке и Талију,
„Талија је твоја поткућница,
„Млеци су ти цвијет од градова,
„Сва Истрија, земља Далмација,
„То, ћесаре, твоја бановина,
„Бока ти је кључи од градова.
„Но ти брани Млетке и Талију,
„Док је твоја круна и ћесарство.“
Кад то чуо од Беча ћесаре,
Он отоле ситну књиге пише,
Тер је шаље Бунапарти краљу:
„Чујеш ли ме, Бунапарта краље,
„Мо'ш ли знати, да л' си затувио,
„Кад велики савјет учинисмо
„У мојему Бечу бијеломе
„Око круне дужда млетачкога,
„Те дуждеву круну раскрунисмо,
„Ми оваке пате учинисмо:
„Ти да носиш све дуждево благо,
„Ја да узмем земљу и градове.
„Ти однесе благо свеколико,
„Голе мени остави градове,
„Па још тражиш Млетке и Талију.
„Талија је моја поткутњица,
„Млеци су ми цвијет од градова,
„Сва Истрија, земља Далмација,
„То је, рече, моја бановина,
„Бока ми је кључи од градова.
„Не дам тебе Млетке и Талију,
„Док је моја круна и ћесарство,
„Нит' се бојим тебе ни Француза.“
Књига дође Бунапарти краљу,

А кад виђе што му књига пише,
На књигу се гротом насмијао:
„Авај, Крањче, од Беча ћесаре,
„Та ти ли ћеш са мном ратовати?“
Па он диже силу и Француију,
На границе ћесарске удари,
Села пали, и градове прима,
Док је близу Беча доодио.
Но тако је срећа изнијела
Баш једнога московског принципа,
По имену Кутузова кнеза,
Те дочека Бунапарту краља,
Изгуби му дванес' иљад' војске,
Ћера њега до тридесет сата.
Тад се један Србин намјерио
Баш у војсци Бунапарте краља,
Па он тајно ситне књиге пише,
Тер их шаље Кутузову кнезу:
„О велики Кутузове кнеже,
„Да л' не чујеш, ил' не ајеш за се,
„Тудешка те издаде господа,
„Него бјежи, и уклони војску.
„Ако ли се уклонити нећеш,
„Кунем ти се Богом истинијем,
„Оћеш своју изгубити главу.“
Књига дође Кутузову кнезу,
А кад виђе што му књига пише,
Он побјеже, и уклони војску.
Кад то виђе Бунапарта краље,
Тад се с војском натраг повратио,
Докле дође Бечу бијеломе.
Без боја је у Беч улазио,

У диван је коње угонио,
А од двора градио шпиталье,
Ћесару је штету починио.
Ни на том га није оставио,
Поћера га до Прага Златнога,
Златнога му Прага освојио,
Па га ћера земљом Ђерманијом,
Освоји му Ческу и Ђерманску.
Пак отале повратио војску,
Докле дође у Милана града.
У Милану дочека га војска,
Пред војском је Вилип Вукасовић,
Ђенерале од земље Славенске.
Града брани три бијела дана,
Издаше га проклети Латини.
Кад то виђе Вилип Вукасовић,
Он остави бијела Милана.
Чим то виђе Бунапарте краље,
Ђе Вилипа у Милану нема,
Без боја је у град улазио.
Кад освоји бијела Милана,
Проз Талију проводио војску,
У Млетке је дошао краље.
Ту је мало време починуо
На престолу дужда Млетачкога.
Ситне су му књиге допаднуле
А од славне Боке на крајини,
Књиге пишу млади Јаковини:
„Бунапарта, и отац и мајко,
„Ево има девет годин' дана,
„Како смо се, веле, препродали
„Баш ономе Бечкоме ћесару.

„Итај брже, ако Бога знадеш:
„Не би ли нас пређе ограбио
„А из руку Бечкога ћесара,
„Јер те желе млади Јаковини
„Како ђеца родитеља свога.“
Млидијаху нико не чујаше,
Ал' их љута разумјела гуја,
Љута гуја Кнежевићу Ђорђе
Од Новога града бијелога.
Пак Ђорђије ситну књигу пише,
Па је шаље Крву бијеломе,
Синђавину вице-адмиралу,
Ценералу од земље Московске:
„Синђавине, и отац и мајко,
„Ево има четир стотин' љета,
„Како клети Турци притискоше
„Славну земљу баш Ерцеговину.
„Што кнезова бјеше и графова,
„И бољара од оне земљице,
„Све у Боку јесте прибјегнуло
„Под заштиту дужда млетачкога.
„Дужде нас је приватио дивно,
„Он нас држа као ђецу мајка.
„Кад пропаде дужде од Млетака,
„Припадосмо Бечкоме ћесару,
„Он нас држа као отац ђецу.
„Продаше нас клети Јаковини
„Баш ономе Бунапарти краљу.
„Итај брже, ако Бога знадеш!
„Не би ли нас пређе ограбио,
„Јер те желе сви бокиски Срби,
„Желе тебе као оца свога.“

Синьавину ситна књига дође,
А кад виђе што му књига пише,
Он натури на море корабље,
Оде право Боки од Котора,
С друге стране Бунапарте краље.
Синьавину Бог и срећа даде,
Он претече Бунапарту краља,
Те ограби Боку од Котора,
Бокејци га Срби дочекаше,
И са шњима млади Црногорци,
Пред њима је Цетински владика,
Чинише му славу и поштење,
Бог им дао здравље и весеље!

44.

Похара Будве и Тројице 1813. године.

Боже мили велика раздора
Међу Боком и међу Французом!
Бока их је грдом помрзила,
Да имају снаге и крепости,
Би их живе у огањ бачали,
Како су се њима ујадили
С неправице што им Француз даје.
И ту дио од стотине нема,
При како их мрзе Црногорци
Од неправде коју Француз даје.
Но се Бока узда и приморје,
Уздају се у Бога милога,
И у храбре младе Црногорце,
Да ће њима то платит' Французи,

Ере њима згода испанула,
Е пођоше у Будву пландури
Од приморја сто и двадест друга,
А пред њима Ивановић Вуче.
Кад дођоше у бијелу Будву,
Ту су стали три четири дана,
Докле су их гласи допанули
Од владике и Црногораца,
Да ће с војском удрити на Будву.
Па владика ситну књигу пише,
А шиље је на рамне Његуше,
А на руке гојнадуру Вуку,
И соколу Петровићу Саву:
„Послуша'те, моји соколови,
„Како ову књигу разумите,
„Ви на ноге брже устаните,
„Покупите све Његуше листом,
„Све Његуше и с њима Ћеклиће.“
Кад вињеше што им књига пише,
Тад' Филипа зову Кустудију:
„О Филипе, храбри барјактаре:
„Ево не је књига допанула
„Од владике нашег господара,
„Да идемо у Боку Которску,
„С Французима боја да бијемо,
„Ного узми свилена барјака,
„Понеси га наврх поља рамна,
„Нек се купе код тебе Његуши.“
Кад Филипе разумио Вука,
А он брзо окупи Његуша.
У толико и Ћеклићи до'ше,
Па одоше у Боку Которску,

Затворише Котора тврдога.
А владика дође под Маине,
Па окупи двије бановине,
Па подиже и окупи војску
Према вратах од бијеле Будве.
Кад виђеше ваљани Французи,
Поскочише на ноге лагане,
И бојничке пушке доватише,
Па на Будву врата отворише,
Да узбију владичину војску
Нõ не дају млади Црногорци,
На Французе зорно ударише.
Кад виђеше ваљани Французи,
Баш какви су храбри Црногорци,
Сташе бјежат' у бијелу Будву.
Ма у Будву не дају пландури,
Но их живим огњем дочекаше,
И Французе натраг повратише.
Пушку пали Јовановић Вуче,
И шњом уби ваљана Француза;
Димно га је погодио Вуче,
Ни жива га земља не дочека.
Другу пали Прибиловић Станко,
Станко уби Фрања капетана.
Дође Иво Зече из Побора,
И он уби попа Мотковића.
Тадер млоге пушке запуцаше.
Но да видиш муке за Французе,
Облада их мука превелика.
Да је коме видијети било,
Како гину ваљани Французи,
И падају на гомилу мртви,

А преко њих газе Црногорци,
И од Будве врата освојише,
Поваташе по Будви Французе,
И тако ми освојише града.
Кад владика освојише града,
И ту тамну ноћцу преноћише,
Па у јутру рано ударише,
А пред војском Петровић владика,
Ето ти га пут приморја рамна.
Доклен дође на Солина рамна,
На ливаде шатор поперио,
Ту владика починуо с војском.
А кад виђе гувернадур Вуче,
Он покличе кâ и соко сиви:
„А садеке, моји соколови,
„Да Тројицу примимо фортицу,
„Видите ли што чини владика?
„Он је Будву освојио града.“
Када они Вука разумјеше,
На Тројицу зорно кидисаше,
За бедем се руком уфатише.
И то гледа бане ђенерале
Са Котора града бијелога,
Пуца њему срце у прсима,
Ни за фајду ништа не помаже,
Е јој ништа помоћи не може.
У то силни дође Кампањоне,
Моли јунак бана ђенерала,
Да му даде три стотин' солдатах,
Да избави из муке Тројицу.
Ма му го'ри бане ђенерале:
„Прођ' се тога, силни Кампањоне,

„Да те љута гуја не удари,
„Која би ти очи извадила.
„Оно н'јесу слаби Талијанци,
„Но су оно храбри Црногорци,
„Те би орла под облак убили,
„А камо ли слабога човјека.“
Враг му не да, а срце јуначко,
Те се њему проћи не ћаше,
Док му даде три стотин' солдата,
Па отиде Тројици у помоћ.
Кад вићеше њега Црногорци
Ће он иде избавит' Французе,
Тад' покличе Вуче господаре:
„А садаке, браћо моја драга,
„Оставите тврдињу Тројицу,
„Да идемо дочекат' Француз'е,
„Да се данас шњима покољемо,
„Да се ово за довијек прича.“
Када Вука разумјела војска,
Свак остави Тројицу фортицу,
Па пођоше у сусрет Француз'ма,
А пред њима три сокола сива,
Три племића три господичића,
Прво храбри Петровићу Саво,
Друго ти је Петровићу Станко,
Треће витез Петровићу Јоко,
Петровића сва три соколића.
Петровићи разредише војску,
Како им је острага остало.
Боже мили, срца слободнога!
Ту да видиш три добра јунака,
Три јунака од Његуша рамна,

Једно ти је Радонићу Марко,
Оно друго Радонићу Јоко,
Радонића оба соколића,
Треће ти је Кустудија Перо,
Кустудија јуначко колѣно,
Који ради да огради кавгу,
И не жали живот за поштење.
Па овако говорио Перо:
„Богу вама, оба Радонића,
„Да л' не жнате, рђа вас не била!
„Французи не преварише грдно.
„Два сокола нама уватише,
„Уватише попа Радонића,
„И сокола Раша Поповога,
„Поведоше оба у Котору,
„Изведоше оба на марину,
„Погубише сокола јунака,
„Баш сокола храброг попа Лаза,
„Брата вашег, а зета нашега,
„И сокола Раша Поповога,
„Брата вашег, а рођака мога.
„Ево има пет година дана,
„Од како су они погинули,
„Онда сам се Перо зафалио,
„Да ћу Раша осветит' занаго,
„Али моју изгубити главу.
„Но ве кумим, оба Радонића,
„Немојте ми гађат' Кампањона.“
Они Перу тврду вјеру даше,
Да га они први гађат' неће.
У толико Кампањоне дође,
Носи сабљу у руку јуначку,

Остру сабљу бјеше повадио,
Да сијече Црногорске главе.
Но да видиш Кустудије Пера,
Пред очима зарати латинку,
Па латинки даде ватру живу,
А погоди зорна Кампањона,
Извади му црне утробице,
Паде јунак у траву зелену.
У то многе пушке запуцале,
Од Француза јаде оградише:
Сто и двадест туна погибоше.
Оне друге у Котор угнаше,
Па се опет натраг повратише,
Докле они код Тројице до'ше.
Па завика Вуко гојнадуре:
„Видите ли, моји Црногорци!
„Видите ли тврдину Тројицу,
„На њу јесу топа три четири,
„Све од жуте бронзе саливени;
„Ко истрчи први на фортицу,
„И постави руке на топове,
„Од њега му нико дио неће,
„Да би ваља' хиљаду дуката,
„Од Бога му божу вјеру дајем,
„И владике мога господара."
Када они Вука разумјеше,
Са свих страна они кидисаше,
За бедем се рукам' доватише,
И Тројицу они освојише.
Ту се момци бирани нађоше,
Који први на њу истрчаше.
Ту најпрви од свакога дође

Јунак добар Кустудија Перо,
Па узграби топа јединога,
Па га ваља јунак низ фортицу.
А три друга они заостали,
Који први на њу изидоше,
Перо дио никоме не даје,
Дарова га Перо господару,
А он њему педесет дуката.
Запалише фортицу Тројицу,
Па пођоше у сусрет владици.
То је било ка' се је чинило,
Ми велимо да се веселимо.

45.

Устанак на дахије.

Подиже се делибаша Усо
Од Стојнога Бијелога града,
И за Усом тридесет делијах,
Тер се шета прео Шумадије,
Чини Туре зулум Шумадији:
И остави овце без угичах,
И остави рала без воловах,
Он ђевојке љуби шумадинске,
Јагњад коље, а пече кокошке,
Доклен га је конак нагонио
У онога од Побрјежа кнеза.
Но изљеже од Побрјежа кнеже.
Но му вика делибаша Усо:
„Свињо једна, од Побрјежа кнеже,
„Што ти наше коње не приваташ,

„Ка' смо твоји ноћас мусафири.“
Куми један од Побрјежа кнеже:
„Не за Бога, делибаша Усо!
„Имам овден под прстен ђевојку,
„Сјутра те' дођ' педесет сватовах,
„Е су власи манити без вина,
„А некмо ли кад попију вино,
„Но се прођи од двора мојега,
„Хајде, Усо, у кога другога,
„А ја ћу ти конак парићати.“
Но говори делибаша Усо:
„Свињо једна, од Побрјежа кнеже,
„Ја ти никуђ из дворова нећу.“
Па повеза коње у авлију,
Улегоше кнезу у дворове,
Узимају што је њима драго,
И велику софру поставили.
Но говори Усо делијама:
„Ну скочите, тридесет делијах,
„Донес'те ми сенџир из терћије,
„Па на њега огањ наложите,
„Док се згрије сенџир-гвожђе љуто,
„Те сенџиром кнеза опашите,
„Да доведе Ружицу ђевојку.“
Па скочише, сенџир доватише,
У живи га огањ доватише,
Те се љуто гвожђе скрлетило.
И кад виђе од Побрјежа кнеже,
Виђе кнеже да је погинуо,
Па дозива Ружицу ђевојку:
„Руже, синко, и ружија била,
„Ходи дођи да откупиш баба.“

Тадер скочи Ружица ђевојка,
И од баба сенџир отиснула,
Па је сједе Туре уз кољено.
Па јо' дају да им служи вино,
Свакојему чашу додаваше,
Па је сваки међу очи љуби,
И с њом Усо ноћу боравио,
Затрудио тридест ђевојаках.
А кад сјутра дан и зора дође,
При зори се срећа намјерила,
Ал' је добри јунак испануо,
А у руке носи сјечивицу,
Да направи батал воденицу.
Зачу кавгу у дворове кнезу,
Па му дође на врати од куле,
Те Турцима ријеч говорио:
„Што 'во, Вусо, од Бога да нађеш?
„Ако буде царска заповијед,
„Да трпимо и што не можемо;
„Ако није царска заповијед,
„То не може поднијети раја."
Тадер вели делибаша Усо:
„Држите га, тридесет делијах,
„Спутите му и ноге и руке,
„Удрите му тридесет тољагах."
Он побјеже зеленијем лугом,
Доклен Ђоко раскрсници дође,
Те је Ђоко мало починуо,
А сам собом ријеч говорио:
„Фала Богу, фала јединоме!
„Како имах јутрос погинути,
„Што ја јутрос имах погинути,

„Те ја своју не свиђам работу?“
У то доба јунак говорио,
Али дође педесет сватовах,
Те му божу помоћ називаху,
А Ђоко им помоћ прифатио,
Па се с њима разговарат' пође:
„Оклена сте, кићени сватови?
„Доклен сте се свати подигнули?“
Но му свати ријеч говорили:
„Ми смо свати од Посавља рамна,
„И имамо под прстен ђевојку
„У онога од Побрјежа кнеза.“
А Ђока им тадер говорио:
„Не идите, кићени сватови,
„Кнеже ви је ноћас погинуо,
„Е му ено на дворове Турци,
„Обљубили Ружицу ђевојку.
„Но али сте ради погинути,
„Али тако ходит' на дворове?“
Сви му свати скупно говорили:
„Сви смо ради, Ђоко, погинути,
„Но овако ходит' на дворове.“
Тадер Ђоко збори са сватима:
„Причека'те мене насред пута.“
Па отиде Ђоко на дворове,
Те узео коња и оружје,
Па потрча напред пред сватима,
Поведе их пред бијелу кулу,
Па сватима ријеч говорио:
„Држ'те мога коња големога.“
А свати му коња приватили,
У авлију Ђоко улазио,

Те је турске коње изводио,
Па улеже на врата од куле.
Кад га виђе делибаша Усо,
Тадер Усо на ноге скочио,
За пушке се пашче доватило,
Но му не да Петровић Ђорђија,
Он упали везену шејшану,
Те погоди делибашу Уса;
А упали двије кубурије,
Ђоко уби још двије делије,
Па избјежа авлији на врата,
А за њим се Турци подигоше.
Дочека их педесет сватовах,
И сватовске пушке запуцале,
Те убише тридесет Тураках.
Прискочише, те их посјекоше,
И узеше коње и оружје,
И одоше зеленом планином,
Још узеше педесет јунаках,
И ојдоше на друм у паланку,
Те сијеку по путовах Турке,
И с крајином рати заметнуше.
Како тадер, тако и довијек.

46.

Удар на Никшиће.

Књигу пише Петровић владика,
Црногорска звијезда и дика,
Петар први а свети владика,
А шаље је преко Горе Црне

Крвавоме граду Никшићкоме
А на руке аги Мушовића,
Капетану од бијела града.
У књизи га Петар поздрављаше,
И овако њему говораше:
„Капетану од бијела града,
„Чиним тебе ја сада на знање,
„Да ћу купит' младе Црногорце,
„Црногорце и с њима Москове,
„Што су дошли у Боки Которској,
„И довели велике бродове,
„Да чувају Боку од Француза,
„Тун' је силна војска небројена,
„Са јунаштвом пуно обдарена,
„Који јесу наша браћа драга,
„А то знаде и доброта ваша,
„Они ће ми доћи у помоћи.
„Па ћу поћи граду Никшићкоме,
„Бијела ћу освојити града,
„Па ћу поћи пут Херцеговине,
„До границе Иван-беговине,
„Попалићу, огњем изгорети,
„Нашу стару владу придобити.
„Но ме, аго, чу ли, Мушовићу,
„Издај мене града Никшићкога.
„Е тако ми Бога великога
„И мојега крста христјанскога,
„Ставићу те првијем војводом
„Над свом равном над Херцеговином
„У бијелу у вашему граду."
Кад владика књигу написао,
Па је граду посла Никшићкоме,

Када на хар дође капетану,
Те је виђе, димно је познаде,
Да је књига од Петра владике.
Када виђе што му књига пише,
Од јада га увати грозница.
Код њега се на'ше обојица,
Двије аге од бијела града,
Једно стари Мрка Усејине,
А друго је Париповић Зуко.
Двије аге сташе бесједити,
Мушовића агу заклињати:
„Капетане од бијела града,
„Отклен књига, огњем изгорела!
„Је ли пуста књига од мегдана,
„Ал' од какве наше погибије?
„Ако ли је књига од мегдана,
„Ево има у граду грађана,
„Који б' за те ишли на мегдану;
„Ако ли је књига отклен друго,
„Баш од наше какве погибије,
„А ми ћемо града покупити,
„На њиове удрити торине,
„И тун' бисмо браћу осветили."
Тад Мушовић стаде бесједити,
И агама трезно говорити:
„Двије старе аге, не лудујте!
„Да је пуста књига од мегдана,
„Ја би мога' ићи на мегдану;
„Али да је каква погибија,
„Ми бисмо је лако осветили.
„Но ме ситна књига допанула
„Од малене српске Горе Црне,

„Од Цетиња поља широкога,
„Од онога влашког калуђера,
„Да ће дићи своје Црногорце,
„И Мошкове ваљане јунаке
„На нашему граду Нишићкоме,
„Да освоји и огњем попали,
„Наше каде све да уцвијели.
„Па овако владика бесједи:
„Кад освоји бијелога града,
„Да ће поћи пут Ерцеговине,
„До границе Иван-бѣговине,
„Попалиће, огњем изгорети,
„Прађедовску владу придобити.
„Баш овако владика бесједи,
„И у књизи овако говори:
„Да ја издам града Никшићкога,
„Па да ће ме ставит' војеводом
„Над свом равном над Херцеговином.
„Но што ћемо, двије аге старе?
„Ја бих рекô, моја браћо Турци!
„Да ми нашег не предамо града,
„Но сам волиј у њем' изгорети,
„Него влашку ћабу припознати.
„Да купимо све листом грађане,
„И вијећу страшну да чинимо,
„Баш јуначки града да држимо.“
Двије аге њега покуцкаше,
На бесједи њему зафалише:
„Бе аферим, драги капетане!
„И твоји су стари таки били,
„И нашега града одржали.“
Тад' Мушовић сједе на душеку,

Па довати дивит и артију,
На кољено стаде књигу писат':
„О! владико, Петре Петровићу!
„Фала тебе на твоме господству.
„Нећу издат' града Никшићкога,
„Док је у град аге Мушовића,
„И његова на рамену глава,
„Но сам волиј у њем изгорети,
„Него браћу Турке изневјерит'.
„Купи војске колико ти драго,
„Јуначки ћу тебе дочекати."
Када књига на Цетиње дође,
На рукама Петровић-владике,
Кад видио што му ситна пише,
Он дозива брата и синовца,
Два племића и господичића,
Петровића Сава и Станкића:
„Одма пођ'те на рамне Његуше,
„Покупите све листом Његуше,
„И глас дајте горе у Ћеклиће,
„У Ћеклиће и још у Бјелице,
„И поздрав'те војеводу Мића,
„Баш од Кчева крвава гнијезда.
„Када све то у ред оправите,
„Поћи ћете даље у Котору
„На бродове руског ценерала
„Посланика цара Александра,
„Поздрав ћете њему понијети,
„Казаћете што је и како је,
„Куда мислим с војском ударити,
„Нек он води ваљане Мошкове,
„Не бисмо ли града придобили.

„Преко Рисна с војском ћете поћи,
„Чекаћете мене на Грахово,
„Док глас пошљем Ријечкој нахији.“
Петровићи до'ше на Његуше,
А владика стаде књигу писат',
И посла је право на Цеклињу
Ђурашковић-Николи сердару:
„На ноге се, Ријечки сердару,
„Покупи ми Ријечку нахију,
„Доћи сјутра на поље Цетиње,
„Јере мислим брзо ударити
„На крваву граду Никшићкоме,
„Не би ли ни Бог и срећа дала,
„Да освојим града Никшићкога,
„Да добијем нашу ђедовину,
„Црно'вића владу и старину.“
Кад владика књигу опремио,
Онда зове Цетинске главаре,
Баш сокола Ђикола сердара,
И Пурена Шпадијера кнеза:
„На ноге се, сиви соколови,
„Ви спремите лаке брашњенике,
„Да идемо сјутра пут Никшића,
„Не би ли нам Бог и срећа дала,
„Да Никшићког освојимо града.“
Када сјутра јутро освануло,
И таман је сунце обасјало,
Ал' ево ти Ријечка нахија,
А пред њима Никола сердаре
На његову бијесну вранчићу.
Постадоше мало на Цетиње,
Док владици хата припремише.

Тад' владика на коња изиђе,
И свијема благослове даје,
Тун' поздравља браћу Црногорце:
„Добро јутро, браћо Црногорци!“ —
„Бог и с тобом, наш свети владико.
„Оћемо ли са божом помоћи
„Полагано кретат' на Никшиће?“
Барјактари развише барјаке,
За владиком у поље пођоше,
А за њима сва остала војска.
Тун' у Цуце нојцу коначише,
А у јутро рано подранише,
Око подне на Грахово до'ше,
И Москове туна поздравише,
А владици шатор поперише
Баш под кулу протопопа Ива,
И са њиме руски ђенерале.
Туна једну нојцу коначише.
Кад у јутру јутро освануло,
Прије но је и сунце грануло,
Подиже се Петровић владика
С генералом руског посланика,
А за њима сва остала војска
Пут крвава града Нишићкога.
Када војска дође на Рудине,
Тун' је трудна војска починула,
И мало се љеба заложила.
Туна тавну нојцу коначише.
Кад у јутру јутро освануло,
Тад' се диже Петровић владика,
Часног крста узе у рукама,
Благосиља браћу Црногорце

И Мошкове ваљане јунаке:
„Послушајте, браћо Црногорци!
„Ево има четир' стотин' љета,
„Откада смо царство изгубили,
„И сву нашу славу угасили.
„Наши јадни стари прађедова,
„Који су се овдје доселили,
„И у ови крш се настанили,
„Они су се Турцим' свагда били,
„И тирјанске груди пробијали
„Својом храбром мишицом и грудма,
„Прољевали крвцу по кршима,
„А жалили нијесу умрети,
„Но они су свагда промишљали
„На нашега великог војводу,
„Не пушташе славу и слободу.
„Сјетите се, браћо Црногорци!
„Моји храбри сиви соколови!
„Да сте синци своји родитеља,
„И насљетци великих мужева.
„Промислите ви у вашој глави:
„Кад су наши стари војевали
„Против веље силе Отоманске,
„Раздирали њихове волкине,
„Кад на Царев Лаз их поб'једише,
„И велику силу раскрхаше,
„И на Кчево крваво гнијездо
„Босанскога пашу посјекоше,
„И још много њиних погибија,
„И тирјанских грдних случајева,
„Немам када овђе спомињати,
„И јунаштво старо претресати.

„Ного сада, браћо Црногорци,
„Не жалите крвцу прољевати
„А за нашу славу и слободу,
„И за свети закон христијански,
„И за нашег цара христијанског.
„Сада ћете на град ударити,
„Бог ће дати и он наредити,
„Да ће славу вашу прославити,
„Црно'вића владу добијете.“
Кад владика слово изговори,
И прехрабра срца ослободи,
Па он после на кољена клекну,
Благом небу ваздаде молитву:
„Благи Боже, о једини оче!
„Чувај моју браћу Црногорце.
„Око благо ти на њих обрати,
„И тирјанске мишце обнејачи,
„Које су им много јада дале,
„Наше старе уништили владе.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
Па се диже са црне земљице,
Часног крста држећ' у мишице,
У три пута војску прекрстио,
И војнике тун' благословио.
Ал' се граду врата отворише,
И на поље Турци изидоше,
Кусичкоме мосту дојездише.
Преко њега Турци прегазише,
Близ' шатора владичина до'ше.

Тад' удрише на њих Црногорци
И Мошкови бирани војници,
По Рудинам' кавгу затурише.
Бој се бије и гину јунаци,
Пала тама Никшићком Рудином.
Није тама од Бога послана,
Но од брза праха и олова.
Нико не зна чији ће мегдан бити,
Јер су Турци од вазда јунаци.
Није шала, драги побратиме!
Који носиш од Србина име,
Има турских хиљада коњика,
И толико и више пјешака.
Кад затутњи хиљада коњика,
И кад пукне пет хиљад' пушака,
Мука ли је ограбит' поштење.
Од магле се ништа не виђаше,
А од тутња ништа не чујаше.
Бога моли Петровић владика,
Да му Бог да и богородица,
Те да пухне вјетар од планине,
Да ишћера маглу у висине,
Да он види чија војска гине,
Чија л' гине, чија ли добија.
Бог му даде и богородица,
Те ишћера маглу из Рудина.
Ал' су Турци натраг узмакнули,
И крваву мосту дојездили,
Још'те многе туна метеризе
Од мртвијех себе начињели
Крај крвава моста Кусичкога,
Премећу се огњем из пушака,

Један другог помаћ' не могаше.
Ал' се добар јунак присјетио,
Добар јунак Шпадијер Иване
Од Цетиња поља широкога,
Јербо се је Иван зафалио
Пред владиком и пред генералом,
Да ће Турску узграбити главу,
Или да ће своју изгубити.
Па повади јатагана ножа,
И најпрви загон учинио
Крвавоме мосту Кусичкоме.
Ал' га добро угледало Туре,
Баш синовац Париповић-Зука,
По имену млади Омер-беже,
Па је бритку ђорду повадио,
К Шпадијеру загон учинио.
Сретоше се оба међу Турке
На крваву мосту Кусичкоме.
Шпадијер га ножем ударио
По његовој по десници руци,
Десна рука клону низ доламу,
Бритка сабља паде у ријеку.
Из друге је Иван ударио,
Окиде му главу са рамена,
Ограби му главу и оружје,
За Турцима пође у пећеру.
Иза њега обрнула рука,
Они страшно Турке пећераше,
А много их у р'јеку падоше,
Па их силом у град пећераше.
Но с' у куле Турци затворише,
Тун' не дају ока отворити.

А камо ли града уграбити.
Туна неке главе посјекоше,
Па се опет натраг повратише.
Међу собом вијећу чинише,
Кад ће опет на град ударити.
Али брзи гласоноша дође
Од Котора града бијелога,
Носи књигу руском генералу,
Да он враћа војску и бродове,
Јер је Француз страшно поб'једио.
Тад' се војска натраг повратила,
И чисто би града уграбили,
Да у пријед гласи не стигоше.
Московите натраг повратише,
Под Котор се тада увезоше,
И дођоше здраво у Русију.
Црногорци натраг се вратише,
Сваки своме двору здраво пођє.

[Упор. IV[4], бр. 44.],

47.

Чавић Асан-ага и вила.

Бијела је кликовала вила
Са Сјеничке високе планине,
Она кличе Чавић-Асан-агу:
„Зло ти јутро, Чавић-Асан-аго!
„Ал' не видиш ђе си погинуо,
„Ето на те Петровић-Ђорђије,
„И његове бутум Шумадије.“
Ал' говори Чавић Асан-ага:

„Мучи, вило, грло те болѣло!
„Не бојим се Петровић-Ђорђије,
„Док је мене Стамбол под истоком,
„Цар ће мени индат оправити,
„И док ми је Травник на крајини,
„Уздалица Скадар на Бојани,
„А у њему силни Бушатлија,
„Таквог паше у цара немаде,
„Он ће мене бранит' од шијака.“
Но што рече вила бјелогорка:
„Да ти јаде за помоћи кажем:
„Русија је на Станбол устала,
„О јаду се царе забавио,
„Он не море ни себе помоћи
„Од Русије земље православне,
„А камо ли да тебе обрани.
„Што ми Скадар на Бојани кажеш,
„И у њему силна Бушатлију,
„Колико се хаси учинио,
„Он подиже силовиту војску,
„Да опали ломну Гору Црну.
„А да видиш Петровић-владике,
„Црногорске и славе и дике,
„Он покупи листом Црногорце,
„Па Турчину у сретање пође.
„Мили Боже, на свему ти вала,
„Кад се двије сусретоше војске!
„Колико је у владике војске,
„Као честа у планини сама,
„Али што је у владике војске,
„Што пред војском бјеху человође,
„То бијаху орлови крсташи;

„Што л' у војсци бјеху барјактари,
„То бијаху соколови сиви;
„Што за њима бјеше убојника,
„Како мрки из планине вуци.
„Очима сам мојијем гледала,
„Што с' учини од твога везира,
„Кад пукоше у њи Црногорци,
„А пред њима Петровић владика,
„Да колико жели, на јунаштво,
„Калуђерско скинуо оћело,
„Па удрио војничко оћело,
„И у руке танку прекоморку.
„Како шњима боја учињеше,
„Црногорци Турке потискоше.
„Каква бјеше мука од Турака!
„Нож сијева, крв се пролијева,
„Ту пет стотин' посјекоше глава,
„А везира ухватише жива,
„И његову посјекоше главу.
„Како им је био утужио,
„На ватру му изгорјеше т'јело,
„На Цетиње понијеше главу.
„Отолен ти ни камена нема."
Да што рече Чавић Асан-ага:
„А да, вило, ако Бога знадеш!
„Спремио сам од шијака стражу,
„Спремио сам брата Мустај-бега,
„И за њиме стотину пандура,
„Неће лако упустит' шијаке."
Но што рече вила бјелогорка:
„Свакога су уфатили жива,
„И твојега брата Мустај-бега."

А кад зачу Чавић Асан-ага,
Он поскочи од земље на ноге,
И појаха хата бијелога,
Па Србима у сретање пође.
А кад био у поље широко,
Кад ево ти Мутапа Лазара,
А за њиме Крајина Никола,
Којино се био зафалио,
Да ограби од Сјенице врата.
Кад сретоше Чавић-Асан-агу,
Но што рече Мутапе Лазаре:
„Срамота је по два на једнога,
„Ти не гледај мене и Турчина,
„Него гледај што си с' зафалио.“
Мимо њ прође Крајина Никола
Сретоше се силна два јунака.
Сабљом махну Чавић Асан-ага,
Не удари Мутапа Лазара.
Али јунак Мутапе Лазаре,
Киде оштру сабљу од мегдана,
Те удари Чавић-Асан-агу
На дофату по свилену пасу,
На двије га поле прекинуо,
Па мимо њег' прођера гаврана.
Кад дођера Сјеници на врата,
Кад ево ти Крајине Николе,
Те Сјеници ограбио врата,
Четири га пушке ударише.
Улећеше сератлије младе,
Те Сјеницу бјеху ограбили.
Стоји крка по Турскоме граду:
Робе буле, проваљују куле,

Понијеше и срму и злато,
И у граду табор учинише.
Да Бог уби Срба проклетога,
Проклетога од Лужнице Ђура,
Те он узе од Турака мита,
Доста мита, три боце дуката,
Па Ђорђији књигу оправљаше:
„Чу ли мене, Петровић-Ђорђије,
„Ево на нас силовита војска:
„Седам паша од седам крајина,
„Пропаде ти земља Шумадија.“
Кад Ђорђију књиге допадоше,
Препаде се, и невоља му је.
На обједу сабира господу,
И овако њима говораше:
„Чујете ли, браћо моја драга,
„Што учини Петровић владика
„Од велике силе Бушатлијне?
„Ајте, браћо, да се покољемо.
„Боље нам је мушки изгинути,
„Него с муком у Турака живјет’“
Отолен се војска подигнула,
Од неслоге града оставише.
Кад дођоше земљи Шумадији,
Кад Турчина нема ђавољега.
Ту нађоше ко ј’ узео мито,
Уватише од Лужнице Ђура,
И његова сва четири сина,
На ватри их изгорјеше живој,
Нека виде остали Србини,
Да се мито узимат’ не смије.

[Упор. IV[1] бр. 38.]

48.

Бој на Пожаревцу.

Збор зборила немачка господа,
У Банату пред бијелом црквом:
„Што се чује крај тиха Дунава
„У питомој у земљи Србији?
„Да л' удара Ђердап у камење?
„Да ли силан ветар у Голубац,
„Те му рушне одјекулу куле,
„Те се јека на далеко чује,
„И прозоре наше потресује,
„Те нам није с миром пити вино,
„Ни госпоцку ријеч говорити?“
Но говори један од господе:
„Не будал'те, моја браћо драга,
„Сад Ђердапу зимно време није,
„Да он собом о камење бије,
„Нит' Голубац с кулам' узјекује,
„Да његова јека досађује;
„Већ се бију двије силне војске
„У питому шеру Пожаревцу,
„Једно турска, а друго је српска;
„Пред турском је Асан-делибаша,
„А пред српском славни кнез-Милошу.
„Ево има три бијела дана
„Откако се бију брез престанка,
„Српска војска турску опколила,
„А у тврде шанце затворила,
„Па их љуто из пушака туку,
„Млоге мртве по мегдану вуку,
„Те им свлаче токе и јелеке,

„И са ногу од чоје дизлуке.
„Па се српска војска посилила,
„На шанчеве јуриш учинила,
„Три су њима шанца освојили,
„У четврти Турке затворили,
„Па их море и глађу и жеђу.“
То господа у ријечи беше:
А стражарче дотрча са страже,
Па говори Банатској господи:
„Што сте сели, Банатска господо?
„Мало ви је дана госпоцкије,
„Кад се вино и ракија пије,
„Него ево чуда и већије:
„Ће се Милош с делибашом бије
„Усред поља на видоку свету,
„Један другом сад чини освету.
„Милош сабљу у рукама носи,
„Око себе злобне Турке коси,
„Прси своје Турцима уноси,
„Делибаши највише пркоси,
„Што му мегдан на сабљу добива.
„Делибаша с копљем се повија,
„На Милоша у прси навија,
„Но се Милош од копља одгоди,
„Делибаша другога погоди,
„Баш Јована Милошева шуру,
„Оштрим копљем Турчин с коња груну,
„Јован с хата у травицу паде,
„И у руке душу Богу даде.
„За њим Милош од срца уздану,
„Па отиде већу чинит' брану.
„Са својима на Турке полети,

„Ту Јована свог шуру освети.
„Већ се Турци држат' не могоше,
„Но с мегдана они побегоше,
„У своје се шанце затворише,
„Па Милоша за мир умолише.
„Овако му са шанца говоре,
„И покорно за предају моле:
„„Молимо те, српски кнез-Милошу,
„„Опрости ни за погрешку нашу,
„„Да смо за те ми одавно чули,
„„Ми би ти се ономад предали,
„„Не би тако од сабље падали,
„„Но ћемо се и сада предати,
„„И атове са оружјем дати."
„Када Милош саслушао Турке,
„А он диже своје Богу руке:
„„Вала тебе, милостиви Боже!
„„Који данас Србима поможе."
„Па кад добро за предају знаде,
„А он војсци заповед издаде,
„Да се војска сва у ред постави,
„И Турцима туд' сокак остави.
„Одма војска у поредак стаде,
„И Турцима знак поласка даде.
„На шанцу се отворише врата,
„И четири изведоше ата,
„Под седлима и под уборима,
„Са црвеном чохом покривени,
„Ту Милошу на дар доведени.
„Милош даре од Турака прими,
„И са њима разговор учини,
„Да сад с миром на алаје пођу,

„И да тако на Ћуприју дођу.
„Тако Турци из шанца пођоше,
„И покорно кроз војску прођоше,
„Знак предаје с тиме учинише,
„И Ћуприји управо одоше.
„Тако Милош ту предаде Турке,
„Те Србију ослободи муке.“
Тако стражар своју песму каза,
Од господе он прими пењаза
За Србију што донесе гласа.
Весели се, српска земљо знана!
Ти си данас са Милоша славна.

49.

Утјеха Србији.

(комад)

У иљаду и осам стотина
Тринаеста бијаше година,
Кад пропишта српска земља славна
Од зулума несрећни Турака,
Гледајући своје родне сине,
Где их кољу Турци на гомиле.
Млоге млада мачу подвргоше,
И на кољу млоги помријеше,
Проклињући дане и године,
И Србију своју милу мајку,
Која их је на свијету родила,
И са црним Ђорђем побудила
Против силна цара Отманлије,
Те их кољу његове делије,
А црни их изневери Ђорђе,

Те утече у земљу Немачку,
Па га српска земља проклињаше,
Тугујући Ђорђа спомињаше:
„Сине Ђорђе, да те Бог убије!
„Што утече у земљу Немачку,
„Изневери све твоје војводе,
„И синове српске земље родне,
„Те их кољу по Врачару Турци,
„Као овце по планини вуци?“
Српска земља тако туговаше,
И црнога Ђорђа проклињаше.
Но је нешто са планине кара:
„Та не лудуј, српска земљо славна,
„Зашто си се тако забринула,
„И на себе таму подигнула?
„Спомени се брда и равнина,
„И твоијех високих планина,
„Што с' у њима легу соколови,
„Од старине бани и кнезови,
„Њина славна знаду се имена,
„И који је од кога племена,
„Још одавно у стара времена.
„На гласу је и Шара планина,
„Њемањина бјеше постојбина,
„Од старина српска царевина,
„Са Душаном дично прослављена.
„Па зар немаш Поцерску планину,
„Обилића на гласу старину,
„Којано је Милоша родила,
„Турска сила њега се клонила?
„Зар се није славно прославио,
„За те, мајко, живот жртвовао,

„И Мурата мачем распорио?
„И Космај је гнездо соколово,
„Људи кажу да је Иваново,
„Са Космаја Косанчић прозвана,
„Српске земље од старине бана,
„Његова су дјела свету јавна?
„Па зар ниси још имала сина
„Од Топлице војводу Милана,
„У јунаштву са Милошем равна?
„Спомени се Рудничке планине,
„Од старине твоје бановине.
„Зар не знадеш Поступовић-бана,
„Од Рудника славна господара,
„Његова су дјела весма хвална,
„Врањевшница црква њим создана,
„А с Милошем данас поновљена,
„И у боље стање доведена?
„Рудничка је висока планина,
„Око ње је широка равнина,
„Од старине њена бановина,
„Још се она својим врхом личи,
„И Србију својим крилом дичи,
„Јер је још'те родила синова,
„У Србији сиви соколова,
„Који мајку своју храбро бране,
„И Турцима грдне чине ране.
„Спомени се господар-Милана
„Обреновић' по имену звана,
„Који те је мајку прославио
„И са руским двором упознао,
„Ако тужна будеш без помоћи,
„Да ти Руси буду у помоћи,

„Он се, мајко, давно преставио,
„И у Русиј' кости оставио,
„Не би л' тебе мајку прославио,
„Милоша је брата оставио,
„Који те је данас прославио,
„Срећи твојој темељ поставио.
„Спомени се његове вјерности,
„Тебе мајци толике ревности,
„Коју ти је до сада чинио,
„Турском мачу главу потчинио.
„Кад утече у Немачку Ђорђе,
„А у тебе сила турска дође,
„Сва поредом у градове уђе,
„Синове ти млоге исјекоше,
„И бијеле цркве похараше,
„Калуђере на коље набише,
„И шта шћеше, по тебе чинише,
„Онда ти је Милош помогао,
„И из Турског ига извргао,
„Те данашњу славу подигао.
„Знаш ли, мајко, јеси л' упамтила,
„Кад с' Скопљаком запођеде кавгу
„О Цветници у прољеће данку,
„Око млоги глоба и пореза?
„Ис'јече му млоге муселиме,
„У градове затвори везире,
„И погуби пашу под Љубићем,
„О којему пјесма посље биће.
„Кад увати пашу Бошњанина
„Усред Дубља као душманина,
„И кад Дрини на прудове дође,
„За те мајку говорити пође,

„Молећи се Рушиду везиру,
„Да те тужну остави у миру,
„Па га туне срећа не послужи,
„Веће и сад за кнезови тужи,
„Које ј' онда у таоце дао,
„Не би ли ти мајци помогао.
„Туна кад се Милош не поможе,
„А он пође ка Ћуприји брже.
„Милош шанцу на Бјелицу дође,
„Али-паша у Ћуприју уђе.
„Одма Милош Али-паши пође,
„Но већ његов Ћурчибаша дође,
„И о миру разговарат' пође.
„Ту о миру млого говорише,
„Али-паши заједно одоше.
„Али-паши како Милош дође,
„Шњим о миру говорити пође.
„Али-паша дочека га славно,
„За мир њему одговори јавно,
„Да се више бунтовања прођу,
„Но султану у покорност дођу.
„Ту се један другом заверише,
„Посланике цару оправише,
„Које султан милостиво прими,
„И с Милоша тебе мир поклони.
„Сад знаш, мајко, шта Милоша стоје
„Око тебе труди и бојеви,
„Док те турског ига ослободи,
„И са Портом о миру угоди.
„Сад већ курир од Русије виче,
„Те се Срби са Милошем диче,
„Са помоћу русијскога цара

„Николаја славна господара,
„Који силу султанску обара,
„За Србију њему приговара,
„Да Србији даде њена права
„Од Милоша кнеза изабрана.
„Па сад немој више туговати,
„Нити тамом лице покривати.
„Земља твоја сад је плодовита
„И од турског ига отргнута,
„Сад већ слушај твоје деце гласе,
„Да ти име са Милошем красе.
„Већ се више твоја деца личе,
„И Милоша у песмама диче.
„Мислит' немој да ћу те лагати,
„Ево ћу их по реду казати.

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

50.

Црногорци и паша од Босне.

Књигу пише од Босне везире,
Те је посла низ Херцеговину,
А ували низа Скендерију,
Ођера ју ломној Гори Црној
У манастир на поље Цетиње,
А на име Петровић-владици:
„О владико, црногорски краљу,
„Пошљи мене харач Горе Црне
„На ћетића од девет година

„А на њега по седам дукатах,
„И дванаест пошљи ђевојака
„Од дванаест љета до шеснаест,
„Но ђевојке по љепоти бира',
„И пред њима Белу Станишића
„Од Његуша твоје породице,
„Да их пошљем цару на дивану.
„Ако ли ми оправити нећеш,
„Кунем ти се и вјеру ти дајем,
„Ја ћу моју силу покупити
„И на Црну Гору ударити,
„Опалићу огњем свеколико,
„А посјећи мало и велико,
„И опалит' цркве, манастире,
„А направит' мечит и мунаре."
Кад владику књига допанула,
Књигу гледа, мило му не било,
А на сакуп скупи Црногорце,
Међу њима књигу износио,
Књигу каже како везир пише,
Па владика њима говорио:
„Чујете ли, браћо Црногорци,
„А дајем ви божу вјеру тврду,
„Ако харач и ђевојке дате,
„Ја у Црну Гору стојат' нећу."
Таде вићи младе Црногорце,
Сваки мисли како ће ко рећи,
Што би њему најмилије било.
Рече Милић протопопе Јово:
„Куће дамо, а харач не дамо,
„Но ја вељу ками да му дамо."
Ного рече сабља Попов Стано:

„И ја вељу да му ками дамо.“
Кад то виђе Василија краљу,
Јер му је тврдо мило било.
И уљезе у своју камару,
Те је ситну књигу накитио,
Па је шиље од Босне везиру,
У књигу се њему поздравио:
„О везиру, босански сливару,
„Што ми харач Горе Црне пишеш,
„А ја ћу ти харач оправити,
„И дванаест послат' ћевојака,
„Од вепровах дванаест репова,
„За лијепу Белу Станишину
„Од омновах дванаест роговах.
„О везиру, зла ти памет била!
„А не рађу моје Црногорке,
„Не рађају за Турке ћевојке,
„Но за моје Црногорце младе.
„Но ако ти була није курва,
„Купи војску, ходи на владику.“
Кад везира књига допанула,
Али виђе што му књига пише,
Он с' удари руком уз кољено,
Па ћехају зове буљубашу:
„Брже, слуго, на моје сараје.“
Хитро слуга у везира дође,
Но му Туре ријеч проговара:
„Ха, ћехаја, родила те мајка,
„На' ти војске тридесет хиљада,
„Шњима удри ломној Гори Црној.
„Опалите огњем свеколико,
„А робите под капом ћевојке,

„И владику уфатите жива.“
Ма не вели Туре ако Бог да,
Ако Бог да, ни помоћ' му неће.
Силну војску везир покупио,
А владика купи Црногорце,
Срете Турке код Нихшићах.
Ђе се срели, ту бој заметнули,
Те се бију три дна без престана,
Док владици неста џебеана,
А у л'јепо не бјеше с ћесаром.
У владике доста пријатеља,
Пријатеља у приморја нађе,
Бог му дао спасеније души,
Он фишеке на хиљаде даје.
Кад владици џебеана дође,
Он је димно подијели војски.
Кеисаше млади Црногорци,
Турски табор на Кчево нађоше,
Опколише Турке Црногорци,
Црногорци пјесме запјеваше,
Запјеваше пјесме на племена,
И Турцима сложно ударише.
Стоји тутањ силније пушака,
Сила грми, крв се пролијева,
Ма Турцима обрну нерука,
Брзо Турци плећа обрнуше,
Ћерају их ломном Гором Црном
И сијеку на буљуке Турке,
Догнаше их до Нихшића града.
Три стотине посјекоше глава
И ћехају ране допадоше,
И мртва га земља дочекала,

Не даду га посјећи Бошњаци,
Унесоше у Нихшиће мртва.
Ту владика шемлак учинио,
Е он доби од Босне везира.

51.

Бој на Морачи 1821.

Књигу пише Отмановић царе,
По имену Махмут Сулемане,
Тер је шаље Босни земљи равној,
А на руке од Босне везиру,
Овако му у тој књизи пише:
„Вјерна слуго, од Босне везире,
„Ал' не знадеш, ал' не хајеш за то,
„Ево ми је тужба додијала,
„Из све земље од Херцеговине,
„Да не оста двора бијелога,
„Ни у дворе роба валинога
„Од онијех Морачких хајдуках,
„Но све пале и у робље воде;
„Јадне мајке и љубовце младе
„Да све пиште, у црно завите.
„Но везире, вјерна моја слуго,
„Ти сакупи силну војску нашу,
„И освоји сву Морачу малу,
„Ослободи вјерну рају нашу.“
Кад везира књига допанула,
И кад виђе шта му ситна пише,
Брже везир војску сакупио
По свој Босни и Херцеговини;

Када ли је сакупио бјеше,
Па написа лист књиге бијеле,
Тер је шаље малој Гори Црној
А на руке Петровић-владики.
Овако му у тој књизи пише:
„Нека знадеш, Петре калуђере,
„Ево сам ти војску сакупио,
„Силну војску двадесет хиљадах,
„И Морачу хоћу освојити.
„Но чу ли ме, Петре калуђере,
„Немој њима слати Црногорце,
„Јер ћу моју силу окренути
„И Горицу Црну похарати.“
Пошто везир књигу опремио,
На Морачу с војском окренуо,
Пред Морачом око учинио,
И попео бијеле чадоре.
Па отолен ситну књигу пише,
Тер је шаље од Мораче кнезу.
Овако му у тој књиги пише:
„Ђе си, Рашко, од Мораче кнеже,
„Шаљи мени харач од Мораче,
„Харач вељи од двадест годинах;
„Ако ми га ти послати нећеш,
„Приправи ми госпоцку вечеру,
„За сву моју силовиту војску,
„И за мене у двору твојему.
„Да ми служи вјерна љуба твоја.“
Књигу прима од Мораче кнеже,
Па се кнеже с браћом договара,
Те везиру одговор послаше:
„Част и поклон свијетлом везиру,

„Беговима и свијем агама
„А од мене од Мораче кнеза,
„И остале браће Морачана.
„Чудим ти се, од Босне везиру,
„Што говориш, једна потурице,
„Да ти шаљем харач од Мораче.
„А да ли се не стидиш искати,
„Кад не иштем ја харача мога
„Баш од тебе за четерес љета,
„Јер уживаш моју ђедовину.
„Нег' чу ли ме, од Босне везире,
„Даћу тебе до девет каменах,
„Других девет твоме господару,
„И даћу ти госпоцку вечеру
„И свој твојој силовитој војсци,
„Заклаћу ти јаловијех кравах
„Св'јетлиће ти моја вјерна љуба,
„Служиће ти бритка сабља моја
„Баш у мојој у десници руци.“
Кад везира књига допанула,
И кад виђе шта му књига пише,
Тешко ти се бјеше ражљутио,
Па дозивље аге и бегове,
И овако њима бесидио:
„О господо, Турци крајичници,
„Како зора б'јела забијели,
„Ваља чинит' јуриш на Морачу;
„Ко уфати Морачкога кнеза,
„Честита ћу њега учинити.“
Кад је било сјутра дан у зору,
Ударише бубњи и свирале,
Развише се свилени барјаци,

Силни Турци сабље повадише,
На Морачу јуриш учинише.
Али им је лоша срећа била,
Морачани сусрету их дивно
Живим огњем из својијех кулах,
И љуте им ране зададоше;
Ту се крвца највећа пролила.
Кад вићоше и други војници,
Морачани па и Црногорци,
Жесток јуриш на њих учинише,
Са свих странах Турке опколише.
Тадар Турци плећи окренуше,
Побјегоше уз Морачке стране,
А за њима млади Морачани
Ћераше их до мрклога мрака.
Ту не оста ниједног јунака,
Који турску главу не ос'јече,
Остаде им хазна и захира,
И чадори и алај-барјаци,
Бедевијах и другијех коњах
Пуних, брајко, три стотине главах.
Ал' утече од Босне везире
И још шњиме нешто мало војске,
Истучено и све израњено.
Слава Богу и богородици,
На побједи нашег душманина!
Здрави били, Бог нас веселио!

52.

Бој ка Додошима.

Бијела је покликнула вила
Са врх Весца брда високога,
Тер кликује у питому Жупу
У Рваше у село крваво,
А на име Љешевића Вука:
„Почуј мене, Љешевићу Вуче!
„Ако пијеш у механу вино,
„На љуте ти ране излазило!
„Ако лежиш у постељи с љубом,
„Остала ти љуба удовица!
„Устај, море, часа не почаси,
„Ево на вас иде силна војска,
„А пред војском три турска сердара:
„Једно ти је ага Хасан-ага,
„За њим војске четири хиљаде,
„Арбанаса бирана јунака;
„А друго је Мехмеде спахија,
„За спахијом војске дв'је хиљаде,
„Подгорице и Зете простране,
„И шњим Груде брдо убојито;
„А треће је Мехмед-капетане
„Од крвавог Спужа на крајину,
„За Мехмедом хиљада Тураках,
„Баш хиљада Влаха и Тураках;
„Силна се је војска окренула,
„На Морачу брода пребродила,
„У Жабљаку око учињела,
„Сад ће удрит' на село Додоше,
„И Додоше огњем запалити.“

Када Вуче разумио вилу,
Он латинку пушку дофатио,
Па истрча пред бијелу кулу,
Пушком меће, а из грла виче,
Те кликује ђецу Рвашане,
Рвашане и друге Жупљане:
„На ноге се соколови сиви!
„Истинити гласи успадоше,
„Е ће на нас Турци ударити,
„Ударити на село Додоше;
„Већ на ноге да их дочекамо,
„И да шњима крвцу пролијемо,
„Да Додоше село одбранимо
„И крајине образ сачувамо.“
Скочи Вуче, часа не почаси,
А за њиме ђеца Рвашани,
Рвашани и други Жупјани,
Бројем управ сто и тридест другах,
Све пушкара и љута бојника;
Брзо пошли како соколови,
У свануће на Додоше дошли.
Тек што Вуче на Додоше стигâ,
Пушком меће, а из грла виче
А на име Јанковић-Мрђена
И остале листом Додошане:
„На ноге се, моји витезови!
„Турци ће нам сада ударити,
„Да поштено Турке дочекамо.“
Листо ђеца на ноге скочише,
И бојничке пушке дофатише.
Таман сабâ зора отворила,
И јутрења истекла даница.

Турска војска бјеше ударила
Низ широко поље Салковину,
Пут Додоша загон учинила.
Цеклињани војску дочекаше
Са живијем огњем из пушаках.
Бог им даде и срећа јуначка,
У први мах добро омесише,
Те побише војсци калаузе;
Од крви се Турци узмакоше,
Цеклињани јуриш учинише,
Каратуну воду пријеђоше,
Пуштише се у поље широко,
Тер се бију боја са Турцима.
Пушка грми, крв се пролијева,
Кликује се момчад по јунаштву.
Ал' је мука и невоља љута
На јунаке пала Црногорце:
Мало их је, а много Тураках:
Двјеста другах са седам хиљадах
Да бој бију у поље широко.
Но ће ј' помоћ Бога великога
И јуначко срце и прегнуће,
Ту се надај добру и поштењу.
Момчад љута бојем приврућила,
Мало пољем узврнуше Турке,
Гине Турчин, никад не престаје;
Ал' не дају уграбити главе,
Него Србље огњем одбијају.
Но искочи соко из Србаљах
Сиви соко, Љешевићу Вуче,
У Турке је загон учинио,
Да уграби главу арбанашку,

Арбанашке пушке запуцаше,
И убише Љешевића Вука.
У то момчад јуриш учинише
С' сваке стране како соколови,
Преко поља поломише Турке.
Турци бјеже главом без обзира,
Вуку с' собом мртве и рањене;
Ћерају их момчад Црногорска,
До на Врбиш доћераше Турке
Под крвавим градом Жабљачкијем.
Ћаху бјежат' Турци без обзира,
Но Жабљачке буле излазише,
Укорише три турска сердара:
„Пи! сердари, женске страшљивице!
„Буди ли сте силу сакупили,
„Сакупили ћенар и крајину,
„Седам хиљад' љуте Арбације,
„Што бјежите главом без обзира,
„Не ћера вас, но двјеста момчади
„Од Додоша и крваве Жупе;
„Како ћете Жабљак оставити
„И несрећно робље у Жабљаку?"
Кад то чуше турске буљубаше,
Изједе их укор и срамота,
Тере натраг силу повратише,
И жестоко са њом ударише
Низ крваво село Салковину.
Ал' да видиш Срба витезовах!
Не шћедоше бјежат' пред Турцима,
Но се кољу како мрки вуци,
Соколи их Мрђен поглавица:
„А момчади, моји соколови!

„Спомен'те се лањскога јунаштва,
„Кад удари силна турска војска
„На крвавом Косовоме лугу,
„Ка' крајине наше кидисаше,
„И витешки Турке разагнаше,
„И бесмртно име задобише.“
Бој се бије, а крвца се лије,
А јаучу мртви и рањени.
У то ага Хасан-ага викну:
„Арбанијо, црн ти образ био!
„Ће ти данас задоби срамоту,
„Бој бијући са шаком каурах
„Под тврдијем градом Жабљачкијем,
„Ће гледају буле и кадуне!
„Не ограби свијетла оружја,
„Ни пос'јече главе црногорске!“
Арбанија љута кидисала,
Цеклињане мало подагнала
До кућишта проза Салковину;
Ал' не бјеже шест љутијех гујах
И за њима двадесет момчади,
Већ јуначки они ускочише
У кућиште на дно Салковине
Под тврдијем градом Жабљачкијем:
Први бјеше Мијат барјактаре,
Друго бјеше Савићев Дојица,
Треће бјеше Шутановић Нико,
А четврто Савићевић Раде,
Пето бјеше попе Дојковићу,
А но шесто Јанковић Крцуне.
На њих удри љута Арбанија,
Кућиште је војска опасала,

Ал' се мушки бране Црногорци,
Турке бију, никад не престају,
На дају се примаћ' до кућишта,
А камо ли освојит' кућиште.
У то до'ше три турска сердара
И на војску јуриш учинили;
У то сила махом кидисала,
За кућишта руком дофатила,
Пофаташе пушке црногорске,
Пофаташе пушке за грлиће.
Љута ти је мука одољела!
У муку се познају јунаци:
Неки мичу за пушке дугачке,
Да им пушке не унесу Турци;
Неки лете како соколови,
Носе мале пушке у рукама,
Од аргата трче до аргата,
Те ми Турке бију проз аргате;
Неки бране врата од Тураках,
Да их турска сила не подави;
Неки бране зида од кућишта,
Да у њему не ускоче Турци.
Пушке пунит' не имају када,
Већ се бију пушкам' врзимице.
Двоје вратах на пусто кућиште,
Те бијесна сила кидисала.
Запуцаше пушке арбанашке:
Прва пушка пукла, те је погодила,
Погодила Николина Ива,
Лудо д'јете, али змију љуту,
Остаде му мајка саморанка;
А проз Јова Богдановић-Луку;

Оба пали један сврх другога.
У то млоге пукле арбанашке
Преко зида и проз двоје вратах
Још тројицу на мртво убише
И шестину раном обранише,
Десет пали један сврх другога
У кућиште од огња турскога.
Но да видиш и више невоље!
Клети Турци боље кидисаше,
У кућиште огањ утурише,
Два остожја сламе запалише,
Кућиште се димом замаглило.
А нагреше љути Арбанаси
Неколика мртвих и рањених,
На врата ти јуриш учинише:
Ту Ник-Ђека први кидисао
Са Мирашем братом рођенијем
Од Хотскога брда ваљатнога
С голим ножом на бијела врата,
Но га љута змија сусретнула,
Љута змија Савићев Дајица,
Арбанасу ријеч бесједио:
„Арбанасе, од курве копиле!
„Не напријед, немаш куд овамо;
„Није ово мртва турска раја,
„Но су ово момчад црногорска,
„Остаће ти мајка кукавица,“
А упири свијетлу латинку,
Те Ник-Ђеки срце опалио.
У то пукле неке Црногорске,
И Мирашу срце опалише;
Пала браћа један сврх другога

Оба мртва на праг од кућишта;
А загна се Милош барјактаре,
У кућиште Ђеку увукао,
Ваљатну му главу окинуо;
Па се загна Турчинов Дајица
И Мирашу главу окинуо,
Окиде је на праг од кућишта.
Арбанаси опет кидисаше
На обоје вратах од кућишта;
Но цеклинске пушке запуцаше,
Арбанаса пет шест превргоше,
С мртвијема врата затворише.
Но се загна попе Дојковићу
Са соколом Јанковић-Крцуном,
Двије турске главе посјекоше,
Посјекоше на праг од кућишта,
Од кућишта одагнаше Турке.
А у том им друга срећа била:
Цеклињани поломише војску
Низ широко поље Салковину.
Да ти се је нагледати, друже!
Како бјеже три турска сердара
И за њима љута Арбанија
Низ широко поље Салковину!
Ђерају их момчад Цеклињани,
Док у Жабљак уђераше Турке.
Под Жабљак се момчад искупише,
Из трипута шемлук учинише,
Па од боја мало починуше.
Но дозива Салковић Бојица
Хујк-Јусуфа Хотскога главара:
„Добро јутро, Хујко побратиме!

„Како ти је на уранку било
„Бој бијући низа Салковину
„С ово мало Цеклинске момчади?
„Есу ли ве како дочекали?
„Есу ли ви меса приправили,
„Да се дома празни не враћате?“
Одговара Хујко са Жабљака:
„А Бога ми, мио побратиме!
„Поштено нас момчад дочекаше,
„Доста нама меса приправише;
„Шта ћу крити, када ће се знати?
„Сто и двадест мртва и рањена
„Све бирана момка и бојника,
„Међу њима Лекића спахију;
„Но те молим, мио побратиме,
„Браћу Хоте мени повратите,
„На кућиште те сам оставио;
„И кажи ми што је тамо било?“
Но Боица њему одговара:
„Не могу ти браћу повратити;
„Обичаја није на крајину,
„Да се врћу мртве тјелесине;
„А што питаш, право ћу ти казат',
„Шта сте нама квара учињели:
„Једнога сте убили сокола,
„Баш сокола Љешевића Вука,
„И још друге шесторо момчади,
„И десетак раном обранили:
„А шићара узели нијесте,
„До по пушке Милош-барјактара.“

53.

Томановић Живко.

Фала Богу, чуда великога!
Како викну Томановић Живко
Баш на расвит зоре од истока
На широко Гацко поље равно
Под Орлину високу планину,
Живко викну кâ да соко крикну:
„Чекајте се, турске буљубаше!
„Ево вама Живко на оџаке,
„Око мене друга три стотине
„Све бирана мрка Црногорца;
„Ево земан и вријеме дође,
„Да плаћате моје достојање,
„Што ми лани, Турци, поробисте,
„Поробисте, овце одјависте,
„Гола, боса мене остависте
„У јадовну ломну Гору Црну;
„Но јесу л' се буле пробудиле,
„Да у б'јеле не изгоре куле?“
Хоћаху му одговарат' Турци,
Ма не даше мрки Црногорци,
Но на турске куле ударише.
Боже мили, чуда великога!
Стаде цика мало и велико,
Помами се Турско свеколико.
Црногорци добро ударише,
Бијеле им куле запалише,
Турске буле из кућа пуштише,
Да у ватру не изгоре живу;
Али вићи невоље за Турке:

У куле се десет затворише,
И у ватру изгореше живу,
А дванаес избјежа из кућа,
Те свијема посјекоше главе,
А велики плијен окренуше
Од Дулића и од Ратковића
И бијеле Путешеве овце.
Ма се вељa поточ подигнула
Од бијела Кључа Гатачкога
И велике шехер-Метовије
И од свега поља Гатачкога,
Јест хиљада пјешца и коњика
И за њима Срба пет стотина
Од широка Гацка поља равна,
Све за Живком у пећеру пође.
Ма се брани Томановић Живко,
Око њега мрки Црногорци.
Докле бише уз Утес планину,
Ту их Турска сила освојила,
Ма се добро бране Црногорци.
Пуче пушка од поточи сјајна,
Те погоди добра Црногорца,
Јест Ненада Усејиновића
Од малена села Велестова,
Ни живога земља не шчекала,
Паде јунак у траву на главу;
Пуче друга од Црногораца
Те погоди једнога јунака,
Од Црнице искрај Гацка равна
По имену Јаганда Башира,
Ни живога земља не шчекала;
Пуче трећа пушка од Турака,

Те погоди момче из Бјелица
По имену Андрића Ивана,
Ни живога земља не шчекала;
Но се добро Туре намјерило,
Јест од Гацка Путешу Мумине,
Па искочи између Турака,
А пламена ножа повадио,
Па овако ријеч бесједио:
„Стани, курво, Томановић-Живко!
„Амо си ми браћу погубио,
„А бијелу кулу запалио,
„Ма си мене жива оставио;
„Но ако ти мајка није курва,
„Изиди ми на мегдан јуначки,
„Да гледају Турци и хајдуци.“
А вели му Томановић Живко:
„Ти си, курво, Путешевић-Мујо!
„Одавно те јесам и тражио;
„Курва био, ко ти побјегао!“
Па истрже ножа пламенога,
На Турчина загон учинио.
А кад виђе Путешевић Мујо,
Препаде се, срамота му била!
Не смје Живка чекат' на мегдану,
Но га Мумин гађа џеверданом.
Ма је Живку добра срећа била,
Те му Турчин ране не зададе,
А кад виђе Путешу Мумине,
Плећи даде, а бјежати стаде,
А ћера га Томановић Живко,
И тако му ријеч говораше:
„Стани, курво, Путешевић-Мујо!

„Срамота је бјежат' са мегдана
„Ће гледају војске обадвије.“
А кад виђе е га стић' не може,
Гађа њега Живко цеверданом.
Тако Живку Бог и срећа дала,
Те Мумина бјеше погодио,
Ни жива га земља не шчекала,
А на њега загон учинио,
Да Турчину посијече главу,
Но га не да Путешевић Салко,
Код њега се близу намјерио,
Брани брату главу и оружје.
А то виђе једне момче младо,
Јест од Цуца од села Трњина,
А на име Трипковићу Ђуро:
Од образа брешци огањ даде,
Те погоди Путешевић-Салка
Посред паса, не даде му гласа,
Ни жива га земља не шчекала.
Хоћаху му посјећ' добру главу,
Но је већа поточ освојила,
Обиграше овце и војнике,
Побише се около оваца
По Утесу поврх Дубочака:
Није шала, драги-побратиме!
Биранијех петнаес стотина
На уморно три стотин' хајдука!
Отеше им овце свеколике,
Ма им доста јада учинише:
Седам осам кула изгорјеше,
И двадесет и пет погубише,
А тридесет ранам' обранише,

Под Орлину у село Чараће
Турско јадно село раселиште,
Већ се није никад населило.
Но дозивље Ченгићу Дедага:
„О ускоче, Томановић-Живко!
„Ходи к мени да се састанемо
„На Дубочке под Копје планину,
„Да од мира вјеру уватимо,
„Да јуначку крв не прољевамо;
„Ако сам ти жалост учинио,
„Из Гацка те поља ишћерао,
„Бијелу ти кулу запалио,
„То је твоја све кривица била:
„Не хоћаше давати хараче
„Ни агинске аке са земаља;
„Него ходи да се умиримо.“
А Живко му ријеч бесједаше:
„О Турчине, Ченгићу Дедага!
„Када дођем тебе на Липника
„Кâ и јутрос на Путеша Салка,
„Па ћемо се тада умирити,
„Прије нећу за живота мога,
„Да бих знао изгубити главу.“
То рекоше, па се раздвојише.

54.

Освета Црногорска.

Бијела је вила кликовала
Са Тисовца зелене планине,
А кликује у Цуце крваве

А на име сердара Андрију:
„О Андрија Перовић-сердаре!
„Зло попио вино на дворове!
„На вјеру те Турци преварише,
„Посјекоше доброга јунака,
„Миџоровић-Трипка капетана
„Са равнога Дола Кобиљега,
„Понијеше Трипку џевердана
„И његову леденицу сјајну,
„Гласје бјеше на његову главу.“
Али сердар с вилом проговара:
„Мучи, вило, стале јој с каменом!
„Како ће ме Турци преварити?
„Владика је Петар са Цетиња
„Мир и вјеру тврду уватио
„Са везиром на Херцеговину,
„И ми смо се скоро састајали
„С Мушовићем арслан-капетаном
„И са свијем Нишицкијем градом,
„И тврду смо вјеру уватили,
„Мир и вјеру за годину дана,
„На вјеру ме неће преварити.“
А вели му од планине вила:
„О сердару, мајка ти јадовна!
„Танка ти је вјера у Турака.
„Истина је што говори вила:
„Баш ускоке опремише Турци,
„Мандекару Сима и Андрију,
„Те Трипкову посјекоше главу
„Код оваца у Чумојевицу.“
А кад зачу Андрија сердаре,
Скочи јунак на ноге лагане,

А довати дивит и хартију,
Па је ситну књигу направио,
А посла је на поље Трешњево,
А на руке Банићевић-Станку
И рођаку Дреку Косовићу;
Другу пише, те је опремио
Под зелену гору Буковицу,
А на руке Грубачу Видаку;
Трећу посла у Заљут крваву,
А на руке Кривокапић-Зеку;
А четврту у Грепца камена,
А на руке Марку Буровићу;
Пету посла на Трњине равне,
А на руке Рогановић-кнезу;
Свакојему пише подједнако:
„А на ноге, Цуцке харамбаше!
„На вјеру не Турци преваришe,
„Посјекоше Трипка капетана,
„Свој крајини крило саломише,
„Харамбаше наше нагрдише;
„Од како смо, браћо, настанули,
„Не оста ни бруке ни срамоте
„У Турака ни друге крајине:
„Сваки купи своју чету малу,
„Хајде шњима на Рокоче равне,
„А ту, браћо, да се причекамо.“
Таке сердар књиге опремио,
А једанак на ноге скочио,
Па довати сјајна џевердана,
Па га ето у поље Трешњево,
А отолен на Рокоче равне.
Теке дође, мало починуо,

Ал' ево ти Станка и Дрекала
И сокола Грубача Видака,
Собом воде тридесет момака;
Мало било, много не трајало,
Ал' ево ти Кривокапић-Зека
И старога Марка Ђуровића
И за њима тридесет јунака;
Мало било много не трајало,
Кад ево ти Рогановић-кнеза
А за њиме четрдесет друга.
Ту се саста стотина момака
По избору бирана јунака.
А вели им Андрија сердару:
„Харамбаше, моја браћо драга!
„Сваки своју поведи дружину
„Крвавоме граду Нишићкоме,
„Неће л' који посјећи Турчина;
„Ако би га који посјекао
„И срамоту нашу осветио
„Од крвава града Нишићкога,
„Даћу њему двије пушке мале,
„Да ваљаду педесет дукатах."
Ал' је ријеч добра испанула,
Добра ријеч од добра јунака,
Од сокола Грубача Видака,
И овако ријеч говораше:
„О сердару, драги побратиме!
„Ја сам јуче из чете дошао,
„Видио сам Турке из Никшића,
„Минули су у Дубровник Турци,
„А пред њима Рамаданов Усо,
„Имаше их тридесет пунано;

„Но хајдемо да их причекамо,
„Нећемо ли Турке дочекати.“
А то сердар једва дочекао,
На им тако ријеч бесједио:
„Хајте, браћо, те их причекајте,
„Нећете ли Трипка оветити,
„Свој крајини образ отворити,
„А ја ћу ве срести у Јабуку.“
Па то рече, на ноге скочише,
А отолен војску окренуше,
У Рудине мрке загазише.
У то ноћца тавна ударила,
А војници уз равне Рудине;
Доклен на друм на Рудине били
На крваве Ријечане равне,
Ту им јутро зора осванула,
А панула војска на даниште.
На главицу стражу истурише,
А на стражу Миловић-Видака,
Који знаде друме низ Рудине.
Мало стаде док огрија сунце,
Али Видак са главице дође,
Тако ријеч рече у дружину:
„Немојте се, браћо, препанути,
„Ево Турци преко Ријечана,
„Сад ће овђе међу нама доћи,
„Но на ноге да их дочекамо,
„Да срамоту нашу накајемо.“
А кад чуше мрки Црногорци,
На четверо војску дијелише:
Једну даше Рогановић-кнезу,
Да запане насред друма пута;

Другу узе Кривокапић Зеко,
Од лијеве стране запануо;
Трећу узе Грубачу Видаче,
С десне стране друма запануо;
А четврту Банићевић Станко,
Да острага зам'јењује Турке.
А кадаке Турци нагазише
На сокола Рогановић-Драга,
Оспријед им бјеше ударио,
Четири им главе посјекоше,
И добро им спријед ударише,
А остале Турке нађераше
На јунака Кривокапић-Зека.
И Зеко их добро дочекао,
И живога увати Турчина,
Те му добру посијече главу,
Око њега дружина остала
Посјекоше три четири главе,
Натраг опет Турке заћераше
На ускока Грубача Видака.
И добро их Видак дочекао,
Од Турчина главу посјекао,
А дружина три четири главе,
Натраг опет Турке нађераше
На старога Банићевић-Станка.
И Станко их добро дочекао,
А завика грлом бијелијем:
„А ђе си ми, Ђуро Трипковићу,
„Да ли баба осветити нећеш,
„Већ те мајка своја не гледала!
„Јесам јадни Станко остарио,
„Не даду ми момци грабит' главе,

„Е већ имам осамдесет љета.“
А кад га је разумио Ђуро,
Пламена је ножа повадио,
А у Турке јуриш учинио,
Од Турчина главу уграбио,
А дружина друге три четири.
Па нађера један на другога:
Што утече Рогановић-Драгу,
Не утече Кривокапић-Зеку,
Што ли Зеку утече Турака,
Не утече ускоку Видаку,
А што Виду утече Турака,
Не утече Банићевић-Станку,
Што ли Станку побјеже Турака,
За њима се момци натиснуше,
Свакојега жива уватише,
И добре им главе посјекоше;
Седамнаест глава посјекоше,
Ниједнога жива не пуштише,
Ни да каже како му је било;
Поваташе влахе сиромахе,
Не шћеше их посјећ' Црногорци.
Не би мртва ни рањена друга
Од Србаља од Црногораца.
Богу фала Срби задобише!
И велики шићар заузеше,
Самих Турских до шездесет коња
Под седлима и под товарима,
И на њима роба свакојака;
Посјекоше глава седамнаест,
И с Турака узеше оружје.
Отолен се здраво повратише,

Па Турачке коње нађераше
Мимо царску Омутић-паланку,
Гледају их четрдест пандура
С Омутића цареве паланге,
Нико им се на пут не чињаше;
Поперише главе од Турака
На дворове Трипка капетана,
А сердара дароваше дивно,
Дадоше му коња оседлана.
И то било, када се чинило.

55.

Освета Враштанина*) Мира.

Вино пију тридесет ускока
На Црквици више Кривошија:
Најпрви је Благојевић Симо,
А до њега Орловићу Стево,
А до Стева Милићевић Рајо,
А до Раја Ковачевић Пиљо,
А до Пиља Којовићу Симо,
А до Сима Ковачевић Шуко,
А до Шука Радуловић Симо,
А до Сима Станићу Никола,
До Николе Митар Продрибаба,
А до Митра Кузман од Бјелица,
До Кузмана Враштанине Симо;
То су први и врсни јунаци,

*) У овој пјесми је било и *Враштанин* и *Врајштанин*, а у једној другој само *Враштанин*, као што сам и ја овдје штампао.

А остали један до другога.
Кад с' хајдуци напојише вина,
Па им винце удари у лице,
И од вина ћеиф уватише,
Одоше се фалит' о јунаштву:
Сваки каже што је учинио,
И који је даље долазио,
Ма не хоће Црногорац Стева,
Ни се фали, ни се разговара,
Него рони сузе од образа.
А гледа га Благојевић Сима,
Па овако Стеву проговара:
„О Бога ти, побратиме Стево!
„Што ти рониш сузе од очију,
„А не збориш, ни се разговараш,
„Ни се фалиш о твоме јунаштву?“
А виче му Орловићу Стево:
„Прођи ми се, побратиме Симо!
„А знаш, Симо, драги побратиме!
„Сви ускоци бисмо ускочили
„Од простране од Херцеговине,
„А немасмо за аплука блага,*)
„Док не бјеше соко долетио,

*) У поменутој другој пјесми, која је у осталоме много краћа и гора од ове, овдје стоји:

„Ми пијасмо вересијом вино,
„А носасмо жуте бјељетине;
„Пошто нам је Миро добјегао,
„Добјегао у Кривошијама,
„Не пијемо вересијом вино,
„Већ готовом паром и динаром,
„Обуче нас токам' и доламам'
„И сјајнијем пушкам' сребрнијем.“ —

„Соко сиви, Враштанине Миро,
„А од како бјеше ускочио,
„Ђегоћ знаше пушке џевердара,
„Јали ђегоћ за пасом оружја,
„Јали ђегоћ лијепо оћело,
„Јали кулу у којој је благо,
„Све то узе Миро и дружина,
„Те удари Миро на ускоке,
„Те се саде поносимо њиме;
„А сад ни је Миро погинуо.
„Кад нестаде Враштанина Мира,
„Ускоцима погинуше крила,
„Погуби га Шаренчевић Марко,
„Шаренчевић Марко и Видаче
„С побратимом од Пиве Станишом,
„Погубише седам харанбаша
„И осмога Чару од Никшића
„И нашега Мира Враштанина.
„А тако ми Бога, побратиме!
„Да је који од нас погинуо,
„До сад би нас осветио Миро,
„Не по једном, но по седам пута,
„Ми немамо за то ни хабера.
„А на ноге, црн ви образ био!
„Да нашега осветимо Мира.“
Стево рече, нико не пореч̀е.
Ту скочише тридесет хајдука,
Припртише торбе обравнице,
Преметнуше струке вунтошице,
По сриједи лаке џевердаре.
Отоле се чета подигнула,
На широко Дврсно нагазила,

Док дођоше на Драгаљ на воду,
Ту хајдуци трудни починули
И по кору љеба заложише
А студене воде напојише,
Е је таки адет у хајдука.
Па с' отоле чета подигнула,
Фатише се тврде Стреканице,
У коју је камен до камена
А крвави мрамор до мрамора.
Док изађе чета на Грахово
На дућану Ришњанина Стева,
Ту се чета напојила вина,
Па отоле уз Граховске стране,
Све Граховске стране пријеђоше,
Ударише нокат уз Бањане,
А уљезе чета низ Корита.
Сва Корита чета прелазила,
Дође чета у Бабу планину,
Ту су били три бијела дана,
Све уводе Шареначке овце,
Па им овце слазе у Јасење.
Код оваца Марка не бијаше,
Нити има Марка ни Видака,
Нити има од Пиве Станише,
Него иду око овац' с тајом,
Е се боје љуто од ускока
У зелену гору Омутићу,
Па отоле међу џевердаром,
А штекћу им два бијесна кера,
Не могу им ништа учинити.
Но бесједи Благојевић Симо:
»О дружино, моја браћо драга!

„Видите ли како се чувају?
„Је ли мајка родила јунака
„Јал' сестрица брата подигнула
„И са мном га у чету справила,
„Да се доље спушти у Јасење
„У бијеле Шареначке овце,
„Да чобана пита од оваца,
„Ће је њему Марко и Видаче
„И ће му је од Пиве Станиша?
„Па ако их у планину каже,
„Нек увати брава из оваца,
„Да побјегне с њиме у планину,
„Докле опет у дружину дође.
„Он ће викнут' Марка и Станишу,
„Те им казат' ће сте долазили,
„И куда сте с бравом побјегнули,
„Они ће ваћ трагом поћерати,
„Ми ћемо се разредити дивно
„Око пута с обадвије стране,
„Не бисмо ли изгубили кога.“
Сва дружина поникнула ником,
И у црну земљу погледала,
Ма не хоће Орловићу Стево
И дијете Ковачевић Пиљо,
Но у Сима обадва очима,
Па скочише на ноге лагане,
Доватише пушке по сриједи,
Па одоше доље низ планину,
Док сиђоше доље у Јасење
У бијеле Шареначке овце.
Ту чобану божју помоћ вичу:
„Божја помоћ, момче код оваца!“ —

„Здраво били, два горска хајдука!
„Камо вама остала дружина? —
„А ево их горје у планину,
„Но камо ти Марко и Станиша?“ —
„А ено их наврх Омутића.“ —
„Дај, чобане, једног брава меса.“
Таде чобан Стеву проговара:
„Ајд’ отоле, од горе хајдуче!
„Не дам брава без велика врага.“
Таде Стево јуриш учинио,
Те увати овна из оваца,
Па побјеже с њиме уз планину.
А завика чобан од оваца:
„Бач’, хајдуче, у овцама брава,
„Ако викнух Марка и Станишу,
„Не ћеш утећ’, ни унијет’ главе,
„А камо ли за дружине меса.“
Зато Стево ни хабера нема,
Него бјежи с бравом уз планину.
Доклен Стево у дружину дође;
Чобан викну Марка и Станишу,
Те сађоше оба у Јасење,
Те питају момче код оваца:
„Какви бјеху два горска хајдука?“
А вели им момче од оваца,
И право им од истине каже
Какви бјеху два горска хајдука:
„Један бјеше хајдук од планине
„Црна брка, а мрка погледа,
„Од њега ме страха уватила.“
Таде рече Шаренчевић Марко:
„То је Стево, родилага курва,

„Какав бјеше други још са Стевом?“ —
„Бјеше момче малијех бркова,
„Таког лица ни видио н’јесам
„Ни мушкога ни ђевојачкога.“
Опет таде Марко бесједио:
„То је Пиљо, родила га курва!“
Таде викну грлом иза гласа:
„А Видаче, драги побратиме!“
Повабише два бијесна кера,
Па за Стевом отидоше трагом.
Хајдуци се разредише дивно
Око пута с обадвије стране;
Пресјекоше овна преходника,
Наљегоше два бијесна кера,
На њему се пусти забавише;
И наљезе Марко и Станиша,
На њих огањ оборише живи.
Ту погибе од Пиве Станиша,
Марк’ утече рањен уз планину,
За њим трчи Милићевић Рајо,
Те га Рајо гађа џевердаром,
Добро гађа, ма лоше погађа,
Те Маркова не погоди меса;
А дочека Кузман од Бјелица
Те он гледа Шаренчевић-Марка,
Лоше гађа, ма добро погађа,
Више паса посред печеница,
Ни живога земља не шчекала,
А допаде Милићевић Рајо,
Те Маркову посијече главу,
Рајо главу, а Кузман оружје.
Хајдуци се здраво повратиле,

Осветише Враштанина Мира.
Здраво чета на Црквице дође,
И ту пију вино и ракију,
И сваки се фали о јунаштву.
И то ти је од истине било.

56.

Колашинци.

Зафали се Муслибеговићу
У бијелу граду Колашину
На одаји код Целилагића:
„Да би мене не родила мајка,
„Ни мушкијем опасала пасом,
„Оћу узјат' мојега ђогата,
„А узећу пушку парагуна,
„Испаднућу граду на чаршију,
„Те ћу убит' Ћоровић-Алију,
„Не би ли се кавга заметнула
„С Брђанима и с Ерцеговцима,
„Да видимо ко је јунак бољи.“
То дочуо Ћоровић Алија.
Кад Алија ријеч разумио,
Узе с собом три четири друга,
Па он иде кули пребијелој,
Б'јелој кули Мекића Амзаге;
Ту Амзагу бјеше находио,
Турски њему селам· називаше:
„Селам алећ, Мекићу Амзага!“
Амзага му селам приватио:
„Муселам ти, Ћоровић-Алија!“

Један другом ожђелдију дају.
Још'те рече Мекићу Амзага:
„Сјед', Алија, да п'јемо ракију.“
Сјеше Турци да пију ракију.
Кад се Турци мало понапише,
Од ракије ћеиф заузеше,
Онда рече Ћоровић Алија:
„О мој брате, Мекићу Амзага!
„Ја сам чуо и људи ми кажу,
„Да се вали Муслибеговићу,
„Изићи ће граду на чаршију,
„И мене ће убит' на чаршији,
„Не би ли се кавга заметнула
„С Брђанима и с Ерцеговцима,
„Да видимо ко је јунак бољи.“
Вели њему Мекићу Амзага:
„Сјед', Алија, те још пиј ракије,
„Узми с собом три четири друга,
„Па испадни граду на чаршију
„На дућане Муслибеговића,
„Ту ћеш наћи Зука на дућану,
„Убиј најпре Зука у дућану,
„Кад погине Зуко у дућану,
„Онда ће се кавга заметнути
„С Брђанима и с Ерцеговцима,
„Вићећемо, ко је јунак бољи.“
Кад то чуо Ћоровић Алија,
Добро је се напио ракије,
Узе с собом три четири друга,
Па испаде граду на чаршију
До дућана Муслибеговића.
На дућану Зука находио,

Турски њему селам називаше,
И Зуко му селам приватио,
Један другом ожђелдије даше,
Још'те Зуко говорити шћаше,
Но не даде Ковић Алија:
Он запали двије пушке мале,
Те он уби Зука на дућану.
Кад погибе Муслибег'вић Зуко,
Онда је се кавга заметнула
С Брђанима и Ерцеговцима.
Паде тама од неба до земље
Од пушчаног праха и олова.
Били су се од јутра до мрака,
Док их ноћца тавна раздвојила.
Погинуо Ковић Алија,
Којино је кавгу заметнуо,
Млоги бише мртви и рањени;
Остадоше саморане мајке,
Вјерне љубе млоге удовице,
И сестрице без брацке заклетве.
То се чудо на далеко чуло,
Чак зачуо царе у Стамболу,
Па он пише сићана фермана,
Те га шиље на Босну поносну
На ономе Босанском везиру:
„Слуго моја, од Босне везире!
„Ти покупи Босанске јунаке,
„Ајде шњима Колашину граду,
„Те бијела ти раскопај града,
„И агама узми агалуке
„По мојему сићану ферману.“
Кад везира ферман допаднуо,

И он виђе што му ферман пише,
Брже пише ситну бурунтију,
Те је шиље у Ерцеговину
Џафер-паши кољена Ченгића:
„Џафер-пашо, царев послушниче!
„Ти покупи твога пашалука,
„Ајде с њиме Колашину граду,
„Те бијела ти раскопај града,
„А агама узми агалуке
„По ферману цара честитога.“
Кад је дошла ситна бурунтија
А у руке паше од Ченгића,
Те је виђе паша Џафер-паша,
И разумје што му она пише,
Он подиже својег пашалука,
С њиме иде Гацку пространоме.
Кад је Гацку паша доходио,
На Гацку је табор учинио,
И распео бијело шаторје,
Па отоле ситне књиге пише.
Једну шиље Пиви земљи равној
На војводу попа Љешевића:
„О војвода, попе Љешевићу!
„Ти покупи Пивљане јунаке,
„Ајде с њима Гацку пространоме,
„Да идемо Колашину граду,
„Да бијела раскопамо града,
„И узмемо агам' агалуке
„По ферману цара честитога.“
Другу паша књигу начинио,
Те је шиље у племе Дробњачко
На војводу Митра Карапића:

„О војвода, Митре Карађићу!
„Ти покупи све Дробњаке листом,
„Не остави Станишу војводу
„Од Пошћења села маленога,
„Ајде с њима Гацку пространоме,
„Да идемо Колашину граду,
„Да бијела раскопамо града,
„Сиротињи суд да учинимо
„По ферману цара честитога.“
Па је трећу књигу оправио
У Никшиће граду Оногожду
А на руке Бећир-капетану:
„Капетане, главо од Никшића!
„Ти покупи све Никшиће листом,
„Ајде с њима Гацку пространоме,
„Да идемо Колашину граду,
„Да бијела раскопамо града,
„И узмемо агам' агалуке
„По ферману цара честитога.“
Ону посла, па четврту пише,
Те је шиље у Бањане горње
А на руке Јевту Копривици:
„Кнеже Јевто, од Бањана главо!
„Ти покупи све Бањане листом,
„Не остави калуђер' 'Саију
„Од Косјера б'јела манастира,
„Ајде с њима Гацку пространоме,
„Да идемо Колашину граду,
„Да бијела раскопамо града,
„Раји царској суд да учинимо
„По ферману цара честитога.“
Ону посла па и пету пише,

Те је шиље на Граово равно,
Попу Иву од Граова кнезу:
„Попе Иво, од Граова главо!
„Ти покупи твоје Граовљане,
„Ајде с нама Гацку пространоме,
„Да идемо Колашину граду,
„Да бијела раскопамо града,
„Раји царској суд да учинимо
„По ферману цара честитога.“
Пак је шесту књигу оправио,
Оправи је бијелу Клобуку
А на руке Беговић-диздару:
„О Турчине, Беговић-диздаре!
„Ти покупи од Клобука Турке,
„Ајде шњима Гацку пространоме,
„Да идемо Колашину граду,
„Да бијела раскопамо града,
„И узмемо агам' агалуке
„По ферману цара честитога.“
Када књиге земље пријеђоше,
Поглаваре дома наодише,
Сви виђеше што им књиге пишу,
Одма они на ноге скочише,
Силну војску сваки покупише,
Па одоше Гацку пространоме.
На Гацку се искупила војска.
Кад је паша војску прегледао,
Тад се с војском бјеше подигнуо,
Право иде Колашину граду.
Кад се ближе граду примакоше,
Колашинска сретала их раја,
Љубе пашу у скут и у руку:

„Аман пашо, драги господару!
„Што дурасмо дурат' не можемо
„Од зулума седам Ђурђевића;
„Изгуби нам седам Ђурђевића,
„Ако ли их погубити нећеш,
„Молимо те, како оца свога,
„Кажи нама путе у кауре.“
А кад паша Колашину дође,
Он повата Колашинске Турке,
Који свога цара не слушају,
Не слушају цара ни везира,
И са шњима седам Ђурђевића*);
Шездесет их паша објесио
У бијелу граду Колашину,
Четрдесет живих оправио
Баш ономе Босанском везиру,
А пред њима Мекића Синана,
Који раји зулум је чинио.
Када их је паша оправио,
Тад' запјева Мекићу Синане,
Пјева Туре танко гласовито:
„С Богом остај, Колашине граде,
„А почини, сиротињо рајо,
„Е ти оде Мекићу Синане;
„Ја одлазим Босанском везиру,
„Бог сам знаде хоћу л' се вратити.“
Како рече, тако му се стече:
Ниједан се више не поврати.
Дочека их од Босне везире,

*) И *Ђурђевићи* су Турци или управ рећи *Срби, закона турскога.*

Зулуме је њине разумио,
На конопце све је повјешао
По Травнику граду бијеломе.

57.

Смрт владике Петра.

Фала Богу фала јединоме!
Владика се Петар разболио
На Цетињу насред Горе Црне,
Па се мисли брзо преставити.
Радована дозива синовца:
„Радоване, драго д'јете моје,
„Ево сам се, синко, разболио,
„Ја се мислим, синко, преставити.
„Донеси ми дивит и артију,
„Да ја, синко, танку књигу пишем,
„Да је шаљем пут Русије равне,
„У бијелу граду Петрбургу,
„Нека знаде сва равна Русија,
„Црна Гора кад је опушћела,
„Кад изгуби мене сиротиња.“
Кад Радован стрица разумио,
Донесе му дивит и артију.
Болан Петар пише књигу танку,
И посла је пут Русије равне
У бијелу граду Петрбургу
Николају на рукама краљу:
„Нека знадеш, св'јетла круно наша,
„Да сам ти се старац разболио,
„Брзо ћу се старац преставити

„Сиротињу моју оставити,
„Црна Гора остаће ми пуста
„Без икаква у њој господара.
„Па чујеш ме, краљу господару,
„Јест ми моја раја самовољна,
„Но се бојим и страшим се љуто,
„Да се моја не одметне раја
„Под Турчином јали под ћесаром.
„Нег' те молим као господара,
„Да ми пошљеш земљи господара,
„Да он влада с мојом сиротињом,
„Што сам старац Петар узгојио.
„Нег' ми пошљи Ивановић-Јова,
„Стари су му од Горице Црне.“
Када књига у Русију дође
У бијелу граду Петрбургу
На рукама краља Николаја,
Гледа краљу што му књига пише,
Низ образ га сузе обронише.
Гледали га русијска господа,
Па ти краљу ријеч бесједише:
„Круно сјајна, краљу Николају,
„Оклен књига, огњем изгорела!
„Те је тако много жалостива.
„Али није когођ заратио,
„Сиротињу нашу погазио?“
Па плачући краљу проговара:
„Чујете ли, русијска господо,
„Нама нико заратио није,
„Него ме је књига допанула
„Од Цетиња, од Петра владике,
„Јер се старац љуто разболио,

„Па се Петар мисли преставити,
„И мене је књигом поздравио,
„Да остаде Црна Гора пуста
„Без икаква у њој господара;
„Тешко му је самовољна раја,
„Па се боји и страши се љуто,
„Да се раја не би разметнула
„Под Турчином јали под ћесаром.
„Па ме моли као господара,
„Да му пошљем земљи владаоца,
„Владаоца од све Горе Црне,
„Да он влада са свом Гором Црном,
„Да не гине њему сиротиња.
„Не пише ми Руса ниједнога,
„Него пише Ивановић-Јова,
„Стари су му из Горице Црне,
„Најбоље ће рају узгојити.“
Намјери се Ивановић Јово,
Па од земље на ноге скочио,
Краљу руке и кољена љуби,
И овако њему бесједио:
„Св'јетла круно, ја сам слуга твоја,
„Молићу се да ме причекате,
„Причекате један мјесец дана,
„Док наредим моје б'јеле дворе,
„Па ћу поћи на Цетиње равно,
„Ја ћу владат' с мојом Гором Црном,
„Старца Петра погрдити нећу.“
Кад Ивана краљу разумио,
Он увати дивит и артију,
Спрешно краљу пише књигу танку,
И шиље је на Цетиње равно

Старцу Петру на бијеле руке,
Овако му у тој књиги пише:
»Нека знадеш, Петровић-владико,
»Ако мислиш, старче, пребољети,
»Бог ти дао доста поживјети;
»Ако ли се мислиш преставити,
»Бог ти дао у рај царовати.
»Неће пасат' цио мјесец дана,
»Доћи ће ти на Цетиње Јово.«
Када књига на Цетиње дође
Старцу Петру на бијеле руке,
И кад виђе што му књига пише,
Радована дозивље синовца:
»Радоване, драго д'јете моје,
»Иди, синко, преко Цетин-поља,
»Те искупи младе Цетињане,
»Попа Лаза и старе главаре,
»Доведи их у ћелији мојој,
»Е се мислим данас преставити,
»Наредбу ћу вама оставити,
»И владање од живљења свога.«
Радован је стрица послушао,
Све плачући преко поља пође,
Док окупи младе Црногорце
У манастир код Петра владике.
Како који старцу долазаше,
Сваки Петра у руку љубљаше,
И проштење сваки му искаше,
И свакоме Петар опрашташе,
И овако њима говораше:
»Просто вама свима, Црногорци,
»Ма слушајте што ћу вам казати:

„Данас ви је сунце потрчало,
„Е ћу ви се старац преставити.
„Проћите се ћела немилога,
„Не срдите Бога великога,
„Ни вашега краља русијскога,
„Да се на вас не би расрдио,
„И другоме краљу поклонио.
„Нека знате, моји витезови,
„Свака слуга слуша господара,
„И ви ћете, ћецо, послушати,
„Кад ви дође Ивановић Јово.
„Чини ми се, и ја вама кажем,
„На Цетиње ставиће вјешала,
„Објесиће злице свеколике,
„Мртва ћете мене поминьати.
„А знате ли, јесте л' запазили,
„Кад се бјеше Турчин подигао,
„А пред њима Мамуте везиру,
„Да опали редом Црну Гору,
„Бјесте ми се много препанули,
„А када сте ви мене вићели,
„Да најпрви бјах се упутио,
„Немах пушке ни ножа бојнога,
„Него крсте и икону свету,
„Ја нагоних војску на јунаштво,
„Свећер падах на моја кољена,
„Па се Богу мољах за војнике.
„Бог ми даде, та га предобисмо,
„И Мамута главу одсјекосмо.
„Немојте се у силу уздати.
„Оно није до јунаштво било,
„Нег' до воље Бога великога,

„Који нам је у помоћи био.
„Па по свему томе, Радоване,
„Радоване, драго д'јете моје,
„Свијећу ми ужди дублијера,
„Сада ћу се старац преставити.“
Радован га итро послушао,
Па се Петар престави владика.
Баш на столу ђено сједијаше.
Стаде писка младе Црногорце,
Као луде ђеце у бешике,
Па прилазе млади Црногорци,
Један другом вјеру тврду даје,
Да ће чуват' вјеру и завичај,
И слушати што им старац рече.
Држаху га три бијела дана,
Кад четврто јутро освануло,
Лијепо су старца наредили,
Наредили, па га укопали
Баш пред двери у бијелу цркву.
Фала Богу, фала светијема,
Да нам буду свијем у помоћи!

58.

Пјесна од боја 1839.

Закукала кукавица црна
Насред тврда Скадра на Бојану,
Ђе су многе до сад прокукале
Од србаљске руке и оружја.
А кад кука, не веселила се,
Баш кад јој је вакат и вријеме,

О несрећњу дневи Видовоме.
То не била бозна кукавица,
Но љубовца бега Бушатлије.
Кука млада, јест јој за невољу,
Није много доба и времена
Од кад му је постала љубовца,
А сада је црна кукавица,
Бег се спрема на цареву војску.
Спреми бега паша Хасан паша,
Спреми њега с војском на Брђане,
И даде му војске шест хиљадах
Арбанаса убојника љута,
Бескућника и безобразника
Од зла оца, а од горе мајке,
Те немају куће ни баштине,
До у појас свијетло оружје,
А на рамо брешке и латинке.
Још му даде војску од низама,
А низама четири табора,
А за војском хазну и захиру,
И топове, од боја громове.
Дивно паша бега сјетоваше:
„Бећир-беже, мој вјерни витеже,
„Хајде мудро, не погини лудо,
„Чувај твоју главу на рамена
„Од Србина турског душманина.
„Хајде с војском варош-Подгорици,
„Успут узми варош Подгорицу,
„И њезине околине љуте,
„Пак отолен Спужу крвавоме.
„Ту ћеш окô с војском учинити,
„Док с' одморе коњи и јунаци,

„А отолен удри на Брђане,
„Попали им села по ћенару,
„Посијеци Брцка крајичника,
„А пороби робље по крајини,
„Зароби ми младијех влахињах,
„Те су згодне за мога харема,
„Доведи их Скадру бијеломе.
„Но кад пустиш војску на крајину,
„Напред пусти љуту Арбанију,
„За њом стави низам у параду,
„Солдатију све у дуге врсте,
„Нек су тврде плећи Арбанији,
„Са низамом убојне топове;
„За низамом зиле и борије,
„И добоше што замећу кавгу,
„Од страшљивца те гради јунака,
„Сатри с војском све влашке крајине
„Од Жабљака до тврде Фундине.“
Бег се паши поклонио дивно:
„Фала, пашо, мили господаре!
„Ја ћу тебе дивно послушати,
„И дивно ти посâ оправити,
„Попалићу све влашке крајине,
„А посјећи влашке крајичнике,
„А поробит' робје по крајини,
„Напунити харем влахињама,
„Све ђевојком и младом невјестом,
„То је жеља од мога рођења.
„Шест сам пашах до сад престојао
„У бијелу Скадру на Бојану,
„Свакога сам по реду молио,
„Да ударим с војском на кауре,

»Не би ли ми Бог и срећа дала,
»Да осветим главу везирову,
»Мога стрица Махмута везира,
»Кога су ми они изгубили,
»И сатрли оџак Бушатлића,
»А ти ми је даде без ријечи,
»Фала теби и госпоцтву твому.“
И паши се поклонио дивно,
Па окрену силовиту војску,
Навѐзе је на Блато широко,
Па извезе пољу Ћемовскоме,
А отолен варош-Подгорици.
Ту је један конак преноћио.
Успут узе Подгорицу листом,
И остале околпне љуте.
Пак отолен војску окренуо,
С војском паде Спужу крвавоме,
И у Спужу окб учинио.
Ту ми стаде за нећељу данах,
Сваки дан ту пуштаваше војску
На Пипере и на Мартиниће.
Ал’ се лако не дају Брђани,
Но се бране храбро и витешки,
Особено храбри Мартинићи,
И Стијена крвава крајина.
Сваки данак бој огњени бију,
Сваког данка, а све без престанка.
Није шала, драги побратиме!
У Стијену и у Мартиниће
Има на број педесет јунаках,
Што је мртва и што је рањена,
Све бирана лахца и момчета,

Без остале Брцке покрајине.
Кад нећеља напуни се данах,
Једно јутро бјеше уранио,
Уранио беже Бушатлија
Прије зоре и прије данице,
Те пуштио кроз војску теларе:
„Хазар да сте, пјешци и коњици,
„Ко је пјешак, притежи опанке,
„А коњици, коње хазурајте,
„Ере ћемо зором ударити,
„Ударити на влашку крајину.“
Похиташе пјешци и коњици,
Посриједи пушке дофатише.
Тако беже разређује војску:
Једну даде Хоту Хасан-аги,
Буљумбаши од све Малесије,
Дв'је хиљаде љута Малнисара,
Каменштака љута убојника,
И даде му Лекића спахију,
Са спахијом листом Подгорицу,
Да он удри на село Јаштребу;
Другу војску бјеше оставио,
Оставио низам уређени
По брijегу ријеке Сушице,
Да су тврђе плећи Арбанији;
А бег силну војску подигнуо,
Шњом окрену пут села Косића.
Велика је сила у Турчина,
Све је поље војска уфатила:
Од ријеке Зете до Сушице
Коњ до коња јунак до јунака,
Над војском се вијаху барјаци

Као љетни по небу облаци.
Баш једанак војске ударише,
Кад бегова на селу Косићу
Тад' агина на село Јаштребу.
У мах војска бјеше опалила,
Попалила чобанске стајнице,
Али села опалит' не могу,
Е сељани села не даваху,
Бране села огњем из пушаках.
Ал' је љута пушка одољела,
Арбанаси љути насрнули,
Жељни главах, а жељни оружја,
Жељни пљачке, а жељни плијена.
И Бог знаде ћаху одољети,
И још много јада поградити,
Него мала помоћ прискочила,
Помоћ мала, ма срећа велика,
Прискочило тридест Брајовићах,
Све војника једнакога лика.
И са стране они ударише
На Хасана од Хотах главара,
На спахију и његову војску.
Препаде се хага Хасан-ага,
Мњаше хага да је поточ виша
Да приспјеше крајичници љути,
Плећи даде, а бјежати стаде,
А за њиме Лекићу спахија,
А за њима сва њихова војска,
Издадоше бега Бушатлију,
Издадоше, црн им образ био!
Ал' не бјежи беже Бушатлија
И његова љута Арбанија,

Но уриша беже без престанка,
Да попали села по крајини.
У то друга поточ прискочила,
Јест крвава села Ћуриоца,
Загарчани и Покрајвођани,
И Лакићи, љути убојници.
Слећеше се триста крајичника,
И на бега снажно ударише.
Бој се бије, а гину јунаци,
Пала тама Косовијем лугом
Од брзога праха и олова,
Од стајницах, те пождише Турци;
Стоји фиска у бој крајичника,
Ћерају се војске по мегдану,
По мегдану пољем широкијем
Два сахата тамо и овамо.
Кад у трећи сахат уљегоше,
Тадар Срби Бога покликоше,
А на Турке мушки ударише.
Нож сијева, крв се пролијева,
Стоји јека рањених јунака:
Неки веле: „Леле мени, мајко!“
Неки куне пашу Хасан-пашу:
„А ва', пашо, јада дочекао!
„Што нас посла на љуте Брђане,
„Затријеше твоју Арбанију.“
Турци вуку мртве и рањене
Пут крвава Спужа на крајину,
А Брђани своје не гледају,
Већ једнако бојем уришају.
У то Турци плећи обратише,
Крајичници у њих ударише,

Ту се проли крвца од јунаках
Како бурна киша из облаках.
Но искочи момче из Брђана,
Мирко Токов од села Лакићах,
Те уфати живога Турчина,
Диздаревић-бега Насул-бега,
Под пусатом и свијем оружјем,
И без ране и без главе мртве,
И бегову откинуо главу.
Бјелопавлић разагони Турке
Како вуци устрашене овце.
Нађераше бега Бушатлију,
Око бега сто и тридест другах,
На обалу Зете валовите,
Дочекаше јадни Мартинићи
С оне стране студене ријеке,
И на Турке огањ положише:
С ове стране љути крајичници
С ножевима у бијеле руке
Међу Турке загон учинише.
Ту искочи момче Брајовицко,
А на име Брајовић Кезуне,
И уфати бега Бушатлију
На витеза хата под оружје.
Тако Кезу Бог и срећа дала,
Те му бего рану не удари,
А он бегу главу уграбио,
Друго момче хата дебелога,
Треће момче свијетло оружје.
Па ми треће момче искочило
Од малога братства Калезићах,
А на име Радовић Новица,

Ах какав је, весела му мајка!
Науснице нема ни брковах,
Још му нема ни шестнаест љета,
Дуге пушке у бој не понио,
Него једну малу у појасу.
Он на љуту гују нагазио,
На Турчина Малића ћехају,
Буљумбашу од све Тосканије,
Који се је курва потежао,
И довео Тосканију љуту,
Да потире српске покрајине.
Он Турчину загон учинио,
Но га Малић сабљом дочекао,
Но се момче листо намјерило,
Те му Турчин не пос'јече главу.
Сину момче како змија љута,
Ограби му иза сабље руку,
И низ хата нагнуо ћехају,
А упири своју пушку малу,
И Малића дивно погодио,
Саломи му чело под саруком;
Паде Малић с вранца дебелога,
Новица му сабљу ограбио,
И с њом му је главу откинуо.
Крајичници соколови сиви
На обалу пофаташе Турке,
Ту педесет главах посјекоше,
Осамдесет осталих Тураках
У ријеку Зету поскакаше.
У то стаса ћенар и крајина,
Стаса, побре, хиљаду момчади
Од племена Бјелопавлицкога,

Дотрчаше браћи у помоћи.
Ал' за фајду, драги побратиме,
Ере Турци бјеху умакнули,
И у Спуж се тврди затворили.
Кад се стаде поточ и војници,
На једно се мјесто окупише,
Из трипута шемлак учинише,
И отлен се натраг повратише,
Пјевајући и пушке мећући,
Накићени турскијем оружјем,
И многијем турскијем главама.
Главе турске носе на Цетиње,
Те Цетиње шњиме окитише.
Ал' витези даре задобише
За њихову храброст и јунаштво,
Задобише јуначке медаље,
То је дика у свијет војника.
Нек их носе, нека се поносе,
Јер су они крило од крајине,
Од крајине крвљу обливене.

59.

Помоћ изненада.

Сад и вазда да се веселимо,
Све за славу Бога милоснога
И нашега драгог господара,
Господара, црногорског краља.
Књигу пише Цетињски владика,
Те је спрема у племе Бањане,
Овако им у тој књизи пише:

„Чујте мене, сви кнезови Бањски!
„Покупите харач по Бањани,
„Оправ'те га мени Гори Црној,
„И ми тврду вјеру уватимо
„Од Митрова до Ђурђева дана,
„Да ве не ће пуштит' Црногорци;
„Ако ли ми харач не пошљете,
„Ја ћу моје пуштат' Црногорце,
„И од вас ће бруку начињети,
„Поробити мало и велико,
„Попалити огњем свеколико.“
А кад њима ситна књига дође,
Бањани су на вијећи били
Код Штербачке пребијеле цркве,
А кад чуше што им књига пише,
Пробесједи Бачевић Васиље:
„А да болан, Божовићу Раде!
„Узми собом Јаничића Риста,
„Ја ћу узет' Милешевић Паја,
„Да по Бањам*) харач покупимо.“
И тако су начин налазили,
По Бањани харач покупише,
Однијеше ломној Гори Црној
У владике црногорског краља.
Владика их добро дочекао,
И кнежеве даром даривао:
Неком даје ћурка великога,
Раду дава од злата медаљу.
Кнезови се натраг повратише
И дођоше у племе Бањане.

*) Скраћено мјесто по *Бањанима!*

Ал' да видиш Огњеновић Паја!
Ситну књигу на кољену пише,
Опрема је у Мостар везиру,
И овако у њој говораше:
„Али-пашо, огријано сунце!
„Знаш ли, пашо, није било давно,
„Кад опреми Ченгић-Смаил-агу,
„Смаил-агу капицију твога,
„Кад Дробњаци њега издадоше,
„Однијеше на Цетињу главу;
„Те си јаде све заборавио,
„А ево ти јада изненада,
„Проклетога Божовића Рада,
„Што ти Раде о невјери ради,
„Бањане ће твоје одметнути
„И Грахово село населити,
„Одметнути рају од Турака.“
А кад паши така књига дође,
Књигу учи, ма се Турчин мучи.
Ону прими, другу ситну пише,
Опреми је граду Нишићкоме
Мушовићу глави од Нишића:
„Чу ли мене, силан Мушовићу!
„Ево тебе моје бурунтије,
„Оправи ми Рада Божовића:
„Јали мртву са рамена главу,
„Јали влаха савезана жива.
„Ако ли га оправити нећеш,
„Ја ћу моје опремити слуге,
„И Бањско ћу племе разорити,
„Хоћу Рада на колац набити,
„А Васиља на ватру сложити,

„Јаничића Риста објесити,
„Милошева Паја уватити,
„Бацићу га у ледну тамницу,
„Нек тавнује за седам година,
„Нек тавнује и о јаду ради;
„И ставићу изнова кнезове,
„То ће мени бити раја права.“
А кад књига Мушовићу дође,
Ону тури, другу ситну пише:
„Али-пашо, огријано сунце!
„Ја те молим дином и аманом
„И нашијем постом рамазаном,
„Прођи ми се племена Бањана,
„Бањани су наши од старина.
„Штогођ има од града Нишића
„По ћесиму крава јаловица,
„Све је нама у племе Бањане,
„Ја ти моју вјеру турску давам:
„Ја ћу моје покупити слуге
„И остале пуше и макаше,
„И покупит' од града грађане,
„И отић' ћу ломној Гори Црној
„И владици харач одријети,
„Владичину руку пољубити.
„Знаш, везире, на зло ти свануло!
„Штогођ имаш у Херцеговини
„Седамнаест града и паланка*)
„Ће је тебе града Нишићкога
„Кључаница од Херцеговине:
„Ја ћ' окренут' плећи Црногорцим'

*) За невољу мјесто *иаланака*.

„На вас, паше, пушку окренути.“
А кад паши така књига дође;
Књигу учи, па се паша мучи.
Ону тури, другу ситну пише,
Опреми је славну манастиру
Добрићеву и Косијереву
Свом бимбаши Пузић-Амет-аги:
„О бимбашо, Пузић-Амет-аго!
„Доведи ми Рада Божовића:
„Али мртву с каурина главу,
„Јали влаха савезана жива;
„Ако ли ми доводити нећеш,
„Глава твоја пођ' ће за његову.“
А кад њему ситна књига дође,
Тако Турчин ријеч бесједио:
„Браћо моја, Херцеговци Турци!
„Је ли була родила Турчина,
„Да отиде у племе Бањане,
„Да доведе Рада савезана
„Из гиздава села Миланића?“
Сви му Турци ником поникнуше,
А у црну земљу погледаше,
Ал' не гледа Горчанин Мурате,
Но бимбаши међу очи црне:
„О бимбашо, наша буљубашо!
„Ја желио, а Бога молио
„Да отидем у племе Бањане,
„Тамо су се мене ужељеле
„Све влахиње и бањске ђевојке.“
Кад га зачу Пузић Амет ага,
Он овако ријеч бесједио:
„О Мурате, од Турћије фало!

Ја се јесам у те и уздао.“
Мурат хитро на ноге поскочи,
Па поклопи јагрзли дората,
Ето њега поред Петровића,
Па ето га уз племе Бањане,
Докле дође селу Миланићу
На конака Огњеновић-Паја.
Добро га је Пајо дочекао,
Коњу даде јечма и сијена,
А Турцима пива и јестива;
А кад зачу Божовићу Раде
Да су Турци у Пајовој кући,
Па дозива своју вјерну љубу:
„О Милице, моја вјерна љубо!
„Ти отиди до Пајове куле,
„Те пољуби Горчанин-Мурата,
„Овако ћеш њега поздравити:
„„Поздравља те Раде Божовићу,
„„Да ти њему на конака дођеш,
„„Да му шишаш кума милоснога,
„„Е хоћемо љубав уватити.““
А кад зачу Горчанин Мурате,
Он овако бесједи Милици:
„О влахињо, Радова Милице!
„Хајде тамо твојој танкој кули,
„Те приправљај господску вечеру,
„А ето нас тебе на конаке.“
Отоле се подиже Милица,
Све ти Раду по истини каже.
Тако они у ријечи били,
А мала се чета подигнула
Од Грахова и од Горе Црне,

Пред том четом до три перјаника,
Слуге вјерне црногорског краља,
Да ти кажем сва три по имену:
Од Грахова Поповићу Вуче,
А од Цуца Гавриловић Саво,
Од Његуша Раковићу Иво.
Кад је Раде чету сагледао,
Капу скида, небу диже руке:
„Боже мили, на свему ти фала!
„Кад су с нама мили Црногорци!“
Па бесједи својој вјерној љуби:
„О Милице, моја вјерна љубо!
„Ти Турцима намири вечеру.“
А ускоцим' тихо бесједио:
„Сад, четници, моја браћо драга!
„Ради Бога и крста часнога,
„Јали ноћас, јали до вијека,
„Да на Турке јуриш учинимо.“
Раде рече, нико не порече:
Сваки држи по свога Турчина:
Држи Раде Мурата каваза,
Држи Вуче Бабовића Салка;
Држи Саво од Нишића Ибра,
Држи Иво сасред Гацка Муја.
И отоле Раде полазио,
А завика браћу Миланића,*)
Сви отоле поврвјеше људи,
И бијеле појавише овце,
И пред њима калаузе Турци,

*) Одавде до краја ја управо не разумијем, и рекао бих као да није како ваља.

Е ето их кроз племе Бањане.
И тадај се кавга заметнула.
А шта ћу ви дуље бесједити:
До Грахова здраво доходише,
У Грахово Турке посјекоше.

60.

Бој под Острогом.

На иљаду и осме стотине
Четрдесет и треће године,
На петнаест јулија мјесеца
Подиже се Петровић владика
Са Цетиња сасред Горе Црне,
И отиде бијелу Острогу.
Кад владика у Острогу дође,
Три четири дана починуо.
Кад је пети данак освануо,
Тад' владика на ноге устао,
Те довати дивит и артију,
Те је ситну књигу написао
На далеко у Херцеговину
У Мостару граду бијеломе
Али-аги своме побратиму.
Овако му ситну књигу пише:
„Чуј, везире, драги побратиме,
„Добро знадеш, а ја памтим дивно,
„Када смо се скоро састајали
„У ћесарском граду Дубровнику
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Што је моје од старине било,

»Те су твоји стари одузели
»А на вјери и на пријевари,
»Кад је сила с правдом ратовала.
»Знаш, везиру, није давно било,
»Кад си вјеру у мене питао,
»Да ти вјере до Илије дадем,
»А ти да ћеш ситну књигу писат'
»У Стамболу цару господару,
»Како ти се Грâво одметнуло,
»Одметнуло Грâво и Бањани,
»И да су се мени присвојили,
»И да сам их у крило узео,
»И на Умац кулу оградио,
»И на кулу турио пандуре,
»И још више од боја лубарде,
»И доста је потрошено блага,
»Док сам онак' кулу поперио.
»Ej везиру од Херцеговине,
»Ја ти ондар дадох вјеру тврду
»До Илије и до Пантелије.
»Што не креће, то ни доћи неће,
»А што иде, то и брзо дође,
»Илијин дан је до петнаест дана,
»Наш састанак ког смо урочили.«
Кад везира ситна књига дође,
И кад виђе што владика пише,
Пак се скочи на ноге лагане,
И довати дивит и хартију,
Пак он сједе ситне књиге писат',
Тринаест их одма отправио.
Свијех ћу ти по имену казат'
Коју ти је коме отурио:

Прву ти је књигу опремио
Зул-Фикару, Миралину сину,
У Ташлици шеру бијеломе,
Овако му у тој књизи пише:
„Зул-Фикаре, мој рођени сине,
„Скупи војске стотину Турака,
„По бирању добријех јунака,
„Који могу стићи и посјећи:
„Ако би ми до потребе било,
„Буди с војском до четири дана
„Лазарићу, Гацку бијеломе,
„Јер ме ситна књига допанула
„Од владике црногорског ђака
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана."
Другу ситну књигу одаслао
Али-бегу Ризван', своме сину,
Баш у Стоцу граду бијеломе:
„Слушај, аго, што ти бабо пише,
„Дигн' од Стоца за триста Турака,
„Нек су Турци као мрки вуци
„На атима а под миздрацима,
„Биће са мном од свакуд Турака,
„Нека знадеш да ће бит' јунака.
„Гледај, сине, што ћеш урадити,
„Немој мени образ оцрнити.
„Ајде с војском Лазарићу равну,
„Ситна ме је књига допанула
„Од владике црногорског ђака
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана."
Трећу ситну књигу опремио

У Требињу граду бијеломе
Асан-бегу, царском капицији.
Овако му везир књигу пише:
„Знаш, Асане, није давно било,
„Када смо се скоро састајали
„Са владиком црногорским ђаком
„У приморју у земљи ћесарској
„У бијелу граду Дубровнику,
„И владику ондар умолисмо,
„Да нам даде вјере до Илије,
„Док од цара изума имамо.
„Вријеме се оно испунило,
„Влах Илија до петнаест дана.
„Дигни војске колико ти драго,
„Ајде шњоме Лазарићу равну.“
Четврту је књигу направио,
Невесињу пољу опремио
На Баш-агу, муселима свога:
„О Баш-ага, о Реџи-пашићу,
„Дигни собом за двјеста Турака,
„С њима ајде Лазарићу равну.
„Ситна ме је књига допанула
„А од ђака од Карадаглије,
„Станак биће до петнаест дана
„Рад' Бањана и бијела Грâва.“
Пету књигу кад је направио,
Гацку пољу брже опремио
Ченгић-Русту, Смаил-аге сину.
Овако му у тој књиги каже:
„Ченгић-Русто, вјерни муселиме,
„Дигни војске колико ти драго,
„Ајде шњоме Лазарићу равну.

„Ситна ме је књига допануła
„А од ђака твога душманина
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана."
Шесту књигу опет нашарао,
Те је шаље шехер-Пријепољу
Поглавици Ченгић-Али-бегу,
Смаил-аги брату рођеноме.
Ситна књига овако говори:
„Муселиме, Ченгић-Алај-бего,
„Спомени се, није давно било,
„Смаил-ага кад је погинуо,
„И ко ти је њега погубио?
„Црногорци, невјерни ајдуци.
„Купи војске колико ти драго,
„Шњоме ајде Лазарићу равну,
„Ситна ме је књига допанула
„Од онога ко ти брата смаче,
„Састанак је до петнаест дана
„Рад' Бањана и бијела Грâва."
Седму књигу одасла у Фочу
Муселиму паши Миљевану:
„Пошљи мене твог бимбашу сина,
„И скупи му стотину Турака,
„По избору добријех јунака,
„И пошљи их Лазарићу равну,
„Јест ме ситна књига допанула
„Од владике црногорског ђака,
„Рад' Бањана и бијела Грâва.
„Састанак је до петнаест дана."
Осму шаље Оногошту граду
Муселиму Мушевић-Мујаги:

„О Мујага, силом капетане,
„Нека ти је на искупу војска,
„И гради ми конак у Никшиће
„За добријех иљаду Турака.
„Ситна ме је књига допанула
„Твог коншије црногорског ђака,
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана.“
А девету Дувну бијеломе
Муселиму бегу Мұстај-бегу:
„Слушај, беже, што ти књига каже,
„Купи војске колико ти драго,
„Ајде шњоме Лазарићу равну,
„Имам станак с црногорским ђаком
„Баш од данас до петнаест дана
„Рад' Бањана и бијела Грâва.“
А десету старцу капетану
Од Љубушке, града бијелога,
Овако му у тој књиги пише:
„Потруди се, старче капетане,
„Скупи војске стотину Турака
„Од Љубушке, од твог кадилука,
„Ајде шњоме Лазарићу равну,
„Или Гацку пољу пространоме,
„Јер ме ситна књига допанула
„Од владике црногорског ђака,
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана.“
Једанајсту књигу опремио
Почитељу граду бијелому
Муселиму Гавран-капетану.
Овако му ситну књигу пише:

„Купи војске, Гавран-барјактаре,
„Ајде с војеком Лазарићу равну,
„Ситна ме је књига допанула
„Од владике црногорског ђака
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана,
„Нека знаде свака турска страна.“
Дванаесту књигу оправио
На Коничкој бијелој ћуприји
Муселиму Осмовић-ацији:
„Слушај, ацо, што та књига каже:
„Купи војске колико ти драго,
„Ајде шњоме Лазарићу равну,
„Ситна ме је књига допанула
„Од владике црногорског ђака
„Рад' Бањана и бијела Грâва,
„Састанак је до петнаест дана
„Баш под врбу насред Сливља равна.“
Тринаесту књигу оправио
У Клобуку, у тврдоме граду,
Капетану од Клобука града,
Овако му у тој књиги пише:
„Слушај добро, млади капетане,
„Добро тврди Клобучкога града,
„Сигурај га за годину дана
„За иљаду добрије Турака,
„Да не манка пива ни јестива,
„Ако би им до невоље би́ло.“
Кад је везир књиге растурио,
Па он стаде купит' своју војску,
По Мостару и око Мостара
Иљаду је скупио Турака.

Пукоше му на Мостар топови,
Тад' се везир из Мостара крену.
Када везир Лазарићу дође,
Ту разапе бијеле чадоре,
Отпочину три четири дана,
Докле силна сустигнула војска.
Онда везир диван учинио,
Све му лале пале на дивану,
Па овако стаде бесједити,
И од срца тешко уздисати:
„Видите ли, моја браћо драга,
„Ево има шест година дана
„Да се нека наш' одметну раја.
„Како знате и добро видите,
„Владика их прима и дарива,
„Страх је мене, добро бити неће,
„Сва ће нам се одметнути раја.
„Него, браћо, ако Бога знате,
„Ко вјерује свеца Мухамеда,
„Нек ме слуша што ћу говорити.
„Међу вама има ли јунака,
„Да он пође до владике Ђака,
„Да му поздрав од мене донесе,
„Да га чекам насред Сливља равна,
„Да му платим за бијело Грâво,
„Што ј' у њему кулу оградио,
„Онолико што смо погодили
„У бијелу граду Дубровнику:
„Тридест иљад' жутије рушпија?
„Ако би вам Бог и срећа дала
„Да би Ђака Сливљу домамили,
„Лако бисмо њега погубили,

„Главу би му на мијех одрли,
„И послали цару у Стамболу,
„Нека види владичину главу,
„Који смиче цареве делије.“
Сви јунаци листом умукнуше,
И у земљу црну погледаше,
Ал’ не гледа змија од Требиња,
Асан беже, царски капиција,
Већ везира међу очи двије,
Па овако везиру говори:
„Али-паша, драги господаре,
„Бе аферим што си наумио!
„Ја ћу тебе изабрат’ делије,
„Који ће ти у Острогу поћи
„До владике црногорског ђака,
„Он ће шћима насред Сливља доћи,
„Неће знети да је пријевара.
„Они ће му мудро говорити,
„Међу се га амо домамити,
„Ондар ћемо жељу испунити.“
Па му стаде бирати делије,
Свијех ћу ти по имену казат’
Ког је везир на зло опремио:
Аџи-Бема и Аџали-бега,
Оба од Стоца од бијела града,
Од Никшића Мушовић-Мујагу,
И делију Пиводић-кадију,
Мука Љуцу ага-Аровића
И Садика Таиф-Љуце сина,
И младога Алата Муртезу,
Све шест ових од Никшића града;
И Баш-агу, муселима свога,

И делију Црница Алију
Од лијепа поља Невесиња;
А из Гацка попа Зимонића,
Још сувише дванаест каваза.
Кад Асане бираше делије,
Ту се Турчин бјеше придесио,
Али-беже Осман капетане
Од Никшића града бијелога.
Кад Османе сагледао Турке,
Да владики пријевару граде,
И на вјеру о глави му раде,
Па довати књигу и артију,
Те владики ситну књигу пише,
Овако му у тој књиги каже:
„О владико, црногорски краљу,
„Гледај мудро, не погини лудо,
„Везир тебе пријевару гради,
„Како ћете к себе домамити.
„Ево ти је послао делије,
„Да ти поздрав од њега донесу.
„Не вјеруј им ништа што ти кажу,
„А познаћеш упут да ти лажу.“
Кад Османе књигу направио,
Острогу је упут оправио.
Ситна књига у Острогу дође
У рукама Петровић-владике.
Кад владика књигу проучио,
И кад виђе што се у њој пише,
Ситна књига мила му је била,
Пак се скочи на ноге јуначке,
Те овако стаде говорити:
„Црногорци, моји соколови,

„Везир нама пријевару ради.“
У ријечи у којој бијаху
Глас на кулу господару дође:
Ево Турци пред бијелу кулу.
Тад' владика рече перјанику,
Да их неће у своме чардаку
„Везирова ниједног Турчина:
Ја му вјеру од сада предајем,
„До сад вјера, а од сад невјера.“
Кад то чуше млади перјаници,
Алакнуше као мрки вуци,
Ко ће прије уграбит' Турчина,
А владика викну са чардака:
„Перјаници, што ће вама Турци?
„Попратите до планине Турке,
„Не цкврните ваше храбре руке,
„Нека иду Али-паши казат',
„Да им вјере већ код мене нема.“
А кад ово разумјеше Турци,
Пушке им се смрзоше у руци.
Повикаше млади перјаници:
„Ајте, Турци, везиру кажите,
„Наш господар оде на Цетиње,
„Више мира шњима имат' неће,
„Тако пасја турска вјера оће.
„Китап књига сваком Турку каже,
„Кад на вјеру преварити може,
„Да је ондар откупио душу.“
Кад Морачки то чуше ускоци
О невјери како раде Турци,
Сваки узе по пушку у руци,
Отидоше куд ће пасат' Турци,

Попадаше у лист и у траву.
Ал' се Турци друмом помолише,
То ускоци једва дочекаше,
Дочекаше из бусије Турке,
Ал' им добро изађе од руке.
Ту погибе дванаест Турака,
По избору бираних јунака
Муселима од Ерцеговине,
Жалиће га сва турска крајина,
Утече им од Турака глава,
И утече попе Зимонићу,
Побјегоше Гацку бијеломе.
Бог убио свакога јунака
Који држи вјеру у Турчина.

61.

Не зна се ко је кривљи.

На хиљаду и осме стотине
И тридесет и осме године
Зафали се паша Али-паша
Стојчевићу од Херцеговине
У Мостару, Челебић-пазару,
Међу Турке збори на дивану,
Прекрстио ноге на сецаду,
Дугачки је чибук запалио,
Пак овако вели на дивану:
„Чујте добро, аге од Мостара,
„Да ме не би породила мајка,
„Но кобила која хата мога,
„Ако нећу војску покупити

„Ерцеговце на гласу јунаке,
„На помоћ ћу звати и Бошњаке,
„На Грахово хоћу ударити,
„На душмана војводу Јакова,
„Јер од њега живјења нам нема,
„Који ми се скоро одметнуо.
„Војвода се врло посилио,
„Јер је стекâ добра пријатеља
„Од госпоцке куће Петровића:
„Он је дао шћерцу најстарију
„За синовца Петровић-владике,
„За сокола Петровића Драга,
„Пак се врло Србин посилио,
„И нашему цару зафалио,
„И Грахово равно одметнуо,
„Он не даје глобе ни пореза,
„Нит' трећине, ни цару харача.
„И те би му јаде опростио,
„Но војвода више јаде гради:
„Друме ми је путе затворио,
„Већ од мој'ех седам кадилука
„Затвори ми скелу Стреканицу,
„Да не иде добра трговина
„На Габелу Рисанску пазару,
„Ђе долазе од мора трговци,
„Затворише Турску трговину.
„И те бих му јаде опростио,
„Но војвода више јаде гради:
„К себи зове по избор јунаке
„Граховљане, с њима Црногорце,
„И ускоке од Херцеговине,
„Пак им добре харамбаше даје:

„Од Грахова Поповића Вука,
„Од ускока Горанов-Михајла,
„Он је ускок од Херцеговине,
„Дворио је Смајила Ченгића,
„И њега је Јаков премамио,
„Да он буде чети арамбаша:
„Он познаје турске карауле,
„У по ноћи кано усред по дна,
„Ту су добре двије харамбаше.
„Ђе удари Горанов Михајло
„Са Грубаном Поповића Вука,
„И с њиовом четом гласовитом,
„Ту остају буле саморане.
„Доста су се блага накупили,
„Већ турскога живовања нема.
„Затворише Брда Планиницу,
„Равна Брда а та Гора Црна
„С Арбанијом нашом раздвојише,
„Затворише друма Планиницу,
„А војвода скелу Стреканицу.
„Добро знадем, моја браћо Турци,
„Добро знадем, и добро познајем,
„Владика је њега научио,
„Тер се Јаков цару одметнуо.“
(Још то вели паша од Мостара:)
„А тако ми дана и омана,
„И турскога поста рамазана,
„И нашега правога ћитапа!
„Ја ћу с војском на Грахово поћи,
„Грахово ћу поље похарати,
„Уватићу војводу Јакова,
„Са жива ћу кожу одерати,

„На муке му душу извадити,
„И хајдука Поповића Вука,
„Пак ћу Вука на колац набити;
„Уватићу Горанов' Михајла,
„Ја ћу њега с коњма истргати;
„Посјећи ћу Граховске главаре,
„Уфатићу протопоп-Стјепана,
„Згулићу му браду до завратa.
„Онда ћу се рает учинити,
„Отворићу скелу Стреканицу,
„На Грахово огрдити кулу
„Наврх Хумца, наврх поља рамна,
„Око куле камену авлију.
„Отолен ћу сјећи Црногорце,
„На кулу ћу сушит' српске главе,
„Нека' знаду ко је Али-паша.
„Још ћу позват' Петровић-владику,
„Да он купи своје Црногорце,
„Да он дође на поље Грахово,
„Да Грахово поље дијелимо
„На витешко убојно оружје:
„Ко добије, честито му било!“
То се бјеше паша зафалио.
Сви на томе Турци пристадоше,
И своме се паши поклонише,
Поклонише, тер му зафалише.
Тадер паша на ноге скочио,
Пак прифати перо и хартију,
Пак направи књиге шаровите.
Прву шаље у граду Требињу:
„Асан-беже, од Требиња главо!
„Чим проучиш књигу шаровиту,

„Ти устани и покупи војску
„Од Требиња пак до Невесиња,
„И тврдога Стоца на Драгану,
„Корјениће и равну Рудину,
„С војском ајде под градом Клобуком,
„Јер хоћемо удрит' на Грахово."
Другу шаље Смаилу Ченгићу,
У књиги га паша поздрављаше:
„О Смаиле, моја десна руко!
„Чим проучиш књигу шаровиту,
„Подигни се и подигни војску
„Од Дробњака и Корита жупна,
„И сву Пиву до широка Лима,
„И пространа Гацка поља равна,
„И Смаиле, јаши на брњаша,
„Хајде с војском под градом Клобуком,
„Јере ћемо удрит' на Грахово."
Трећу књигу паша пошиљаше
На крваву граду Нишићкоме
Мушовићу Мују капетану:
„Чуј, Мујага, турска перјанице!
„Чим проучиш књигу шаровиту,
„Устан' брже и покупи војску
„Од твојега града Нишићкога,
„И бијела града Колашина,
„Не остави Амета Баука,
„Који знаде сјећи Црногорце,
„Јер је Баук тебе десна рука,
„Хајде с војском под градом Клобуком,
„На Грахово мислим ударити."
Ал' четврту књигу направљаше,
Пак је шиље пољу Невесињу:

„Реџопашић, почуј ме, баш-ага!
„Чим проучиш књигу шаровиту,
„Брже устан' на ноге лагане,
„И покупи Турке Невесињце;
„Купи војске што највише можеш,
„Хајде с војском под градом Клобуком,
„Јер војводи хоћу ударити,
„И Граховска села изгорети.“
Пету пише књигу шаровиту,
Пак је посла Босни валовитој
А на руке Босанску везиру:
„Чуј, везире, цареви већиле!
„Ја те молим кано старијега,
„Пошљи мене војске на помоћи,
„На Грахово мислим ударити.
„Ал' ми немој војску умалити,
„Јер војводи мислим ударити,
„Којино се цару одметнуо,
„И моју је земљу опустио,
„Још се твојој Босни прикучује.“
Шесту књигу паша направио,
Тер је шиље равној Арбанији
На тврдоме Скадру на Бојани
На рукама Скадарском везиру:
„Чуј, везире, цареви већиле,
„Јеси л' чуо, мили господаре,
„Да се моја земља одметнула.
„Грахово ми поље одузеше,
„Одузе га војвода Јакове
„Све помоћу Петровић-владике,
„Ту је стекâ добра пријатеља,
„Владика му благо обећаје,

„Дарова му Русинске дарове,
„И даје му помоћ Црногорце,
„Тер Грахово моје одузеше
„Без тестира царскога фермана,
„Не стиде се цара ни везира.
„Но чуј добро, Скадарски везире,
„Кад ударим на поље Граховско,
„Владика ће на ме ударити,
„С њим ће бити љути Црногорци.
„Помози ми, Скадарски везире,
„Ти на вјеру варај каурина,
„У томе ти ни грехоте нема
„То ћеш наћи у турском ћитапу:
„Кад на вјеру с'јечеш каурина,
„Учинићеш дину задужбину.
„Превари га, мили господаре,
„Пак ти удри њему изненада.“
Кад шарене књиге растурио,
Кад растури књиге на све стране,
Силни Турци на ноге усташе,
Купи војску који више може.
И Бошњаци до'ше у помоћи,
Шаље војске Босански везире,
Шаље војске дванаест хиљада.
Скупи паша дванаест хиљада
Већ његових седам кадилука,
Ерцеговце на гласу јунаке.
У то до'ше Босанске балије,
Састави се двадесет хиљада,
Већ двадесет и више четири
Коњаника и брза пјешака,
По избору турскога војника.

Ал' да видиш Скадарска везира,
Невјернога српског душманина,
Али везир не стоји за луду,
Но лажаву књигу направио,
А шаље је на равно Цетиње
А на руке Петровић-владике,
Овако му турски везир пише:
„Чуј, владико, црногорски краљу,“
(У књигу га мило поздрављаше)
„Уфатимо вјеру за годину,
„Већ од моје земље Арбаније,
„И да нашу рају умиримо,
„И ево ти Турску вјеру дајем,
„Доиста те преварити нећу.“
Кад владика књигу прифатио,
То је њему врло мило било,
Једанак му другу оправио:
„Поздрављам те, Скадарски везире!
„Потврђујем вјеру за годину
„Од све моје ломне Горе Црне,
„Горе Црне и Брда широких,
„Тврђа ти је вјера од камена.“
На вјеру га превари везире,
Превари га, али чуда није,
То је турска фала од старине.
То трајало три бијела дана,
Ал' владику гласи допадоше
Од Грахова поља широкога
Од Јакова храброга витеза.
Војвода га тако поздрављаше:
„Поздрављам те, мили господаре!
„Жалосни ме гласи допадоше

„Од силнога паше од Мостара,
„Да ће на ме паша ударити.
„Велику је војску сакупио,
„Босну равну и Херцеговину,
„Но помози, силни господаре!
„Ради вјере и закона свога,
„Да не паднем у турачке руке.
„А ти знадеш, добар господаре!
„Јесу л' тешке муке у Турака,
„Ал' не знадем кад ће ударити.“
Чим владику гласи допадоше,
Он дофати перо и артију,
Пак растури књиге на све стране,
Да се купе војске изабране,
Крајичнике на војску позива,
Који јесу према Арбанији:
„Устаните, моји крајичници!
„Да идемо с војском на Грахово,
„Да чекамо пашу од Мостара,
„Јер је већу војску сакупио,
„Херцеговце, с њима и Бошњаке,
„Да Грахово поље дијелимо
„На деснице и на остре ђорде,
„На витешко убојно оружје,
„Ко ће равно поље задобити.
„Ко добије то поље широко,
„Доиста је мегдан задобио,
„Вјечити ће спомен оставити.
„Црногорци, моји крајичници,
„Ви слободно куће оставите,
„Немојте се страшит' Арбаније,
„С везиром сам вјеру уфатио,

„Тврду вјеру за годину дана
„Од све равне земље Арбаније.
„Ја окренух браћо на Грахово,
„И поведох собом вјерне слуге,
„Спремајте се, момци, на оружје,
„Рок ти мећем за нећељу дана,
„Има сваки на Грахово доћи.“
Књиге сврши, на ноге устаде,
Лабуда му коња доведоше,
Пак окрочи сокола витеза,
С њим кренуше млади перјаници,
Перјаници и те вјерне слуге,
И остали неки Црногорци,
Пак окрену у поље Цетинско,
Цетињане зове у помоћи.
Цетињани за владиком по'ше
Који су се дома намјерили;
Пак протури на Његуше гласе,
И Његуше зове у помоћи,
Ал' Његуши за владиком по'ше
Већ који се дома намјерише;
У Ћеклиће гласе протурио,
У Ћеклиће и племе Бјелице,
И Чевјане на бој позиваше,
И свакоме заповијед даје:
„Чујте мене, моји Црногорци,
„Мећем рока за нећељу дана,
„Ко је Србин и српска имена,
„И ко знаде цијенит' поштење,
„Нека иде у равно Грахово,
„Да грабимо браћу из сужанства,
„Из Турчина, српског душманина.“

Први конак тер је учинио,
На Изворе равне починуо,
На мраморје Беће Пељевића,
Ђе га бјеше Никац изгубио,
Томановић Никац од Ровинах.
Ту владика ноћцу коначио,
А отолен рано подранио,
И Трешњево село суминуо.
Докле дође Долу Замаћеву,
Рано дође на осам саата,
Жалосни га гласи сусреташе:
Невјерни је паша долазио,
На Грахово поље починуо
И његова сва војска остала,
На ријеку табор учинио,
На ријеку на воду студену,
До пол' равна поља притиснуо,
Коњ до коња, јунак до јунака,
И зелени барјак до барјака,
Бијеле се турски чадорови,
Бијеле се кано лабудови.
Ал' да видиш Петровић-владике,
Он дофати танкога дурбина,
Обрати га пољу Граховскоме,
А на дурбин поље окупио,
И на поље војску прегледао.
Али соко Петровић владика
Удари се шаком по кољену:
„Ала, море, паше невјернога!
„Лупешки је поље притиснуо,
„И превару мене учинио.“
Ал' му вели Перковић Стефане:

„Не чуди се, драги господаре!
„Јер је тебе паша преварио,
„Они вазда о превари раде,
„То је турска и фала и снага.“
Ал’ говори Петровић владика:
„Браћо, чујте, моји Црногорци!
„Причекајмо три-четири дана,
„Доклен дође војска из дубине,
„Докле скупим четири нахије,
„И широка Брда до Острога,
„Тадер ћемо удрити на Турке,
„Нека виде млади Херцеговци,
„Херцеговци и с њима Бошњаци,
„Што су моји храбри Црногорци.“
И на томе збору пристадоше.
Ал’ владика Стевана дозива:
„Чуј ме добро, Перковић-Стефане!
„Преброји ми моје Црногорце.“
Пак му Стефан броји Црногорце,
Ту се на’ше другах шест стотина,
Шест стотина и педесет другах.
Пак владика заповијед даје,
Да на подне објед сигурају.
Дебелога меса приправише,
Црвенога вина изобила.
То им бјеху Срби добавили
Од бијела Рисна на крајину,
Црвенога из приморја вина.
Кад је днева око подне било,
Црногорци сташе пити вино,
Ал’ ево ти јада изненада,
Ударише на Грахово Турци,

Запалише села и вароши
И бијеле на Грахово куле.
Бјеже старци и дјеца нејака,
Бјеже крилу Петровић-владике.
Плачу жене и та дјеца луда.
Владика им боже вјере даје:
„Не бојте се, моји Граховљани!
„А кад дођу моји Црногорци,
„Кад ми дођу и окупим војску,
„Вићећете јаде од Турака.
„Ја се уздам у Бога милога
„Ишћераћу из Грахова Турке,
„А боље ви начинити куле.“
Кад вићеше дјецу Црногорци,
Дјецу луду и те женске главе,
Како роне сузе од образа,
Треснуше се срца у јунаке,
Оставише ракију и вино
И дебело месо од овнова,
Прифатише убојно оружје,
Полећеше пољем широкијем,
Оће момци да заметну кавгу.
Владика их Богом кумијаше:
„Не за Бога, браћо Црногорци!
„Зашто ћете лудо изгинути.
„Што ће моје војске шест стотина
„На његове двадесет хиљада,
„Већ двадесет и више четири!
„Да бисте се сољу прометнули,
„Не бисте им објед осолили,
„Но чекајте, ако Бога знате!
„Докле дође војска из дубине.“

Не шћеше га слушат' Црногорци,
Но на Турке сложно ударише.
А када се ближе примакоше,
Црногорци заметнуше кавгу,
Једнак пуче шест стотин' пушака,
Паде млого мртвијех Турака.
Што за фајду, драги побратиме!
Пуче одмах двадесет хиљада,
Црногорци земље попадоше,
Ал' на земљу млоги погибоше.
Црногорци другом напунише,
Пак и другом огањ оборише,
Опет млоги Турци погибоше,
Пак се грдни Турци помутише,
Плећи даше, а бјежати сташе.
Кад то виђе Ченгић Смаил ага,
Пак полеће на коња брњаша,
И пристиже пашу Требињскога,
Овако му Смаил ага вика;
„Не бјеж', пашо, ако Бога знадеш!
„Од кога си страха заузео,
„Ал' од кога бјежиш са мегдана?
„Ја сам српску војску прегледао,
„На дурбин сам војску окупио,
„Нема војске пунана хиљада,
„А ти данас бјежиш са мегдана.
„Но ми подај војске три хиљаде,
„Три хиљаде добра коњаника,
„Шест хиљада брзога пјешака,
„Ал' ћу моју главу изгубити,
„Али сагнат' Србе са мегдана."
Поврати се паша од Мостара,

Бјеше бјежâ пута по саата,
Смаил-аги даде своју војску.
Смаил ага војску разредио,
Коњаници пољем ударише,
Црногорци на мегдан чекаху
На равноме пољу на видику
Баш стотина и педесет другах,
Све Његуши у поље стојаху,
И на мегдан Смаила чекаху
И његове добре коњанике,
Међу њима три господичића:
Два синовца Петровић-владике,
Једно Драго, друго је Стефане
Са Јованом братом од владике.
На њих клети насрнуше Турци,
Ал' се храбро бране Црногорци,
Често пучу бистри џефердари,
Често пале, још чешће крваве,
Пролијећу коњи без Турака,
Турци неки без вранијех коња.
А кад виђе Ченгић Смаил ага,
Јер му млоги Турци изгибоше,
Коњанике турске уредио:
„Чујте, Турци, чујте, браћо драга!
„Ко не удри сложно на мегдану,
„Кунем ви се турскијем ћитапом
„И правијем свецем Мухамедом,
„Мојом ћу му сабљом посјећ' главу;
„Ја ћу први удрит' на каура
„С буљунбашом, зетом пашинијем,
„С Рисман-бегом с Гацког поља равна,
„Он је глава по Херцеговине."

Смаил ага сабљу извадио,
И на Србе сложно ударише.
Није шала, моја браћо драга!
Три хиљаде бирана коњика
На стотину и педесет друга!
Пак удрише двадест на једнога,
Не знадоше један за другога.
Загони се Ченгић Смаил ага
На Јована брата владичина,
Да му добру посијече главу.
Ал' га Јован гађа џефердаром,
Младо момче од шеснаест љета,
Пак упали свога џефердара,
Не погоди агу на брњаша,
Но под агом голема брњаша.
Препаде се Петровић Јоване,
Препаде се, али чуда није,
Тер га ниско гађа џефердаром.
Оће Смаил да му с'јече главу,
Али млади Јован не даваше,
Празнијем се џефердаром брани,
Докле многи Турци навалише,
У Јована ватру оборише,
Смаил ага одс'јече му главу.
Пак се загна силни Рисман-беже
На његову витку бедевију
На сокола Петровић-Стевана,
Да Стефану посијече главу,
Ал' га Стефан гађа џефердаром.
Пуче пушка кано сува муња,
Саломи му ногу у кољену,
Рањен бего сабљу извадио,

Да сијече Петровић-Стефана,
Ного Стефан покличе рођака
Већ сокола Петровића Драга.
Пуче Драгу везена шишана,
Не погоди бега рањенога,
Но до њега Дура барјактара
Од широка Гацка поља равна,
Турчин паде, барјак му остаде.
Тадер многи Турци навалише,
На Стефана огањ оборише,
И многе му ране ударише;
Колико је у годину дана,
Толико је на Стефану рана.
Рањен бего на Стефана дође,
Рисман бјеже пос'јече му главу
Од широка Гацка поља равна.
А ту многи момци изгибоше:
Погибоше осам Поповића,
Све рођака Петровић-владике,
Међу њима два сокола сива,
Два сокола и господичића
Од господске куће Петровића;
Ту погибе Јован са Стефаном
И кадија Нико Јагмација,
Од Залаза Марковићу Јоко;
Изгибоше ту добри јунаци,
Погибоше три храбра јунака,
Три јунака једно-имењака
Од јуначке куће Поповића:
Једно соко Петровића Ђуро,
А друго је Савовићу Ђуро,
А треће је Перићевић Ђуро,

Међу њима соко попе Станко,
Све су јадна браћа Поповића.
Алакнуше низ Грахово Турци,
Ал' се једно загонило Туре,
Да пос'јече момка рањенога,
Од Његуша Божовић-Лазара.
Код њега се добар јунак нађе,
Од Његуша Кустудија Перо,
Пуче Перу везена шишана,
Згоди Туре на коња гаврана,
Турчин паде, гавран му остаде,
И ограби Лаза рањенога,
Да му Турци не пос'јеку главу.
Него пјешци заметнуше кавгу,
Други пјешци, а брзи коњици,
Иза брда поља Граховскога.
Цуце бјеху у брдо зелено,
Цуце бјеху, а до њих Ћеклићи,
До Ћеклића бјеху Цетињани,
Најкрајње је крило од војника
То Бјелице бјеху и Чевљани,
На сриједи храбри Цетињани.
Пак на војску Турци навалише,
И бише се боја три саата,
Ал' их сила турска освојила,
Црногорци плећа окренуше.
Није чудо, драги побратиме!
Мало Срба, а млого Турака,
Тер их бјеше сила освојила,
И у брдо Цуце претекоше,
Међу собом Турци уфатише,
Уфатише тер их посјекоше:

Погибоше осамнаест Цуца
Петровића и Кривокапића,
Два синовца Петровића Баја,
Остаде им саморана мајка,
И остали храбри витезови,
Ал' их родом бројит' не умијем:
Од Ћеклића Поповића Лесо
Од витешке куће Матанове,
Јунаштва му у хиљаду нема,
Ни лијепа стаса ни погледа;
Посјекоше витеза јунака
Мартиновић' од Цетиња Станка,
И Милоша попа с Љубостиња
Од витешке куће Сарапове,
И ранише Ђура барјактара
Од равнога поља Цетинскога,
Обије му ноге саломише,
Ђуро паде, барјак му остаде.
Кад виђеше браћа Цетињани,
Јер се рани Ђуро барјактаре,
А на њега Турци навалише,
Но покличе Ђуро барјактаре
Све по редом храбре Цетињане:
Мартиновић' од Цетиња Драга,
И витеза Пуриновић-Лаза,
И Јокана брата од матере,
И покличе два своја рођака,
Два рођака два Мартиновића,
Једно Јован а друго Никола,
Два рођена брата од матере:
„О за Бога, браћо Цетињани!
„Ограбите свилена барјака,

„Да вам барјак не однесу Турци,
„Нека мени посијеку главу.“
Прифатише два Мартиновића,
Прифатише свилена барјака,
И витеза Ђура рањенога,
Пак кликују јадни Цетињани.
Ал’ ево ти Мартиновић-Драга,
И витеза Пурановић-Лаза,
И сокола Шпадијера Вука,
А за њима браћа Цетињани,
Тера силне подагнаше Турке,
Ограбише Ђура рањенога,
Ал’ их сила турска разагнала.
Но Чевјани брда ограбише,
Баш Чевјана и с њима Бјелице
Из горе се огњем обранише,
Тер их турска сила не окучи.
Цетињани бјеже равнинама,
И бране се пушком од образа,
Ал’ су добро Ђура осветили
И јунака Мартиновић-Станка.
Ал’ се силни окупише Турци
На Грахово на поље широко,
Тере српске пребројише главе:
Четрдесет и више четири,
И врло се Турци посилише.
Од Турака виша погибија.
Што за фајду, драги побратиме!
Три стотине мртвијех Турака,
Нијесу им посјечене главе,
Турци броје кâ да су им живи,
Кад нијесу однесене главе.

Онда Турци низ поље удрише.
Пред њима је Ченгић Смаил ага,
Рањенога брња оставио,
А гаврана хата појахао;
Поред њега силни Рисман беже
На његову витку бедевију,
Рањену је ногу утегнуо,
А у руке сабљу повадио,
А нагони Турке на јунаштво,
За њима је сва војска остала.
Кад на Србе Турци ударише
Насред поља на Баре широке
Поред б'јеле војводине куле,
Ал' да видиш витеза јунака,
Већ сокола од Његуша Марка,
Врбица се по имену зваше,
Смаил-аги у сусрету пође
И јунаку силну Рисман-бегу,
Јер се б'јеху аге посилиле,
Јер госпоцке посјекоше главе,
На далеко пред војском иђаху
Колико би вргла пушка мала.
Марко чека оба на мегдану.
Пуче пушка од Његуша Марка,
Пак погоди Рисман-беговића
Под турбаном у чело јуначко,
Саломио чело на четверо.
Тако Марку Бог и срећа дала,
Рисман паде, а Смаил допаде,
Пашина је зета изгубио,
Владичина брата осветио.
А кад виђе Ченгић Смаил ага,

Ђе погибе силни Рисман-беже,
Остаде му пуста бедевија,
Пак уздахну Смаил на гаврана,
Проли сузе низ бијело лице,
Још овако Смаил ага вика:
„Рисман-беже, све наше уздање!
„Погибе ни данас на мегдану,
„Мени више војевања нема.“
Смаил ага војску уставио,
И натраг се с војском повратио.
Турци по'ше на врх поља равна,
Однијеше силна Рисман-бега
Под шатором паше од Мостара.
Када виђе паша од Мостара,
Ђе је свога зета изгубио,
Проли сузе низ бијелу браду,
Заборави црногорске главе,
И његову сву радост осталу,
Пак жалосно паша проговара:
„Јалах мене, силни Рисман-беже!
„Ђе погибе данас на Грахово,
„Уцвијели сву Херцеговину.
„Да сам Црну Гору предобио,
„Не бих твоју главу прегорио.“
Црногорци на дно поља до'ше
Код својега мила господара.
Ал' кад виђе Петровић владика,
Јер су њему момци изгинули,
Храбри момци сиви соколови,
Свакојега врло жаловаше,
И Јована брата од матере,
Ал' што жали Станкова Стефана:

„О Стефане, моје миловање!
„Миловање и моје уздање,
„Ђе си био, ђе ли погинуо?
„И чујте ме, браћо Црногорци!
„Ја не жалим ни брата мојега,
„Бабу ћу се обратити моме,
„Бабу моме и мојојзи мајци,
„Али нећу мојему рођаку,
„Већ старому Петровићу Станку,
„И Крстини Станковој љубовци,
„Како ћу им казат' за Стефана?“
Сузе рони низ бијело лице,
А срдито ситну књигу пише,
Пак је шаље паши под шатором:
„Чуј ме добро, пашо од Мостара,
„Боја бисмо данас на мегдану
„На равноме пољу на видику
„С мало Срба, са много Турака.
„Знам да си се, пашо, посилио,
„Јер си мога брата изгубио,
„Брата мога и синовца мога.
„Ласно ви је данас боја бити
„Са моијех друга шест стотина,
„Шест стотина и педесет другах,
„А твоијех двадесет хиљада,
„Већ двадесет и више четири.
„Но ме чујеш, пашо од Мостара!
„Причекај ме два бијела дана,
„Докле дођу моји Црногорци,
„Пак изиди на поље широко,
„Да Грахово поље дијелимо,
„Ко добије, честито му било!

„Ако нећеш чекат' за два дана,
„Ти ме чекај сутра на мегдану,
„Мало ми се војске прикупило,
„Мало војске другах три хиљаде,
„И ево ме сутра на мегдану."
Када паши ситна књига дође,
А кад виђе што владика пише,
Пак Турцима телар учинио:
„Браћо Турци, моји Херцеговци,
„Херцеговци и наши Бошњаци!
„Покупите тјелесине мртве,
„Све те мртве и рањене Турке,
„И скупите б'јеле чадорове,
„Да бјежимо ноћу планинама,
„Нама више војевања нема,
„Кад се скупи црногорска војска;
„Кад од мало војске погибосмо,
„Како ћемо од велике војске,
„Него бјеж'мо, ако Бога знате!"
Пак по ноћи Турци утекоше,
И Грахово поље оставише.
Када свану и ограну сунце,
Пак урани Петровић владика,
Тер је своју војску подигнуо,
Подигнуо, пак је пребројио,
Али има војске пет хиљада,
Пет хиљада и двије стотине,
Пак окрену војском уз Грахово.
Ал' кад дође насред поља равна,
Немили га гласи сусретоше,
Јер невјерни Турци утекоше,
И Грахово поље оставише.

А кад виђе Петровић владика,
Допаде га жалост превелика,
Међу војском тако изговара:
„Туски пашо, жалост дочекао!
„Што побјеже мене са мегдана?
„Истина је, браћо Црногорци!
„Да ми с главе овдје погибосмо,
„Ал' вјечити спомен остависмо,
„Кад Грахово поље задобисмо,
„Из Турака браћу избависмо.
„Ако л' наша браћа погибоше,
„Њима нигда име не умира,
„Пјеваће их у пјесне јунаци."
Ал' да видиш Петровић-владике,
Он разигра лабуда својега,
Пак веселье из пушака граде.
Окупише браћу Црногорце,
Који б'јеху у бој погинули,
Пред бијелом црквом укопаше,
Укопаше и ожаловаше.
Такву Петар уредбу постави,
Наврх Умца да ограде кулу.
Пак Јакова дозива војводу:
„О Јакове, српска перјанице,
„Ти ћеш моја бити узданица,
„Ти позови стотину мајстора,
„За аргате твоје Граховљане,
„И немој ми штеђет' моје благо,
„Гради кулу и б'јелу авлију."
Пак с' отолен војска окренула,
А пред њом је Петровић владика.
Црногорци на дворове до'ше,

А владика на поље Цетиње.
Ал' га други гласи допадоше
Од невјерна Скадарска везира,
Да је био војску покупио,
Да удари с војском на Брђане,
На Брђане и на Црногорце.
И доиста ударити ћаше,
Но везира гласи допадоше,
Јер утече паша са Грахова,
А владика иде на Цетиње.
Кад то виђе Скадарски везире,
Е не може с војском ударити,
Он пофата робље на пазаре
У широку варош-Подгорицу,
И пос'јече седамдесет Куча,
Све на вјеру и на пријевару.
Ал' да видиш, драги побратиме!
Господина Петровић-владике,
Ка' се мудро и паметно влада.
На Грахово отправио благо,
Да се граде по Грахову куле,
И фортица на сред поља равна.
Пак отолен књигу направио,
Шиље књигу у племе Дробњаке
На рукама Церовић-Новице
И витезу Карапићу Шују:
„О Новице, моја узданице!
„До сад си ми узданица био,
„А по сад ћеш перјаница златна!
„Карапићу, војводо избрана,
„Од старине витеже и бане:
„Такви су ме гласи допанули,

„Да ће Ченгић доћи на Дробњаке,
„Око њега седамдесет агâ,
„Седамдесет и више четири,
„Да огуле сиротињу рају,
„Да му глобу и порезе дате,
„И велика царева харача.
„Но чуј мене, Карацићу Шујо,
„И Новице, моја перјанице!
„Ако дође Смаил на Дробњаке,
„Погубите силнога Ченгића,
„Душманина мога и вашега
„И катила рода ришћанскога,
„И ево ви тврду вјеру дајем,
„Ако би ви Бог и срећа дала,
„Да Смаилу пос'јечете главу,
„Осветите мојега Стефана,
„Којега је Смаил погубио
„На Грахэво на поље широко,
„Хајте к мени на равно Цетиње,
„Да ћу вама русинске дарове,
„И даћу ви блага изобила,
„До живота и вашега трага.“
Каде књига у Дробњаке дође,
Књигу гледа Новица и Шујо.
Кад виђеше што владика пише,
Од ускока војску покупише,
На Млетачак с војском долазише
Код чадора Смаила Ченгића.
Бјеше силни Ченгић починуо,
Починуо зеленој ливади,
Ударише Новица и Шујо.
На'ше агу јади изненада,

Посјекоше силна Ченгић-бега,
Пос'јече га Алексићу Мирко
Са Малинска гњезда соколова.
Ал' војвода Карацићу Шујо,
Он пос'јече Кариман-ћехају,
А Новица Пјевачку кадију,
А остали храбри витезови
Посјекоше седамдесет ага,
Не остаде ништа до камена.
Утекоше три четири друга,
Сам Ибрица су четири друга
На дората Пињић-барјактара,
И унесе три ћемера блага,
Биће њему за годину дана.
До'ше турске на Цетиње главе,
Доведоше хате Смаилове
Већ гаврана и коња брњаша,
Што Ченгићу бјеху за мегдана,
Донесоше сабљу Смаилову,
Која пуно Срба изгубила.
Кад то виђе црногорски краље,
Све шеташе, пак се весељаше,
У њега се срце радоваше.
Смаилову главу преметаше,
Пак се с мртвом главом разговара:
„О Смаиле, цареви већиле!
„Ко ће моје гушити Дробњаке,
„Али моје сјећи Црногорце?“
Пак пољуби Новицу и Шуја
И витеза Алексића Мирка,
И свакога друга пољубио;
Владика их међу очи љуби,

Они њега у госпоцке руке,
Молитве им и благослов даје:
„О војводо, Карацићу Шујс!
„Десна ти се посветила рука!
„Која знаде погубити Турке.
„Церовићу, соколово крило,
„И твоја се посветила рука,
„Од тебе се врло плаше Турци.
„Алексићу, мој храбри витеже!
„Светила се твоја десна рука,
„Што пос'јече силнога Ченгића.“
Дарова им медаље од злата,
Тер јунаци носе испод врата.
Карацићу потврди војводство,
Алексићу Мирку капетанство,
А Новицу стави за сената,
Церовићу Мушу пушке мале
Саливене од чистога злата,
И даде им блага изобила,
Они њему два хата Ченгића,
Смаилову сабљу позлаћену.
Отправи их на село Дробњаке,
А Новица оста на Цетиње.
То потраја доба неколико,
Пуно доба за седам година.
Књигу пише паша од Мостара,
А шаље је Петровић-владици:
„Чуј, владико, црногорски краљу!
„Од', владико, да се састанемо
„На широка Сливља под Никшиће,
„И доведи дванаест сената,
„И доведи твоје вјерне слуге,

„Нека буде и стотина другах,
„Све главарах твоје Горе Црне,
„Ја ћу моје дванаест бегова
„Већ од моје седам кадилука,
„И довешћу стотину Тураках,
„Све главарах од Херцеговине,
„Да ми наше земље умиримо,
„Да ми више рају не кољемо.“
Кад владици танка књига дође,
То је њему много мило било,
Пак једанак другу оправио:
„Поздрављам те, пашо од Мостара!
„Ево идем тебе на састанку,
„Собом водим господу избрану
„Већ од моје ломне Горе Црне.“
А кад паши танка књига дође,
Врло се је паша посилио,
Јере паша о превари ради.
Паша шиље књиге на све стране
Ђе год' добра арамбаша знаде,
Да окупе злице и крвавце,
Који знаду сјећи Црногорце:
„Брже хајте граду Нишићкоме,
„Владика ће на састанку доћи,
„С њим господа добри Црногорци,
„Да Грахово поље осветимо,
„И мојега силна Рисман-бега
„И мојега Смаила Ченгића.“
Када Турци књигу разгледаше,
На томе се Турци посилише.
Чете купи који више може,
Сваки хита пољу Нишићкоме.

Паша зове бега од Требиња:
„Асан-беже, мој храбри витеже!
„Покупи ми злице и крвавце
„Од Требиња пак до Невесиња,
„Ђе гођ знадеш голема јунака,
„Ајде брже пољу Нишићкоме,
„Владика ће на састанку доћи
„И господа од те Горе Црне,
„А ти знадеш цара преварити,
„А некмоли једног каурина.“
Још је другу књигу отправио
Већ Баш-аги на то Гацко равно,
Да доведе избране јунаке
Од широка Гацка поља равна,
Све поредом за владику каже,
За владику и за Црногорце,
Да ће њему доћи на састанку.
Оба бега на ноге усташе,
И дођоше пољу Нишићкоме,
И остале турске арамбаше.
Ал' ево ти паше од Мостара,
Паша води и својега сина,
Већ својега сина Ибрајима.
Њега паша на војску позива,
Да би њему срећу окушао,
Баш како ће сјећи Црногорце.
Скупило се војске три хиљаде
Коњаника и добра војника
На широке Баре под Никшиће.
Али-паша у Никшиће пође
Са своијем бегом од Требиња
И с Баш-агом с поља Невесиња

И дванаест мудрије Турака
Од његови седам кадикула.
На дворове Мушовића дo'ше,
Капетана Мушовића паше,
И на харем турски починуше,
Али горку кафу устакоше.
Лулу пију, присркују кафу,
Без престано зборе на састанку
Све како ће преварит' владику.
Но владици Бог и срећа дала,
Е имаше добра пријатеља
У бијелу граду Нишићкоме,
Па му добар улак отправио
Под Острогом високом планином
Код бијеле цркве монастира:
„О владика, ако Бога знадеш!
„Немој доћи сутра на састанку,
„Јер ће тебе паша преварити.
„Скупио је војске три хиљаде
„Безкутњика и безобразника,
„А Никшића хиљада четврта,
„Пак ће тебе погубити Турци,
„И уз тебе твоје Црногорце."
Кад владику гласи допануше,
Он дозива слугу Радована,
Одасла га граду Никшићкоме,
Да он пође паши на састанку:
„Радоване, моја вјерна слуго!
„Превари ми пашу од Мостара,
„Да он дође код бијеле цркве,
„Да доведе двадесет Турака,
„Све бегове од Херцеговине,

„И добро ћеш њега поздравити,
„Да доведе бега Требинскога,
„Који знаде с царем диванити;
„И Баш-агу с поља Невесиња,
„И Мујагу с града капетана.
„Ако би ти паша говорио,
„Да не може доћи на састанку,
„Нека шиље сина Ибрајима.“
Пак владика справи Радована,
И овако њему бесједио:
„Поздрави ми пашу од Мостара
„Ако дође мене на састанку
„Под Острогом код бијеле цркве,
„Ја ћу дигнут' моје Црногорце,
„Поћи ћемо граду Никшићкоме
„На бијелу кулу капетану,
„Стојаћемо за петнаест дана.“
Отолен се крену Радоване,
Рано дође граду Нишићкоме
А на кулу Муја капетана,
И ту нађе пашу од Мостара,
И његову господу осталу,
Све им право и лијепо каже.
И пристаде паша од Мостара
И својега сина отправљаше.
Ал' му Асан-беже не даваше:
„Не за Бога, пашо од Мостара,
„Владику су гласи допанули,
„За невјеру што смо вијећали.
„Свуђ владика има пријатеља,
„Тамо ћемо погинути лудо.“
Послуша га паша од Мостара,

Ал' не оће с града капетане,
Ни Баш-ага с поља Невесиња,
Но кренуше двадесет Турака,
А пред њима с града капетане,
И Баш-ага с Гацка поља равна,
С њима иде слуга Радоване.
И широко Сљивље прегазише,
И пасаше друма Планиницу,
И лијепо село на Повију,
Доклен до'ше под Острог планину.
Радован је ошинуо коња,
А Турцима бјеше бјеседио:
„Ја отидох, моја браћо Турци!
„Да покажем гласа господару,
„Е идете Турци на састанку."
Кад Радован у Острогу дође,
Господару приступио своме,
И свету му пољубио руку:
„Чујме добро, драги господаре!
„Ево иду Турци на састанку,
„Пред њима је с града капетану,
„С њим Баш-ага с Гацка поља равна,
„Љуца Муко с Нишићкога града,
„То је мудра и паметна глава,
„Ал' не иде паша од Мостара,
„Нити шиље сина Ибрајима,
„Нити иде беже од Требиња."
Кад разумје Петровић владика
Удари се шаком по кољену:
„Алах мене, браћо Црногорци!
„Сад нећемо погубити Турке,
„Кад не дође паша од Мостара,

„Ни витеже беже од Требиња,
„Нити посла сина Ибрајима.“
У то Турци под Острогом до'ше,
Од добријех коња одсједоше.
Ал' се муте грдно Црногорци,
Гледајући српске невјернике,
Оћаху им добре сјећи главе,
Но не даде Петровић владика,
Но је Петар тако бесједио:
„Ајте натраг, невјерници Турци!
„Мол'те Бога за вашега врага,
„Јер не дође паша од Мостара
„Свијема ви ћах посјећи главе,
„За невјеру што сте вијећали,
„Да ви моју изгубите главу,
„И господу моје Црногорце.“
Пак им даде добре пратиоце
Већ од Брда Ђикнића Стефана,
Од Цетиња Шпадијер-Јована,
И остале седам осам другах.
И пођоше Турци на трагове,
Два саата одмакоше пута.
Ал' да видиш младе сенаторе,
На владику јаде учинише,
Што им пушти Турке од састанка.
Кад то чуше момци Црногорци,
Е им држе руку сенатори,
Прифатише убојно оружје
Без питања Петровић-владике,
Полећеше пјешке на ногама,
Под Повијом пристигоше Турке.
Кад то виђе Ђикнићу Стеване,

Мушовић му бјеше уз рамену,
Пуче пушка Ђикнића Стевана,
И погоди с града капетана.
Турчин паде са коња лабуда,
У то дође Јоко барјактаре,
Мартиновић од Цетиња Јоко,
Капетану посијече главу,
И ту приспје Шпадијер Јоване,
Ограби му сабљу од појаса,
Од Ђеклића Крстићев Јоване
Ограби му пушке позлаћене,
У то дође Петровићу Драго,
Ограби му вилена лабуда.
Пуче пушка Петровића Вука,
И погоди од Никшића Мука.
На њега је Вуко долазио,
Пос'јече му главу са рамена,
И узе му коња и оружје,
Тадер многе пушке запуцаше,
Сви ту Турци скупа изгибоше.
Ал' утече витез на гаврана
Рецопашић са сред Гацка равна;
Ни Баш-ага утећи не ћаше,
Унесе га вранац од мегдана.
Сам Баш-ага у Никшиће дође,
Вранац пуче насред о'јела града
Од велика труда и умора.
Кад то виђе паша од Мостара,
Пита њега паша од Мостара:
„Камо тебе дружина остала?“
Све му право и лијепо каже,
Да су њима посјечене главе.

Сузе лије паша од Мостара,
Сузе лије, али право није,
И овако био бесједио:
„О владико, пушка те убила!
„Ја те варах за седам година,
„Не могах те нигда преварити.“
У томе га књига допанула
Од владике краља црногорска:
„Поздрављам те, пашо од Мостара!
„Како ти је било на састанку?
„Моли Бога Курвић-Асан-бегу
„Од Требиња града крајичнога,
„Е ти не да доћи на састанку,
„И баш ћаше изгубити главу.
„Сад ако ћеш да се помиримо.
„Пребићемо чудо за грдило,
„Пребићемо све Грахово равно
„За бијеле изгорене куле,
„А остале моје Црногорце
„Већ за твоје Турке Херцеговце:
„Пребићемо Јована мојега
„За твојега силна Рисман-бега,
„Пребићемо Дура барјактара
„За јунака мога попа Станка,
„Пребићемо Смаила Ченгића
„За мојега синовца Стефана,
„Пребићемо Кариман-ћехају
„За Алексу поповога сина,
„Пребићемо Пјевачку кадију
„За мојега попа с Љубостиња,
„Сад пребимо с града капетана
„За витеза Мартиновић-Станка,

„Пребићемо од Никшића Мука
„За витеза Петровића Ђура,
„И твоијех седамдесет ага
„За моијех седамдесет Куча,
„А остале под Острогом Турке,
„По четири мећем за једнога.
„Сад ако ћеш да се умиримо,
„Ако нећеш, ни жалости немам.“
Пјесма мала ал' истина здрава;
Ту сам био, очима видио,
И бистро сам редом разумио,
Сад велимо сви се веселимо!

62.

Невјера паше Скадарскога 1844. год.

Књигу пише Скадарски везире,
А шиље је на Херцеговину
А на руке паши од Мостара.
Овако му везир турски пише:
„Чуј ме добро, пашо од Мостара,
„Чим проучиш књигу шаровиту,
„Ти устани и покупи војску,
„Херцеговце на гласу јунаке,
„Шњима скупи и браћу Бошњаке,
„Шњима хајде пољу Граховскоме,
„Пак намами к себе Црногорце,
„И позови Петровић-владику,
„Да он дође пољу Граховскоме,
„Да Грахово поље дијелите,
„То га ради мудро преварити.

„Ако би ти Бог и срећа дала,
„Те измамиш из дубине војску
„Из његове четири нахије
„И петијех Брда широкијех,
„С владиком сам вјеру ухватио,
„Кад ми узе града Жабљачкога,
„И кад узе село у Врањину,
„Раселио село Салковину,
„На Додоше село населио,
„Од боја је начинио куле,
„Велике ми земље одузео,
„Све Врбице и Десијавицу,
„И широко поље под Жабљаком,
„Узе мене поља сваколика
„До бијела града Жабљачкога.
„Бјеше б'јела освојио града,
„Ни њега ми пуштит' не оћаше,
„Но му књиге од Русије до'ше
„Од онога цара Николаје,
„Бјеше пошла од султана жалба
„На онога Николаја краља,
„Владику је тужио у краља,
„Да од њега нема живовања,
„Да му узе земље и државе,
„Сад узимље цареве градове.
„Препаде се Петровић владика,
„Препаде се, па га оставио,
„Ма га бјеше грдно разурио.
„Кокоте ми село освоио,
„Освоио, па га сподобио,
„На Кокоте кулу оградио.
„Фармаке ми село раселио,

„И Дољан ми село раселио,
„И бијеле на Врањиће куле.
„И Берско ми поље удузео,
„И узе ми Љешко поље рамно,
„На Бери је оградио кулу,
„И огради под Рогама куле,
„Спужа ми је града затворио,
„Да му више жиовања нема.
„Подгорици земље одузео,
„И бијелу граду Жабљачкоме.
„Нека што је земље одузео,
„И те би му јаде опростио,
„И нек' што је начинио куле,
„И те би му јаде опростио,
„И на куле постави пандуре,
„Па пандури с'јеку турске главе,
„Не стиде се цара ни везира,
„Затворише и градове турске,
„Да им више жиовањи нема.
„Сва три града моја затворише,
„Те градови моји опражнише.
„Пак и Бару рано ударише.
„Спичанско ми село раселише,
„И узеше Созину планину.
„Пак и више јаде оградише,
„На Ленседро кулу начинише,
„Око куле камену авлију,
„На авлији убојне топове,
„На топове плаћене пандуре,
„Те широко Блато затворише.
„И те би му јаде опростио,
„Но владика више јаде гради.

„Он начини коштањеве лађе,
„На њих купи избране јунаке
„Од његове Ријечке нахије,
„Цеклињане и Љубостињане,
„Тисну лађе у Блато широко,
„Крајину ми село раселише,
„И широко Блато одузеше,
„Те ми с'јеку по казини Турке,
„Затворише моста на Бојану,
„Све се моме прикучују граду
„Бијелому Скадру на Бојану.
„Па ме почуј, пашо од Мостара!
„Од јада сам вјеру уватио,
„И владици колач отправио:
„Пуну лађу шећера и каве,
„И различне неке посластице,
„Уватисмо вјеру три године,
„Да ми моје не сијеку главе.
„Ево има по године дана,
„Нијесу ми учинили квара.
„Но владика држи вјеру тврду
„И његови млади Црногорци.
„Сад сам мало с духом починуо,
„А све њему о невјере радим.
„Но ме чујеш, пашо од Мостара!
„Купи војску, хајде на Грахово,
„Е да би ми Бог и срећа дала,
„Да ударим њима изненада,
„Удрићу им су четири стране
„Већ од моје Рбаније равне.
„Једну војску на Брда широка,
„Раселићу село на Рогама,

„И на Бере обалити куле,
„И Берску ћу разорити цркву,
„И Крусе ћу село изгорети,
„Ђе је силни Мамут погинуо,
„Од Спужа ћу отворити врата;
„Пак ћу другу војску оправити,
„Кокоте ћу село изгорети,
„И бијелу на Кокоте цркву,
„И бијелу разурити кулу,
„На којој се турске суше главе,
„И Бигор ћу село изгорети,
„И на Сјењац развалити цркву,
„Па отолен с војском окренути,
„Низ Бобију војску најавити,
„На Додоше село ударити,
„На дворове Мрђен-капетана,
„Б'јеле ћу му куле опалити,
„И бијелу владичину кулу,
„И Додоше село разурити,
„Доста ћу се глава накидати,
„Све ћу мушке под сабљу кренути,
„Уватићу Мрђен-капетана,
„Нове ћу му муке ударити;
„И трећу ћу војску окренути,
„На Вранину село ударити,
„И манастир цркву раскопати,
„Уфатићу попа Врањанина,
„Мојом ћу му сабљом посјећ' главу,
„Који ми се скоро одметнуо
„С његовијем Мрђен-капетаном,
„Те нашему цару завалише,
„И другога краља познадоше,

„И постави попа за сената,
„А Мрђена стави капатана,
„Цару доста учинише квара.“
Још то вели Скадарски везире
Да ће им се нагледати јадах.
„Четврту ћу војску окренути,
„Црне шајке коштанове лађе,
„У њих ставит' изабране јунаке,
„И на лађе убојне топове,
„И кумбаре које ватру пале,
„Да ударе кули на Лесендро.“
Још да вели Скадарски везире:
„Чуј ме добро, пашо од Мостара!
„Ако би ми Бог и срећа дала,
„Да освојим што сам наумио,
„Честита ћу тебе учинити,
„Платићу ти трошке за војнике.
„Кад зачују добри Црногорци,
„Јере сам их с војском ударио,
„Грахово ће поље оставити,
„Тадар ћеш га ласно одузети.“
Све му тако турски везир пише,
Све му пише, и све му показа.
А кад паши ситна књига дође,
Књигу чита, па се весељаше.
Па окупи Турке на дивану,
Међу њима књигу проучио:
„Видите ли, Турци на дивану,
„Наше жалбе од наше државе,
„Што се жали Скадарски везире,
„Што невјерни владика уради,
„Како му је земље одузео,

„Турске земље и турске градове.
„Ал' ме чујте, Турци, браћо драга!
„Подужа би била наша жалба,
„Што је земља моја дочекала
„Од владике Петра каурина,
„Какве ми је земље сподобио,
„И сва наша добра одузео.
„Но устан'те, моје аге драге,
„Устај брже и скупите војску
„Већ од моји седам кадилука."
Они брже војску сакупише.
Али паша танке књиге пише,
И посла их на Босни везиру.
Све му редом жалбе показива
Албаније и Херцеговине,
Како су их Срби потиснули:
„Но те молим, босански везире!
„Пошљи војску нама на помоћу.
„Ал' помози, али посијеци."
Листом везир војску оправио,
Четрнаест иљада војника.
Дође војска на Херцеговину,
И ту на'ше пашу од Мостара
Ниже Стојца бијелога града,
Шњим је војске двадесет хиљада.
Па се двије војске саставише,
Има војске тридесет хиљада,
Баш тридесет и више четири.
Кад је паша војску окупио,
Врло се је паша посилио,
Па једанак танку књигу пише,
И шаље је на Цетиње равно

И на руке Петровић-владике:
„Чуј владико, црногорски краљу,
„Ја сам чуо ђе ми други кажу,
„Јере си се врло посилио,
„Е погуби моје витезове,
„И моје си земље одузео.
„Мислио си, Петровић-владико!
„Е турскога војевања нема,
„Кад си моје аге погубио,
„Ема си се преварио ружно.
„Но устани и покупи војску,
„С војском хајде на Грахово равно,
„Ђе су наша меданишта стара,
„Е ја идем, преварити нећу.“
Још му паша лаже препродаје,
И страшне му приговоре даје,
Да он води педесет хиљада
Све бирана коња и пјешака.
Кад владици танка књига дође,
Пред господом књигу проучио.
А кад чуше млади Црногорци
Но владици тако говораху:
„О владико, мили господаре!
„Купи брже твоје Црногорце,
„Црногорце и браћу Брђане,
„Да идемо пашу дочекати.
„Што се фали с педесет хиљада,
„Више ћемо приправити меса,
„Најешћемо гавранове меса,
„И вукове из горе зелене,
„Више ћемо задобит' шићара
„Од турскога руха и оружа.“

Владика их тако одговара:
„Ја се не би паше препануо
„Ни његових педесет хиљада,
„Но се бојим од Турске невјере,
„Од невјерне земље Рбаније,
„Невјеру ће везир учинити,
„Кâ и пријед што ме преварио,
„Кад сам с војском на Грахово био:
„Пос'јече ми седамдесет Куча,
„На вјеру је Куче посјекао.
„Ма сам Куче осветио дивно,
„Ускоци ми посјекоше Турке
„На Мљетичак на село Дробњаке.
„Седамдесет и четири главе,
„Тере наше Куче осветише.“
Па дозива попа Врањанина,
Овако му вели господаре:
„Чујеш ли ме, попе Врањанине,
„Ајде брже на село Вранину,
„Да ми село на Вранину чуваш
„И бијелу на Лесендро кулу,
„Да не удре из преваре Турци.
„И постави на Вранину страже,
„И овизај све моје пандуре
„На бијелу на Лесендро кулу,
„Дај им доста праха и олова,
„Да их турска сила не савлада.“
Па дозива Мрђен-капетана:
„О Мрђене, нови капетане:
„Ајде брже селу Додошкоме,
„Чувај мене на Додоше кулу,
„И лијепо село на Додоше,

„Да не удре из преваре Турци.
„Чувај кулу као своју главу.“
Па Радоја зове капетана,
И војводу од наије главу:
„Чуј војводо и ти капетане!
„Поставите страже и пандуре,
„Чува'те ми на Кокоте кулу,
„И бијелу на Кокоте цркву.
„И чујеш ме, мој војводо рабри!
„Чувај куле на питоме Бери,
„И бијелу насред Бера цркву.
Па дозива Риста капетана
Од јуначке куће Пилетића:
„И чуј добро, Ристо капетане!
„Ајде брже на племе Пипере.
„Добро чувај под Рогама куле
„И бијело село на Рогама,
„Да ми кулу не изгоре Турци.“
Владика им заповијед даде,
Али брже на ноге устаде,
Па разасла гласе на све стране,
Да се купе војске изабране,
И спремају витези војници.
Развише се свилени барјаци,
Сваки жели на мегдан изаћи,
Оставише мајке и љубовце,
Момчад млада проз планину овце,
Сваки хита, за Грахово пита,
И за тога пашу Требинскога,
Сваки жели мегдан дијелити.
Дође Петар и доведе војску,
На Грахово војска починула.

Ту владика разбројио војску,
Има војске дванаест хиљада.
Али-паша на Граховац дође,
На Граховац шатор поперио,
И силе су рамне притиснуле,
А владика бјеше починуо
Наврх Хумца на бијелу кулу
Насред рамна поља Граховскога;
Кулу бјеше скоро начинио.
Па владика ситну књигу пише,
И шаље је паши на Тамборе:
»Чујеш ли ме, пашо од Мостара!
»Ево мене на бој на мегдану,
»Ајде с војском у поље Грахово,
»И доведи педесет хиљада,
»Ја те чекам су дванест хиљада,
»Сјутра дођи да се огледамо
»На рамноме пољу на видику.
»Виђећемо ко ће задобити,
»При коме ће поље останути.«
Када паши танка књига дође,
Једанак је другу направио:
»Причекај ме, црногорски краљу!
»Чекај мене три нећеље дана,
»Док одморим коње и јунаке.«
Владика је тако пристануо,
Не стаља се за турску невјеру.
Када до'ше три нећеље дана,
Ал' да видиш, драги побратиме,
Невјернога од Скадра везира!
Скупио је тридесет иљада
Од широке земље Албаније,

Да удари на четири стране,
Како се је везир завалио,
Да учини што је наумио.
Но везира гласи допадоше,
Е владика поставио страже.
Кад га такви допадоше гласи,
Не хће везир раздвајати војску,
Сву обрати на Вранину војску,
Справи војске двадесет иљада
На онога попа Врањанина.
Отидоше пјешки на ногама,
Ударише селу у Вранину.
Уз попа су друга дв'је стотине.
Ал' на попа Турци ударише.
Ал' се попе Врањанине брани
И његових друга дв'је стотине,
И ту многи Турци погибоше:
Осамдесет убише Турака,
Дв'је стотине раном обранише.
Што за фајду, мој мили брајане,
Е проклети наринуше Турци,
Нанијеше сламу и сијено,
Те бијеле куле запалише,
Запалише те их освојише.
Но утече попе Врањанине
Су његове дв'је стотин' момака,
Близу му се лађе намјерише,
Унијеше мртве и рањене,
Десет му је друга погинуло,
А педесет ране допануло,
Утекоше Блатом широкијем.
Но друга је војска ударила

На бијелу на Лесендро кулу,
Десет иљад' бирана војника,
Под њима су коштанове лађе,
И на лађе убојне лубарде,
И кумпаре коју ватру пале.
Али Турци околише кулу,
Бију кулу су четири стране.
У кулу су двадесет момака.
Још се кула пуста не предаје,
Но све бију око куле Турке.
Ал' дозива из турске ордије
Дервиш ага од Жабљака града,
Зове ага побратима свога
С Љубостиња Бајова Мрђена
Од јуначке куће Вукићевића:
„О Мрђене, Богом побратиме!
„Ти се преда' мене на аману,
„Е ћеш данас изгубити главу
„Су твоијех двадесет пандура."
Мрђен њему дивно одговара:
„Дервиш-аго од Жабљака града!
„Не излазе Срби на аману,
„А ја вићу да сам погинуо,
„Не дам кулу пријед своје главе,
„Ни без много мртвијех Турака."
Па да видиш Бајова Мрђена
Он дозива Богом побратима
Са Трнова Ујовић-Николу
И Касома од Доброга Вука
Овако им Мрђен говораше:
„О за Бога, оба побратима!
„Што су ваше пушке премукнуле,

„Не бијете око куле Турке,
„Али су се пусте поштетиле?“
Но му веле оба побратима:
„О Мрђене, Богом побратиме!
„Нијесу се пусте поштетиле,
„Ема су се грдно угријале,
„Угријале, те су загореле
„Од црнога праха и олова
„Бој бијући од зоре бијеле,
„Сад је јако преврнуло подне,
„Ни сједосмо, нити починусмо,
„Нити даду починути Турци,
„Често гину, ништа не помаже.“
Но да видиш јада од Турака!
Пуче пушка, а за њом лубарда,
И погоди Вујовић-Николу
И Шутана брата Мрђенова,
Ту обадва они погибоше.
Опет пучу убојни топови,
И од куле саломише врата;
Још се б'јела не предаје кула,
Па се клети Турци примакоше,
За кулу се руком приватише,
Довађају убојне кумпаре,
У руке их Турци приватише,
Напунише, мићу поставише,
Убачују проз сломњена врата,
Па се жегу зрна од топова
Проз бијелу међу Србе кулу.
Погибоше добра два јунака,
Ту погибе Вукићевић Марко,
Још Кокото Бељо с Љубостиња,

И мнозину ране допадоше;
Још се бијела кула не предаје.
Дима им се напунила кула
Од црнога праа и олова,
Те брат брата познат' не могаше,
Тешка мука паде на јунаке,
Још се пуста кула не предаје
Ни у кулу рањени јунаци.
Ту Србина, браћо, не имаше
Кога није рана допанула.
Ал' дозива ага од Жабљака:
„О Мрђене, Богом побратиме!
„Је ли твоје изгинуло друштво?"
А Мрђен му право кажеваше:
„Дервиш-аго, од Жабљака главо!
„Четири сам изгубио друга,
„Ја сам брата изгубио мога,
„Брата мога и синовца мога,
„И мојега Богом побратима,
„И Кокота Беља с Љубостиња,
„И многи су рањени јунаци,
„Боја бију, за ране не маре."
Ал' му вели ага од Жабљака:
„Предадни се, драги побратиме!
„Предадни се, злосрећна ти мајка!
„Ти си добро браћу осветио
„И бијелу на Лесендро кулу,
„Четири сам напунио лађе,
„Свака пуна мртвијех Турака,
„У свакоју по стотину друга,
„А некмоли што је рањенога."
Ал' му Мрђен тако одговара:

„Про' се, аго, драги побратиме!
„Не дам кулу док ми траје глава.
„На мене су седам осам рана,
„Нијесу ми оштећене руке,
„Ни крваве очи у јунака,
„Па још гађем добро џевердаром."
Мрђен пјева иза свега гласа:
„Старе мајке, већ се не надајте!
„Драге љубе, ви се преудајте,
„Е доиста данас погибосмо
„На мегдану на бојном Лесендро,
„Ма немојте пуно ни плакати,
„Јере смо се добро осветили,
„Пребија'те двадест за једнога,
„А бијелу на Лесендро кулу
„За рањене Албанезе Турке."
Још'те Мрђен пјевати очаше,
Но му клети Турци не дадоше.
У то жарко починуло сунце,
Ал' Турцима добра помоћ дође
Од бијела Скадра на Бојану,
Од Вуциња четрдест бродова,
А на њима триста лубарада,
И несрећну околише кулу,
Запуцаше пламене лубарде,
И бијелу саломише кулу,
Сва се пуста кула разурила,
Погибоше у кулу пандури,
Ту на мртво десет погибоше,
А десет су сви у ране грдне.
Тада Турци кулу освојише,
Мртвијема главе посјекоше,

И рањене Скадру одведоше,
Да им нове муке ударају.
И на в'јеру Срнину узеше,
И бијелу кулу освојише.
Но владику гласи допадоше
На Граову пољу широкоме,
Јере га је везир преварио,
И Врањину село изгорио,
И бијелу на Лесендро кулу.
Узмути се владичина војска,
Па владика војску дијељаше,
Па отправи војске шест иљада,
Да чекају невјерна везира,
И невјерне Турке Албанезе;
Шест иљада оста на Граово.
А кад виђе паша од Мостара
Е владика предвојио војску,
Тадер се је паша осјетио,
Е владици везир ударио,
Па је паша војску окренуо,
Сиђе војска пољу Граоскоме,
Ма не хћеше бјежат' Црногорци,
Но ријетко дочекаше Турке,
По рамну се пољу поћераше,
И из поља изагнаше Турке,
Педесет им посјекоше глава,
Утекоше уз Граовац Турци,
На Бојане брдо ишћераше,
Ишћераше пашу од Мостара
И његове тридесет иљада.
Ту је паша нојцу коначио,
Докле свану и ограну сунце.

Па је паша рано уранио,
А у војску телар учинио:
„Устаните, витезови Турци,
„Да идемо на Граово рамно,
„Да јуначки мегдан дијелимо.“
Ал' га црни гласи допадоше,
Јере му се разбјежала војска:
Од његове тридесет иљада,
Од тридесет и више четири,
Нема пуне тридесет стотина.
Ту се паша грдно препануо,
Бјежи паша главом без обзира,
Он утече пут града Клобука.
Срећан бјеше, Срби не знадоше,
А он главу унијет' не ћаше.
Граово је поље оставио.
А кад виђе Петровић владика,
Е утече паша од Мостара,
Граово му доби на мегдану,
Ма Лесендро оста за везира
И лијепо село на Врањину.
Па владика на Цетиње пође.
Напослијед не знам шта ће бити,
Ни Лесендро ко ће задобити,
Ма га Срби неће оставити
Без велике крви и мегдана.

63.

Бој на Ситници 1849. године.

Књигу пише Ускоковић Иво
Баш војвода нахије Љешанске,
Шаље књигу Ријечкој нахији
А на руке Филипа сердара:
„Чуј сердаре, Богом побратиме!
„Знаш, сердару, није дамно било,
„Кад ме грдно преварише Турци
„На Ситницу на Марин' главицу,
„Посјекоше девет Вукчевића,
„Посјекоше два моја сестрића
„Од Штитара села маленога,
„Осташе ми главе у Турака.
„Но ме чујеш, Богом побратиме!
„Скупи твоју Ријечку нахију
„Од Цеклиња и од Љубостиња,
„Дођи с војском на Кокоте горње
„На студене убле Радовића,
„Ту ћеш мене с мојом војском наћи,
„Е сам добар шићар угледао,
„Ће прелази карван од Турака
„Од лијепе варош-Подгорице,
„Иду Турци Спужу крвавоме,
„И прогоне на товаре благо;
„А други сам шићар угледао,
„Ће излазе Подгоричке овце
„По широку Љешкопољу рамном.
„Е да би ми Бог и срећа дала,
„Да би моју браћу осветио.“

Књигу гледа Филипе сердаре.
Кад шарену књигу проучио,
Па је брже другу направио,
Пак је шаље Петру војеводи,
На војводу Петра с Љубостиња,
Овако му сердар књигу пише:
„Чуј, војвода, драги пријатељу!
„Скупи мене твоје Љуботинце,
„Који ти се јагме на јунаштво,
„Ајде с војском на Ријеку малу,
„На Ријеку на нашем пазару,
„Ту ћеш мене с мојом војском наћи,
„Е ме танка књига допанула
„Са крајине нахије Љешанске
„Од војводе Ускоковић-Ива,
„Да је добар шићар угледао,
„Уодио Подгоричке Турке,
„И бијеле Подгоричке овце.“
Кад војводу књига допанула,
И кад виђе што му сердар пише,
Он окупи своје Љуботинце,
Који јесу на гласу јунаци,
С војском оде Ријечку пазару,
А ту нађе Филипа сердара,
И његове младе Ђеклињане,
Па заједно војску мијешају.
Отолен се војска окренула,
Преко Жупе с војском окренуше,
И од Жупе војску покупише,
У коју су добре арамбаше,
И Криничка брда суминуше,
И Градачку жупу прегазише,

Војска дође на Кокоте горње.
Пред њима је сердар и војвода,
То су двије од нахије главе,
За њима је сва војска остала,
Војске бјеше дванаест стотина
Једнакога стаса и оружја.
Ту војводу Ускоковић' на'ше
И код њега хиљаду војника,
Па заједно војску мијешаху.
Но да вели Филипе сердаре
И војвода Петре с Љубостиња:
„О Иване, од Љешнина главо!
„Како ћемо војску разредити?“
Но војвода њима бесједио:
„Чуј ме добро, Филипе сердаре!
„И војвода Петре с Љубостиња!
„Дајте мене друга пет стотина,
„Из цијеле изберите војске
„Све бирана момка и јунака,
„Да поставим војску у бусију,
„У бусију у гору зелену,
„Да ја чекам карван од Турака
„Који оде Спужу крвавоме,
„Ако би ми Бог и срећа дала,
„Да дочекам Подгоричке Турке,
„Доиста ћу на њих ударити,
„Да ћу своју изгубити главу,
„Ма ћу завест' у дубину војску.
„Ви водите сву војску осталу
„Код Ситнице до те воде ладне;
„Закрите се у лист и у траву,
„Да ве турске не опазе страже.

„И чујте ме, оба побратима!
„Ако дође карван од Турака,
„Ја ћу први заметнути кавгу,
„И вељу ћу муку дочекати
„Сустић' ће ме Подгоричка војска,
„А затећи млади Љешкопољци,
„Немојте ме издат' на мегдану,
„Да ми моја не изгине војска.
„Не дођу ли Турци ни карвани,
„Доиста су њима дошли гласи,
„Јере им је запанула војска,
„Кренуће се Подгорица рамна,
„И на вас ће војска ударити.
„Влада'те се мудро и паметно,
„И на себе напуштите Турке,
„Мичите се покрај поља рамна,
„Да у дубље намамите Турке,
„Ја ћу удрит' из горе зелене,
„Е да би ми Бог и срећа дала,
„Да би клете прештунуо Турке,
„Видићете јаде од Турака."
На томе се сложно погодише,
И бирану војску избројише,
Дадоше му друга пет стотина.
Војвода се пред војском окрену,
С њима пође у гору зелену,
И западе на друм од Турака,
Кућ пролазе уз коловоз Турци.
Па се диже сва војска остала,
На Ситницу војска долазаше,
Закрише се у лист и у траву.
Докле сину зора од истока,

Повисоко одскочило сунце,
Гас допаде варош-Подгорици,
Да је српска запанула војска.
Силни Турци на ноге усташе,
Коњеници коње закрочише,
А пјешаци свијетло оружје,
Окрену се војске три хиљаде,
Морачу је војска прегазила;
Па се друга војска окренула
Од широка Љешкопоља рамна,
Састави се војске пет иљада.
Али војска на Ситницу дође,
И удрише Филипу сердару
И војводи Петру с Љубостиња.
Ту се двије ударише војске,
Пак се бију око воде ладне.
Ал' се Срби натраг измицау,
И на себе намамљују Турке,
Ал' су Турци мудри и паметни,
Виде Турци да је пријевара,
Па не ће на њи насрнути.
Зове јунак из турске ордије
По имену Крњић Усаине,
Зове грлом Машовића Ила:
„Почуј мене, Давидовић-Иле!
„Изађи ми на бојну мегдану,
„Да те мојом танком брешком гађам,
„Ал' ти драго пјешки на ногама,
„Ал' ти драго на коње витезе.
Послуша га Давидовић Иле,
Искочи му на бојну мегдану,
И у руке носи џефердара,

Лети Ило пјешки на ногама.
Кад га виђе Крњић Усаине,
Он довати брешку своју сјајну,
А потрчи пјешки на ногама.
Изидоше оба на мегдану,
Па једанак пушке обратише.
Двије војске стале па гледају,
Ко ће коме очи преварити.
Пуче брешка Крњић-Усаина,
И џефердар Давидовић-Ила,
Једанак им пушке огласише,
Један другом живот не узеше,
Али оба изгубише крила,
Оба десне ноге саломише,
Оба паше у траву на главу.
Прифатише млади Црногорци,
Прифатише Ила рањенога,
Турци носе Крњић-Усаина.
Па се ружни Турци насрдише
За сломљена Јуса буљумбашу.
Али Турци загон учинише,
Да пос'јеку Ила арамбашу,
Но не даду Ила Црногорци,
Но га носе на плећи јуначке.
Ного Турци Србе поћераше
До Фармака села разурена.
Војвода их из горе гледаше
И његових друга пет стотина,
Па војвода на ноге скочио,
И покличе своје соколове:
„На ноге те, момци изабрани!“
Полећеше друга пет стотина,

А пред њима војевода Иво,
Трче момци пјешки на ногама.
Ема су се уморили грдно,
Е далеко бјеху запанули
Преко поља у гору зелену.
Пред војском су два сокола сива,
Колико би вргла пушка мала,
Једно соко Вукићевић Перо
С Љубостиња села маленога,
Друго витез Мосиколе Драго
Од малога села Добрскога.
Ал' да видиш Вукићевић-Петра,
Ђе опали сјајна џевердара,
И тако му Бог и срећа дала,
Те је добро погодио Туре,
Паде Турчин у траву на главу.
У то дође Мусиколе Драго,
И Драго му посијече главу,
А Петар му угради оружје;
Ту се с мјеста заметнула кавга.
Кад удрише друга пет стотина,
А пред њима Ускоковић Иво,
Сви једанак огањ оборише,
И на Турке сложно ударише.
Једнак пуче пет стотин' пушака,
Паде мртвих тридесет Турака;
Три пут више бјеше рањеника.
Па и Турци огањ оборише.
Ту погибе Ђурашковић Мрко,
И мнозину ране допадоше.
Ного Турци натраг побјегоше,
Унијеше мртве и рањене,

Ситница их вода одбранила,
Да им Срби не сијеку главе.
На томе се раздвојише војске,
Турска војска Подгорици пође,
Српска дође на Кокоте горње.
Па војвода танку књигу пише,
А шиље је Подгорици-варош
На рукама турском поглавару
По имену Лекпћа спахији:
„Чуј, спахија, Подгоричка главо!
„Ка' си с твојом војском долазио
„На Ситницу Љешкопољу рамну,
„Доста сам ти приправио меса:
„Изгубих ти тридест и два друга,
„И стотину зададох ти рана,
„И сломих ти Крњић-Усаина,
„Да не с'јече више српске главе;
„Већ такога Скандарија нема
„Гласитога избрана јунака
„Ка твојега Крњић-Усаина.
„И чујеш ме, Лекићу спаија!
„Добру си ми рану ударио:
„Погуби ми Ђурашковић-Мрка,
„Баш синовца Филипа сердара,
„И сломи ми гласита јунака,
„Машовића, нашу буљумбашу,
„Машовића Давидовић-Ила,
„Који друга у иљади нема,
„Ни његова стаса ни јунаштва.
„Још си неке раном обранио,
„Ал' ниси ми друга оштетио,
„Сад ако ћеш да се умиримо,

„Пребићемо двадест и два друга
„Од твоијех добријех Турака,
„Баш за моји десет Вукчевића,
„И за моја оба сестричића,
„Ту су свега једанаест друга.
„Пребијам ти по два за једнога.
„А десет ти пребијам Турака
„За мојега Ђурашковић-Мрка,
„А твојега Јуса буљумбашу
„За мојега Ила арамбашу,
„Те су своја крила изгубили.
„Но, спаија, да се умиримо;
„Ако нећеш, ни жалости немам.“
Па се тада војска окренула,
И веселье из пушака граде.
Укопаше Ђурашковић-Мрка,
Укопаше и ожаловаше.
Извидаше Ила рањенога
И остале рањене јунаке.

64.

Турци и ускоци.

Ал’ су многе учестале даве
Од све Босне и Херцеговине
На три села од Карадаглије:
Зенђил’ Струга и Карамалинско,
Из Љевишта мјеста ајдучкога,
У њима су стотину ускока,
Даву чини Ресулбеговићу:

„Аман, пашо, Сточевић-везире!
„На ускоке на наше крвнике,
„Који нама много јада дају,
„Робе буле, проваљују куле,
„Воде младе у Морачу каде,
„Те за влахе узимају каде.
„То не могу подносити Турци.
„Дај нам војску, ако Бога знадеш!
„Да удримо на ускоке шњоме,
„Да ајдучко сјеме разрушимо,
„Да од врага не остане трага.“
Но што рече Сточевић везире:
„Ну одби се, Требињски лучаре!
„И пријед си на војску ходио,
„На ускочка села ударао,
„Ти удари и огњем опали,
„Ускоци се цијели помами,
„Па удари низ Херцеговину,
„Роби, пали, а сијеци главе,
„Те освети јаде свеколике.“
Тек та Турска прекинула дава,
Даву чини Бунгур Сали ага,
Пшћера га везир из дивана.
Писко стоји Смаил-агин Дерво (Дервиш)
Ема добро гледа у везира,
Пак се Турчин примаче везиру,
Стаде даву на ускоке градит':
„Аман, пашо, Сточевић-везире!
„На ускоке на наше крвнике,
„Који су нам многе јаде дали,
„И баба су погубили мога,
„Мога баба Ченгић-Смаил-агу

„У Дробњаку у племену јаку,
„Пос'јече га Алексићу Мирко,
„И понесе на Цетињу главу,
„Власи су се хаси учинили,
„Два чардака нова начинили:
„Један Мирко на Карамалинско,
„Други Вуле на зенђилу Стругу,
„Све уз инад цару и везиру,
„Како су се хаси учинили,
„Све сијеку цареве делије,
„А доносе главе на чардаке,
„И теби су зулум учинили,
„Силан пашо, на дивану твоме.
„Кад оправи Мемеда каваза,
„Барјактара од свијех каваза,
„И даде му двије бурунтије,
„Да ти носи низ земљу Турћију,
„Да узима у влаха верћију,
„Дочека га чета од ускока,
„А пред њима Бајагића Шундо,
„Те пос'јече Мемеда каваза,
„Однесе му и сабљу и главу
„На Цетиње мјесто гласовито.
„Други су ти зулум учинили,
„Ђемије си нове начинио,
„Ђемиције Турке поставио;
„И ту чета од ускока дође,
„А пред њима Пивљанине Лука,
„Ђемиције исјекоше Турке.
„Дај ми војску, ако Бога знадеш!“
Кад то зачу Сточевић везире,
Пак се Турчин зачудио дави,

Па говори Смаил-агин' сину:
„Чу ли мене, пиле соколово,
„Ето тебе до два муселима
„И све Босне и Херцеговине,
„Војске купи колико ти драго,
„Ајде на њих што гођ пријед можеш.
„Тек се чувај, мој соколе сиви,
„Ускоци су крвави јунаци,
„Чете воде низ Херцеговину,
„Да ти ђегођ не припазе војску.“
Па му Дервиш прифатио руку.
Брзо пође Дервиш из дивана,
Ту наоди оба муселима,
Па им Турчин казиваше јавно:
„Чуј, Турчине, Ресул-беговићу!
„Ајде брзо у Требињу пођи,
„Војске купи што год више можеш,
„У Никшиће што год брже можеш.“
Па дозиваше Бунгур-Сали-агу:
„Чуј, Турчине, Бунгур-Сали-ага!
„Ти појаши дебела гаврана,
„Гони брзо Фочи и Таслици,
„А кад дигнеш на џади Таслицу,
„Води војску Колашину граду,
„Те ти дигни наше крајичнике.“
Дан рочише кад ће ударити,
У суботу уочи нећеље:
„Ти ћеш удрит' на широке Луке,
„Ја ћу удрит' Стругу и Малинску,
„Силни ћемо табор учинити
„У Тушину на Араповиште:
„Ту су наша стара табориштa

„Код танкијех кулах Церовића,
„Ту ћу влашке доносити главе,
„То су наше тахинције старе,
„И каурско робје доводити,
„И ускочки шићар дијелити.“
Но не рече Турчин: ако Бог да!
Каконо му ни помоћи неће.
У томе се раздвојише Турци,
Оде сваки купит' своју војску.
Оде Дервиш Гацку пространоме.
Кад од Гацка покупио војску,
Па је диже Никшицкоме граду.
А кад дође граду Никшицкоме,
Кад ево ти од Требиња војска.
А грађани кад су разумјели,
Једва бјеху Турци дочекали,
Па дебеле коње наредили,
Пред Дервиша Турци долазише:
„Добро дошло, пиле од сокола!
„Да ми баба осветимо твога.“
У томе су Турци полазили,
Ево ти их на поље Крновско.
Ту су Турци коње разјахали,
И велики табор учинили,
Вијећаше кад ће ударити.
Мили Боже, на свему ти хвала!
Колика је сила у Турака!
Ко знаваше два села ајдучка,
Из свога би срца промислио,
Оће л' ока утјецати жива,
И да каже каконо је било,
А камо ли боја учинити.

Док Бог даде добра пријатеља,
Кога бјеше срце забољело,
Да их мучке не покољу Турци,
Па на тајно Срби говораху:
„Да је мајка родила јунака,
„Да он ноћас у ускоке пође,
„И да абер ускоцима даде,
„Да им ненад не ударе Турци,
„Добра ти би задобио дара
„И од Бога и од господара,
„И ми ћемо за медију платит'.“
Ту се момак добар наодио,
Ема љуто бјеше оголио,
А Богу се вијесрдно молио:
„Ја ћу крају ускочкоме поћи.“
Харман Сава од Горице Црне.
Па довати танку халаманку,
Измаче се лако од Турака.
Кад се бјеше лако одмакнуо,
Он похита у ускоке брзо,
Ходом брдом, а долином трком.
Брзо Харман у Бијелу сиђе,
А на кулу Шћепановић-Пиља.
А кад био под танчицу кулу,
На кули се ватра расјајала,
Кад ту сједе од Никшића Турци
Чаркација и уводација,
Пак питају Шћепановић-Пиља:
„Рајо права, Шћепановић-Пиљо!
„Да ми на њих сјутра ударимо.
„Ускоци су крвави јунаци,
„Побиће нас власи из колиба.“

Слободи их Шћепановић Пиљо:
„Не бојте се, од Никшића Турци,
„Бегоћ знате крвава јунака,
„Ниједнога на катуну нема:
„Нема влаха Бајагића Шунда,
„Што бољега каурина нема;
„Ни курвића Пивљанина Луке,
„Не трепћу му од оружја руке;
„Ни Јакова Потураковића,
„Да какав је Потурак Јакове,
„Кад би мрке објесио брке,
„А на палош наслонио руку,
„А узео пушку повозника,
„Он би тридест' гонио војника;
„Тог јунака ниједнога нема,
„Ласно ћете њима ударити."
Када Харман чуо лакрдију,
Прође Харман на Карамалинско
Бијеломе Миркову чардаку,
И кад дође чардаку на врата,
Тада виче Алексића Мирка.
Стаде Мирко чардаку на врата,
Њему Харман добро вече виче,
Питају се за мир и за здравље,
Но што Харман проговара Мирку:
„Бјежи, Мирко, зло му јутро било!
„Ето на те све Турћије листом,
„Ако ли ми не вјерујеш, Мирко,
„Ево вићи џебану везирску,
„Којуно су дијелили Турци,
„И с којом ће на ускоке поћи."
А кад виђе Алексићу Мирко,

Ђе ће њему ударити војска,
Он подвикну браћу Малишане:
„Ајте, браћо, ноћу да бјежимо,
„Ево на нас сила од Турака.“
А кад чуше Малински ускоци,
Из торина изјавише овце,
А невјесте ђецу поведоше.
Леден снијег земљу притиснуо,
Стоји писка ђеце лудаије,
Жалост бјеше, до неба се чује,
Одбјежаше зелену Јаворју.
Они вичу Брђанина Вула:
„Бјежи, јадан Вуле, да бјежимо,
„Ево на нас све силе цареве.“
Вуле виче попа Милована:
„Бјежи, јадан попе, да бјежимо.“
А вели му попе Миловане:
„Не бјеж' тако, Брђанине Вуле,
„А да што си чардак начинио,
„Да га сама запаљују Турци.
„Све бјежасмо, ништа не добисмо.
„Јутрос дајбуд' побјегнути нећу,
„Да би знао ђе ћу погинути.“
На долеће пред своју колибу,
Из торина изјављује овце,
Дојави их попе до чардака.
На уљезе попе у чардаку
Су четири брата Поповића,
Оста чардак на Карамалинску,
Да га сама запаљују Турци.
Стадоше се корити јунаци,
Да учине боја из чардака.

Тада пође неколико друга,
А пред њима двије сератлије,
Прво Лека из Гацка питома,
А за њиме Туровић Матија,
А за њима избрани јунаци
Седам осам један за другијем,
Похиташе бијелу чардаку,
Они желе заметнути кавгу.
Кад дођоше момци у чардаку,
Кроз прозоре пушкарице граде,
Да се боље тврде за јунаштво.
У планину истурише стражу,
Младо момче Саву Лаковића.
А кад Сава опазио војску,
Брзо Сава у чардаку дође,
Те он своју свободи дружину:
„Не бојте се, моји соколови!
„Јер је турска изметена војска,
„Јутрос ћемо добити јунаштво.“
Један другом слободу даваше:
„Немојте се који препанути,
„Ал' далеко пушку изметнути,
„Док не дођу Турци до чардака,
„Да на празно пушке не падају.“
У то војска на Кравицу дође,
Стадоше се раздвајати Турци:
Узе Дервиш половину војске,
Па он пође на Карамалинско
А на Мирка, очина крвника;
А Мушовић половину војске,
Па он оде Стругу зенђиломе,
Те удари Вулову чардаку.

У то Дервиш на Малинско дође,
Па кроз војску коња нагоњаше,
„И овако Турчин говораше:
„Ко је јунак од моје ордије,
„Да запали Миркова чардака,
„Ал' уграбит' с Алексића главу,
„Ево дара три оке дуката
„И мојега хата најбољега."
Ту се многи сутекоше Турци,
Да запале Миркова чардака,
Ал' уграбе с Алексића главу.
Отолен су полазили Турци.
Кад с' чардаку примакоше близу,
Док испаде турско момче младо,
Којено се захвалило било,
Да ће узет' Алексића главу,
Ал' запалит' бијела чардака,
Пак нађера коња на чардаку.
Вињоше га из чардака момци,
Не могоше срцу одољети.
Доклен дође до чардака близу,
Док пукоше три пушке јуначке,
Погодише на коњу Турчина,
И с грдном га раном саставише,
Но га добар дорат уносаше.
Кад унесе њега у ордију,
Кад вињоше ојађели Турци,
Ће се бију из чардака момци,
Сваки себе метериза гради,
Пак се огњем бију из пушака,
У Турака пушке арчалије,
А у њима љуте синџирлије,

Па у чардак огањ обараху,
Од чардака ћепанице скачу,
А по њему разгоњаху стражу.
Ал' се лако ускоци не даду.
Одмичу се Турци од чардака,
Док на Вула Турци ударише,
И ту пуче пушка из чардака.
Те обрани серашћера војсци,
Рањена га раја доватила,
Те га носе у турску ордију.
Оде јека на четири стране.
То зачуо Бегане сердаре,
Ће удрише на ускоке Турци,
Па довати арачли шејшану,
А за њима браћа Требјешани,
Докле Стругу зенђиломе до'ше,
Па с Турцима заметнуо кавгу.
Одоше се Турци измицати,
За њима се сердар примицати.
А ту Турци оставише друга
Од Турака Ненезића Вука,
Пак у Турке удари нерука.
Одмакли се Турца од чардака,
Чардаку се отворише врата,
А излеће сератлија млада,
А на име попе Миловане,
Гола носи у рукама ножа.
А какав је попе Миловане!
Но ти попе о души не ради,
Него кавгу у крајини тражи,
Не би ли се у њој намјерио,
Не би л' турску главу уграбио.

Како трчи, овако говори:
„А јуриш'те, браћо моја драга,
„Ко би данас на смрт помислио,
„Да од њега не остане трага!
„Кога данас суђен данак нађе,
„Они, браћо, умирати неће.“
Отолен су потрчали момци,
А пред њима појађели Турци.
Док одоше испадат' коњици,
Као јунак Вујачић Стеване,
Па у Турке коња угоњаше,
Те разгоња на буљуке Турке.
Како су се препанули Турци,
Турцима се бјеше учињело
Три су главе на коњу витезу,
А три главе на добру јунаку.
Отолен су Турци побјегнули,
Добјежаше Миркову чардаку.
Онда обје побјегоше војске.
Тадар Дервиш коња нагоњаше,
И потеже сабљу од мегдана,
Да устави да се бију Турци.
На њ'га Турци друге повадише,
Да би боље Турци побјегнули.
Од чардака одмакоше Турци,
Из чардака испадоше момци,
Па у Турке јуриш учинише.
Мили Боже, на свему ти вала!
Да је коме стати те гледати,
Шта се чини по Карамалинском
Од несретње Дервишеве војске!
Колико је силе и ордије,

Само сердар су педесет друга!
Ала банда велика је кавга,
Нож сијева, крв се пролијева.
Што ускоци разгоњаху Турке!
Као јунак попе Миловане,
Он улеће у турску ордију,
Па он силне Турке разгоњаше,
И он живе фаташе војнике.
Ришћани се крстом прекрстише,
Но многога попе пролазаше,
Тек му узми свијетло оружје,
И пристиже Цаферовић-Муја,
Пак га попе уфатио жива,
По турском га позна одијелу,
Те му живу одас'јече главу,
Сердар дође Лакту каменоме,
Нађе брата мртва Радована,
Ту се бјеше мртав извриуо.
На њ се сердар није ни свриуо,
До протрча долу Бјелошеву,
И ту стиже турско момче младо,
Те Турчину посијече главу.
Од бијела Миркова чардака
До широка Дола Бјелошева,
Ту педесет одсјекоше глава,
Рањенику ни есапа нема.
Нека млади пролијећу момци,
И кидају од Турака главе.
Него Круна, Лаковића мајка,
Ће уфати до три Јерковића,
Па им скиде ћузел-одијело,
Те оружје ускоцима дава.

У томе су боја раздвојили,
Одоше се вртати јунаци
Бијелому Миркову чардаку,
Доносити од Турака главе.
Али Саве Лаковића нема.
Доцно Сава Лаковићу дође,
И донесе од Турчина главу.
Отолен се дигоше јунаци
На Цетиње Петровић-владици,
Мртве турске понијеше главе.
Владика их добро дароваше,
Даде сваком војничке медаље.
Јер ко није задобио главу
Из срца је помислио свога,
Ако боја биде и јунаштва,
Толи главу посијећи нећу,
Ал' заисто своју изгубити.
Дивно ти је добити јунаштво,
Е је оно и слава и дика.

65.

Филип сердар и Мујо Лачевић.

Два гаврана полећеше црна
Од Лисице и воде Ситнице,
Прелећеше равно Љешкопоље
И Морачу крваву ријеку,
Долећеше варош-Подгорици.
Вијали се изнад Подгорице,
Доклен тице крила умориле,
Те ти трудне тице починуше
На сераје Мујa Лачевића.

Нико птице прије не видио
Од кадуне, Мујагине мајке.
Ћера була два црна гаврана:
»Хајте отлен, два црна гаврана,
»Хајте отлен, да вас Бог убије!
»Да ли нема куле од сараја
»Ал' високе у граду мунаре,
»Ђе би сте се трудне одмориле,
»До на кулу Муја буљумбаше.
»Ја сам чула и кажују људи,
»Ђе падате, добра бити неће.«
Ћера птице, прегнат' их не може,
Онда була вране запитује:
»О Бога ви, два црна гаврана!
»Од куда ве срећа донијела?
»Да нијесте јутрос долећели
»Са крајине ломне Горе Црне,
»Од Лисице поља широкога?
»Вићесте ли мога мила сина,
»Сина мога буљубашу Муја,
»Око Муја хиљаду Турака,
»Арнаута љута убојника.
»Е се Мујо паши затекао,
»Да ће робље турско осветити,
»Те робује у каурске руке,
»И јутрос је отишао Мујо,
»Отишао граници Љешанској.
»Је ли с војском ударио Мујо?
»Је л' колике главе откинуо?
»Је л' колико роба заробио?
»Је л' крајину хашар учинио?«
Њојзи зборе два врана гаврана:

„О кадуно, Мујагина мајко!
„Ради бисмо добре гласе казат',
„Ма нећемо но што је истина.
„Удари ти буљумбаша Мујо
„Са својијех хиљаду Турака,
„Крајичника љутих убојника,
„Он удари пут села Кокота.
„Но се љута намјерила гуја,
„Љута гуја од Горице Црне,
„По имену Филипе сердаре,
„Око њега пет стотин' момчади
„Од крваве Рпјечке нахије,
„Да чувају ћенар од Турака,
„Тек угледа Мујагину војску,
„Пушти сердар своје соколове.
„Пет стотина удри на хиљаду,
„Убише се бојем жестокијем,
„Убише се по равној Лисици,
„Докле Турци плећи обратише,
„А јунаци наши навалише.
„Поћера их сердарева војска,
„Поћера их низ равну Лисицу,
„Посјекоше Муја буљумбашу,
„Пос'јече га јунак са Његуша
„По имену Радоњићу Иво.
„Што ћемо ти на дуже причати,
„Већ погледај поље Подгорчко,
„А низ поље поломљене Турке,
„Ђе ти Муја носе попријеко.
„Око Муја четрдест носилах,
„Што је мртва и рањена друга,
„Све бирани Турци Подгорички,

„Све зликовци, бијесни хајдуци.“
Она очи низ поље обрну,
А уз поље угледа носила,
Ђе јој носе јединога сина.
Паде када на бијелу кулу,
Поче клети була саморана:
„Бог те клео, Ријечка нахијо!
„Љута куга тебе поморила!
„Многе си ти буле оцрнила,
„Саморане каде оставила,
„Да кукају кано кукавице,
„Да кукају за живота свога.“

66.

Бој у Созини.

Пију Турци кафу и ракију,
Туђемили бијесни јунаци,
У приморје накрај мора слана
Накрај Бара града турачкога
На бијелу Суличића кулу,
Служи им га Суличића Мујо.
Па пошто се нађефише Турци,
Тадај поче бесједити Мујо:
„Фала Богу, браћо моја Турци!
„Куд се ђеде Бећа Суличића,
„Је ли пошâ горе у Созину,
„Да уводи црногорске овце,
„Јесу л’ дошле овце у Созину?“
У бесједу коју говораше,
У то дође Бећа Суличића.

И Турцима турски селам виче,
А Турци му љепше прифатише,
У трпези мјесто учињеше.
Сједе Бећа да пије ракију,
Пије Бећа кафу и ракију,
А пошто се Бећа натрошио,
Оваку је ријеч бесједио:
„О Богу ви, браћо моја Турци!
„Што честита збора зађедосте,
„Зађедосте па га прекидосте
„За бијеле Црногорске овце,
„Које назор у Созину пасу.“
Тако вели Суличића Мујо:
„Мио брате, Бећа Суличићу!
„Што те питам, да ми право кажеш.
„Што нам бољи бјеху наши стари,
„Што им боље пролазаху ствари,
„Што их боље паше миловаху,
„А везири даром дариваху?“
Одговара Бећа Суличића:
„Мио брате, Суличића Мујо,
„И остала браћо моја Турци!
„Што питате право да ви кажем
„Што ни бољи бјеху наши стари,
„Што им боље пролазаху ствари,
„Они често често чете подизаху,
„У Созину с четом долажаху,
„Догоњаху црногорске овце,
„Црногорске главе доношаху,
„Па пашама главе дароваху,
„Зато боље паше их љубљаху,
„А везири даром дариваху.

„А ви знате, браћо моја драга,
„Ево има двадесет година
„Нит' јуначке чете подигосмо,
„Нит' каурске главе доносисмо,
„Нит' никаква голема шићара,
„Но лежимо, ништа не чинимо.
„А тако ми вјере и закона,
„И мојега поста рамазана!
„Што ја вићех јутрос у Созину,
„Црмничке су издигнуле овце,
„И ето их на камене Ст'јене,
„А сјутра ће изист' у Созину,
„Изист' хоће хиљаду оваца
„Кнежевића и Вуксановића,
„И остале Глуходолске овце.
„А уздам се, браћо моја Турци!
„Да пред њима бит' јунака неће,
„Ема хоће троје ђеце лудо:
„Биће чисто Кнежевића Мило,
„И доћи ће Вуксановић Вуко,
„И дијете Јововића Мило,
„То ће бити овчари чобани,
„Који неће заметнути кавгу,
„И убит' се боја жестокога.
„Страх ме добро и бојим се љуто,
„Неће пуштит' овце без грдила
„И јуначке наше погибије,
„Но је л' мајка родила јунака,
„Ал' сестрица брата подњивила
„Без бешике на бијеле руке
„На чистоме ђевојачком скуту,
„И овђен се данас намјерио,

„Ко ће узет' лака џефердара,
„А потрчат' Бару бијеломе,
„Хабер дати у горњу крајину,
„И подигнут' Турке крајичнике,
„Довести их овђе ће сједимо,
„Да ми једну чету изберемо,
„Све јунака љута убојника,
„Да пођемо горе у Созину,
„Не би ли ни Бог и срећа дала,
„Да Црмничке плијенимо овце,
„И јунаке оне изгубимо,
„Што ни пасу назор у Созину."
Ко чујаше, чут' се не чујаше,
Ко гледаше, гледат' не могаше,
Него гледа у зеленој трави,
Како трава расте на завојке
Као б'јеле дојке у ђевојке.
А кад виђе Бећа Суличића,
Баш да була не роди јунака,
Којино ће Бећу послушати,
Скочи јунак од земље на ноге,
По сриједи узе џефердара,
Заскака се покрај мора слана
Као јелен од године дана,
Дође Бећа Бару бијеломе.
Кад изиде више Бара града,
Ту опали танка џефердара.
Хабер даде у горњу крајину,
Још из грла Бећа повикује,
И дозиваше Марка Латинина:
„Ха на ноге, Марко побратиме!
„Покупи ми неколико друга,

„Крајичника љута убојника,
„Хајде шњима ка мојојзи кули
„У бијело село Туђемили,
„Чекаћу те у бијелу кулу,
„Докле дођеш и чету доведеш.“
Отолен се Бећа повратио,
Дође опет на бијелу кулу.
Када дневи око подне било,
Скупише се крајишници Турци
Више б'јеле Суличића куле,
Скупише се друга пет стотина.
Отолен се чета подигнула,
Није чета него мала војска,
Докле они у Суторман до'ше,
А из њега по'ше у Созину.
Иде чета зеленом планином,
Док на Баши води војска дође.
Ту је војска починула трудна.
Ко је гладан, љеба заложио,
Ко је жедан, воде ладне пио;
Неко пије, неко лице мије,
Док их тамна нојца уватила.
Ту хајдуци починули трудни,
Па поспаше кô да их поклаше.
Докле ноћи испред зоре било,
Разбуди се Бећа Суличића,
А погледа Бећа на истоку,
Ал' на исток истекла даница,
Па повика што му грло дава:
„Ха на ноге, Турци, браћо моја!
„Да идемо ђе смо говорили,
„Да хајдучка мјеста ухватимо,

„И широке друме затиснемо,
„И по њима чете разредимо,
„Да чекамо Глуходолске овце.“
Кад зачуше Турци крајичници,
Сви скочише на ноге лагане,
Сваки узе пушку по сриједи,
Сви гледаху Бећу харамбашу
И још Муја брата његовога,
Кад ће они с четом окренути.
Тадер рече Суличића Мујо:
„Мио брате, Бећа Суличића!
„Узми, Бећа, половину друга,
„А остави мени половину,
„Да ми нашу чету предвојимо,
„А на двоје њима запанемо,
„Да узмемо голема шићара.“
Када зачу Бећа Суличића,
Узе Бећа стотину хајдука,
Отиште се шњима у Созину,
Шњима оде у тијесне кланце,
Око пута чету разредио.
А пошто је чету разредио,
Сину зора, а истече сунце.
Мало прође, не би николико,
Ал’ погледа Бећа Суличића
Уз Рудине на Мале Изворе,
Ал’ угледа три крда оваца,
Иду овце на тијесне кланце.
Кад се овце ближе примакоше,
Бећа пође разгледиват’ овце
Са његовим очајли дурбином,
Ал’ угледа дванаест чобана,

Три оспријед, а девет озада,
Међу њима хиљаду оваца.
Ал' да видиш Кнежевића Мила,
Неће ходит' Мило пред овцама,
Нити иде озад за овцама,
Него иде напоред оваца,
А на руке носи џефердара,
Па оваку ријеч бесједио:
„Фала Богу, фала великоме!
„Кад сам ноћас на траву заспао,
„Роса ми је прашник поквасила,
„И не би ми огња прифатила.“
Па довати из ћесе фишека,
Па попраши свога џефердара.
А гледа га Бећа Суличића,
Нимало му мило не бијаше,
На сењај га узе џефердару.
Кад дођоше овчари чобани,
Кад се чети примакоше близу,
Пуче пушка Беће Суличића,
И погоди Вуксановић-Вука
Насред паса, не даде му гласа,
Ни жива га земља не дочека,
А камо ли мајка ал' љубовца.
Тадер многе турске запуцаше,
На чобане огањ оборише.
Чобанима Бог и срећа дала,
Те од ватре турске утекоше,
Сам' убише Вуксановић-Вука,
И ранише Кнежевића Мила.
Кад чобани оно видијеше,
Изненада ђе им ударише,

Та кликује један на другога,
Кликује се, и повраћају се,
Турцима се ближе примакоше,
И пред собом шанац оградише,
Убише се огњем жестокијем.
Бој се чује у рамну Црмницу,
Ђе се бију у гори хајдуци,
Сваки трчи помоћ' овчарима.
Скупише се неколико друга,
Нешто мало, педесет момака,
И сувише овчари чобани,
Јер их бјеше много у Созину.
Да је коме стати погледати
На Рудине у равну Созину,
Бој се бије, падају јунаци,
Дозивљу се млади Црногорци,
Пала жива мука на јунаке,
Туђемили бијесни јунаци
Не дају се лако потиснути.
Неко вели: леле мене, мајко!
Неко вели: придржи ме, друже!
Неки друже уз долину струже.
Ма чобани плећи обратише,
Јер им неста праха и олова.
Кад чобани натраг узмакоше,
Тад узмаче сва остала војска,
Тадер Турци на ноге скочише,
На чобане огањ оборише,
Но се загна Бећа Суличићу
С голим ножем у бијеле руке
На сокола Вуксановић-Вука,
Да Вукову посијече главу.

Ма му не да Кнежевића Мило,
Но опали танка џефердара,
И погоди Бећу Суличића,
Десну му је ногу саломио,
Паде Бећа у траву на главу,
Ма му није испанула душа.
Кад виђели Турци крајичници,
Да погибе Бећа харамбаша,
Добро су се узмутили Турци.
Кликују се млади Црногорци:
„Ха за Бога, ако Бога знате!
„Да се данас глава нас'јечемо.“
Кликују се бирани јунаци,
Побјегоше уз Продоле Турци,
А приспјеше млади Црногорци,
Поћераше уз Продоле Турке;
Докле до'ше на врх од Созине,
Стотину их глава посјекоше;
Од Созине до наврх Суторма,
Двојином их више посјекоше.
Богу фала, наши задобише,
Уђераше у Крајину Турке.
Чобани се натраг повратише,
Дивно ли је, побре, погледати,
Сваки момак носи по три главе,
И остало турачко оружје,
Много га је, хесапа му нема;
Како су се изоћели момци,
Убојници љути Црногорци,
Покупише момчад црногорску,
Која у том бојy погинуше,
И лијепи спомен оставише.

Благо томе, коме Бог помаже,
Кâ соколу Кнежевићу Милу,
Који носи од крвника главу,
Од јунака Беће Суличића,
Који му је много јада дао.

67.

Бој на Колашину.

Књигу пише војвода Миљане
Од нахије из Васојевића,
А шиље је у Морачу Доњу
На рукама побратиму своме
Војеводи Церовић-Новици,
Овако га у књизи поздравља:
„Чуј, Новица, мио побратиме,
„Жестоке ми муке додијаше
„Од крвника од Колашинаца,
„Не даду ми издић' у планину,
„Но овчаре моје посјекоше,
„А бијеле овце очераше,
„Поклаше ми младе јагањчаре,
„А узеше напе добровање,
„Отеше ми зелену планину,
„Да ми у њу не издижу овце.
„Љетос су ми брата погубили,
„Љуто су ми срце обранили.
„То подносит' никако не могу,
„Него ћу окупити војску
„Од нахије и Васојевића
„До крвавих на крајини Куча,

„Ћу ударит' на Колашин Горњи,
„Да знам исто главу изгубити
„И цијелу војску утопити,
„Тек Колашин ћу разорити,
„И у живи огањ обратити.
„Но чу ли ме, драги побратиме!
„Скупи Ровца и двије Мораче,
„Ајде с војском мене у помоћи,
„На Речине да се састанемо,
„Да ту нашу војску разредимо,
„На Колашин сложно ударимо,
„Да крвничко затремо гнијездо.“
Кад Новици ситна књига дође,
И кад виђе што му књига пише,
Једанак је на ноге скочио,
Пак је млогу момчад растурио,
Те му силну војску окупише,
Нешто мало петнаест стотина.
Кад се силна војска окупила,
Тад' војвода узјâ на вранчића,
Па пред војском јунак најавио.
Док изађе на равне Речине,
А ту нађе војводу Миљана,
Око њега три иљаде војске,
Све крвава за бој убојника,
Тешко оном на кога ударе,
Скадар им се не би одржао,
А некмоли кукавни Колашин.
Кад се сташе до два војеводе,
Руке шире, у образ се љубе,
Питају се за здравља јуначка.
Па су вране коње одморили,

На зелену траву починули,
Око њих су млади капетани
И остали од војске главари.
Ту задуго они вијећаше
И договор диван учинише,
Пак једанак на ноге скочили,
И лијепо војску разредили,
Да ударе с три-четири стране.
Тек је саба зора отворила,
Ударише са свакоје стране,
Убише се бојем са Турцима.
У чардак се Турци затворише,
Не даду се војсци примакнути.
Ма да видиш војводе Миљана,
На војску је јуриш учинио,
Да му натраг не узбјегне војска.
Војска тадер јуриш учинила,
Нанесоше сламу и сијено,
Те чардаке турске запалише.
Бише боја они дан до подне,
Док све живим огњем сагорјеше,
И све мушко под сабљу метнуше.
Што утече од сабље јуначке,
То од огња живог не утече.
Док Колашин фетом учинише,
Многе своје главе изгубише.
Четириста би мртва Турчина
Што од сабље што од огња жива.
Пак се натраг војска повратила,
И лијепи шићар заминула,
Док изађе опет на Речине.
Ту се ц'јела војска пребројила,

Нађе трндест мртвијех војника,
А толико има рањеника.
Ту је дивно шићар дијелила,
Војводама старјешину дали.
Па се онђе они раздвојише,
Миљан пође у Васојевиће,
А Новица у Морачу Доњу.
То је било када се чинило,
Нама, браћо, мир и здравље било!

68.

Удар на Луково.

Шетају се три добра јунака
По равноме Кчеву каменоме,
Једно ми је Машановић Станко
Од госпоцке куће Вукотића,
А друго је Крстовић Новаче,
Треће јунак Павловићу Пеко
Од крваве куће Николића,
Шетају се, разговарају се,
А све зборе о јаду турскоме,
Ђе би њима могли ударити,
Јал' се турски глава накидати
И лијепи шићар ограбити.
Но говори Павловићу Пеко:
„Чујете ли, моја браћо драга!
„Ја сам скоро у чету одио
„Око б'јела Нишицкога града,
„И лијепи шићар уводио,
„Уводио на Луково овце,

„Има пуно иљаду оваца,
„Три стотине коња и говеди;
„Код њих има четрдест Турака,
„Све крвави љуца од Нишића.
„Но су пусте у авлије овце,
„У авлије око б'јелих кулах,
„Мучно ће их бити отворити,
„Јер су тврде куле и авлије,
„Без јачи им удрит' не смијемо.
„Ланих се је окупила Жупа
„И сва Ровца и двије Мораче,
„Да ударе на равно Луково;
„Бјеше војске пуно три хиљаде,
„Па нијесу смјели ударити.
„Но чујте ме, моја браћо драга!
„Да скупимо Цуце и Бјелице
„И крваве наше Озриниће,
„Биће пуно иљада пушака,
„Тадер ћемо лако ударити,
„И бијеле овце дојавити."
Но говори Машановић Станко:
„Не купимо Цуце ни Бјелице,
„Нако само храбре Озриниће.
„Ја се надам у Бога вишњега,
„Да ћемо им лако ударити,
„Бијеле им овце дојавити,
„И Луково огњем изгорјети,
„Да на њему не издижу овце.
„То ће за нас бит' веље поштење,
„Ако бй ни Бог и срећа дала,
„Да Луково огњем изгоримо."
Како рекли, тако учинили.

Пак једанак двије књиге пишу,
Једну шаљу Богдановић-Машу
У мално село Марковину,
Овако га они поздравише:
„Чујеш ли не, Богдановић-Машо,
„Како ову бурмутију примиш,
„Ти покупи твоје Марковљане,
„Ајде с војском наврх Лигунара,
„Јер смо диван шићар уводили,
„Уводили на Луково овце.“
Теке ону књигу оправили,
Једанак су другу направили,
Па је шаљу у Убле камене
А на руке Гардашевић-Ристу:
„Аранбашо, Гардашевић-Ристо,
„Како ову бурмутију примиш,
„Ти покупи све Гардашевиће,
„Па не чекај наврх Лигунара,
„Да идемо на равно Луково.“
Како сптне књиге оправили,
Једанак су на ноге скочили,
Приправише лаке брашњенике,
Сваки своје прикупи војнике,
С војском дошли наврх Лигунара.
Ту се ц'јела војска окупила,
Окупила, па се пребројила,
Има таман три стотине друга,
Три стотине и више педесет.
Па отолен војска окренула,
Ето ти је зеленом планином,
Докле дође у Будош планину;
Будош тврди здраво прегазише,

У Нишицко поље уљегоше,
Накрај поља војска починула,
Док је акшам ноћца наступила.
Како мрче и западе сунце,
Отолен се опет подигоше,
У Нишицко поље угазише,
Равно поље здраво пријеђоше,
Док дођоше води Грачаници;
Грачаницу воду прегазише,
Па изишли на тврдо Куново.
Ту је војска мало починула,
Па говори Крстовић Новаче:
„Ође ћете, браћо, починути,
„Е ћу поћи с три-четири друга,
„Да уводим на Луково овце,
„И да виђу има ли Турака.“
Зове Новак Павловића Пека,
И још шњиме три-четири друга,
Отидоше да уводе овце.
Кад дођоше на равно Луково,
Обидоше куле и авлије,
Дивно б'јеле уводише овце,
Па одоше натраг у дружину.
Кад дођоше међу своју војску,
Тадер поче Новак говорити:
„Чујете ли, моја браћо драга,
„Један се је крдак одвојио
„Подалеко мало од Лукова,
„Б'јеле овце Ибричића Маша,
„А код њих је Гано Машовићу.
„Ја ћу узет' шездесет момака,
„Да ударим Гану Машовићу,

„А ти ајде, Машановић-Станко,
„И ето ти Гардашевић-Ристо
„Са соколом Богдановић-Машом,
„Па чујте ме, моја браћо драга,
„Док ударим Гану на торину,
„Немој који од вас ударити.
„Тек чујете мога џефердара,
„Онда урте на бијеле куле.
„Докле б'јеле куле опалите,
„Ја ћу до вас овце дојавити,
„И ту ћемо шићар смијешати.
„Неколико војске одвојите,
„Да ћерају плијен уз Трешњицу,
„Кâ ће систи у питому Жупу.
„Двјеста ће се изабрати друга,
„Да острага иду за плијеном,
„Ако би не пристигли грађани,
„Да бијемо боја жестокога,
„Да срамотно данас не гинемо.“
То рекоше, па се раздвојише.
Узе Новак шездесет јунака
И сокола Павловића Пека.
Чим се двије војске раздвојише,
Па једанак на Турке удрише,
Тек је саба зора отворила,
Ударише са свакоје стране,
Поломише куле и авлије,
И бијеле овце отворише;
Куле пусте огњем запалише,
Ма из кула утекоше Турци,
Унесоше свијетло оружје.
Црногорци овце одјавише,

За њима се напуштили Турци.
Ђе је срећа, ту је и несрећа,
Не обрну уз Трешњицу војска,
Но задрије у тврдо Куново,
Ког би једва орах прелетио,
А камо ли војска прегазила.
Ту их силна поточ пристигнула
Од крвава града Нишицкога,
Пет стотина пјешца и коњика,
Обиграше са свакоје стране.
Ма се јадни Озринићи бране,
Не даду се примаћи Турцима.
Бише боја ц'јели дан до подне,
Док уљегли у питому Жупу.
Ту су врућег боја раздвојили,
И крвави шићар угонили,
Не могли их отети грађани.
Скупише се јадни Озринићи,
Скупише се, па се пребројише,
Шест нађоше да су посјечени,
А петнаест има рањеника.
Ту крвави шићар дијелише,
Аранбашам' старјешину дали.
Већ од тадар не издижу овце
Да се шире по равном Лукову,
Него оста пусто од Турака,
И данас је у нашу границу,
Све у здравље нашег господара,
И његових храбрих Озринића.

69.

Погибија Бећка Аџиманића.

Прије зоре и прије сванућа
Шаровита књига полећела
Од Голије из Ерцеговине
Од сокола Горановић-Вука;
Колико је итро полећела,
За дан дође Кчеву каменоме,
А отолен селу Марковини
А на руке Радојев' Шћепану.
Овако га Вуче поздравио:
„О Шћепане, мио побратиме!
„Знаш ли, побро, није давно било,
„Кад удари војска на Луково,
„Те Луково равно опалисте,
„Ти си онда брата изгубио,
„Којег су ти посјекли грађани,
„Па си скоро у чету одио
„Око б'јела Нишицкога града,
„Не би л' брата осветио свога.
„Не мога ти није запанути,
„Да пос'јечеш добра грађанина.
„Ма т' је сада згода испанула,
„Те ћеш брата свога осветити,
„Јер је прошла грацка буљумбаша,
„Буљумбаша Аџиманић-Бећо,
„Око њега седам-осам друга,
„Отишли су Гацку широкоме,
„А да прште сиротињу рају,
„Кâ што су се научили Турци.
„Пак ће скоро низ Дугу нањести,

„Не боји се од Црногораца,
„Јер је пао снијег у планине.
„Но Шћепане, ја те Богом кумим,
„Ти покупи неколико друга,
„Доведи их у Дугу крваву,
„Еда би ти Бог и срећа дала,
„Да изгубиш српскога катила,
„Који пршти сиротињу рају,
„А западa на друм у планине,
„Те сијече младе Црногорце;
„Седамнаест што је окинуо
„До сад младих црногорских глава.“
Кад Шћепану ситна књига дође,
И кад виђе што му књига пише,
Од радости на ноге скочио,
Пак је момче једно оправио
До крвава Кчева на крајину
До сокола Грујичић-Спасоја.
Овако му Шћепан поручио:
„Чуј, Спасоје, Чевска арамбашо,
„Ти покупи неколико друга,
„Ма их бирај Кчеву каменоме,
„Па ме чекај долу Тутиноме,
„Док нађезем, и чету доведем,
„Јере ћемо у Дугу одити,
„Да чекамо од Нишића Турке.
„Сад ово је бијела неђеља,
„А пануо шнијег у планине,
„Сад вријеме није четовању,
„Па се садек и не боје Турци.“
Кад Спасоје оно разумио,
Једанак је на ноге скочио,

Па изабра тридесет момака,
Приправише на ноге опанке,
И у торбе лаке брашњенике,
Па отолен чета окренула,
Докле Долу Тутиноме дође.
Ту Спасоје с четом починуо,
Те причека Радојев' Шћепана.
Мало било, млого не трајало,
Ал' ето ти Радојев Шћепане,
За њим иду тридесет момака.
Ту се двије чете смијешаше,
Па отолен једнак окренуше,
Пријеђоше брдо Лигунара,
Уљегоше уз равне Рудине,
Док дођоше у Утес планину.
Наврх њега чета починула,
Те се мало мора одморила,
Па отолен низ Утес планину,
Докле сиђе на Дугу крваву.
Па запали око друма пута,
Више себе стражу истурили.
На стражу је Радојев Шћепане,
Погледује Крсцу и Голији.
Ту чекаше три четири дана,
Кад четврти данак освануо,
Тек Голију огријало сунце,
Кад погледа Радојев Шћепане,
Од Голије изљегоше Турци,
Пред њима је одмакнуо Бећко
Колико би вргла пушка мала.
Итро Шћепан у дружину дође,
Све им право и како је каза.

Па дружину разредио дивно,
По два друга око друма пута.
Радојевић на друм запануо,
Па дружини својој бесједио:
»Немој који пушку опалити,
»Докле пукне мога џевердара,
»Е ћу гађат' грацку буљумбашу.«
Сва дружина њега послушала.
Кадек на њих наљегоше Турци,
Радојевић џефердара пали,
Те погоди грацку буљумбашу
Међу токе у прси широке.
Паде Бећко у зелену траву,
А припаде Грујичић Спасоје
С јатаганом у бијеле руке,
Те Бећкову одас'јече главу.
Тадер млоге пушке запуцаше,
Јадни Турци земљи попадаше;
Црногорци пушке истурили,
Јатагане ноже повадили,
Па у Турке уриш учинише,
Не пуштише жива ђавољега,
Ни да кажу ђе су погинули,
Узеше им главе и оружје,
Побјегоше зеленом планином.
Од њих нема друга ниједнога
Ни мртвога нити рањенога.
Кад су дошли на Кчево крваво,
Ту су шемлук вељи учинили,
Сваки здраво на дворове пође
С вељом поштом и образом св'јетлим.

70.

Ударац на кулу капетана Адама Илића.

Вино пију четири витеза,
Сви четири од Горице Црне,
То су мили побратими били,
Пију вино у племе Бјелице,
На Бјелице на кулу Милића,
На бијелу војводину кулу,
Једно бјеше Вукотић Шалета,
Арамбаша од Кчева крвава;
Друго ајдук Поповићу Мићо,
Од Његуша гњезда соколова,
Треће јунак Мартиновић Саво,
Од Цетиња поља витешкога,
А четврто војвода Милићу.
Ладнијем се вином обредише,
Па јунаци зборе за јунаштво.
Онда вели војвода Милићу:
„О Шалета, с Чева арамбашо!
„Ка' си вазда у Херцеговину,
„И проводиш чете кроз планину,
„Би ли знао, добар побратиме!
„А ђе бисмо с четом ударили,
„Али с четом ал' големом војском,
„Да се доста глава накидамо,
„И големи шићар заузмемо?«
Одговара Вукотић Шалета:
„О војвода, драги побратиме!
„Што ми збориш за Херцеговину
„И за наше чете гласовите,
„Већ нам више четовања нема.

„Владика је вјеру ухватио
„С Али-пашом од Херцеговине
„И са б'јелим градом Нишицкијем,
„Не смијемо ударат' на Турке,
„Ни такнути у Херцеговину,
„Ко не мисли главу изгубити
„Од нашега Петра господара.“
Опет вели војвода Милићу:
„Побратиме, Мартиновић-Саво!
„Често идеш равној Арбанији,
„У Румију високу планину,
„С Арбанијом нама вјере нема,
„Би ли знао, добар побратиме!
„А ће бисмо с војском ударили,
„Али с војском али с четом малом?“
Стаде се им Саво јадиковат':
„Не збори ми за то, побратиме!
„Јере си ми жалост учинио.
„Ја сам скоро био у Румију,
„И повео чете неколико.
„Бјеше мене књига допанула
„Од тврдога града Дубровника,
„Од главнога једног пријатеља,
„Да су дошли дванаест бегова
„Од простране Босне каловите,
„Пред њима је Кулиновић бего,
„Да он иде Скадру на Бојану,
„Да би с пашом нешто вијећали,
„Па ми пише да их причекамо,
„Да им добре главе пос'јечемо.
„Па како ме књига допанула,
„Ја покупих големе јунаке,

„Већ од наше нахије Катунске.
„Од Грахова до поља Цетиња,
„Ће гоћ знадох голема јунака,
„Али добре злице и крвавца,
„Окупик их на поље Цетиње,
„Ја окупих педесет момака,
„Најавих се Ријечкој нахији,
„Собом узех тридесет момака,
„Направи се осамдесет друга,
„Па отидох Румији планини,
„И ту нађох добра побратима
„У Румију високу планину
„Већ витеза Вуксановић-Сава,
„За њим бјеху двадесет ајдука,
„Па обије чете састависмо,
„Састависмо, па их смијешасмо.
„И све Саву за бегове казах,
„Да ће доћи дванаест бегова.
„Добро му се Саво радоваше,
„Дигоше се с Румије планине,
„Пође чета Созини планини,
„Па отоле низ приморске стране,
„Запанула чета на границу,
„На границу турску и латинску,
„Ће ће нађест' дванаест бегова.
„Па бегови на Каштио до'ше
„На бијеле Греговића дворе.
„Но што ћу ви казат', побратиме!
„Ће је срећа, ту је и несрећа,
„Зло се нађе из Црнице момче,
„Те полеће кули Греговића,
„И ту Луку Греговића нађе,

„Па просочи, стале му с каменом!
„Е је већа чета запануда,
„Да пос'јеку дванаест бегова
„Од богате Босне каловите.
„Кад разумје Греговићу Лука,
„Па укрца дванаест бегова,
„Увезе их морем дебелијем,
„А вране им коње заустави,
„Заустави на бијелу кулу,
„И сачува дванаест бегова.
„Макосмо се Румијом планином,
„Гледали смо на четири стране
„Сву крајину и гору Шестанску,
„И сувише равну Арбанију,
„Ни тамо ни не би четовања,
„А ће бисмо с војском ударили,
„Па жалосни до'смо на Цетиње.
„Укори нас Петровић владика:
„„Арамбаше, куће не вићели!
„„Камо вама дванаест бегова?
„„Камо вама главе од бегова?
„„Е ме бјеху гласи допанули,
„„Да сте силне Турке погубили.“
„Све му право по реду казасмо,
„Да је пошла шпија од Црмнице,
„И беговске скапулала главе.
„Он тражаше тајнога шпијуна,
„И даваше хиљаду дуката,
„Ко ће њему шпију просочити,
„Доисто га изгубит' ћаше,
„И тамо ни четовања нема.“
Онда вели војвода Милићу:

„Чете нема уз Херцеговину,
„Чете нема равном Арбанијом,
„А нестаде вина и дувана!“
Опет вели војвода Милићу:
„О хајдуче, од Његуша Мићо!
„Ка' си често у Боки латинској
„Крајем мора около Котора,
„Талијански добро научио,
„Те ти знадеш латинске градове,
„И бијеле око мора куле,
„А ђе бисмо с четом ударили,
„А знадеш ли, Мићо побратиме?
„Јеси л' штогођ, Мићо, загледао?“
А на томе Мићо одговара:
„Истина је, добар побратиме!
„Да ја знадем латинске градове,
„И бијеле око мора куле,
„И у којој има доста блага,
„Ма се бојим од вишега врага,
„Од нашега Петра господара,
„Да не смијем с четом ударати,
„Е с ћесаром држи пријатељство,
„Па ћу моју сатарисат' главу.“
А војвода њему говораше:
„Не бој ми се, Мићо побратиме!
„Док је моја на рамену глава,
„Ни твојојзи ништа бити неће,
„Но ме води на Доброту малу,
„Е су мога изгубили стрица,
„Стрица мога Томаша Милића,
„Еда бисмо њега осветили,
„И доста се блага наузели.“

Таде њему Мићо одговара:
„Чујте мене, сва три побратима!
„Ја сам добар шићар загледао
„Близу мора и близу Котора
„Код Вукића накрај Мишулића
„Б'јелу кулу Илић-капетана,
„У кули је небројено благо,
„Да такога у Доброту нема,
„Има кажу четири сандука
„Напуњена жутога цекина.
„Ема нека што је пусто благо,
„Но што има свакога оружја:
„У њега су девет џевердара
„Сви у срму и у суву злату,
„И малије дванаест пушака
„Све од чисте срме саливене,
„И четири сабље оковане,
„Жеженијем златом нашаране,
„Више злата него гвожђа љута,
„И четири мача гребештака,
„Полак бјеше гвожђа жестокога,
„При ручици сребро позлаћено;
„Уз оружје четири анџара,
„Све ручице њима су од злата,
„И остали помањи ножева,
„Ножнице су од сребра чистога,
„А синџири од сувога злата,
„И четверо тока саливени,
„Које су му у Млетке грађене
„Од сувога злата жеженога.“
Када чуше сва три побратима,
Већ за благо ништа не мишљаху,

По им сину срце на оружје,
Јесу на њем' гамни Црногорци,
То је њима пофала и дика.
Пољубише Поповића Мића:
„А на ноге, од Његуша Мићо,
„Ајде, Мићо, у Боку латинску,
„Па прегледај пребијелу кулу,
„Еда би ни Бог и срећа дала,
„Еда бисмо кулу поарали,
„Осветили нашега Томаша,
„И узели богато оружје.“
Пође Мићо у Боку латинску,
А осташе сва три побратима.
Вукотић је Чеву полазио,
Мартиновић пође на Цетиње.
Мало било, много не трајало,
Трећи данак књиге допадоше
Од ајдука Поповића Мића,
Једну шаље Чеву на крајину
Побратиму Вукотић-Шалети:
„Чуј, Шалета, Богом побратиме!
„Скупи мене десетак Чевљана,
„Од оцака бирана јунака,
„Ајде шњима мору на обалу,
„Не остави Краљевића Вука,
„Ни витеза Живаљевић-Марка
„Арамбашу Грујичин' Шалету,
„И сокола Сава Јоковића
„Од крваве куће Ђуканове,
„За остале које теби драго.“
Другу шиље на племе Бјелице
На бијелу војводину кулу:

„О Машуте, Богом побратиме!
„Скупи мене петнаест Бјелица,
„Све витеза бирана јунака,
„Неке ћу ти по имену казат'
„Перјаника Томашев' Јајуша,
„Не би л' свога осветио баба,
„Два сокола два брата рођена,
„Томановић' Марка и Лазара,
„И још узми два брата рођена,
„Оба брата, Матанова сина,
„Матанова Шулу и Николу,
„И сокола Костова Ђелоша,
„И Лукина старјешину Сава,
„Е је Сава од Бјелица глава,
„Бирај друге како ти је драго."
Па је трећу књигу направио,
А шиље је на равно Цетиње
Побратиму Мартиновић-Саву:
„Чуј ме, Саво, добар побратиме!
„Доведи ми пет Мартиновића,
„Не остави Тура, стрица свога,
„Е је Туро стари мегданџија,
„Ни малога не остављај Вука,
„Печа мала, ма је огњевита,
„Ема без вас није ударања."
И овако св'јема тр'јема пише:
„У уторак дођ'те на крај мора
„У сриједу мислим ударити."
Побратими књиге разгледаше,
Па вићоше што им Мићо пише,
Па једанак на ноге скочише,
И дружину своју окупише,

Окупише пак се покренуше,
Сви једанак накрај мора до'ше,
Накрај мора до близу Котора
Витешка се чета саставила.
Арамбаше чету оставише
У њивама и у долинама,
Они по'ше код бијеле куле,
И бијелу кулу прегледати
С које ће јој стране ударити.
Ал' им вели Поповићу Мићо:
„Не можемо на кулу удрити
„На авлију ни на б'јела врата,
„Јер су тврда врата од авлије,
„Од авлије и бијеле куле,
„Не би врата сломила лубарда,
„А некмоли рука од јунака.
„Но гледајте кули у висине,
„На најгорњи прозор ударимо,
„На прозору у горње камаре,
„Е је у њу благо Адамово,
„Силно благо и силно оружје."
Јунаци се добро досјетише,
Те јелове греде наодише,
А на греде скеле направише.
Па отоле у дружину по'ше,
Па дружину дивно шјетоваху,
Још им вели Мартиновић Саво:
„Чујте мене, браћо Црногорци!
„Владајмо се мудро и паметно,
„Није лако кулу разорити,
„На њу ћемо муку дочекати,
„Удриће ни млади Доброћани,

„Витези су вазда од старине,
„Њима нико не граби поштење
„Ни на мору ни на крају суву,
„Но су вазда мегдан задобили,
„С киме год су врућа боја били.
„А имају добра старјешину
„Зар јунака Крстовић-Антона,
„И витеза Милошевић-Божа,
„И сокола Тришковића Ника.
„С друге стране удриће солдати,
„Котору ће отворити врата,
„Доиста ни ће ударити;
„Бранимо се храбро и витешки.“
Но Бјелице Саву говораху:
„Наш соколе, Мартиновић-Саво!
„Ти ћеш дивно разредит' дружину,
„Јере с војском знадеш управљати,
„Ал' не немој, Саво, остављати,
„Оставити око б'јеле куле,
„Но не пушти три четири друга
„Од Бјелица од куће Милића,
„Ако бисмо прозор саломили,
„Јере ћемо ући у кулу,
„И посјећи Илића Адама,
„Осветити Томаша нашега.“
Саво мудра и паметна глава,
Па оваку ријеч бесједио:
„Чујете ли, браћо Црногорци!
„Немој који посјећ' капетана,
„Да га змија не удари љута.
„И знадите добро, Црногорци,
„Којино би њега изгубио,

„Својом ће га мене платит' главом
„Платиће га на равно Цетиње
„Од нашега Петра господара.“
Но не хћеше пристати Милићи,
Особито Томашев Јајуша,
Него ће да освети баба.
А кад виђе Мартиновић Саво,
Он дружини својој бесједио:
„Останите с Богом, Црногорци!
„Ја ви први у то пристат' нећу,
„Ни погубит' Илића Адама,
„Е је Томаш давно погинуо,
„Кад се клала Бока с Гором Црном,
„Пак се зато умирила давно.“
Кад виђеше дружина остала,
Повратише Мартиновић-Сава,
И сви њему божју вјеру даше,
Да Адама изгубити неће,
Но његово понијети благо,
И уз благо свијетло оружје;
„А ни благо понијет' нећемо,
„Нећемо му узет' свеколико,
„Но оставит' њему половицу,
„Нек' се рани за живота свога,
„Е је Илић саморана глава,
„Брата нема, братучеда нема,
„Нема сина, а синовца нема,
„Ни никаква ближњега рођака.“
На томе је Саво пристануо,
Па лијепо друштво разређива,
По дванаест одабра момака,
Па их стави под бијелом кулом,

Да му крило од Доброте бране,
А пред њима од Бјелица Сава.
Мартиновић Саво уређива:
„Чујете ли, моја браћо драга!
„Кад насрну на вас Доброћани,
„Ви немојте побит' Доброћане,
„Да ве змија не удари љута,
„Но високо пушке подигните,
„И велику фиску учините,
„Неће знати Доброћки јунаци,
„Да је ово једна чета мала,
„Него да је војска превелика,
„Да бисте их како забашили.“
А друго је друштво наредио,
Одабрао дванаест момака,
Да му крило од Котора чува,
А пред њима Мартиновић-Тура,
И њима је Саво наредио:
„Ако би се Котор отворио,
„Немојте ми побит' Которане,
„И цареве плаћене солдате,
„Да ве змије не покољу љуте.
„Ако би се Котор отворио,
„Јавите се на високу кулу,
„Да не у њу не уфате живе,
„Да бјежимо уз Которске стране.“
Дивно их је Саво уредио,
А шестину себе оставио,
Па јелове стубе принијеше,
Уз високу кулу прислонише,
Пак се уз њу пењу Црногорци.
Па од куле прозор саломише,

И у б'јелу кулу ускочише,
Уфатише Илића Адама
Већ без ране и без главе мртве.
Па по кули траже пусто благо,
Покупише́ благо и оружје.
Од оружја ништа не остаде,
А блага му пола оставише,
Но да видиш Костова Ђелоша,
Кад извади пушку из појаса,
Да изгуби Илић-капетана,
Доисто га убити очаше,
Мартиновић ал' му не да Саво,
Но пламена ножа повадио,
На Ђелоша загон учинио,
Доисто га посјећи очаше,
Но их друга браћа раздвојише,
Пак се друго момче загонило
Од Бјелица Никола Милићу,
Пламена је ножа извадио,
Да пос'јече Илић-капетана,
Но га брани Мартиновић Саво,
Те Адама собом заклањаше,
И брани га ножем од појаса,
И овако Саво говораше:
»Што чините, браћо Црногорци!
»Што чините, очи вам испале!
»Да ли тврде вјере не фатасмо,
»Да Илића посјећи нећемо.
»Да нијесмо вјере задавали,
»Мислите ли за свог господара,
»Мислите ли, очи вам испале!
»Еле ће не грдно нагрдити,

„Па би могô све нас погубити,
„Е је њему Бока десна рука.“
Сређа бјеше, пушке запуцаше,
Доброћани удрише витези,
На бијелу кулу насрнуше,
А да прије они не дођоше,
Доиста се поклати очаху
Међу собом добри Црногорци,
Каше благо останути пусто,
Па остати благо и оружје.
Уришују млади Доброћани,
А пред њима два добра витеза,
Јунак добар Крстовић Антоне,
И шњим витез Милошевић Божо,
И јуначка браћа Доброћани,
Но се храбро бране Црногорци,
Ил' двојицу ране допадоше,
Па глас даше на бијелу кулу,
Покликоше уздану дружину:
„Бјеж'те, браћо, ако Бога знате!
„Освојише млади Доброћани,
„Јере ће не поватати живе.“
Искочише из бијеле куле,
Изнијеше благо и оружје,
И Илића оставише жива,
Никакве му ране не дадоше,
И пола му блага оставише,
Побјегоше уз Доброцке стране,
Собом воде два рањена друга.
Докле зора од истока сину,
Залазе су село умицули.
У Татиљац дођоше планину,

И ту силно благо дијељаху,
Дијељаху благо и оружје,
Све од зоре до црнога мрака
Дијељаху жутога дуката;
Не дијеле бројем ни јесапом
Но капицом Поповића Мића,
Свакојему подједнако дају,
Најбољему као најгорему;
Па дијеле јуначко оружје:
Неки носи пушке срмајлије,
Неки носи бистре џефердаре,
Неки носи од срме анџаре,
Неки носи ножа окована,
Неки носи мече гребештаке;
Доста бјеше блага и оружја.
Познадоше своје арамбаше,
Арамбашам' старјешинство дају,
Дароваше токе убојите,
Дадоше им сабље димишћије,
Све у чисто оковане злато,
На четири своје арамбаше,
Четворе им токе дароваше,
И четири сабље позлаћене,
И по двије пушке срмајлије.
А кад мрче и почину сунце,
На томе се чета раздвојила.
Открену се Мартиновић Саво,
И отиде врхом Мравјаника,
Шњим заједно пет Мартиновића.
И Пиштета воду суминуше,
И питому од Његуша Врбу,
Крстачко су поље прелазили,

Обрнуше уз Ловћен планину.
А пођоше сва три арамбаше,
Обрнуше уз Вршан планину.
Но им лоша срећа прискочила,
Опази их Пророковић Јоле
Су његово стотину момака
Од Залаза и питоме Врбе.
На ајдуке Јоле ударио.
Убише се чете по Вршању,
Убише се ноћно без мјесеца,
По се бране крвави ајдуци.
Залажани на њих насрнуше,
Али пуче пушка од ајдука,
И доброга погоди јунака,
То Филипа од села Залаза,
Десну њему саломише руку,
А кад виђе Пророковић Јоле,
Е Филипа ране допадоше,
Погибе му војсци старјешина,
Јер он бјеше од Залаза глава,
На покличе браћу Залажане,
Залажани огањ оборише.
Срећа бјеше, те се не виђаше,
Ту мнозиња ћаху погинути,
Ема пуче пушка од Залаза,
И погоди Савова Тодора,
Од јуначке од куће Милића,
Десну су му ногу саломили.
У то бјеше прискочила Врба.
Кад Врбљани међу њима до'ше,
Међу њима вјеру уфатише.
А да они прије не дођоше,

Бог да знаде ко утећи ћаше,
Ћаше благо останути пусто.
Стадоше их, па их умирише,
И на троје благо дијелише:
Два дијела носаху ајдуци,
Трећи дио Пророковић-Јолу,
Два дијела браћи Залажан'ма,
Да Филипу вида десну руку,
А пребише руку Филипову
За сломљену ногу Тодорову.
И на томе ту се умирише,
Сваки пође на своје дворове.
То је било, сад се спомињало,
А ми браћо здраво и весело!

71.

Постанак књаза у Црној Гори.

Хвала Богу, чуда великога!
Што се случи ломној Гори Црној!
Престави се Петровић владика,
Црногорска похвала и дика
И другога српскога народа,
Филозовска глава изабрана,
Уцвијели мало и велико,
Заплака се и старо и младо:
Ма ако се Петар преставио,
Наком себе начин оставио,
Брату Перу бјеше оставио,
Брату Перу и брату Ђорђији
И осталим' од земље главарим',

Све их бјеше Петар окупио,
Међу њима ријеч бесједио:
„Послушајте, моја браћо драга,
„Ја заиста ћу умријети,
„Немојте се, браћо, препанути,
„Владајте се мудро и паметно,
„У злу сте се мјесту удесили,
„У тијесне горе камените,
„Међу двије велике хаждаје,
„Међу Турке и међу Латине;
„И чујте ме, браћо Црногорци,
„Немојте се лудо преварити,
„У Латина да се омразите,
„Но их држ'те као браћу своју,
„Чувајте их као своју главу,
„То су нама браћа од старине;
„А чувајте страже по граница
„Од Турчина старог душманина,
„Који нам је Српство угњетио,
„Под копита турска погазио,
„Само мало што је остануло
„У малану нашу Гору Црну,
„А ни она не би останула,
„Да Латини не надају руке,
„И бране нас вазда од Турака,
„Не бране не сабљом и оружјем,
„Јер не даду остали краљеви,
„Ал' нас бране прахом и оловом
„И осталом захиром војничком,
„Нешто даду, а нешто продаду,
„Те бранимо своје отачаство.
„Не мраз'те се Мамули Лазару,

»Те је равној Далмацији глава,
»Он је мене врли пријатељу,
»Цар га љуби као свога сина,
»То је њему десна рука била;
»И чујте ме добро, Црногорци,
»Захвалите Бечкоме ћесару,
»Јер је вазда милостиван био,
»А то му је вазда од старине;
»Пак се држ'те царства Русијскога,
»Немојте се лудо преварити,
»Ни од њега кадгођ одступити,
»Да ве змија не увједе љута;
»Русија је, знате, на далеко,
»Кад би на вас навалили Турци,
»Не може ви помоћ брзо доћи,
»Ако султан дигне силну војску,
»Ма вам може добра учинити,
»Јере има добра пријатеља,
»Пријатеља од Беча ћесара,
»Пак му може брзо најавити,
»Да би царску војску уставио,
»А они су кâ рођена браћа,
»То је њима од старине било,
»Од вазда су мили пријатељи,
»Те не даду душманину власти;
»И чујте ме, браћо Црногорци,
»Држите ми Данила синовца,
»Нека шједи у мојој столици,
»Даниле је стаса маленога,
»Мала печа, ал' је огњевита,
»Јунаштва му на далеко нема,
»Ни хитрости и бистре памети,

„Браниће вас добро од Турака,
„И чувај га, Перо и Ђорђије,
„Учите га кано мајка сина,
„Слушајте га, моји Црногорци,
„Слушајте га као своју главу,
„Љубите га, и вјерни му буд'те.“
Таку Петре заповијед даде,
Тек изусти, он душу испусти,
Предаде се на томе свијету.
Боже мили, чуда превелика!
Стаде лелек по свој Гори Црној,
Проплакаше у гору пастири,
И ко носи пушку о рамену,
Особито јадни крајичници,
Којино су у турском синџиру,
Е надежду своју изгубише
И слободу српскога народа;
Но да видиш, добар побратиме,
Што за фајду е уреди дивно,
Баш лакомце неке Црногорце,
Којино су лакоми на благо,
Те на страну Пера повукоше,
И на тајно њему говорише,
Ах нека их, Бог им судац био,
Који смрачну мрежу започеше,
Те господу нашу помутише
И пофалу српскога народа,
Завадише браћу Петровиће,
Тиранину срце насладише,
Тиранину српском душманину,
Ах нека их, проклета им душа,
Јер јуначке куће ископаше,

Неправедно у свијет послаше,
Те страдаше и онда и сада,
Па овако Перу говораху:
„Чуј не добро, господару Перо!
„Ти си мудра и паметна глава,
„А љубе те добро Црногорци,
„Ти не слушај што владика рече,
„И какву ти уредбу постави
„За Данила својега синовца,
„Да он сједе у главну столицу,
„Он је љуто замашито момче,
„Он не знаде народ управљати,
„Нит' ћемо га узет' господаром,
„Но желимо тебе господара,
„Да управљаш с малом Гором Црном.“
Баш двојица Пера пресловише,
А по таде многи пристадоше;
Који први с Пером вијећаше,
И Перову главу отроваше,
Они сједе данас Гори Црној,
Истина је, Петра ми светога;
Који задњи у то пристадоше,
Скитају се данас по свијету,
Те не хћеше Пера преварити.
Скупише се тада Црногорци,
Сви по реду млади сенатури,
Капетани и други главари
И остали млади перјаници,
Сви лажаву вјеру Перу даше,
Да Данила неће господара,
И лудо се избезуми Перо;
А кад виђе Петровић Ђорђије,

У томе је и он пристануо,
Јер виђаше куд се заорало;
Тад' се Данил' у Беч намјерио,
У цареву граду столичноме,
Пак га танке књиге допадоше,
Еле се је Петар преставио,
Књигу штије, крупне сузе лије,
Па једанак на ноге скочио,
И довати гвоздене кочије,
Пак полеће накрај мора слана,
Накрај мора, у Тријешће равно,
Па вапором морем до Котора,
А кад дође у Котору граду,
Ту је танку књигу направио,
Па је шиље на равно Цетиње,
Стрицу Перу и стрицу Ђорђији,
Да му пошљу коња големога,
И уз коња младе пратиоце,
Пратиоце своје перјанике,
Да би младо момче сусретали;
Не хће Перо ни обратит' главе,
А кад виђе Петровић-Даниле,
Врло се је момче разљутило,
Па је другу књигу направио,
Те је шиље своме брату Мирку,
Брату Мирку на село Његуше:
„Чуј ме, Мирко, брате од матере,
„Скупи мене двадесет момчади
„Од Његуша, од племена мога,
„И доведи, Мирко, коња твога,
„Ајде шњима, часа не почаси,
„Сусрети ме пред Котором градом

„Ево идем на своју старину.“
Чим је Мирко књигу проучио,
Врло га је Мирко послушао,
Брзо нађе двадесет момака,
И узјаха на коња својега,
Ево брату на сретању пође,
Докле дође пред Котором градом,
Ту се мила браћа састадоше,
И дивно се браћа загрлише,
Питају се за мир и за здравље,
Па га пита за старога баба,
И пита га за обадва стрица,
За господу мале Горе Црне,
На томе му Мирко одговара:
„Стари нам је у животу бабо,
„Здраво су нам врховна господа,
„Здраво су ти, ал' ти мисле криво.“
Данил' њему тако одговара:
„Све то знадем, и да ми не кажеш,
„Но ајдемо право на Цетиње,
„Па што Бог да и срећа јуначка.“
Данил' скочи, коња узјахао,
Мирко иде пјешке на опанке,
Успуту га Данил' припитује,
А Мирко му редом каживаше,
Што је било и што се случило,
И какву су вијећу чинили;
Кад Даниле Мирка разумио,
Овако је Мирку бесједио:
„Све сам, Мирко, тебе разумио,
„Прије су ме гласи допанули,
„Ма доиста вјероват' не могу

„За мојега мила стрица Пера,
„Стрика Пера и стрика Ђорђију,
„Да ће таку учинит' невјеру,
„Оба су ме врло миловали,
„Перо ме је узео за сина:
„Док не дођем на равно Цетиње,
„Доиста ти вјероват' не могу.“
Отолен се оба покренуше,
Докле до'ше на племе Његуше,
У своју је кулу починуо,
Ту је старца баба наодио,
Па га стари упитује бабо:
„Ђе си, сине, мој нејаки Дане,
„Јеси л', сине, здраво путовао,
„Јес' ли чуо што се урадило,
„Невјерници неки Црногорци,
„Који наше свадише кољено,
„Да ј' за добро, не бих ни жалио,
„Но за пакост јадне Горе Црне;
„Ма не маре неки безаконци,
„Но како ће више добит' блага.“
Па је Станко сина шјетовао:
„Чујеш ли ме, нејачак Даниле,
„Ти си вруће замашито момче,
„Послушај ме, кајати се не ћеш,
„Немој ми се брзо угријати,
„Но понизно господи приступи,
„Моли Пера, а моли Ђорђију,
„Оба љуби као оца свога,
„Овако ћеш њима бесједити;
„Чујете ли, моја мила стрица,
„Све сам чуо што се урадило,

„Јере су ве други обрнули,
„Немојте их, браћо, послушати
„И нејака мене обличити,
„Обличити, па ме наружити,
„То ће вама ружно врло бити,
„Од господе бити прекорени.
„Буди ли сте тако наумили,
„Пред свијетом тако наружили,
„А да други што ће тестаменти,
„Што их други сиромаси раде,
„Кад владичин оћете газити,
„Како ће се други вјеровати!
„И Даниле, мој нејаки сине,
„Замоли их и Богом закуми,
„Нека друге не слушају људе,
„Него Бога пак њихове главе,
„Е по нама добро бити неће,
„Таки људи о добру не раде,
„Који раде браћу помутити.
„Ђорђију ћеш врло поздравити,
„Овако ћеш њему бесједити:
„Стрико Ђуро, немој ме мрзјети!
„Ти си за 'во прије мољен био,
„Већ за Крста синовца твојега,
„Петар моли, а ти га не даде,
„А мене је за њега примио,
„Наком себе мене оставио,
„И тако ћеш њему говорити.
„Још ме зачуј, мој сине Даниле,
„Пера моли као оца свога:
„Немој мене, стрико, помрзјети,
„Ти да имаш сина насталога,

„Не би мене влада допанула.
„Покори се, и врло их љуби.
„Ако би се почем обратили,
„И на тебе би се смиловали,
„Чуј ме добро, мој милени сине!
„Све ћеш њима онда опростити,
„А љуби их као своју главу,
„И немој их, сине, преварити.
„На то су их други наћерали
„И на такву пакост научили;
„Ако ли се не би обратили,
„Пушти, сине, главу са рамена,
„А не пушти врховну столицу,
„Аконо си срца Станковога,
„Боље ти је поштено погинут'
„Но срамотно живјет' на свијету.
„Владика ти остави госпоство,
„Нијеси га за новце купио,
„А и ја сам доста пострадао,
„Дворећ' првог и другог владику,
„Шиљући ме до многи краљева,
„Да оправљам после по свијету,
„Што је Црној Гори за потребу,
„Пак и мене може допанути.“
У том зора од истока сину,
Скочи Данил' на ноге лагане,
Собом узе Мирка брата свога
И три своја мила братучеда,
Братучеда, три Јокова сина,
Један Драго, а друго је Перо,
А треће је најмлађи Крцуне,
И још друге двадесет момчади,

Шњима оде право на Цетиње,
А кад дошѐ на равно Цетиње,
Господа их бјеше опазила,
На једно се брзо окупила,
У биљарду те се састадоше,
Од биљарде врата притворише,
Међу собом вијећ' учинише,
Да Данилу нико не приступа,
Нити да га љуби ни целива,
Ко не мисли изгубити главу,
Док не дође к нама у биљарду,
Да видимо што ће говорити.
На ханове почину Даниле.
Ту се на'ше неки Црногорци,
Што не бјеху од врховна суда,
Даниле им божју помоћ зваше,
И дивно им капу подизаше:
„Божја помоћ, браћо Црногорци!“ —
„Добро дошâ, Петровић-Данпле!“
Нико њему руку не пољуби,
Ни приступа да се шњим целива,
Но подоцна један Црногорац,
Барјактар је Ивановић Марко,
С Данилом се у лице пољуби,
Питаше се за мир и за здравље;
Па и други Црногорац дође
Од Цетиња Мартиновић Саво,
Очаше му пољубити руку,
Не даде се Петровић Даниле,
Но се љубе у бијела лица,
Питаше се за мир и за здравље
Па остави двадесет момака

На ханове да би починули
И напили с' вина и ракије,
На за руку Сава доватио,
На шњим оде право пут биљарде,
По за њима Петровићу Мирко,
Па Даниле Саву бесједио:
»Чуј ме добро, Мартиновић-Саво!
»Како су ми врховна господа,
»Ка' си вазда на Цетиње, Саво,
»Кажи право, тако био здраво!«
А Сава му тако кажеваше:
»А што ћу ти казат', господару,
»Господару, ако будеш суђен,
»Веље ћу ти јаде кажевати,
»Што зградише неки Црногорци
»Међу вашом кућом Петровића,
»Мач крвави међу вас метнуше,
»И немило те вас помутише,
»Да би Бог дâ и богородица
»И витешка његова десница,
»Да њихово погине колѣено,
»Ко би вашу кућу помутио,
»И ко би јој кад невјеран био.
»За остало што ћу ти зборити,
»Сам ћеш вићет' што се урадило,
»Него чуј ме, драги господару!
»Ти се мудро и паметно владај,
»Све полако, ако Бога знадеш,
»Немој своје помутит' колѣено.
»Кад би ваша кућа сложна била,
»Ласно ћете друге савладати
»И разбистрит', ко је започео,

„На му вратит' жалост за срамоту."
На отоле испод двора пође,
А шњим бјеше Мартиновић Саво,
С десне стране Петровићу Мирко,
На своје се дворе не обрати,
Него иде светом манастиру,
Те отвори пребијелу цркву,
И пољуби Петра светитеља,
Обрну се на деснојзи страни,
Ђе ће вићет' Петрову гробницу,
Ђе су њему стрица саранили,
На гробницу руке прекрстио,
И бијело лице наслонио,
Сузе рони низ бијело лице,
А жалосно плаче господара.
Отолен се Данил' покренуо,
Ево пође на своје дворове,
Кад пред дворе у авлију дође,
И ту добра Црногорца нађе,
По имену Мартиновић-Ђура,
У б'јело се пољубише лице,
Питају се за мир и за здравље,
Изидоше кули уз скалине,
За њима је Петровићу Мирко
А за Мирком Мартиновић Саво,
Па дођоше на врата биљарде.
Цука Данил' у бијела врата,
Бијела му врата отворише,
Па уљезе момче у биљарду,
И господи божју помоћ зваше,
Дивно им се момче поклонило.
Господа му божју помоћ прима,

Ал' се нико с стола не подиже,
Нити с главе капе подигоше.
Сва господа сједи на пореду,
Перо сједи у врховном столу,
А Ђорђије сједи у Перову,
А остали други сенатури
Сви сјеђаху један до другога,
Па Даниле кроз господу мину,
И стрицу је Перу приступио,
Рони сузе, у лице га љуби,
Па Ђорђију стрица пољубио,
Па ми таде наоколо реди,
Са сваким се у лице пољуби,
Како који с Данилом се љуби,
Сваки сједи у својој столици.
Још да видиш, добар побратиме,
Ту неслоге српске од старине!
Не хћеше му мјесто начинити,
Но остаде момче на ногама,
Обазре се на обије стране,
Ђе ће момче сјести у столицу,
Ал' столице празне не бијаше.
Виђе Данил' што се догодило,
На страну се мало измакао,
И столицу малу наођаше,
Удно собе ниже сенатура,
Код самијех врата од биљарде,
Ту сједио, доклен ноћца дође,
За друго га нико не испита,
Ђе је био, што ли је чинио,
А када се ноћца примакнула,
Подалеко њега одмакоше,

Подалеко у манастир стари,
Дадоше му камарицу малу,
Као да је манастирско ђаче,
Ту је стао три четири дана,
На долазе често Црногорци
Да гледају млада господара,
Не жнаваху што се урадило,
Куд су неки Пера обрнули,
На Данилу често приступаху,
Да га љубе у бијелу руку,
Не одлази, но прилази војска,
Сваки хита, за Данила пита,
Оставише млади Црногорци,
Остављаху мајке и љубовце,
И чобани у планини овце,
А Данила траже господара.
А кад виђе Петровић Даниле
Е га љубе браћа Црногорци,
Не хће стајат' у манастир стари,
Него пође у своје дворове.
Не хћеше му мјеста учинити,
Којено му бјеше остављено,
Но му даше малу камарицу
Наврх скала од свога полаца,
Кâ да ће им причувати стражу.
Око себе купи Црногорце,
Перо држи господу избрану,
Јошт му неће мјеста учинити.
То је стало за нећељу дана,
Све гледаше један на другога,
И мишљаху млади Црногорци
Што ће чинит' од живота свога,

Мио Перо, а мио Даниле,
А оба су браћа Петровићи,
Нит' се могу омразити Перу,
Јер је врла и паметна глава,
И познаје добро Црногорце,
Нит' се могу свадит' са Данилом,
Зашто му га Петар оставио.
А да видиш Мартиновић-Сава!
Он дозива својега рођака,
Од Цетиња Милана сердара,
Па пођоше кули сердаревој,
На бијелу кулу починуше,
Па је Саво ријеч бесједио:
„О сердару, мој мили рођаче!
„Послушај ме, кајати се нећеш;
„Ја сам тебе вазда послушао,
„Слушô сам те као старијега,
И слушаћу вазда до вијека
„Кâ нашега добра старјешину,
„Ма оли ми за 'во вјеру дати,
„Да ћеш мене за 'во послушати,
„Што ћу тебе сада бесједити."
Не хће сердар њему вјеру дати,
Но овако Саву бесједио:
„Збори, Саво, што је тебе драго."
Но жалосно Саво бесједио:
„Што ћу зборит', мој мили сердаре!
„Што ћу збрит', кад слушати нећеш."
Тако њему Саво говораше:
„О сердару, од Цетиња главо!
„Мука ти се с Пером омразити,
„Да Данила познаш господара,

„То знадемо ми сви Црногорци,
„Ема сваки Црногорац знаде,
„На Данила влада остављена.
„Но ме зачуј, мој мили рођаче,
„Истина је да је Перу криво,
„Ма да има сина насталога,
„Знаш, Данила не би допануло;
„Свакојако није на јабану,
„Но на свога милога синовца,
„Узима га Перо Богом сина,
„Да га држи мјесто родног сина.
„Но сердару, ако Бога знадеш!
„Збори с Пером што најбоље знадеш,
„Е да би га како обрнуо,
„Да њихово помириш кољено.
„Перо нема сина ниједнога,
„Али има благо небројено,
„Господар је вазде Горе Црне,
„И слушај ме, мој мили сердару!
„Не шћене л' се Перо обратити,
„Ти изиди на поље Цетиње,
„И окупи своје Цетињане,
„Па Данила пољуби у руку,
„А тадар ће браћа Цетињани,
„Сваки ће му руци приступити,
„Нек, сердару, вазда први будеш,
„Ко започне, његова се броји,
„Нека први будеш уз господу.
„И још твоји храбри Цетињани
„Највјерниј' ће бити господару,
„Како ни је од старине било,
„Од тебе ће Перо одступити,

„И на тебе жалост понијети.
„Ма ме слушај, мој мили сердаре,
„Теке народ позна господара,
„И друго ће добро тебе доћи,
„Најпослијед молиће те Перо,
„Да умириш Пера и Данила.“
И добро га Саво заклињаше,
Двораше га као старијега,
Хоћаше га пољубит' у руку,
Што га није никад пољубио,
Не даде се Милане сердаре:
„Пројс' од мене, Мартиновић-Саво!
„Сви главари с Пером вијећаше,
„И тврду му божју вјеру даше,
„Да од њега одступити неће
„Ни другога познат' господара,
„Докле своје не изгубе главе.
„Вјеруј мене, Мартиновић-Саво,
„Кунем ти се Богом истинијем,
„Најпотоњи у то сам пристао,
„Најпотоњи оћу отпанути.“
Како рече, тако не порече.
„А слушај ме, мили брате Саво,
„А како би коме вјеран био
„И изишâ пред нашом господом,
„Кад бих таку вјеру преврнуо!“
А Саво му био бесједио:
„О сердару, злосретња ти мајка!
„Да ли не знаш наше Црногорце,
„А не раде, да господу мире,
„Него би им очи повадили,
„Да се могу наузети блага,

„И вјеруј ме, мој мили сердару!
„Сви ће издат' као невјерници,
„Сву кривицу на тебе ставити,
„Но се прођи, ако Бога знадеш!
„Али чини што је тебе драго."
Оба по'ше пут двора столична,
Сердар пође код своје господе,
Али Саво код Данила пође,
Од збора му ништа на кажује,
Е не ће брата опадати,
Ни невјеру браћи учинити.
То је стало два бијела дана,
Трећи Данил' пође код господе,
Жарко сунце бјеше починуло,
Па уљезе Данил' код господе,
И господи добар вече зваше,
Али Перу стрицу говораше:
„Ја те молим као старијега,
„Макни ми се из столице моје,
„А не слушај неке Црногорце,
„Доиста не ће завадити,
„Слушаћу те као оца свога,
„А Ђорђију као стрица свога,
„Браћу моју као десну руку."
Ма Ђорђије на то пристануо,
А и Перо пристати ћаше,
Но не дају неки Црногорци.
Ах нека их, црн им образ био!
Баш платили Богу и народу,
Не хће му се Перо подигнути.
Данил' се је врло разљутио,
На томе му Перо одговара:

„Учи сколу пет година дана,
„Па постани за нашег владику,
„Тад' ћу ти се мићи из столице,
„А дотлен ћу ја бит' на владање,
„Прије ти се никад мићи нећу."
Срдито му Данил' одговара:
„Макни ми се, стрико, из столице,
„Ако л' ми је уступити нећеш,
„Докле сване и огране сунце,
„У крв ће нам запливат' оружје,
„Обојици остануће пусто."
Кад то чуше неки Црногорци,
Који раде да господу смире,
Али скочи Мартиновић Саво,
И Миркова таста дозиваше,
По имену Мартиновић-Драга:
„Видиш, Драго, злосретња ти мајка!
„Поклаше се наши господари,
„Но ајдемо у село Бајице,
„Да скупимо неколико друга,
„Да дођемо зором под биљардом,
„Да господу нашу развадимо,
„Развадимо, да их умиримо."
Брзо га је Драго послушао,
И пођоше нотњо без мјесеца,
Нотњо купе педесет момака
Од несретње куће Мартинове.
Сваки дугу пушку доватио,
И за појас свијетло оружје,
Па у зору доше под биљардом.
Но да видиш Петровић-Ђорђије,
Колико му на јад ноћи било,

Нити спава нит' се разговара,
Но се шета кроз бијелу кулу,
Све мислећи што ће и како ће,
Што ће чинит' од живота свога,
Нит' се може усудити Перу,
Нит' се оће њему омразити,
Ни Данила може умирити,
Јер је момче врло угријано,
И врло је срца јуначкога,
Прегнуо је, да изгуби главу,
Али оће сјести у столицу,
Види добро Петровић Ђорђије,
Да ће му се утријет' кољено.
Ма је добра срећа прискочила,
Кад дођоше педесет момака
Под пусатом и свијем оружјем,
Сви гледаху оком на биљарду,
Да се не би заметнула кавга.
Мало било, дуго не трајало,
Отвори се прозор од биљарде,
На њему се Перо помолио,
И угледа педесет момака,
Држе дуге пушке уз рамена,
Обечили очи на биљарду.
А кад виђе Петровића Перо,
Он је мудра и паметна глава,
Па он не хће заметати кавгу,
Но дозива свога пријатеља,
Пријатеља Милана сердара:
„Ну погледај, Милане сердаре!
„Ево не је околила војска,
„Све су твоја браћа Цетињани,

„Све је твоја вјерна породица,
„Породица од Мартиновића.“
Кад то зачу Милане сердаре,
Па изнесе на прозору главу,
Кад је своју браћу угледао,
Он дозива Мартиновић-Сава:
„Добро јутро, Мартиновић-Саво!“ —
„Бог ми с тобом, мој мили сердаре!“ —
„Кућ' си, Саво, с војском доранио?“
А Саво му на то одговара:
„Не чуди се, мој брате сердаре!
„Не чуди се, јере чуда није,
„Свадише се наши господари,
„Пак се бојим од вишега врага,
„Да госпоство не остане пусто,
„Но ме зачуј, мој брате сердаре!
„Поздрави ми господу избрану,
„Немојте ни свадит' господаре,
„Не свађајте, него помирите.
„Ако бисте јутрос посвадили,
„Кунемо се Богом истинијем,
„Шенатима добра бити неће,
„У крв ће нам запливат' оружје,
„Госпоство ће останути пусто,
„Но мирите наше господаре.“
На томе се Перо насмјехнуо,
И оваку ријеч бесједио:
„Чудна врага што се урадило!“
Пак је своју слугу дозивао,
Да дозове Данила синовца,
Да он дође к њему у биљарду.
Слуга га је брже послушао.

Кад Даниле у биљарду дође,
Стрицу Перу добро јутро зваше.
„Бог ми с тобом, мој мили синовче,
„Оди, синко, сједи у столицу,
„Сједи, синко и сретња ти била,
„И вјерују ми, мој мили синовче,
„Не оћах ти мјесто одузети,
„Ти кад свршиш сколе свеколике,
„И кад стане глава за владање,
„И кад знадеш народ управљати,
„Столица је вазда твоја била;
„Него сам се, синко, препануо,
„Е нијеси добро настануо,
„Пак си врло момче угријано,
„Да не проспеш нашу Горцу Црну.“
На томе се збору помирише,
И у образ врло изљубише.
Кад виђеше остала господа,
Најпрви га Ђорђије пољуби,
Пољуби га у десницу руку,
А књаз њега међу очи црне,
Сви остали у руке га љубе,
И још Перу врло зафалише,
Жалосно је срце пресловио,
И Данилу вољу испунио.
На томе се господа смирише.
То је стало неколико дана,
Па се Данил' на ноге устаде,
И закрочи лабуда својега,
Собом узе неке Црногорце,
Пође своје полазит' нахије.
Докле дође на Ријеци малој,

Увезе се Блатом широкијем,
Доке виру зелено̀ме дође,
И Црмничку облази нахију.
Свак' Данила мило дочекива,
И љубе га у скут и у руку,
Припознаше свога господара,
Весеље му из пушака граде.
Што за фајду, драги побратиме,
Е не даду неки Црногорци,
Кој' су смрачну мрежу започели.
На уши му шапте полагано,
За Пером му лажно прикажују,
Опадају Пера у Данила,
Зашто су се од Пера препали,
Е су прве после сачинили,
Да омразе Пера и Данила,
Неправедно Пера научили,
Сад се муче, што ће и како ће,
На кога ће све зло набацати,
О коме су прије вијећали.
Па нађоше Петровића Пера
И сердара Мартиновић-Мила,
И Данилу лажно казиваху,
Правдаху се они пред Данилом,
Е их на то Перо научио,
С њим заједно Мартиновић Мило.
Но не хоће праведно казати,
Да су они први започели,
И неслогу таку вијећали.
Данилу се, побро, оправдаше,
И с Данилом у друштву приставше,
Па му вазда лажу непрестано,

Обличују Пера и сердара,
Баш да би их оба изгубили.
Данило је момче угријано,
На Пера се врло насрдио,
Из срца му стрица извадише,
Петровиће браћу завадише,
Све лажући вазда без престанка.
Па Даниле на Цетиње дође,
С њим дођоше дружина остала,
А кад до'ше на равно Цетиње,
Па Данила они замолише:
„Чујеш ли не, мили господаре,
„Послушај не, ако Бога знадеш!
„Ми ајдемо кули Ђорђијевој,
„Да пјевамо из грла бијела
„На срамоту Петровића Пера,
„Да му жалост за срамоту вратиш."
Не спази се Петровић Даниле,
Е нагоне њега Црногорци,
Да сам себе кида десну руку,
И да своје утире кољено,
Не стави се, жалосна му мајка!
Но послуша невјерне смутљивце,
Скупише се Ђорђијевој кули,
Па о кули коло изведоше,
И пјевају Ђорђијевој кули,
И весеље из пушака граде.
Перо стоји у својојзи кули,
Љуто рони сузе од образа,
Сузе рони, и невоља му је,
За владиком, за братом својијем.
Еле није пуни мјесец дана,

Откад се је Петар преставио,
Не жалују њега Црногорци
За велику вјечиту спомену,
Што им бјеше Петар учинио.
Баш не кривим у то Црногорце,
Него кривим кућу Петровића,
Куда им се памет мудра ђела,
Да слушају такве Црногорце,
Ко им суди, и ко шњима влада,
Што им такве власти допустише,
Те господу нашу разродише,
Разродише, пак их разагнаше,
Разагнаше, па их погубише.
Камо Перо, а камо Ђорђије,
Камо Машан, али камо Вуко,
Камо Вуко, а ђе ли је Крсто,
Али камо пресвијетли књаже,
Кога није родила Српкиња
Од Косова ни прије Косова?
О несретња кућо Петровића!
Видите ли, очи вам испале!
Што зградише неки Црногорци,
Еле вашу кућу раскопаше,
И још вашу браћу разродисе,
Што би могло до послије бити,
Може ви се утријет' коњено,
Браните се, ал' како ви драго.
Сад ће брзо до двјеста година,
Ви сте вазда владаоци били,
Те владате с ломном Гором Црном,
И мудро сте народ управљали,
И вјечити спомен оставили,

Сложно сте се међу се држали,
А сада се грдно разродисте,
Душманима срца насладисте.
А Данило стаде на Цетиње,
Љуто свога стрица цвијељаше.
И станује доба неколико,
И опет се с Пером помирио,
И Перо му жалост опростио.
Отолен се Данил' покренуо,
И отиде право пут Русије,
Да постане врховним пастиром,
Собом своје слуге узимаше.
Пак га прате млади Црногорци,
Испратише до града Котора,
А отолен морем до Тријешћа.
И ту мало дана постајало,
Па је танку књигу направио,
А шиље је малој Гори Црној
На рукама Перу и Ђорђији,
И обадва стрица поздрављаше,
И поздравља своје сенатуре,
И свакога редом Црногорца,
Овако им Данил' књигу пише:
„Чуј ме добро, Перо и Ђорђије,
„Окупите малу Гору Црну,
„И овако њима покажите,
„Да ћу одит' у цара нашега,
„И да ћу га тешко замолити
„И велику досаду чинити,
„Е да би ме књазом поставио,
„Помоз'те ми, моја браћо драга,
„Помозите, књигу направите,

„Шаљите је цару русијскоме
„Од нашега витешка народа,
„И иштите тако прошеније
„У нашега цара Николаја,
„Еда би ми Бог и срећа дала,
„Да би мене књазом поставио.
„И чујте ме, јуначки народе,
„Ако би ме књазом поставио,
„Ја ћу тражит' моју старевину,
„Старевину Иван-беговину,
„Ал' ћу своју главу изгубити
„И сву моју малу Гору Црну,
„Ал' ћу Црну Гору проширити:
„Шиљ'те књигу двору русијскоме,
„Књига ће ме у Русији наћи.“
Теке Данил' књигу отправио,
Он једанак у Русију пође.
Дође писмо на Цетиње равно
На рукама Перу и Ђорђији.
Сенатуре своје окупише,
Показаше што им Данил' пише.
Тадар друге књиге растурише
На главаре и на капетане,
Окупише на равно Цетиње
Проштише им књигу шаровиту.
Сви присташе на то Црногорци,
Па народну књигу сачинише,
Од народа и од свега суда,
Опремише цару у Русију,
Великоме цару Николају,
Поздравља га мало и велико,
Љубе цара у скут и у руку,

Да Данила постави за књаза.
Брзо књига у Русију дође,
У Петрову граду столичноме,
У то Данил' пред цара изађе,
Па се врло цару поклонио,
У десну га руку пољубио,
Пак га царе Николаје пита:
„Како моја мала Гора Црна?
„Како ми је, и како се влада?
„Живите ли на миру с Турцима?"
Данило му тако одговара:
„Хвала, царе, на питању твоме,
„Здраво су ми моји Црногорци,
„Ал' ме немој за Турке питати,
„А како ћу живјети на миру
„И шњима се у слогу држати!
„Ја не могу, царе, никојако,
„Узели су моју ђедовину,
„Старевину Иван-беговину,
„Стисли су ме у студно камење,
„У проклете горе камените,
„Ђе никаква добра не имаде,
„Но осташе добра у Турака,
„Нешто Турци, а нешто Латини,
„Те никоме није од нас криво,
„Ми остасмо у студно камење,
„Не можемо живјет' ни умријет',
„Но помагај, милостиви царе!
„Даруј нама свијетлу десницу,
„Како си је вазда додавао."
Пак му даде књигу шаровиту,
Што је народ цару оправио.

Кад је царе књигу проучио,
Па Данила често погледива:
»Добро тражиш, црногорско момче,
»Да бисмо ти књаштво поклонили,
»И траже га скупа Црногорци;
»Но ме зачуј, црногорско момче,
»Књаз ће рећи име превелико,
»Што ће књаже, кад књажества нема,
»Књазу с' оће превелика спенза,
»А ти ништа до невоље немаш
»И камење у ту Гору Црну,
»Пак се бојим, црногорско момче,
»Ако би те књазом поставио,
»Ти ћеш поћи ломној Гори Црној,
»И народ ћеш врло оглобити
»И опразнит' твоје Црногорце,
»А и тако живјети не могу,
»Пак ћеш себе грђе учинити,
»Проклињаће тебе Црногорци,
»Проклињаће и мене и тебе,
»Кад им будеш арач узимати.
»Пак се бојим и вишега врага,
»Што ће рећи остали краљеви,
»Особито Отмановић царе,
»Кад бих тебе књазом поставио;
» ер он вели да си њему раја,
»То говори међу краљевима,
»Његова је мала Гора Црна,
»И пише је на тефтеру своме.«
Јуначки му Данил' одговара:
»Обдари ме, мој честити царе!
»Обдари ме, стави ме за књаза,

„Ја те молим, мој честити царе!
„Истина је мјесто сиромашко,
„Сиромашна моја Гора Црна,
„Ја ћу чуват' моје Црногорце,
„Чуваћу их као своју главу;
„А што кажеш за друге краљеве,
„Јере ће им бити супротивно,
„Ја ничије госпоство не тражим,
„Нако моје што је од старине;
„А што кажеш за цара Турскога,
„Што цар каже да сам њему раја,
„Има више но двјеста година,
„Нијесам му нигда био раја,
„Ема сам му харач поклонио,
„И добро га вазда даровао,
„Кад је на ме с војском ударио,
„Из пушака гркије крушака;
„Многе сам му силе изломио,
„Изгубио паше и везире,
„Кад је с нама прије боја био,
„Па ћу опет, царе, ако Бог да!
„Доклен су ми млади Црногорци,
„Не бојим се царства његовога.“
Кад разумје царе Николаје
Што му рече Петровић Даниле,
Што му рече мудро и паметно,
Грохотом се царе насмијао,
На раме му десницу постави,
И овако њему проговори:
„Здравствуј, књаже, здраво твоја глава,
„Срећан буди за сву Гору Црну,
„Срећан буди и добар им буди,

„И слушај ме, Петровићу кнеже!
„Ако би се царе насрдио,
„И на тебе војску окренуо,
„Колико си кадар дочекати?“
А књаз Данил' њему одговори:
„Немам војске но двадест хиљада,
„Што ми носи јуначко оружје,
„Од ђетића од петнаест љета
„Пак до старца од седамдесетог,
„То је моја војска сваколика,
„Ема су ми добри за јунаштво,
„Сто хиљада могу дочекати,
„И шњима се вазда боја бити,
„Само је ли праха и олова.“
То је цару врло мило било:
„Ајде с Богом, Петровићу књаже!“
Грамату му даде за књажество,
Са царском је руком потписао,
И царски је мухор ударио:
„И поздрави моје Црногорце,
„И на тебе стављам десну руку,
„На свакога твога Црногорца,
„И ево ти тврду вјеру дајем,
„Ако би се султан покренуо,
„И на тебе с војском ударио,
„Нека шиље војске сто хиљада,
„Пак се брани и како ти Бог да,
„Ако би се више покренуо,
„Одиста ћу цару заратити.“
Књаз је цару руку прифатио,
Те је љуби, до земље се клања,
На захвали своме господару,

Пак се крену Петровићу књаже,
И он дође Бечу бијеломе,
Па из Беча у Тријешће равно,
Ту почину неколико дана,
Изљуби се с врсним пријатељ'ма,
С Гопчевићем и Мариновићем,
Код којијех загледа ђевојку,
Милу ћерцу од Квекића Марка,
По имену Даринку ђевојку,
Познаде је и загледа дивно,
Може бити за књаза књагиња,
Може бити свој земљи госпођа,
Но на тајно Лесу проговара:
„Нек за мене остане ђевојка,
„Опет ћу те брзо полазити,
„Кад уредим моје Црногорце.“
Подиже се Црногорски књаже,
И отиде морем пут Котора.
Кад зачуше млади Црногорци,
Сусрете га војске шест хиљада,
Шњима дође на равно Цетиње,
Опалише топе и лубарде,
Нек се, браћо, до далеко знаде,
Е су свога књаза задобили.
Сваки му се Србин весељаше,
Весељаше, цару захваљаше,
А запјева мало и велико
По горама и у планинама:
„Све за славу Бога истинога
„И у здравље цара Русијскога,
„Који ни је књаза поклонио,
„И у здравље нашег свјетлог књаза!“

Тако пјева и старо и младо.
Па то мало потраја бријеме,
Па Даниле купи Гору Црну,
Па из нова постави господу,
Неке диже, а неке потврди,
Пера стави до себе првога,
Учини га президент' сената,
А Ђорђију вици-президента,
А остале, ко је за што био,
Па сабира своје сенатуре,
Сабира их у бијелу цркву,
Свакојега по реду заклиња,
Заклиња их на Петра светога,
Да ће њему они вјерни бити
И народу праведно судити,
А и књаз се њима заклињаше
Пред скупштином цијелог народа,
Да ће и он њима вјеран бити
И свакоме праведно судити.
То је било о малој Госпођи,
Па постаде три мјесеца дана,
Књазу хабер ситна књига дође
Од једнога добра пријатеља,
Ришћанина из Скадра бијела,
У књизи га дивно поздрављаше,
И овако њему говораше:
„Господару, црногорски књаже,
„Ал' не чујеш, ал' абера немаш!
„Осман паша са Скадра бијела
„Почео је лажи просипати
„И његове отроване даре,
„Турио их у племе Пиперско,

„И Пипере хоће обратити,
„Већ витешку кућу Вукотића,
„Доиста их оће преварити
„И Пипере к себе обратити,
„Него скочи, ако Бога знадеш,
„Ајде с војском у племе Пиперско,
„Поглоби их и окајај грдно,
„Невјеру ти оће учинити,
„Примили су од паше дарове,
„Добро их је подасуо благом.“
Скочи књаже на ноге лагане,
Скочи, књаже, и покупи војску,
Цетињане избране јунаке,
И осталу браћу Катуњане,
И још пола Ријечке нахије,
И још пола Љешанске натије,
Собом узе наредне Брђане,
Па се креће на племе Пипере,
И оваку ријеч бесједио:
„Јала море, чуда великога!
„Што се Осман опет потежио,
„Да он мене мути Црногорце,
„Црногорце и моје Брђане!
„Ал' је мало на Црмницу било,
„Кад је мене пријед помутио!
„Ал' сам мало глава изгубио,
„И велике дворе разурио,
„Разурио куле Бољевића!
„То је фала од Црмнице била,
„Господа се од старине звала,
„Особито кућа Пламенчева,
„Већу сам им штету начинио,

„И њихове куле разурио,
„И бијесне момке погубио,
„Што је мене Осман учинио,
„Све на лажи и на пријевару.
„Осман-пашо, Скадарски везире!
„Зар ти није прије доста било,
„Што си мене прије урадио!
„Ма се уздам у Бога једнога
„И у моје младе Црногорце,
„Врнућу ти жалост за срамоту,
„У главу ти памет ућерати.“
То изрече, окрочи Лабуда,
Па овако с коња говораше:
„Чујете ли, моји Црногорци!
„Ја отидо у племе Пипере,
„Пипере ћу племе притиснути,
„Особито кућу Вукотића,
„Б'јеле ћу им куле опалити,
„Опалити, пак их разурити
„За невјеру, што су учинили,
„Што су ми се криво заклињали,
„Заклињали на Петра светога,
„Криву клетву на дан понијеше,
„Нека памте што су урадили,
„Није лако Богом ратовати
„Ни невјеру књазу учинити.“
То изусти, а коњу попусти,
За њим крену сва војска остала,
Суминуше обије нахије,
У широка Брда ударише,
Уљегоше, па их суминуше,
На Пипере племе долазише,

На Стијену оков учинише,
Но побјеже кућа Вукотића,
Побјегоше они у Турака,
Како су се паши обећали;
А кад виђе Црногорски књаже,
Бијеле им куле запалио,
Запалио, па их разурио.
То виђеше млади Црногорци,
Особито млади Цеклињани,
Устадоше, покупише војску,
Ко не бјеше поша' у Пипере,
Пред њима су добре буљумбаше,
Буљумбаше од крваве Цупе,
Сиви соко Костићу Малиша;
Друго витез Станковићу Коњо,
Те је вазда јунак од старине,
Печа мала ма је огњевита,
Од њега се врло плаше Турци;
А треће је Мрђен капетане
Од Додоша села на крајину,
Који с царом знаде диванити,
А некмоли војском управљати.
Сакупише војске неколико,
Примакоше нотњо под Жабљаком,
И град Жабљак нотњо опасаше,
Па у зору на град ударише,
И на јуриш града освојише,
Око града куле опалише,
И на граду низам посјекоше,
Уграбише обојне топове,
Без тестира свијетлога књаза.
Кад бијела града освојише,

Шаровиту књигу направише,
Те је шиљу у Пипере равне,
А на руке свијетломе књазу:
„Чујеш ли не, мили господару!
„Све смо чули, што си урадио,
„Разурио кућу Вукотића,
„Утекоше у турачке руке,
„Ема и ми залуд не стојимо,
„Но смо и ми нешто урадили,
„Бијели смо Жабљак освојили,
„Посјекосмо цареве солдате,
„И узесмо цареве лумбарде,
„Врнусмо му жалост за срамоту,
„Ајде к нама граду Жабљачкоме,
„Ајде к нама, мили господаре,
„Ајде к нама и доведи војску.“
А другу су књигу направили,
Па је шиљу на равно Цетиње,
А на руке Перу и Ђорђију:
„Чим примите књигу шаровиту,
„Ајте к нама на граду Жабљаку,
„Јере смо ви Жабљак освојили,
„Да тражимо нашу старевину,
„Старевину Иван-беговину.“
Књаз се крену и подиже војску,
Доведе је граду Жабљачкоме,
С друге стране Петровића Перо,
Петровића Перо и Ђорђије,
Сва господа у град се састаде.
Када зачу паша Скадранине,
Заборави све племе Пипере
При његову граду Жабљачкоме,

Браду скубе, по глави се туче,
Што ће чинит' од живота свога,
Па на граду обори топове,
И покупи листом Арбанију,
Па окрену с војском на Жабљаку,
На бијели Жабљак ударише,
Еда би га како освојио,
Но не даде црногорски књаже
И његови млади Црногорци,
Него бране града Жабљачкога,
И ту многи Турци изгибоше
И бирани неки Црногорци,
Ма га паша узет' не могаше,
Боја бише шест нељеља дана,
Пак се тада Турци размакоше.
Што за фајду, драги побратиме,
Јере књиге од Русије до'ше
Од велика цара Николаја;
Цар Никола таку књигу пише,
А шиље је црногорском књазу,
Срдито му књигу направио,
И књаза је у њу покарао,
Зашто му је на град ударио,
Што се тиче у царске градове:
„Остав' града, црногорски књаже!
„Остав' града без твојега јада,
„Чим ми примиш књигу шаровиту,
„Поврни му од града топове.“
Препаде се црногорски књаже,
Бијели му Жабљак оставио,
И врати му с бедема топове,
У зору се војска окренула,

На турско се таборје јавила:
„Не плачите, Арбанашки Турци,
„Бијели ви Жабљак остависмо,
„Мол'те Бога цару Николају,
„Е од њега стојат' не смијемо,
„Но без муке њега остависмо.“
Па сва војска из града изађе,
А главари у град остадоше,
Докле војску пред собом справише.
Но да видиш великога врага,
Пуче пушка на зору бијелу,
Пуче пушка из турског табора,
За њом пуче зелена лубарда,
И погоди Петровић-Машана,
Мила брата Петровића-Ђорђа,
Десну му је ногу оштетила,
Ах нека га, већ' му не пушала!
Срећа турска, те не знаде војска
Е Машана ране допадоше,
Е се јунак рани не подаје,
Да знадоше, повратит' се ћаху
И уљести опет у Жабљаку.
Отолен се војска покренула,
Сваки пође на своје дворове,
Књаз свијетли на равно Цетиње,
А кад књаже на Цетиње дође,
Он Николи цару отписује:
„Не карај ме, мили господаре!
„Није наша заћевица била,
„Но Османа паше Скадарскога,
„Који моје премами Пипере.“
То је мало доба постајало,

Докле цара гласи допадоше,
Цар опреми војске сто хиљада,
Седам паша од седам градова,
А пред њима пашу серашћера,
По имену свога Омер-пашу,
На витешку ломну Гору Црну,
Да би Црну Гору сподобио.
Шњом удари на четири стране,
Не даду се лако Црногорци,
Но се грдни натраг повукоше,
Што не бјеше на њу погинуло,
А зато је пјесна изведена,
Све се знаде што је и како је.
Књаз постаде доба неколико,
Окрену се с равнога Цетиња,
Да полази њемачке градове,
Да наоди старе пријатеље,
Докле дође у Тријешће равно,
Ту за себе испроси ђевојку,
Милу ћерцу од Квекића Марка,
Већ Даринку лијепу ђевојку,
Обдари је и прстенова је.
И ту стаде доба неколико,
Па окрену морем дебелијем,
Докле дође малој Гори Црној,
Поче књаже купити сватове,
Скупи књаже свата шест хиљада,
Па одабра господу избрану,
И пред њима Ђорђију и Мирка,
Шњима посла седам осам друга,
Одасла их морем дебелијем,
Докле до'ше у Тријешће равно,

У Квекића Марка починуше,
У његова мила пријатеља.
Ту стојаше три четири дана,
Онда вели Петровић Ђорђије:
„Чујеш ли ме, Марко пријатељу,
„Изведи ми Даринку ђевојку,
„Јере више чекат' не можемо,
„Није шала, свата шест хиљада,
„Што нас чека на равно Цетиње,
„Да сусретну народњу госпођу."
Изведе је, ријеч не чињаше,
И сватове дивно дариваше,
Неком перо, неком перјаницу,
А некоме од злата јабуку,
А Ђорђији златну колаину,
А ђеверу од злата кошуљу
И Даринку лијепу ђевојку;
Дарива им свилена барјака,
На барјаку од боја знамење,
О ком бијуките позлаћене,
У њему је ор'о двојеглавни,
Око њега аждаја од злата,
Па им даде од мора вапора
Свог сестрића Гопчевића Шпира
Тако бјеше књаже наредио,
Наредио Ђорђији и Мирку,
Кад се врате из Тријешћа равна:
„Доћи ћете Задру бијеломе,
„Јавите се Мамули Лазару,
„Далмације славна господара,
„И владики Кнежевић-Стефану,
„Јавите се, па их поздравите,

„Да их оба зовем на весеље,
„То Лазара за вјенчана кума,
„А Стефана, да нас вјенчат' буде.“
Дивно су га они послушали,
Кад дођоше Задру на крајину,
Па Мамулу дивно поздравише
И владику Кнежевић-Стефана,
Пак им поздрав од књаза казаше,
Да их књаже зове на весеље;
Зафалише, оба пристадоше.
Отолен се свати покренуше,
Па вапором у Котору до'ше,
А за њима Лазар и владика
Пристигоше свате у Котору,
И ту на'ше књажеве сватове,
Бјеше пуно иљада сватова,
Све господе српске изабране,
Па сретоше лијепу кнегињу,
Госпођи се свати поклонише,
Захвали им народна госпођа.
Сва господа уједно се крену,
Црногорска и сва аустријска,
Шњима иде од Боке циркуле,
По имену Стефана од Дојма,
Пут Цетиња равна окренуше,
Развише се свилени барјаци,
А пуцају бистри џевердари,
А пјевају млади Црногорци,
А кад до'ше на племе Његуше,
Ту нађоше четири хиљаде,
Све наредна свата искићена,
Под оћелом и згодним оружјем,

Па зелене топе опалише
И њихове бистре џевердаре,
Одјекну им Ловћенска планина,
Састави се свата пет хиљада.
Отолен се свати покренуше,
Пријеђоше Кривачу планину,
Докле до'ше на врх од Цетиња,
Под лијепо село Мартиново
А пред цркву светога Јована,
Ту нађоше свијетлога књаза
И уз њега иљаду сватова;
Састави се свата шест иљада,
Састави се господа избрана;
С господом се дивно поздравио,
Пак кнегињу уфати за руку,
Ручише се, пак се поздравише,
Отолен се к Цетињу крenуше,
И са њима свата шест хиљада.
Боже мили, чуда великога!
Коњаници коње потекоше,
Барјактари развише барјаке,
Црногорци огањ оборише,
Весеље им граде из пушака.
Тама паде на поље Цетиње
Од брзога праха и олова
И од паре коњске и јуначке,
Док бијелу манастиру до'ше,
Па зелене топе опалише,
Пројечаше зелене планине,
Све се поље из темеља тресе,
Па пођоше у бијелу цркву,
Ту вјенчаше за књаза кнегињу,

Лазар бјеше за вјенчана кума,
А Стефан их дивно привјенчао,
И благослов по закону дао,
Па вјенчана кума обдарише,
Обдарише, дивно испратише,
Сви сватови те се окренуше,
Окренуше, пак се окупише,
Међу њима књаже излазио,
И њихова Даринка госпођа,
Поздравише кићене сватове,
Поздравише па им захалише,
А свати се њима поклонише.
Отолен се свати разиђоше,
Књаз остаде на равно Цетиње
И његова господа избрана,
Господа се лијепо држаше.
Што за фајду, драги побратиме,
Кад не ћу неки починути,
Но вавијек смрачну мрежу плету,
Да господу Црне Горе смуте,
Смутиле се њима утробице!
Да би Бог дб и Богородица!
А који су с тијем управљали
И највиши пособници били,
Те господу нашу разродише,
Често они код књаза иђаху,
Па лакомци Пера опадаху,
И у књаза тако говораху:
„Да л' не видиш, пресвијетли књаже!
„Што ти Перо из потаје ради,
„Шњим заједно Цетињски сердаре,
„По имену Мартиновић Мило

„Са сестрићем Перовић-Стефаном,
„Којему си даровô сенатство,
„И учини њега за сердара,
„Он је мудра и паметна глава,
„Што би они могли урадити,
„И што раде, нигда не престају,
„Све на тајно нешто вијећају,
„Ће тебе изгубит' занаго
„И столицу твоју одузети,
„Но погуби твога стрица Пера,
„И погуби обадва сердара,
„Док нијесу тебе изгубили,
„Е по смрти не има кајања.“
У томе се књаже преварио,
Лакомци му памет обратише,
Па нареди да изгуби Пера,
И да губи обадва сердара.
Доиста их изгубити ћаше,
Камо срећа, да сви изгибоше,
Но нађоше добра пријатеља,
Те им каза да ће погинути:
„Него бјеж'те, ако Бога знате,
„Макните се у Боку латинску,
„Докле тајне ствари разберемо,
„Да ви лудо овђе не гинете,
„Вићећемо што је и како је,
„Што је лажа, ал' што је истина“
Пријатељ их дивно сјетоваше,
Утекоше ноћу без мјесеца:
Перо бјежи равном Рудиницом,
Собом узе сестричића свога,
Сестричића Перовић-сердара

И витеза Радоњића Мила.
И сиђоше до у Будву града,
А сердар се био покренуо,
У Петрову кућу улазио,
Па узима Перову госпођу
И Перова нејакога сина,
Лудо д'јете од године дана,
Па узима чедо у наручје,
Унесе га уз равно Цетиње.
Сердар дође на своје дворове,
Па синове своје окренуо
И рођаке што су понајближе,
Побјегоше нотњо без мјесеца,
И дођоше право у приморје
Б'јелој кули Вукшића Ђорђије,
И Перова сина донесоше,
У то Перо преко Грбља дође,
Стадоше се на Вукшића кули.
О несрећо, Бог да те убије!
О несрећо, ђе се растовари
На господу од равна Цетиња.
Отолен се сва три окренуше,
Докле до'ше у Котору граду,
И остало робје доведоше.
Ту стадоше неколико дана,
Од јада се Перо разболио,
И од јада и веље жалости.
Та се жалост на далеко чула
У Петрову граду столичноме,
То зачуо царе Николаје,
И зачуо од Беча ћесаре,
Жао њима што се догодило,

Па послаше своје зенерале,
Цар Никола Коваљевског свога,
Бечки ћесар Мамулу Лазара,
Не би л' како браћу умирили
И у прву љубав саставили.
Зенерали кад у Котор до'ше,
Ту болесна Пера наодише,
И обадва књаза замолише,
Моле књаза и све сенаторе,
Да поврате Пера и сердаре,
Да поврате и да се помире,
И у томе књаз пристат' оћаше,
И царима ћаше угодити,
Но не даду неки Црногорци,
Којино су свему томе кривци,
И не даду прије своје главе,
Пак се књазу било дожалило:
„Дајте, браћо, ако Бога знате,
„Кад не могу вратит' сву тројицу,
„Да повратим мила стрица мога."
На књаза се љуте Црногорци,
Па не хћеше пристат' никојако,
Но сердару робје повратише,
И његове дозваше синове
И његове најближе рођаке,
На вјеру их натраг повратише,
Да им ништа учинити неће,
Но држати кâ друге остале.
А остаде Перо у Котору,
И осташе обадва сердара,
Болан лежи Перо у Котору,
Од жалости и душу испусти.

А када се Перо преставио,
И кад зачу на Цетиње књаже,
Пак се њему бјеше ражалило,
Па одасла неке Црногорце,
Одасла их у Котору граду,
Те жалосна Пера прифатише,
На Његуше племе донесоше,
Донесоше пак га укопаше.
Остаде му саморана мајка,
Сиромаи је и отац и мајка,
Те кукају вазда без престанка
За велика добра од порода,
Пера није, а владике није,
А Јоко им бјеше погинуо,
На Грахово бијући се с Турцима,
Не оста им ништа до камена,
Него д'јете од године дана,
И оно се брзо преставило,
Остаде му љуба удовица,
Удовица црна кукавица.
Два сердара низ море пођоше,
Докле Бечу столичноме до'ше,
У славнога од Беча ћесара,
Врло му се оба поклонише,
Па их царе дивно дочекао
И добар им љебац поклонио,
Па поврати Мартиновић-Мила,
И справи га Задру на крајину,
Преручи га своме зенералу,
Зенералу Мамули Лазару,
А Стефана у Беч заустави,
У вељу га сколу поставио,

Е је мудра и паметна глава.
Што је фајде, стоји на науку,
Кад ћесара не хће послушати,
Него лудо у Цариград пође,
А још луђе изгубио главу,
Све тражећи што стићи не може,
Нити може нити је прилике.
Па то стало доба неколико,
Престави се царе Николаје
Од велика двора русијскога,
Глас допаде на Цетиње књаза,
Па окупи своје Црногорце,
Све им право за Николу каже,
Заплака се мало и велико,
Жалујући цара ришћанскога,
И књаз таку заповијед даде:
„Чујете ли, моји Црногорци,
„Коротујте за годину дана
„Премилога цара Николаја,
„Е смо наше сунце изгубили,
„Што не бјеше врло огријало;
„Коротуј га и младо и старо
„И дијете од године дана,
„Па до старца од стотину љета,
„Преврните на главу капице,
„Чиновници црни вељ на руци.“
Црногорци књаза послушаше,
И Николу цара жаловаху,
За годину сташе у жалости,
Љуто плачу и сузе проливу.
Лесандро се за цара постави,
А кад бјеше жалост разумио

Од витешке ломне Горе Црне,
Посла њима својега консула,
Стрмоуха консул' зенерала,
Да он пође на Цетиње равно,
Да зафали књазу и народу
За њихово врло жаловање.
Ма у зо̑ час за мнозињу дође,
Нешто се је с књазом посвадио,
Не знаде се што је и како је,
Срдито се на то раставише.
А кад виђе Петровић Ђорђије,
Зенерала себе дозиваше,
Па га води у своју камару,
И код њега ноћцу коначио,
Па сјутрадан рано подранио,
Ђорђије му даде пратиоце,
Консул дође граду Дубровнику.
Но да видиш великога врага,
Што имају Срби од старине,
Започеше неки Црногорци,
Како су се вазда научили,
Мало им је око Пера било,
Но почеше мразити Ђорђију
И у књаза њега опадати,
Па на тајно њему говорише:
„Ал' не видиш, мили господаре,
„Ђе коначи руски зенерале
„Код Ђорђије, код стрица твојега,
„И сву ноћ су тајно вијећали,
„Да би тебе цару омразили,
„Невјеру ће тебе учинити,
„Што би могло до послије бити,

„Па ти могу главу сатријети,
„Но се владај мудро и паметно.“
То је књазу врло мучно било,
И овако њима одговара:
„Хвала Богу, великога врага!
„Како никад починут' не могу
„Од несреће те моје домаће,
„Баш ће, ја мним, бити од истине.“
Тадер скочи на ноге лагане,
И оваку ријеч бесједио:
„Нека раде, што је њима драго,
„Баш не мислим за цара рускога,
„Нит' ме рани, ни ода зла брани,
„А ја одох цару француском,
„Да ме води у цара турскога,
„Да ми даде моју старевину,
„Старевину Иван-беговину,
„Ја ћу њему арач Горе Црне,
„Да проширим моје Црногорце,
„А кад бих се врло проширио,
„И кад бих се спремом наредио,
„То јест спрема што ће за војнике,
„Тад' бих дивно војску уредио,
„Па ја не бих за цара марио,
„Но бих њему пушку обратио,
„Па што Бог да и срећа јуначка!“
А на то му зборе Црногорци,
Особито Петровић Ђорђије:
„Не за Бога, мили господаре,
„Не отпадај од цара рускога,
„Не би било крста од три прста,
„Да ни није великога орла,

„Великога цара русијскога.“
На тајно му зборе Црногорци:
„Ти сад видиш, мили господаре,
„Да Ђорђије о издаји ради,
„Врло држи цара русијскога,
„Да л’ не видиш што се догодило?“
Од истине књаже вјероваше,
Па устаде на ноге лагане,
Собом узе Даринку кнегињу,
И отиде право пут Котора,
И шњим бјеху неки Црногорци,
Вуковић му бјеше у Паризу,
Те га бјеше књаже оправио,
Да му после у краљева свиђа.
А кад књаже у Котору дође,
А Вуковић из Париза дође,
У Котор се оба састадоше,
Ајутанте књазу говораше:
„Што учини, мили господаре!
„Што се крену с равнога Цетиња,
„Док не дођем тебе на Цетиње,
„Док не дођем и докле ти кажем,
„Е ти тамо путовања нема?“
Овако му књаже одговара:
„Не слушам те, мили ајутанте!
„Но ћу одит’ пут града Париза,
„Бит’ ми знати изгубити главу,
„Тако старо писмо изговара,
„Ко разгађе, у нас не погађе,
„Па што Бог да и срећа јуначка!“
Па окрену морем дебелијем,
Собом узе неке Црногорце

И Даринку вјерену љубовцу,
И отиде право пут Париза,
А Ђорђије дође на Његуше,
На с Његуша у Котору сиђе,
И бјеше се врло разболио.
То постаде три четири дана,
Мирко му је књигу оправио,
Па је шаље рођаку својему,
По имену Петровића Крсту,
Да он спрешно дође на Цетиње,
И Крсто га послушати ћаше,
Но Ђорђија њему не даваше:
„Немој мене, синко, оставити,
„Јере сам се разболио љуто,
„Па не можеш мене оставити,
„Но отпиши лист књиге бијеле.“
Тадар Крсто отписује Мирку:
„Поздрављам те, мили брате Мирко!
„Ја не могу на Цетиње доћи,
„Ђорђије се стрико разболио,
„Па не могу њега оставити.“
Опет Мирко танку књигу пише,
Књигу шиље и шњом поклисаре,
Да обадва иду на Цетиње.
Кад Ђорђији књига долазила,
Ђорђија се томе зачудио,
И тако му књигу отписао,
Па је шиље на равно Цетиње,
Па синовца Мирка поздравио:
„Ја не могу на Цетиње доћи,
„Ни ћу доћи за петнаест дана.“
Црногорци Мирку говораху,

И на тајно њему бесједаху:
„Видиш сада, Петровића Мирко,
„Ђорђија ти више доћи неће,
„Него гледај да га преваримо,
„Пошљимо му младе сенатуре,
„Е да би га како окренули,
„Па му мртве страже поставимо,
„Тајне страже, вјерне перјанике,
„Пос'јецимо Ђорђију и Крста
„И Машана, брата Ђорђијева,
„А ни Вука да не оставимо,
„Да кољено њима покопамо,
„Истражимо њихово кољено.“
Хвала Богу, чуда превелика!
О несрећо, вазда ли си дуга,
Особито у српском народу,
Ће брат брата оће да изгуби
Без давије и без испов'јести!
Фала Богу, безумне господе,
Куће им се мудра памет ћела!
Те брат брату вади очи црне,
Те сам себе кида десне руке.
О лакомци, проклета ви душа,
На свашто ли људе нађерасте,
На безумност и на пакост љуту!
Ма тако ми јада свакојије,
Кад се уд'рим умом по памећу(!),
А и кад бих памет разбистрио,
Од јада бих сам себе убио,
Кад помислим, што се урадило.
Ма што кривим јадне Црногорце,
Који н'јесу лакоми на благо,

Они раде, да више уфате,
Ал' их није преша ни кривити.
Него кривим кућу Петровића,
Што већ своје очи не отвори,
Боље рањен него погинуо.
Ко би њима ишта учинио
У малану ломну Гору Црну,
Али њима штогођ пресудио,
Да нијесу они задовољни,
На њиову несрећу домаћу,
Па радите и како ви драго,
Е сте брата Пера сатровали,
Брата Пера и књаза Данила,
Сами себе очи извадили,
А Ђорђију старца заћерали,
Да се старац скита по свијету,
Умријеће у тужној жалости
Су његове оба брата мила,
А и Крста, његова синовца.
Сад радите, што је вама драго,
Ширите се сада по Цетињу,
Ма су ваша саломљена крила.
Црна Горо, земљо каменита,
У те нема ништа до камена,
Ма се гласиш на четири стране
Од истока до мрачна запада,
Па унакрст југа и сјевера,
У тебе се соколови рађу,
Те су многе силе изломили,
Прославише име по свијету.
О Србијо, земљо поносита,
Поносита и врло богата,

Вазда спаваш, већ га не заспала!
Од како је Ђуро војевао,
Већ вам сједе рђа на оружје,
Већ војништва међу вама нема,
А стари су Србљи остарали,
Остарали, боја оставили,
Не могу се држат' коња враних,
А некмоли мегдан дијелити
Али с мјеста кавгу заметнути;
А ви млађи, што сте настанули,
Ви за боје ништа и не знате,
Ал' не знате, али не смијете,
Ни сте сини старије отаца.
Већ српскије нема мегданџија,
Кој' су вазда мегдан задобили.
Млађи Србљи, да вас Бог убије!
Панула вам чађа на оружје,
Будите се, већ га не заспали,
Помислите на ту Гору Црну,
Мала снага а мала приправа,
Како вазда разагоне Турке.
А тако ми Бога великога
И тако ми јада свакојега,
Да је војске, колик' у Србију,
И да има што има Србија,
Једанак би Босну приватила,
Валовиту Босну освојила,
Босну земљу и Херцеговину
И сувише равну Арбанију,
Арбанију и шњом Румелију,
Пак би дошли стојну Цариграду,
Све свршили прије три мјесеца,

Четврти би у Стамбол уљегли,
Па ни цару не би лако било.
Да б' имала мала Гора Црна
Сто хиљада војске на оружје
И приправу што је за војнике,
Све би брзо Турке савладали,
А Србија има сто хиљада
И приправу што је за војнике.
Вазда ијеш, већ се не најела!
Вазда спаваш, већ се не наспала!
О Лесандро, Бог те не убио,
Су чим ћеш се казат' пред свијетом,
Какови си спомен учинио,
Баш нијеси срца бабовога!
Но се бјеше Милош покренуо,
Те он старац у Србију дође,
А Милош је стари мегданџија,
Који знаше с Турцим' војевати,
Који многе задоби мегдане,
Страдао је двадесет година,
Већ двадесет и више четири,
Страдао је у Њемачко царство,
Па он опет у Србију дође,
Са Србима поче да он влада,
Срби му се добро весељаху,
А доиста дријемат' не ћаше,
Него ћаше Србе окренути,
Окренути Србе на јунаштво,
Но га смртна чаша уграбила.
Наком њега Михаил остаде,
Ма се уздам у Бога једнога,
Михаил је срца бабовога,

Он ће Србље дићи на оружје
И потражит' своју старевину,
Коју су му Турци притиснули
Од Косова, доба Лазарева.
Михаиле, од Србије књаже,
Подигни се на ноге јуначке,
Покрени се, и Србе пробуди,
И нажени Србе на јунаштво,
А ево ти тврду вјеру дајем,
Црна Гора да те издат' неће,
Што узможе, оће ти помоћи.
Добро мјери, од Србије књаже,
Шта учини црногорски књаже,
И ако је мало живовао,
Ма је вјечни спомен оставио,
Њему име погинути неће,
Докле траје сунца и мјесеца.

72.

Смрт Ђулекова.

Ситна књига рано подранила
Са широка поља Гатачкога
Од војводе Зимоњић-Богдана,
Књига пређе Сомину планину
И Бањане племе свеколико,
Докле дође ломној Гори Црној
У малено село Марковину,
Попу Луки на бијеле руке,
И тако му војевода пише:
„Попе Лука, мој милосни куме!

„Знаш ли, куме, није давно било,
„Него лани на прву годину,
„Од Турака кад се одметнусмо,
„И с Турцима кавгу заметнусмо,
„Ти си био Гацку широкоме
„Три мјесеца и петнаест дана
„Су твојијех педесет хајдука,
„Стекао си дванаест кумова
„И двадесет Богом побратима,
„Војевасмо, Турке разгонисмо,
„Узимасмо коње и оружја
„Са Турака, ђе је нама драго,
„И дао си нама вјеру тврду,
„Кад би нама од невоље било,
„Да ни хоћеш помоћ' од Турака;
„Сад не ево мука допанула,
„Опет су не освојили Турци,
„Сваке су ни јаде ударили,
„Од којијех живјет' не можемо;
„И све бисмо јаде опростили,
„Но ј' од цара дошла турска војска,
„Три хиљаде Арнаута љута,
„А пред њима цареви бимбаша,
„Ђулек бего од Стамбола града,
„Сваке ни је муке ударио:
„Ђегод знаде прикладну ђевојку,
„Ђевојкам' је срећу изгубио,
„А невјесте дому омразио,
„Те им јаде опростит' не могу.
„Но за Бога, куме, попе Лука!
„Али данас али до вијека,
„Помози ми у невољи љутој,

„Јер се силан Ђулек захвалио,
„Да ће водит' Арнауте љуте,
„Да ће живјет' у граду Никшићу,
„Па када му Ђурђев данак дође,
„Да ће Црну Гору похарати
„И сву Боку до града Новога
„И вашега књаза ухватити
„И живога цару оправити;
„Но на ноге, ако Бога знадеш!
„Па покупи твоје Црногорце,
„Те га чекај на Дугу планину,
„Нећеш ли ни изгубит' крвника."
Када попу ситна књига дође,
Књигу гледа, а сузе прољева,
А све жали Богом побратима,
Па поскочи како соко сиви,
Па је књиге многе растурио:
Једну посла Чеву питомоме
Сенатуру Перковић-Стевану:
„Мој ујаче, Перковић-Стефане!
„Сакупи ми Чевске харамбаше:
„С Војинића Крстовић-Новака,
„Црне Горе хитра перјаника,
„Са Замоћа Мртовић-Мршута
„И сокола Шалетић-Спасоја;
„Куп'те војску, хајте на Рудине,
„Све бирајте крваве јунаке,
„Јер сам добар шићар уводио:
„Три стотине Арнаута љутих,
„А пред њима цареви бимбаша,
„Ту је доста блага и поштења,
„Ако Бог да, да их дочекамо."

Па је другу књигу накитио,
А посла је у племе Бјелице,
А на руке Шутану Милићу:
„Купи војску, хајде на Рудине,
„Да на друму причекамо Турке.“
Па је трећу књигу направио,
А посла је у Цуце камене,
А на руке Рогановић-Драгу
И соколу Шакићу Шћепану:
„На ноге те до два побратима,
„Те од Цуца војску сакупите,
„Да на друме Турке причекамо.“
Па отоле на ноге скочио,
Марковљане браћу покупио,
Шњима пође на Рудине равне,
И ту седам харамбаша нађе,
А око њих војске шест стотина,
Све бирана момка од ударца,
У кога се може поуздати,
Који може рану дочекати,
Из невоље друга избавити,
А горега пропустит' мимо се.
Отоле се војска подигнула,
Пријеђоше Никшићке Рудине
И крваве друме и путове;
Док дођоше Сомини планини,
Ту је војска трудна починула,
И бијели данак заданила,
А поп Лука на ноге устаде
Су његово седам харамбаша,
Па пријеђе Сомину планину;
Док дођоше Гацку пространоме

На дворове Зимоњић-Богдана,
Ту их Богдан дочекао дивно,
И овако Луки бесједио:
„Добро дошô, куме попа-Лука!
„Јес' довео црногорску војску?
„Ево сјутра цареви бимбаша
„И његови Арнаути љути
„Преко Дуге иду у Никшиће,
„Јеси ли их кадер дочекати?“
А поп Лука њему одговара:
„Јесам, куме Зимоњић-војвода,
„Ево имам војске шест стотина,
„Ако Бог да да их дочекамо,
„Биће сјутра муке од Турака.“
Па отоле пушке доватише,
И пођоше опет у дружину,
А дружини право кажеваше,
Е ће Турци нађест' проз планину.
Каде чуше млади Црногорци,
Од радости пјесме запјеваше,
А шарене пушке потпрашише,
Окренуше зеленом планином,
На крваву дугу запануше.
Докле дневи половину било,
Стаде вриска хата и парипа,
Стаде рика са коња Турака,
Стоји јека сјајнијех кумбара.
Кад низ Дугу Турци нагазише,
Црногорци њима ударише,
Алакнуше са четири стране,
Стаде јека сјајнијех пушака,
Стаде јаук у војску Турака,

Бој се бије, а крв се пролива,
Ема Ђулек бјежати не хоће,
Ни његови Арнаути љути,
Но метериз тврди уватише,
А око њих коње повезаше,
Па је Ђулек сабљу извадио,
Па он зове Србе на мегдану.
Ма Ђулеку лоша срећа била:
Пуче пушка од Црногораца,
Те Ђулека бјеше погодила,
Обије му ноге саломила,
Паде Ђулек у траву на главу,
Хоћаху га посјећ' Црногорци,
Но га не да црни Арапине,
Већ је бритку сабљу извадио,
Те шњом брани главу господару.
Пуче друга од Црногораца,
Те убила црна Арапина.
Кад вићоше оно Црногорци,
У Турке су јуриш учинили,
Ко ће први главу ограбити
Од Ђулека, бега царевога,
Па се загна један јунак зоран,
Сасред Чева Гајо Пејовићу,
Да Ђулеку посијече главу,
Ал' не даду Арнаути љути.
Од Турака пуче пушка сјајна,
Те погоди Гаја Пејовића
Посред паса, не даде му гласа.
Ал' се загна други јунак зоран,
Јест од Цуца Шалићу Шћепане,
Пуче пушка арнаучка љута,

И Шћепана нађе рана грдна,
Саломи му ногу у кољено.
А то виђе Богданов Мурате,
Сасред Чева мјеста питомога,
На Ђулека загон учинио,
Али пуче пушка од Турака,
Те Мурата погодила дивно
Уврх главе међу очи црне,
Ни жива га земља не шчекала.
Кад то виђе Поповићу Лука,
У Турке је јуриш учинио,
И разагна на буљуке Турке,
Ал' се добар Црногорац нађе,
Јест од Цуца Мика Вуковићу,
Те Ђулеку посијече главу,
Шутан Милић црнога Арапа.
Кад виђоше оно Црногорци,
Разагнаше по планини Турке,
Све сијеку и ватају живе,
Док шездесет посјекоше глава,
Од њих пусто одузеше благо,
И узеше коње и оружје,
Ђулекове буле поваташе,
Све у свилу и жежено злато,
Не кћеше им ништа одузети,
Него буле натраг отправише.
Богу фала, Срби задобише,
И дођоше на своје дворове,
И лијепо шићар дијелише,
Попу Луки даше старјешинство,
Од оружја сјајна цевердана,
Однијеше на Цетиње главе,

И Цетиње шњима окитише,
А принцип их дивно дочекао,
Дарова им од срме медаље.

73.

Ударац Омер-пашин на Црну Гору.

(1852.—1853.)

На хиљаду и осам стотина
И педесет и друге године
Књигу паша Скадранине пише,
Са бијела Скадра са Бојане,
А шиље је стојну Цариграду
Турском цару, свому господару,
У књигу га мило поздравио:
„Знаш ли, царе, наше сунце жарко!
„Кад су наши стари војевали,
„И Србију земљу сподобили,
„У сужањство Србе оставили,
„Освојише сву земљу Србију,
„Славонију и малу Србију;
„Освојише Бачку и Баната
„И богати Сријем по Дунаву,
„То остави султан за ћесара,
„Од Њемачке земље господара,
„А остаде Србин у невољи,
„Те довијек у зло да проводи;
„Погубише српског цар-Лазара
„И његове избране војводе
„И његове витезе јунаке,
„Сподобише Босну валовиту,

„Бутун Босну и Херцеговину
„И сувише равну Арбанију.
„Утекоше злице и крвавци,
„Кој' се не ће Србин потурчити
„И Ристову вјеру оставити,
„Гори прими свеца Мухамеда,
„Бољи бјежи српској Гори Црној
„У проклете горе камените.
„Ту се враже закоти гнијездо,
„Те цареве друме затворише,
„Често с'јеку око себе Турке,
„Разбијају цареве карване,
„Робље робе, а сијеку Турке,
„На дворове суше турске главе,
„И продају робље на откупе,
„Мијењају Турке за вепрове,
„То за вишу бруку и срамоту.
„На њих многи наши војеваше,
„И многе се силе изломише,
„Никад Гору не узесмо Црну,
„Но су многе паше погинуле,
„Многе паше и многи везири
„И остали цареви рицали,
„Нигда врагу краја не дођосмо.
„Па чујеш ме, мили господаре!
„Да ти кажем и вишега врага:
„Црна Гора роди господара,
„Некаквога црногорска књаза,
„По имену Петровић-Данила,
„Самовољно ставише га књазом
„Без тестира цара и везира
„И твојега велика фермана.

„Тек се бјеше књазом поставио,
„Једанак је војску сакупио,
„Ударио мојој Арбанији,
„Освојио града Жабљачкога,
„И са града скинуо топове,
„И развали бедем од Жабљака,
„И пос'јече мало и велико;
„Па се бојим и вишега врага,
„Окучује сву Херцеговину,
„И развали цареве паланге,
„То фортице од Херцеговине,
„Роби робја, а сијече главе,
„Потискује моју Арбанију,
„Бјеже њему Срби на слободу
„Од богате моје Арбаније
„И од добре Босне валовите,
„Беһ од Босне и Херцеговине,
„И ускачу њему на Цетиње:
„Он свакога грли и целива,
„На Цетињско поље дочекива,
„И свакоме даје пити вина,
„Па их грли као мајка сина,
„Па су Срби раширили руке,
„Кâ су свога књаза добавили;
„Па се бојим и вишега врага,
„Да ће ти се Срби одметнути
„И са Црном Гором саставити,
„Па добити Босну каловиту,
„Босну земљу и Херцеговину
„И сувише равну Арбанију,
„Па би могâ до Стамбола доћи.
„Но ме чујеш, мили господаре!

„Ако нећеш војску покупити,
„Сто хиљада плаћена солдата,
„Из твојега града столичнога,
„Па их послат' прео Румелије,
„Да удариш ломној Гори Црној,
„Ја ти више оће стојат' нећу
„На твојему Скадру на Бојану."
Кад је царе књигу проучио
И видио што му Осман пише,
Удари се шаком по кољену;
„Јала море, великога врага!"
Браду скубе, своју главу туче,
Па у Стамбол турио телала,
Те окупи паше и везире,
Међу њима књигу проучио,
И овако царе запов'једа:
„Је ли була родила Турчина,
„Али сестра брата одгојила
„На чистоме ђевојачком крилу,
„Да му дадем војске сто хиљада
„И за војском цареву захиру,
„Да му дадем убојне топове,
„Да освоји српску Гору Црну,
„И уфати Петровића књаза,
„И изгуби Пера и Ђорђију?
„Ево њему из ризнице блага,
„Да га носи, колико му драго,
„Ставићу га већијем везиром,
„Већ везиром над свом Румелијом,
„Држаћу га како своју главу,
„И даћу му шћерцу за љубовцу."
Ко чујаше, чут' се не могаше:

Телал вичe за петнаест дана,
Не може се нико усудити,
Нити царев ферман префатити,
Ни на Црну Гору ударити,
Но подоцкан једна потурица,
И то бјеше родом Личанине,
Служио је цара њемачкога,
И издају цару учинио,
У турскога цара убјегнуо,
И Ристову вјеру похулио,
А прифати свеца Мухамеда
За турачке смрдељаве даре,
А нека га, црн му образ био!
Што зароби себе у туђина;
Па подоцкан Омер излазио:
„Султан-царе, драги господаре!
„Дај ми војску и дај ми захиру,
„Ја ћу Црну Гору сподобити
„И погубит' Петровића књаза
„И погубит' Пера и Ђорђију,
„Ал' погубит' ал' довести живе,
„Већ Ђорђију душманина твога,
„Који ти је доста дао квара,
„Кад је прије у Русију био
„И на Варну твоју ударио,
„Долазио стојну Цариграду;
„Зна Ђорђија с војском управљати,
„Ема ћу му главу погубити.“
Абдул Мецид, турачки султане,
Кад разумје ону потурицу,
Он устаде на ноге лагане,
Загрли га кано мајка сина:

„Охо мене, пиле соколово!
„Ево војска, а ево захира,
„Ево теби убојни топови.“
И тадер га пашом поставио,
И пет му је пашах даровао
Од својега града столичнога.
„Шести ето на Скадар бијели,
„И њега ћеш собом прифатити,
„А седми је Гега капетане;
„Чини, сине, што је тебе драго;
„И ето ти земља Босна равна,
„Босна земља и Херцеговина,
„Арбанија до Уруменлије,
„До Јадрана, бијелога града,
„Све покупи и узми на војску,
„Добру ћеш им плату обећати:
„Кад бој бију, по талијер давај
„На свакога мога крајичника;
„Удри, сине, са свакоје стране,
„Ако би ти Бог и срећа дала,
„Да освојиш малу Гору Црну,
„Сиди с војском на море дебело,
„И сподоби Боку од Котора,
„И сподоби града Дубровника,
„Јере ми је жалост превелика,
„Е је моје од старине било!
„Па погази равну Далмацију
„И Котаре до врх Велебића,
„Па пријеђи преко Велебића,
„Сподоби ми Лику и Крбаву,
„Е су моју Босну потиснули;
„То је твоја бабовина била,

„А моја је од старине Лика.“
Добро му се Омер обећаје,
Ма не рече Турчин: ако Бог да,
Бог да знаде, ни помоћ' му неће.
Па се креће Омер паша Туре
Из царева града столичнога,
И подиже војске сто хиљада:
Коњаници коње појахаше,
Узимаху копља убојита,
Припасаше сабље димишкиње,
Ударише бумбе и свирале,
Развише се свилени барјаци,
Вас се Стамбол из темеља тресе
Од велике силе и војника.
Креће војска равном Румелијом,
Пред њима је Омер паша Туре,
А за њим је сва војска остала.
А кад до'ше Румелији равној,
Тадер Омер војску дијељаше:
Једну даде младу Дервиш-паши,
Даде војске дванаест хиљада,
И даде му четрдест топова,
Оправи га преко Босне равне,
Да он узме са собом Бошњаке:
„Дервиш-пашо, цареви већиле!
„Хајде с војском на Херцеговину,
„Узми собом Турке Невесињце,
„Невесињце и наше Требињце,
„Корјениће, крајичне јунаке,
„И њихову браћу Рудињане,
„Хајде шњима под градом Клобуком,
„Па отоле на поље Граховско,

„Освоји ми све равно Грахово,
„И уфати војводу Јакова
„И сокола Поповића Вука
„И остале Граховске главаре,
„Е су цару додијале жалбе
„Од онога војводе Јакова
„И хајдука Поповића Вука;
„Кад сподобиш све поље Граховско,
„Хајде с војском на поље Трешњево,
„И уфати Андрију сердара,
„Кој' је скоро кулу начинио,
„Б'јелу ћеш му кулу опалити;
„Хајде с војском на Цуце малене,
„Докле дођеш на племе Бјелице,
„Ту ћеш наћи три царска већила,
„Харап-пашу и шњим Реис-пашу,
„И трећега пашу Смаил-пашу,
„Па отолен хајте низ Ћеклиће,
„И Ћеклиће село опалите,
„Матанову кулу изгорите,
„Пос'јеците и младо и старо,
„Нек од врага не остаје трага,
„С војском хајде на равно Цетиње,
„И ту ћете мене находити.“
Па је другу заповијед дао:
„Све три паше цареви већили,
„Хајте с војском покрај Босне равне.
„И узмите града Колашина,
„Хајте право низ племе Дробњачко,
„Па отолен на поље Никшићко
„На широке Баре под Рињане,
„Собом узми крваве Никшиће,

„Па уд'рите на Никшићку жупу,
„Опалите цркву светог Луку,
„Погубите Бојовић-војводу,
„Погубите три српска витеза,
„Сва три сина Ђока Војводића,
„И сокола Николића Шога,
„Погубите ал' фатајте живе,
„Који су ве скоро одбјегнули
„Од царева града Никшићкога;
„Па чујте ме до три паше младе!
„Кад Никшићку жупу сподобите,
„Хајте с војском Шливју питомоме,
„А отолен голом планиницом
„На Стубицу, турачку крмницу,
„На Стубицу и село Повију,
„Уфатите Пека капетана,
„Од Повије протопоп-Лазара,
„Кој' су наше затворили путе
„На високу Гору Планиницу,
„А остало сабљом пос'јеците,
„Пос'јеците и старо и младо,
„Да цареве отворимо путе;
„Па отолен војску окрените,
„Хајте с војском у Острог планину,
„Ђе је стари светац Василија,
„Изгорите старца Василију,
„Саломите оба манастира,
„Уфатите старца Никодима,
„Свежите му руке наопако,
„Он је мудра и паметна глава,
„А немојте њега погубити,
„Е ћемо га хоћом поставити;

„Па отолен војском окрените,
„Хајте с војском Зети валовитој,
„На Ждребаник с војском почините;
„Ја ћу моју силу окренути
„Ка тврдоме Скадру на Бојану,
„Покупићу луте Арнауте
„Од Валоње и од Дибре доње,
„Од Призрена и од Вучитрна,
„И од Пећи и Новог Пазара,
„Од Гусиња и од Ђаковице
„И лијепе шехер-Митровице,
„Па ћу доћи Скадру на Бојану,
„Собом узет' пашу Скадарскога
„И његову луту Арбанију,
„Даћу војску Марку капетану,
„И да ћу му Тоску од Лепира
„И његове луте Арнауте,
„Нека иде Бару бијеломе,
„Нека узме Барског Селим-бега,
„Нека с војском иде у Сутораи,
„И даћу им добра господара,
„Баш сестрића нашега султана,
„Нека удре с војском на Црмницу,
„Црмница је турачка крмница,
„Прозвала се српска перјаница;
„Ја ћу с мојом војском окренути
„Са Османом, пашом Скадарскијем,
„На широко на поље Ђемовско,
„Пак отолен варош-Подгорици,
„Собом узет' равну Подгорицу,
„Па отолен Спужу крајичноме,
„Ударићу на Бјелопавлиће,

„На гиздаво село Мартиниће,
„Ђе су многе силе изломљене
„Већ од српске руке и оружја,
„Да осветим бега Јакуп-агу,
„Јакуп-агу, Сердаревић-бега
„И делију Мемед-Кокотлију
„И велика пашу Бушатлију,
„И његова милога нећака,
„Већ сестрића бега од Коваје;
„Похараћу све Куче камене,
„Редом Куче и племе Пипере,
„Изгорећу кулу Пилетића,
„На њу ми се суше турске главе,
„И уфатит' Риста капетана
„И Јована, брата његовога,
„Е ми кажу и причају људи,
„Такве змије у сва Брда нема
„Кâ његова млађана Јована;
„Уфатићу бијеснога Вука,
„Баш онога Вука капетана,
„Уфатићу Никшана сердара,
„Његова се сабља прогласила,
„Да је многе главе окинула,
„На њега су до седам ордена,
„Те у турском боју задобио;
„Кад би силна Брда освојио,
„Па ћу поћи с војском на Ждребаник,
„Ту ћу наћи сва три паше млада
„И њихову сву војску осталу,
„Справићу их уз Гарач планину,
„Нека иду Чеву на крајину,
„На бијелу кулу Вукотића,

„Да уфате Вукотић-Стефана
„И његова Петра најмлађега,
„Е се страшан јунак показао,
„Нек фатају његове рођаке
„И Машана су обадва сина,
„Нек их воде на Цетиње равно;
„Ја ћу с војском уз равне Једноше,
„Па отолен на село Комане,
„Сподобићу Љешанску нахију,
„Уфатићу војводу Ивана,
„Ког' крајину од Турака брани,
„Ког' освоји равно Љешкопоље,
„Цару не да глобе ни харача,
„Жеже, пали, за цара не мари;
„Па ћу с војском на Ријеку доћи,
„Сподобићу Ријечку нахију,
„Пофатаћу Ријечке главаре,
„Баш сената Лукетића Сава
„И Стефана, младога сената,
„Љуту змију Мрђен-капетана,
„Који знаде с царем диванити;
„Уфатићу војводу Филипа,
„С Љуботиња Ђура капетана,
„Уфатићу Петра војеводу,
„То је књазу Богом побратиме,
„Довешћу их на равно Цетиње,
„А ти чуј ме, Марко капетане!
„Кад сподобиш богату Црмницу,
„Пофатај ми Црмничке главаре,
„Све да ти их по имену кажем:
„Капетана Вуксановић-Сава,
„Е на њега туже турске мајке,

„Баш је многе мајке оцрнио,
„Досадио цару и везиру;
„И делију Пламенца Илију;
„И уфати Тура сенатура,
„И уфати Маша капетана
„И Бутора, од Подгорја главу,
„И војводу Ђуришића Ника,
„Е су на њих русијске медаље
„На турскоме боју задобите.
„И слушај ме, Марко капетане!
„Чувај мене царева сестрића,
„И чувај ми војску и захиру,
„Хајде с војском уз Статин-планшу,
„Право хајде на равно Цетиње,
„Ту ћемо се с војском састанути
„И још наше коње одморити;
„Доведи ми Црмничке главаре,
„Ту ћу наћи Петровића књаза
„И његова Перу и Ђорђију,
„Све три ћу их живе ухватити,
„Раскопаћу цркву манастира,
„И растурит' књажеве палаце,
„Па ћу поћи у село Баице
„Наврх равна поља Цетињскога,
„Ђе се сиви соколови легу,
„У крваву кућу Мартинову,
„Те Турцима ваде очи црне,
„Најприје су рата заметнули
„У проклету српску Гору Црну,
„Баш пет брата, пет Мартиновића.
„Послушаше ладику Данила,
„Дубовичке ископаше Турке,

„Иногора и село Јабуку,
„Три племена турска ископаше,
„И најпрви кавгу заметнуше,
„Ишћераше црногорске Турке,
„И витешки крвавише руке,
„Најпрви се цару одметнуше,
„Ту ми враже покажу кољено,
„Ђе се од њих љуте гује легу;
„Посјећи ћу и младо и старо,
„Да од врага не остаје трага,
„Уфатићу Милана сердара
„И његова Ђура барјактара
„И остале Цетињске главаре;
„Отолен ћу војску окренути,
„На Његуше племе излазити,
„Ископаћу све племе Његушко
„И уфатит' Радоњић-војводу,
„То је књазу перјаница златна,
„Отпраља му посла по краљевах,
„С краљевима знаде диванити
„И књажеве после отпраљати,
„Отолен се господа излеже,
„Те окупља малу Гору Црну,
„И с Турцима врло боја бију,
„Да и тога врага истјерамо,
„Да се више господе не рађа.
„И слушајте, сви моји већили!
„На Божић им мислим ударити,
„Кад је доста ракије и вина,
„Најлакше ћу тадер освојити,
„Е ће бити пјани Црногорци;
„Који не би тадер ударио,

„Слушајте ме, цареви већили!
„Кунем ви се свецем Мухамедом,
„Мојом ћу ви сабљом сјећи главе;
„А ко пушти робје црногорско,
„Да утече у гору зелену,
„Али мушка али женска глава,
„Својом ће га откупити главом.
„А кад бисмо све то освојили,
„Справићемо Петровића књаза
„И његова Пера и Ђорђију
„И остале од земље главаре
„Повезане пут Стамбола града,
„А цар ће их дивно дочекати,
„Нове ће им муке ударити
„И на муке живот извадити.
„Ми ћемо се с војском окренути,
„Полазићу њемачке градове,
„Доћи ћемо на моју старину
„У широку Лику на крајину.“
А то рече, на ноге скочио,
На четворо војску дијелио,
Сваком паши по дванêст хиљада,
И још даде Марку капетану,
Њему даје дванаест хиљада,
Четрдесет себи оставио.
Кад устаде и разведри војску,
Турци по'ше на четири стране,
Но да видиш пашу Омер-пашу!
А не хоће рата објавити,
Но лупешки иде Гори Црној,
Из пр'јеваре хоће ударити,
А за војску нико не знаваше,

Виђе војску од планине вила
Саврх Шаре, високе планине,
Па дозива вилу посестриму
Наврх Кома, високе планине,
„Чујеш ли ме, мила посестримо!
„Удари се у лагана крила,
„Па полети на Ловћен планину,
„Па дозови Петровића књаза,
„Нек устане и нек дигне војску,
„Зарати му Отмановић-царе,
„Ево на њег' војске сто хиљада,
„Седам паша су седам градова
„И цареви плаћени низами,
„И сувише љути крајичници,
„На Божић му мисле ударити,
„На њихово рожаство Ристово,
„Пред њима је турски Омер паша.“
А кад сачу од планине вила,
Полећела на лагана крила,
Докле дође на Ловћен планину,
А кад вила трудна починула,
Виче вила, што јој грло даје,
А дозива на равно Цетиње
По имену Петровића књаза:
„Зло ти јутро, Петровићу књаже!
„Ал' не чујеш, ал' ништа не знадеш,
„Е те сила турска оклопила,
„Од царева града столичкога?
„Баш да имаш соколова крила,
„Не би твоје пренијела месо,
„Да утечеш испод сабље турске,
„Како су те околили Турци,

„Ного шаљи војску на све стране,
„Е ти хоће брзо ударити.“
Одговара црногорски књаже:
„Мучи, вило, грло те болѣло!
„Не бојим се цара ни везира,
„Докле су ми моји Црногорци,
„Док је здраво цара русијскога
„И сусједа цара њемачкога,
„То су моји главом пријатељи.“
Опет вила њему одговара:
„Зли ти нади, Петровићу књаже,
„Док ти цари врућу помоћ даду!
„На Божић ти Турци ударише,
„И тебе ће жива уватити:
„Кад погинеш, већ те бити неће,
„Но се ладај, како теби драго.“
А кад зачу Петровићу књаже,
Он дозива Пера и Ђорђију
И његове главне сенатуре,
Све им јави, што му вила каже.
А кад оно Срби разумјеше,
Сви једанак на ноге усташе:
„Сад што ћемо, драги господаре?“
Тадер књаже постави уредбу:
„Стрика-Ђуро, моја десна руко!
„Ти појаши твојега гаврана,
„Собом узми седам осам слуга,
„И још узми твојега синовца,
„Хајде, стрико, Ријечком нахијом,
„Узми војске полак од нахије:
„Љуботињце, на гласу јунаке,
„И Грађане, храбре витезове,

„Узми собом Петра војеводу
„И његова Ђура капетана,
„Хајде с војском виру Зеленоме,
„Па окупи Црмничку нахију,
„Шњима хајде врху Сутораману
„У Љимљане и Каруче горње,
„Е ће на њих Турци ударити,
„Немој пуштит' у Црмницу Турке,
„Но се ладај, како ти Бог даде;
„А ти, стриче, Петровићу Перо!
„Узми собом Милана сердара
„И његове храбре Цетињане,
„Хајде шњима у Брда камена
„На бијелу кулу Бошковића,
„И окупи све Бјелопавлиће,
„Да чекате царева низама."
А дозива Андрију сердара:
„Слушај добро, Андрија сердаре!
„Хајде брже на Трешњево равно,
„И окупи све Цуце крваве,
„Шњима хајде на равно Грахово,
„Баш мојему војводи Јакову,
„Не пуштите у Грахово Турке."
Па дозиваше Мирка, брата свога,
И сокола Церовић-Новицу:
„Чуј ме добро, брате од матере!
„И Новица, српска перјанице!
„Појашите коње од мејдана,
„И узмите двадесет момака
„Све по пушци и крвавој руци,
„Који може стићи и утећи
„И на мејдан Турке дочекати,

„Који знаду с војском управљати,
„Да ви Турци не погубе главе,
„Хајде шњима у крваву Жупу,
„На потрг је Жупа од Турака,
„Најприје ће на њу ударити,
„Е је близу града Никшићкога,
„Нема пуно по сахата пута,
„Чувајте ми цркву светог Луку,
„Да ми цркву не изгоре Турци;
„Ја ћу моју војску окренути,
„Сакупићу четири племена:
„Већ Његуше и племе Ћеклиће
„И Бјелице и Чево крваво,
„Шњима идем у племе Пјешивце
„На високу гору Планиницу,
„Да ми на њу не прегазе Турци.“
Па дозива Вукетића Сава
И сокола Пејовић-Стефана:
„Чујте мене, оба сенатура!
„Хајте брже Ријечком нахијом,
„Чувајте ми на Додоше кулу,
„Да ми на њу не ударе Турци.“
Пак дозива војводу Ивана:
„О Иване, од Љешана главо!
„Хајде брже у твоју нахију.“
И даде му свога јаутанта,
Јаутанта Личанина Вука:
„Окупите нахију Љешанску,
„Хајте шњима на Кокоте горње,
„Нахију ми од Турака брани.“
Када књаже постави уредбу,
И оваку заповијед рече:

„Слушајте ме, српски си главари!
„Ви немојте брзо похитати,
„Сад ми неће Турци ударити,
„Ни по зимом(!) Турци боја бити
„По студену леду и снијегу
„Пре нег' дође весели Ђурђев-дан“
(Ту се књаже љуто преварио),
„Тадер ће ми Турци ударити.
„Ема добре поставите страже,
„Да ни квара не учине Турци,
„А цар неће ударит' крijући
„Као лупеж из горе зелене,
„Но прије ће рата објавити,
„Ма хоће ми Жупу опалити;
„Но устани Новица и Мирко,
„Појашите коње од мејдана,
„Бирај момке, које ти је драго.“
Они зову сивога сокола,
Од Цетиња Мартиновић-Сава:
„А устани на ноге лагане,
„А ти знадеш с Турком боја бити,
„За јунаштво момке изабрати,
„Ти избери, кога тебе драго,
„Хајде шњима у питому Жупу.“
Узе Саво пет Мартиновића,
Шњима иде у питому Жупу,
Мирко узе десетак Његуша,
Од Ћеклића три рабра витеза,
Оба брата два Мартиновића,
И сокола Гвозденовић-Мића,
Од Цетиња два Бурашковића,
Перјаника Петра Пејовића,

И узима Петра братучеда,
На одоше у питому Жупу.
А кад до'ше у Никшићкој Жупи
Код бијеле цркве светог Луке,
То је било на бадњем вечеру,
Баш кад Срби налажу бадњаке;
Но ево ти великога врага!
Једанак се војске састануше:
Турски паша у Никшиће дошâ,
На Никшићко поље починуо.
Препаде се Петроввћу Мирко,
Препаде се, ема чуда није,
Кад је турску војску прегледао,
Намах пише лист књиге бијеле,
Шиље књигу у равне Пјешивце,
А на руке Пеку капетану:
„Чуј ме Пеко, драги капетане!
„Скупи мене триста Пјешиваца,
„Хајде шњима ноћу без мјесеца
„У крваву Жупу на крајину,
„Сјутра ће нам ударити Турци.“
Другу шиље у Бјелопавлиће,
А на руке Петру капетану:
„Чуј ме добро, Петре капетане!
„Скупи мене триста Павковића,
„Павковића и Вражогрмаца,
„Хајде брже ноћу без мјесеца,
„Да осванеш у крваву Жупу,
„Сјутра ће ми Турци ударити.“
Трећу књигу бјеше направио,
А шиље је у богата Ровца,
А на руке оба перјаника,

Глигорија и Вучинић-Павла:
„На ноге те, моји соколови!
„Подигните стотину Ровчанах,
„Сјутра да сте у питому Жупу,
„Е ми хоће Турци ударити
„И у њој ме жива уфатити.“
Тек је књиге Мирко отправио,
На сакуши од Жупе главаре,
И таку им заповијед даде:
„Диж'те старце и ђецу нејаку,
„Још и ваше вјерене љубовце,
„Покупите стадо свеколико,
„Бјеж'те, браћо, ноћас у планину,
„У планину у гору зелену,
„Да ми робје не заробе Турци;
„А ја ћу се овђен затворити
„Су 'ве моје двадесет момаках,
„Па што Бог да и срећа јуначка!“
Жупјани га хитро послушаше,
И жалосно куће оставише,
Побјегоше ноћу без мјесеца.
О жалости да је вићет' коме!
Стоји цика оне ђеце луде,
Сузе рони и старо и младо,
Утекоше у гору зелену
И њихово стадо свеколико,
А остаде у затвору Мирко.
Каде први п'јевци запјеваше
На велико рожаство Ристово,
Устаде се Петровићу Мирко,
Па дозива Церовић-Новицу:
„О Новица, српска перјаницо!

„А устани на ноге лагане,
„Па погледај око манастира,
„Јесу ли не оклопили Турци.“
Скочи Ново на ноге лагане,
Помоли се на прозор од куле,
И погледа око манастира,
Али турске војске ниђе нема.
Таде скочи Петровићу Мирко,
Дозиваше стара калуђера:
„Димитрије, драги свештениче!
„Подигни ми двадесет момаках,
„Па отвори пребијелу цркву,
„Да ослужиш Божју летурђију.“
Калуђер га брзо послушао,
Отворио пребијелу цркву,
Па се диже Новица и Мирко,
А за њима двадесет момаках,
Уљегоше у бијелу цркву,
Ослужише Божју летурђију,
Па то рече Петровићу Мирко:
„Димитрије, драги калуђере!
„Причести ми двадесет момаках,
„Па причести Новицу и Мирка,
„Да мрцино овђе не гинемо,
„Е се хоће јутрос умирати.“
Калуђер га одмах послушао.
Изидоше из бијеле цркве,
Припасаше свијетло оружје,
По авлији метеризе граде.
Докле сунце од истока сину,
Кад ево ти Пека капетана
Су његово триста Пјешиваца;

Мало стаде, друга помоћ дође,
Ево дође Петар капетане
Су његово триста Павковића;
Мало стаде, трећа помоћ дође,
Ево иду оба перјаника,
Глигорија и Вучинић Павле,
Собом воде стотину момаках;
Сви дођоше у питому Жупу;
Добро им се Мирко ограшио,
Ал' још'те им Турци не уд'рише.
Ту два дана војска починула,
Трећи данак дигоше се Турци,
Харап паша, цареви већиле,
Су његово дванаест хиљада
И остале љуте крајичнике,
Војску крену на село Брсанско,
Но их српска стража угледала,
Па глас даде Новици и Мирку,
Е на Брсно ударише Турци.
Тадер скочи Новица и Мирко,
И дигоше до седам барјака,
А за њима до седам стотинах,
И дођоше три стотин' Жупљанах,
Оставише робје у планину,
А пођоше на бој на крајину,
Хиљада се сакупи војниках,
И пред војском оба капетана,
И шњима су оба перјаника,
Сам остаде Новица и Мирко,
И њихово двадесет момака.
Каде војска на Вртаче дође,
Ту се војска царска удесила,

И с мјеста се кавга заметнула.
Убише се огњем жестокијем,
Погоне се војске по мегдану,
Сила царска, мало Црногорца,
Не даду се Срби потиснути,
Но на себе дочекују Турке,
Нож сијева, крв се пролијева,
Стоји јека рањених јунаках,
На се бију боја шест сахатах,
Док их мркла ноћца раздвојила.
Ту је много војске погинуло.
А да видиш сиве соколове,
Соколове младе Црногорце,
Деведесет глава посјекоше,
И узеше три царска барјака,
Пет стотина мртвијех Тураках,
Што их други Турци уграбише,
Да им Срби не сијеку главе,
Повукоше паше у тамборје,
А толико бјеше рањенога.
Каде војска манастиру дође,
Сваки биљег носи од Турчина,
Неко копје, неко турску главу,
Неко барјак, неко сабљу бритку,
Неко води коња седленика,
Сваки има биљег од Турчина.
И у томе боју погибоше
Већ од војске Петровића Мирка
Двадест и три мртва и рањена.
Весели се Мирко и Новица
И његова сва војска остала.
Тако Мирку вељаху војници:

„Већ ти Турци никад доћи неће,
„Како смо их данас даровали.“
Но је добра ријеч испанула,
Добра ријеч добра Црногорца,
Од Цетиња Мартиновић-Сава:
„Што зборите, браћо Црногорци!
„Да ни Турци нигда доћи неће,
„Нијес' ово Босанске балије,
„Нит' су ово љути крајичници
„Од крајине од Херцеговине,
„Да бој бију, па да дома иду,
„Но су ово плаћени солдати
„Од царева града столичнога;
„А слушај ме, Мирко и Новица,
„Још'те наша сва војска остала!
„Ја ви моју потписујем главу,
„Да ми моју главу сијечете,
„Ако сјутра не изиђу Турци,
„А и нама овђе не ударе,
„Манастир ће Турци околити,
„За зидове руком дофатити.“
На тому се збору раздвојише.
Препаде се Мирко и Новица
Од бесједе Мартиновић-Сава,
Е је вр̏о и паметна глава,
Јере знаде кавгу заметати
И на мејдан Турке дочекиват',
Дозиваху Мартиновић-Сава,
Овако му Мирко бесједио:
„Ходи Саво, мој рабри витеже!
„Добро си ми памет ућерао,
„Врло сам се за то уплашио,

„Е се твоја може догодити,
„И доиста хоћеш погодити;
„Уздаш ли се у срце јуначко,
„Да ти пођеш ноћу без мјесеца
„На широке Баре под Рињана,
„Да прегледаш сву војску цареву,
„Можемо ли војску дочекати,
„Али ћемо цркву оставити;
„И даћу ти два момка сокола,
„Већ Врбицу од Његуша Ива,
„Баш Ивана братучеда мога,
„И од Жупе Стјепановић-Тура,
„Који кланце и богазе знаде.“
Послуша га Мартиновић Саво,
И узима два момка сокола,
И у руке лати џевердана
И у појас нож и пушке мале,
Полећеше низ питому Жупу,
Брзо иду пјешке на опанке,
Докле до'ше граду Никшићкоме,
Око града уходише војску,
Колико је мркле ноћи било;
Докле сину зора од истока,
Пуче на град зелена лубарда,
Ударише бумбе и свирале,
Кренуше се три турска већила
И за њима четрдест хиљада,
И на двоје војску раздвојише:
Хараппаша на село Бршњане,
Смаилпаша и шњим Реиспаша,
И за њима сва војска остала
Окренуше на питому Жупу.

Кад виђеше три српска витеза,
Полећеше зеленом планином
Докле до'ше Новици и Мирку,
Па их Мирко тадер питоваше:
„Кажите ми, моји соколови!
„Јесте л' царску војски прегледали?
„Можемо ли с царем боја бити
„Из затвора из бијеле цркве?"
Одговара Мартиновић Саво:
„Господине Петровићу Мирко!
„Ми смо турску војску прегледали,
„Има сила војске у Турака,
„Ево војске а ево мегдана,
„Да се данас главах нас'јечемо
„Кâ и први Срби на Лозницу,
„Што су на њу Турке дочекали;
„Ко ми данас не пос'јече главу,
„Даћемо му женску опрегљачу,
„Већ ми нигда пушке носит' неће."
Па одведе Мирка и Новицу,
Не хће Саво војску поплашити,
Већ на тајно њима говораше:
„Слушај мене, драги господине!
„Има војске четрдест хиљадах,
„Собом вуку шездесет топовах,
„Ми одиста хоћемо гинути,
„Ема ћемо спомен учинити
„И још славно име оставити;
„Него немој казат' војницима,
„Да се наша не усплаши војска,
„Да се више главах накидамо;
„Затворимо врата од авлије,

„Бијмо Турке, невјерне хајдуке,
„Бијмо Турке, који више може,
„Бога мол'мо, да ни припоможе.“
А у ријеч у коју бијаху,
У то њима Турци ударише,
Пред њима је градска буљумбаша,
Буљумбаша Веризовић Ало,
Пак дозива Миркова рођака:
„Јес' у цркву, Петровића Крцо,
„Који си ми Жупу посвојио
„И узео моју старевину?
„Чекај ми се, добро ми се надај.“
Одговара Петровића Крцо,
Момче младо, ма срца јуначка:
„Чуј ме добро, Веризовић-Ало!
„Ево Крца и ево Жупјана
„И Брђана и Црногораца,
„Ево војске, а ево мегдана,
„Да се данас овђе обидемо,
„Курва био, ко те преварио!
„Ко побјеже, биће јунак гори,
„Ађајлија, курвино копиле!
„Да ми нашу војску не кољемо,
„Но ако ти була није курва,
„Изиди ми на мегдан јуначки,
„Да на сабље Жупу дијелимо,
„Ко добије, честита му била!
„Они други да жалости нема:
„Ал' ти драго пјешке на опанке,
„Ал' на твоме вилену лабуду,
„Ја на мога вранца косматога,
„Сада бирај што је тебе драго.“

Не ше Турчин на мегдан изаћи,
Но напријед војску сокољаше,
И никаква пушка не пуцаше.
Но да видиш Церовић-Новицу!
Он ми Мирка Богом братимјаше
И свакога редом Црногорца:
„Немој који пушку избацити,
„Докле моја не пукне шишана
„На Турчина Осман-пашу млада.“
Па га Ново гађаше шишаном;
Пуче пушка, не пуче залуду,
Не погоди Осман-пашу млада,
Но његова Дура барјактара,
Турчин паде, барјак му остаде.
Тадер друге пушке запуцаше,
Седам стотин' Миркова војника,
Све пукоше из једнога гласа,
Мало која почину на суво.
Шта за фајду, драги побратиме!
Мало Срба, а млого Турака:
Бијелу им цркву околише,
За цркву се рукам' дохватише;
Витешки се бране Црногорци,
Бране цркву, а бране авлију,
Ваљају се турачке балије,
Стоји јека мртва и рањена,
Пролијећу коњи без јунаках
А јунаци без вранијех коњах.
Но да видиш витеза јунака,
Петровића од старине Мирка!
Закрочио помамна ђогата,
Па ђогата по авлији туче,

А нагони своје на јунаштво,
У руке му бјеше оштра ђорда,
А кликује редом Црногорце:
„А сад, браћо, ако Бога знате!
„Не пуштимо пребијелу цркву,
„Да ни цркву не изгору Турци,
„Доћи ће ни помоћ од Брђана,
„Од Брђана и двије Мораче.“
Бој бијаху од јутра до мрака,
А на цркву јуришају Турци,
Привукоше цареве лубарде,
Па их бију су четири стране,
Разурише цркву и олтаре,
Стоји јека рањена јунака,
Тама пала око манастира
Од брзога праха и олова,
Већ брат брата познат' не могаше,
А некали Турчин каурина,
Па се мркле ноћце дохватише,
Јоште б'јелу цркву не пуштише;
Колико је на јадноћи било,
На њу сву ноћ јуришују Турци,
Још је јадни Срби не пуштају.
Што за фајду, драги побратиме!
О жалости, да је вићет' коме!
Нестаде им праха и олова,
Дође ура, да им се предаду,
Ма се Срби нигда предат' неће,
Докле вјечни спомен не оставе.
Тако рече Петровићу Мирко:
„О за Бога, моји витезови!
„Отворимо од цркве авлију,

„Уфатимо витешко оружје,
„Ударимо на турске плотуне,
„Прос'јецимо крило од Турака,
„Да ако би когођ скапулао,
„Да утече у гору зелену,
„Да не оће не сијеку Турци.“
Но не даду два добра јунака,
Баш Новица, српска перјаница,
И с Цетиња Мартиновић Сава:
„Не за Бога, Мирко господаре!
„Но кад сване и огране сунце,
„Отворимо врата од авлије,
„Нек уљезу у авлију Турци,
„Потргнимо ножа из појаса,
„Да се шњима мушки покољемо
„И јуначки мегдан дијелимо,
„А и вјечни спомен учинимо,
„Ако ћемо овђен погинути,
„Ема ћемо име прославити,
„А ми никад умријет' нећемо,
„Док је српског трага и кољена.“
Ма не хоће Петровићу Мирко:
„Не за Бога, моји витезови!
„Кад погинеш, већ те бити неће,
„Ни ћеш други мегдан задобити.“
Сви на томе збору пристадоше,
Од авлије отворише врата,
И рањене собом прифатише,
У авлију мртви остадоше,
Остадоше тридесет момаках,
Ема су их добро осветили
У Тураках за двије хиљаде,

А сувише рањена јунака,
Пребијају двадест за једнога,
Право није, ма лијека није.
Па да видиш Петровића Мирка!
Он закрочи помамна мркаља,
Поред њега два своји роћака,
Два роћака до два Петровића:
Једно Петар, а једно Крцуне,
Под њима су коњи како виле;
Па Новица узјаха на вранца,
Поред њега Мартиновић Саво,
И у руку лати џевердара,
Петровићи сабље повадише,
И још соко Церовић Новица,
Поред њих су оба капетана,
И још соко Вучинића Павле,
И шњима је лудани сердаре,
Луди сердар Ђурашковић Саво,
Те му пара ни до цара нема,
И перјаник Петар Пејовићу
И два брата два Матановића,
А за њима сва војска остала,
Па најпрви на Турке уд'рише,
Неко сабљом, неко џеверданом,
Прије зоре и бијела дана,
Па ми турску војску просјекоше,
Свој си војсци крило отворише,
И ту многи Турци погибоше,
Погибоше три српска витеза:
Од Његуша Перо барјактаре,
И унуче Војводића Бока,
Младо ђаче од петнаест љета,

И погибе Ђуро из Пожара;
И многи се ранам' обранише,
И рани се Пеко капетане,
Ма бој бије, кâ да рањен није.
Макоше се Срби уз планину,
Разурену оставише цркву,
И тадер је Турци запалише.
Отолен се Мирко подигнуо,
Докле дође у Острог планину
Код бијеле цркве манастира,
Код старога светог Василије,
И ту нађе Никодима старца,
Још старога протопоп-Јована,
Ту је њему војска починула,
Ма се војска познат' не могаше
Од црнога праха и олова
И од турске крви пасијанске.
Тадер Мирко војску растурио,
Нека иде сваки дому своме,
А остави двадесет момаках,
Шта ј' довео са поља Цетиња.
Ту је Мирко трудан починуо
И његово двадесет момаках,
Али Турци починут' не даду,
Но дигоше с' сва три паше млади
И њихова сва војска остала,
Из пр'јеваре сјутрадан уд'рише,
Планиницу пута проломише,
И Стубицу село опалише,
И Стубицу и село Повију,
Баш уд'рише Турци изненада.
А кад виђе Петровића Мирко,

Он немаше војске николико
До његове двадест тридест друга,
Па написа лист књиге бијеле,
Па дозива свога перјаника,
Перјаника Петра Пејовића,
И даде му танку бурунтију,
И даде му добра два јунака,
Од Цетиња два Мартиновића,
Мартиновић-Ника и Ивана:
„Хајте брже на поље Цетиње!
„У нашега свијетлога књаза,
„Нек устаје, ако Бога знаде,
„Еле грдно преварише Турци,
„Планиницу пута проломише,
„У Повију око учинише,
„Нек устаје и нек купи војску,
„Е ће мене оџен ударити,
„У Острог ме жива ухватити.“
Полећеше три момка охола,
Сјутраданак на Цетиње до'ше,
Дају књазу књигу на кољено.
А кад виђе црногорски књаже,
Баш кад виђе шта се урадило,
Теке они од њег' одступише,
Жалосни га гласи допадоше
Од Грахова по́ља широкога,
Од Јакова, војводе његова,
Е уд'рише из пр'јеваре Турци,
И Грахово село опалише,
А Јаков се иза куле брани
Су његово четрдест момаках,
Оно се је друго разбјежало

И утекло у земљу Њемачку,
По горама и по планинама,
Не знадоше један за другога,
Дервиш паша сједе на Грахово;
Па га трећи гласи постигоше
Од питоме Црмничке нахије,
Да су дошли у Црмницу Турци,
И Лимљане село опалили,
У Каруче око учинили;
Четврти га гласи допадоше:
Омер паша, родом Личанине,
А издајник отачаства свога,
Кој' је својом вјером превратио,
На Брда је с војском ударио,
Мартиниће село изгорио,
Већ до цркве светога Стефана;
Од свакуда преварише Турци.
Скочи књаже, кâ да се помами,
Па дозива Пера и Ђорђију
И његове миле сенатуре:
„Јала браћо, ако Бога знате!
„Не чекаше до прољећа Турци,
„Но по зимом(!) Турци ударише,
„И грдно не, браћо, преварише,
„Ја сам кривац себе и народу,
„Који сам ве прије уставио,
„Да не иде сваки на границу,
„Но сад, браћо, ако Бога знате!
„Хајде, стрико Ђуро, у Црмницу,
„Собом узми брата најмлађега,
„Најмлађега, Петровића Вука,
„А и Крста твојега синовца,

„Ја се уздам у Бога једнога,
„Тек те виде у Црмницу Турци,
„На мах ће се Турци уплашити,
„Е си шњима прије боја био,
„Кад си прије у Русију био;
„Узми војске што сам наредио:
„Половину Ријечке нахије,
„Собом узми Петра војеводу,
„Већ мојега Богом побратима
„И његова Ђура капетана;
„Чини, стрико, што је тебе драго.“
Па другога стрица дозиваше:
„Стрико Перо, ако Бога знадеш!
„Ти устани на ноге лагане,
„Собом узми Милана сердара
„И сокола Ђура барјактара
„И осталу браћу Цетињане,
„Хајде шњима у Острог планину,
„Да би нашу браћу избавио.“
Пак дозива до два сенатура
(Једно бјеше Петровић-Стефане,
Друго соко од Стругарах Саво):
„Сенатури Ријечке нахије!
„Хајте брже кули на Додоше,
„Да ми Турци не ограбе кулу,
„И крајини не саломе крило,
„И узмите браћу Цеклињане,
„Наћи ћете Мрђа капетана
„И његову браћу Додошане,
„Не пуштите пребијелу кулу,
„Не пуштите прије своје главе,
„Ту је моја превелика снага.“

Па дозива Љешанска војводу:
„О Иване, млади сенатуре!
„Скоро сам ти љебац поклонио,
„Нијесам ти срећу окушао,
„Хајде брже и покупи војску,
„Поведи је на село Кокоте
„И на Крусе село на крајини,
„Ђе је Мамуд паша погинуо;
„Границу ми чувај од Турака,
„Доиста ће на теб' ударити,
„Немој пуштит' прије своје главе.“
И даде му свога јаутанта,
Јаутанта, Личанина Вука.
Пак дозива Андрију сердара:
„О Андрија, драги сенатуре!
„Хајде брже у Цуце малане,
„Купи војску, хајде на Грахово,
„Избави ми војводу Јакова,
„Да г' у кулу не изгору Турци.“
Кад је књаже дивно разредио,
И растури војску на све стране,
Он припаса сабљу од појаса,
А појаха коња од мејдана,
Па сакупи три добра племена:
Све Његуше и племе Ћеклиће
И Бјелице и Чево крваво,
Шњима књаже у Пјешивце дође,
Па написа књигу шаровиту,
Нађе момче од Мартиновића,
По имену Мартиновић-Фила:
„Хајде брже у Острог планину,
„Ту ћеш наћи Мирка и Новицу

„И твојега мила брата Саву
„И њихову дружину осталу,
„Нека бране свеца Василију,
„Да не пуште прије своје главе.“
Филип дође у Острог планину,
И донесе књигу шаровиту,
У томе су Турци ударили,
И Пожаре село сподобили,
Сподобили, те га опалили,
А кад виђе Петровића Мирко,
Тад' је Мирко ријеч бесједио:
„Сад што ћемо, браћо Црногорци?“
Вели соко Мартиновић Сава,
Заклиња се Богом истинијем
И правијем светим Василијем,
Да ће своју главу изгубити,
Али свеца оставити неће,
Но код њега хоће умријети,
Наком себе спомен оставити,
Запалиће и себе и свеца,
Да га турске чизме не погазе.
Рече соко Церовић Новица:
„Бре аферим, мој српски витеже!
„Ја сам знао што ћеш бесједити,
„Оба ћемо заједно мријети.“
Рече соко Петровићу Мирко:
„Благо мене, два српска витеза!
„Затвор'мо се, спомен учинимо
„Ради вјере и закона свога
„И рад' старца светог Василија,
„Боље ни је поштено гинути
„Но без крви њега оставити.“

Свиколици на то пристадоше,
И манастир доњи оставише,
И узеше протопоп-Јована,
Бјеше им се старац разболио,
Да га жива не пос'јеку Турци,
Пон'јеше га у манастир горњи
Већ код старца светог Василије.
У томе се Срби затворише.
Тадер Турци близо долазише,
И манастир доњи сподобише,
Скупише се сва три паше млада
И њихова армада остала,
На ливаде Турци почиваше,
На ливаде око манастира,
Ту распеше зелено чадорје,
Гледају их Срби из затвора,
Није шала, драги побратиме!
Има војске четрдест хиљада,
А у затвор двадесет момака,
Баш двадесет и више четири,
Мука их је очима вићети,
А некали шњима боја бити.
Пак се тадер војска окренула,
Сви гледају на манастир горњи,
У њем' ћуте јадни Црногорци,
За њих ништа не жнаваху Турци,
Вели тако Мартиновић Сава:
„Господине Петровићу Мирко!
„Ладајмо се, да више дурамо,
„А видимо да мријет' хоћемо:
„Изидимо горе на пећину,
„На пећину, на воду студену,

„Више нашег светог Василије,
„Ђе је мала црква ограђена,
„Изнесимо студено камење,
„Кад ни Турци дођу у авлију,
„Да камењем потучемо Турке,
„Е немамо топа ни кумбаре
„Н'ако наше пушке шаровите
„И пламене ноже у појасу.“
Рече соко Петровићу Мирко:
„Слуго моја, Мартиновић-Саво!
„Ради Саво, што је тебе драго.“
Изнесоше велико камење
На пећину, на воду студену,
Па се тадер дивно дијељаху,
Дивно Мирко разређива друштво:
„О Новица, мој српски витеже!
„Хајде, Ново, горе на пећину,
„Собом узми Мартиновић-Сава
„И сокола Мартиновић-Пера,
„С Орље луке Мину Марковића
„И јунака Гвозденовић-Мића
„И Филипа брата Савовога
„А и Муја, момче од Пожара,
„Е лијепо џевердаром гађа:
„Чува'те ми врата од авлије,
„И чувајте бедем испод цркве,
„Е ће Турци лагум поткопати
„И лагумат' цркву манастира.“
Мирко узе све друштво остало:
Два рођака до два Петровића
И сокола Матановић-Ђура
И Поповић-Сава перјаника,

И од Жупе Николића Шога,
И још сина Војводића Ђока
И сокола Пека капетана,
Два Врбице, два своја рођака,
Једно Машо, а друго Иване,
Јунаци су вазда од старине;
Собом узе лудана сердара,
Дите лудо Ђурашковић-Сава
И јунака Шћепана Локача
И витеза Кулиновић-Пера,
Љуту змију Божовић-Лазара,
Из Повије протопоп-Лазара,
А и Ђока, сина поповога,
Из Пожара Петровића Кара,
И остале манастирске ђаке.
Кад су дивно друштво уредили,
Међу њима старац Никодиме,
Акримандрит од Острошке цркве,
Тадер Мирко заповијед даде:
„Моја браћо, рабри Црногорци!
„Сад ће на нас ударити Турци,
„Но ћутите, у затвору вуци,
„Док се за зид не привате Турци.“
Што рекоше, тако учинише,
И његову запов'јед примише,
А тадер се војска окренула,
Да изгоре светог Василију,
Пред њима је Веризовић Але,
Он је прије свецу долазио,
Па дозива старца Никодима:
„Никодиме, српски свештениче!
„Јеси л' горе код бијеле цркве?

„Предај ми се на вјеру јуначку,
„Да не горим српску богомољу.“
Никодим се чути не чујаше.
Докле Турци до вратах дођоше,
За цркву се рукам' дохватише,
Једнак пуче двадесет пушаках,
А вриснуше двадесет јунаках,
Већ двадесет и више четири,
Паде мртвих двадесет Тураках,
Неки веле: „Леле њему, мајко!“
Неки вели: „Одвуци ме, друже,
„Да ми Срби не пос'јеку главу.“
Жестока се затурила кавга,
Стријељаху витези јунаци
Око свога манастира Турке.
Боже мили, чуда великога!
Што учини Петровића Мирко
Су његово двадесет момаках!
Туку Турке, невјерне хајдуке,
Кличу Турци Муја и Алију,
Црногорци светог Василију,
Бољи бјеше старац Василије
Него турски Мујо и Алија.
Боја бише за нећељу дана
И нећељу ноћи без престанка,
Све на цркву уришују Турци,
Дочекују рабри Црногорци,
Витешки се бране из пушаках.
Кад је седми данак долазио,
Но дозива Петровића Мирко:
„О Новица, српска перјаницо!
„Што је твоја премукла шишана?

„Јеси ли ми, Ново, у животу,
„А су твоје седам витезова,
„Те ми браниш од авлије врата?“
Новица се њему одзиваше:
„Здраво сам ти, мили господаре!
„Мало су ми пушке распаднуте,
„Све бијући из затвора Турке,
„Здраво ми је на рамена глава,
„А и моја везена шишана,
„А и моја дружина остала;
„Да л’ не чујеш, мили господаре!
„Већ витеза Мартиновић-Сава
„И његова бистра џевердара,
„Како Саво пјева иза гласа,
„А све годи пушком џеверданом,
„Често пали, још чешће крвави,
„Припијева свијетлога књаза
„И рођака Милана сердара
„И његова Ђура барјактара
„И осталу браћу Цетињане,
„Пјева Саво иза свега гласа,
„Весели ми дружину осталу:
„Јала тужни и жалосни Турци!
„Што ли ћете, кад вам уд’ре вуци,
„Бацићете ћурке и саруке
„И витезе коње седленике,
„Све у здравје свијетлога књаза,
„Кад ни пошље браћу Цетињане
„И витеза Милана сердара,
„Доста ће се глава накидати.“
Турци чине уриш без престанка:
Приниједше убојне топове,

Топовима манастира гађу,
И много су квара учинили,
На уриш га узет' не могоше.
Но да видиш Мартиновић-Сава!
Он управи свога џевердара
На топове цара честитога,
Џевердаром ватру прифатио,
Стара му га срећа нанијела,
Џевердаром не пуче залуду,
Но погоди од топова главу,
Већ јуз-башу, царева већила,
Кој' с царевим топом управљаше,
Топови му пусти остадоше,
Па топчије топове вратише,
И већ цркву топом не гађаше,
Но на уриш Турци пријенуше.
Не даду се, браћо, Црногорци,
Око цркве повађаше Турке,
Вуку Турци мртве и рањене,
Па пођоше доњем манастиру.
Сви три паше телар учинише,
И свој војсци заповијед даше:
„Када мркне и почине сунце,
„Тадер ћемо с војском ударити,
„Уфатити све три Петровића,
„Кој' изгуби силна Смаил-агу
„На Млетичак у племе Дробњаке
„И његових седамнаест ага,
„Зацрнио сву Херцеговину."
И овако паше бесједише:
„Ако ноћас цркву не примите,
„Наше ће ви сабље сјећи главе

„Већ ви к нама повратишта нема.“
Па кад мрче и почину сунце,
Осми вечер ударише Турци,
Него Мирку Бог на помоћ био:
Е им добру стражу поставио,
Е Новица стоји на авлију,
Поред њега Петровићу Крцо,
Те чувају од авлије врата;
А момцима заповиједаше,
Да сахране своју браћу драгу,
А који су у затвор гинули,
Да сахране протопоп-Јована,
Ере се је старац преставио,
Па спуштише мртве на конопе,
Да у земљу мртве закопају,
И спуштише четири јунака:
С Орње луке Мину Бошковића
И витеза Кара Петровића
И Филипа од Мартиновића
И Видака, манастирска ђака;
Те мртвачко гробје ископаше,
И то било ноћно два сахата.
А чим бјеху гробје ископали,
А у томе Турци ударише,
На авлијнска врата просјекоше,
Него Срби за коноп макнуше,
Петровића Кара измакоше,
А тројица позад остадоше,
Двојица се у гроб сахранише,
Мартиновић Филип од Цетиња
Јаме нема, а пећине нема,
Ђе ће своју сахранити главу,

Па у турску војску угрежнуо,
И опали Филип пушке мале,
Па ни једна не пуче залуду,
Па се с турском војском мијешаше,
Срећа бјеше, турски умијаше,
Те га клети Турци не познаше;
Колико му на јадноћи било,
Сву ноћ турску војску пролазио,
Докле зора сину од истока,
Освануо води Перућици,
И воду је ладну преминуо,
Докле књазу на Церово дође,
А га нико познат' не могаше
Од црнога праха и олова,
Одерањем дрвљем и камењем.
Кад га виђе Петровићу књаже,
Сузе проли низ бијело лице:
„О Филипе, моја вјерна слуго!
„Кажи штогођ мене од Острога,
„Од онога мила брата мога
„И његове витешке дружине.“ —
„А што ћу ти, књаже, кажевати?
„Видио си с твојијем очима
„Што се чини ноћас на Острогу,
„Црвен пламен за небо се веже,
„Па се тресу горе и планине
„Од црнога праха и олова,
„Бог да знаде, веће живи н'јесу,
„Ја утекох, ту користи нема.“
А да видиш муке на јунаке!
Кад авлијнска просјекоше врата,
У авлију Турци улазише,

Па Новица пали пушке мале,
Друге пали Петровића Крцо,
Четворицу на врата убише,
Зато ништа не узмичу Турци,
Утекоше Срби проз авлију,
А од цркве врата уграбише,
Манастирска врата затворише,
Па Новица трчи на пећину,
У руке му двије пушке мале,
Па покличе Мартиновић-Сава:
„Ђе си Саво? да те не би било!
„Да л' не видиш, е не освојише?"
Скочи Саво, друштво покликнуо.
Боже мили, чуда великога!
Турци носе зрна од топова,
Па из руке на цркву бацаху,
Да запале пребијелу цркву,
Но не даду витези јунаци,
Но кумбаре турске претуљују,
Вуку Турци сламу и сијено,
Да запале пребијелу цркву,
Веће Турци сламу запалише,
Но Србима Бог на помоћ био,
Е удари вјетар са сјевера,
Па од цркве ватру одгоњаше,
Те се б'јела не запали црква;
Авлија је пуна од Турака,
Турци гину, нигда не престају,
До по ње се крви напунила,
Турци газе, за крв и не маре,
Уришују вазда без престанка.
Ту се бију ноћно три сахата,

Кад четврти сахат долазио,
Сјетише се Срби за камење,
Скочи Ново су седам момака,
Те обали с пећине камење
На рањене и на мртве Турке,
Учини се страшна грушавина,
Па се Турци врло поплашише,
А и тадер цркву оставише
Повукоше мртве и рањене,
Утекоше у манастир доњи.
Кад пашама под шаторе до'ше
Љуто б'јени и много крвави,
Кад виђеше сва три паше млада,
Како им је погинула војска,
Па се клети потужише Турци:
„Да је просто, драги господаре!
„Што бијаху јуначким оружјем,
„Доисто га освојити ћасмо;
„Но непросто старцу Василији,
„На нас пушти студено камење,
„Да ће доћи сва сила царева,
„Већ манастир освојити не ће.“
А кад сину зора са истока,
Нешто виче с Купића планине,
Баш је главом Милане сердаре,
Пак дозива стојну манастиру
Мила брата Мартиновић-Сава,
Па се Саво јадан одзиваше,
Жалосно му Саво одговара:
„А ко зовеш? Јади га дозвали!“
А да вели Мартиновић Мило:
„Немој клети, мој мили рођаче!

„Оћен твога душманина нема
„Него соко Милане сердаре
„И његови рабри Цетињани
„И господин Петровићу Перо;
„Је ли здраво Мирко и Новица
„И његови рабри Црногорци?
„Али су ве освојили Турци?“
Одговара Мартиновић Саво:
„Мили брате, Мартиновић-Мило!
„Нијесу не Турци освојили,
„Но смо доста меса направили,
„Ма сам брата изгубио свога,
„Ема сам га добро осветио.“
Кад разумје Петровићу Мирко,
Добро му се срце ограшило,
Па дозива у турску ордију
Буљумбашу Веризовић-Ала:
„О Алија, од Никшића главо!
„Кад си синоћ с војском долазио,
„Јесам ли ти меса приправио,
„За ужину царевој си војски?“
Одговара Веризовић Але:
„Сив’ соколе, Петровићу Мирко!
„Доста си ми меса приправио,
„Има меса за петнаест дана.“
Тадер Мирко њему одговара:
„О Турчине, Веризовић-Але!
„Кажи право, тако био здраво!
„Те бој бисмо за нећељу дана
„На бијелу под Острогом цркву,
„Колико је војске погинуло
„Од нашега боја жестокога?“

Алија му право кажеваше:
„Каурине, Петровићу Мирко!
„Дв'је хиљаде турскога низама,
„Три на броју под чадором нема,
„А још више има рањенога
„Од твојега праха и олова
„И вашега студена камења;
„За остале Турке крајичнике,
„А за њих ти казат' не умијем,
„Колико је војске погинуло,
„Но се моје утрло кољено
„Од бијела града Никшићкога."
Но Алија Мирка зовијаше:
„Господине, Петровићу Мирко!
„Кажи право, тако био здраво!
„Колико ти погинуло друга
„У Острогу на бијелу цркву
„Од нашега боја жестокога?
„Не питам те за питому Жупу,
„Колико си тамо оставио,
„Ного само за Острошку цркву."
А Мирко му тадер одговара,
И куне се Богом истинијем
И нашијем старцем Василијем:
„Двојицу си на мртво убио,
„А четири ране допануле:
„Погибе ми Марко попа Лаза
„Из Стубице, села маланога,
„И попа сте раном обранили,
„Десну сте му ногу саломили,
„И погибе Дабојевић Ђуро,
„И рањен је Поповића Саво,

„То је мене мили перјаниче,
„И рањен је Пеко капетане,
„И рањен је Мујо из Пожара,
„Од рана им ништа бити неће,
„Но бој бију, за ране не маре.“
Кад Алија разумио Мирка,
Страшно му се Але заклињаше:
„На цркву ти нигда доћи нећу,
„И ево ти турску вјеру дајем,
„Него пјевај, па се разговарај.“
Но да видиш чуда изненада
Од сокола Милана сердара
И његове браће Цетињанах!
На турску је војску ударио
Кано суха муња из облака,
И турске је шанце освојио,
Разагони проз Пожара Турке
Кâ и вуци проз планину овце,
Разбучише турачке плотуне,
С'јеку Турке, невјерне хајдуке,
Бога моле, да им припоможе,
Пет стотина главах окидоше.
Још да видиш драги побратиме,
Мартиновић-Милана сердара
И витеза Ђура барјактара!
Голе сабље носе у рукама,
Крваве им сабље до балчаках,
Сијекући цареве солдате;
Ту је сердар славу задобио
И његови рабри Цетињани,
Кад разбише пашино тамборје,
И велику одору добише,

Грабе Срби копја убојита,
Срби грабе ђорде димишкиње
И цареве свилене барјаке.
Ту Србина, браћо не имаше,
Ко не води коња седленика
Али добар биљег са Турчина,
Част и дика Петровића књаза.
На трагове Турке поћераше,
У манастир доњи затворише,
Пет стотинах Турци унијеше,
Унијеше мртвијех Тураках
Од Милова боја жестокога,
У ливаде те их закопаше,
Да им Срби не сијеку главе;
Когоћ приспје војски сердаревој
Од малене ломне Горе Црне,
Сваки јунак задоби поштење,
Неки једну, неки двије главе,
А барјактар Мартиновић Ђуро,
Ђуро носи и четири главе.
Ту приспјеше до два сенатура
Од лијепе Ријечке нахије:
Једно соко од Стругарах Саво,
Друго витез Пејовић Стефане,
Они носе по три турске главе,
Сердару се срце весељаше,
Петровић се грохотом смијаше,
Кад код њега главе доносише,
А свакога грли и целива.
У Пожару ноћцу преноћише,
Па овако Перо запов'једа:
„О сердару, моја десна руко!

„Теке сине зора од истока,
„Да уд'римо на манастир доњи,
„Еја бисмо њега освојили,
„Још и Мирка брата избавили,
„Кад до саде није погинуо.“
Оно виђе Петровићу књаже
Са Церова саврх Пјешиваца,
Што учини Милане сердаре,
А и соко Ђуро барјактаре,
Е је добар мејдан задобио,
Па написа књигу шаровиту,
Па ми добра књигоношу нађе,
Књигоношу свога перјаника,
Па је своме стрицу одаслао:
„Чујеш ли ме, Петровићу Перо!
„Ти си добар мејдан задобио
„И ваљана војска Цетињани,
„Сјутра уд'ри паши на тамборје,
„Гони паше гори Планиници,
„Ја ћу у њу Турке дочекати
„А са мојом браћом Катуњане,
„Што утече испод мача твога,
„Неће утећ' испод сабље моје,
„Нека знаду ђе су долазили,
„И како је с књазом боја бити.“
Кад је Перо књигу прифатио,
Па дозива Милана сердара
И сокола Ђура барјактара
И од Брда до два капетана,
Мартинића Блажа од крајине,
Који ми је стаса Обилића,
Добро може сјећи остром ћордом,

Од Цеклина оба сенатура,
Књажеву им књигу проучио,
И оваку заповијед рече:
„Чујете ли, моји витезови!
„Да ми рано сјутра уранимо,
„На манастир доњи ударимо,
„Да из њега Турке ишћерамо,
„А сад Мирку књигу оправимо,
„Нек отвори двадесет момаках,
„Да удари на манастир доњи,
„Он отуда, а ми одовуда.“
И на томе браћа пристадоше,
Па је Мирку књигу оправио:
„Млади сине, Петровићу Мирко!
„Знам да ти се уморила рука,
„Сијекући под Острогом Турке,
„Под Острогом и крвавој Жупи,
„А су твоје двадесет момаках;
„Како сине зора од истока,
„Дођи, Мирко, на манастир доњи,
„И доведи уморне јунаке,
„Да ти видиш јаде од Тураках,
„Како ћемо од њих погрaдити.“
Ђе је срећа, ту је и несрећа:
Турцима се срећа којасила,
Те по ноћи Турци побјегоше,
Оставише стојна манастира,
Оставише турске чадорове,
Оставише коње седленике,
Утекоше у село Повију,
И ту тамбор Турци поставише.
А кад зора сину од истока,

На манастир Срби ударише
И на турске б'јеле чадорове,
Кад у њима ниђе нико нема.
У то Мирко и Новица дође
Су његове рабре витезове,
Сусрете их Петровићу Перо
И његова сва војска остала,
Ту се мило љубе и целују,
Па га пита Петровићу Перо:
„Како ви је у Острогу било?“
А Мирко му тако бесједио:
„Малу су ми штету учинили:
„Двојица су мене погинули,
„Четири су раном обрањени,
„Ма бој бију, ка̂ да ранах није.“
Ту су данак б'јели престојали,
И на томе те су вијећали:
„Сјутра ћемо ударит' на Турке
„У Повију и село Стубицу,
„Књаз отуда, а ми одовуда,
„Нек од врага не остаје трага.“
И на томе збору пристадоше,
Но Бог уби несрећна јунака,
Те написа књигу шаровиту,
Па је посла Петровића Перу:
„Бјежи Перо, ако Бога знадеш!
„Ако ноћас не уведеш војску,
„Не прегазиш Зету валовиту,
„И преведеш војску свуколику,
„Сјутра ће те Турци ухватити,
„Омер паша на Ждребаник дође,
„Уз њега је паша Скадранине,

„А код њега педесет хиљадах,
„А три паше ето у Повију,
„Међу њима има по сахата,
„А устала Зета валовита,
„Сјутра Зету пријећи не можеш,
„Ма ће прије Турци долазити,
„Ного бјежи ноћно без мјесеца.“
Такву му је књигу направио.
Тадер Перо на ноге скочио,
И жалосну војску окренуо,
И студену Зету пријеђоше;
Поврну се Церовић Новица
И још соко Мартиновић Саво,
И шњима су два Матановића,
Оба брата јединца у мајке,
Једно Ђуро, друго попе Перо,
И шњима је Гвозденовић Мићо,
Па пођоше горе манастиру,
И дигоше светог Василију
И његову богату одору
И остале закладе црковне,
Собом воде Никодима старца,
Пренесоше преко Зете ладне,
И сва војска бјеше прелазила.
Сјутрадан је књаже подранио,
На Повију село ударио,
На Повију и село Стубицу,
И прес'јече гору Планиницу,
И прекиде таин од Тураках,
Што иђаше од Херцеговине;
Но за фајду,*) драги побратиме,

*) Овдје за фајду значи у залуд, које сам слушао и на више мјеста.

Е га Перо с војском оставио,
Не удари, како вијећаше.
Ту се силна затурила кавга:
У књаза је тридесет стотинах,
У три паше тридесет хиљадах;
Погоне се војске по мегдану,
Нити може потиснути Турке,
Нит' се Турци потиснути даду.
А да видиш Петровића књаза!
Он покличе Петра Вукотића
И војводу Ива Радоњића:
„Уриш, браћо, ако Бога знате!“
Голу сабљу носи у рукама,
Па нагони војску на јунаштво.
Но се млада момчад погоњаху
По мегдану тамо и овамо,
Изагна се Машо барјактаре
Од Његуша села малахнога,
На велика бега Мушовића
Из тврдога града Колашина,
Па уфати бега за вилицу
Под пусатом и свијем оружјем
На лабуда, коња виленога,
Без ране му посијече главу,
И узе му сабљу демишкињу
И лабуда коња великога
И бегову главу са рамена.
Тадер многи Турци изгибоше,
Осамдесет главах посјекоше,
Па се крену сва војска царева,
Ударише десет на једнога,
Црногорску војску потискоше,

Догнаше је на Церово равно,
И двадест им глава посјекоше.
На томе се бојy раздвојише,
Па удари снијег са сјевера,
Већ се војске бити не могоше,
Књаз се мече на Чево крваво,
Али Турци гори Планиници,
Но сад слушај, драги побратиме!
Што се, брате, од војводе случи,
Од Јакова, змаја плаховита:
Грахово му Турци опалише,
И Јаков се затвори у кулу
А са Живком, братом од матере,
И с витезом Поповићем Вуком,
Боја бију за петнаест дана,
А шњим бјеху четрдест момаках,
Дервиш паша с петнаест хиљадах.
Ту су многи Турци изгинули,
Бију кулу топом и лубардом,
Ма му б'јелу не сломише кулу,
Но је брани војвода Јакове
Су његове четрдест момаках,
Како бјеше Србин од старине;
Ма се многи Турци покренуше,
Довукоше сламу и сијено,
Око куле ноћно навалише,
Те велику сламу принијеше,
Па у сламу ватру утурише,
Па се пуста запалила кула,
И још Јаков кулу не пуштаје,
Док се пуста кула обалила,
Па ускочи Јаков у пећину,

И уведе сву своју дружину.
На пећину Турци навалише,
Навукоше сламу и сијено,
И пећини врата затворише,
Упалише сламу и сијено,
Напуни се камена пећина
Од црнога дима жестокога,
Јунацима очи попрскаше,
Дозивају војводу Јакова:
„О Јакове, наш српски витеже!
„Не можемо муке подносити,
„Изидимо на поље Граховско,
„Да ни Турци посијеку главу,
„Јуначки је боље погинути
„Но оваке муке подносити,
„Свакојако овђен умријесмо.“
Јаков се је тешко узмучио,
Па војвода из пећине вика,
А дозива пред пећином Турке:
„Упитајте пашу Дервиш-пашу,
„Хоће ли ме на вјеру пуштити,
„Да ми моју посијече главу,
„На поклон му моја добра глава,
„Да ми пушта четрдест момаках,
„Да слободно иду уз планину,
„Да им Турци не сијеку главе,
„И да пушти Живка, брата мога,
„И мојега јединога сина,
„Мене паша нека с'јече главу,
„Тек да пушти дружину осталу.“
Добро му се паша посилио,
Стотину му вјера задаваше,

Да никога изгубити неће:
„А ни тебе, војвода Јакове,
„Него ћу ти живот опростити.“
Шарене су вјере у Тураках:
Нека, браћо, сваки Србин знаде,
Ко би ову пјесму проучио,
Ко је Србин и српска имена,
И ко знаде ц'јенити поштење,
И кога је родила Српкиња,
Нигда није вјере у Тураках.
Тадер Јаков с друштвом излазио,
А га врло Турци прифатише,
И Јакову руке савезаше
И његове четрдест момаках,
Доведоше паши под шатором,
Такву паша заповијед даде,
Те му Живка брата посјекоше,
А Јакову муке ударише,
На муке му живот извадише,
И витезу Поповићу Вуку,
Још остале седам осам другах,
Но их редом бројит' не умијем,
А остале вежу у синџире,
Поведоше у граду Мостару.
Баш погибе војвода Јакове,
Који бјеше витез од старине,
Не ваља му Андрија сердару,
Не ваља му, ема чуда није,
Су његове Цуца пет стотинах
Он не мога' Турке потиснути
Ни од куле Турке одвојити,
Не кривим га, драги побратиме!

А сад да ти за Ђорђију причам
И његову сву војску осталу.
Ни Ђорђија не стоји залуду,
Но Црмницу од Турака брани,
Све бој бију у село Лимљане,
Боја бише три нећеље дана,
Ноћи, дневи, свагда брез престана:
Ни га могу потиснути Турци,
Ни се Ђуро потиснут' нѐ даде,
Но све јаше вранца дебелога,
У десницу носи остру ћорду,
Па војнику сваком срце буди,
Те нагони Србе на јунаштво.
Кад се пета напуни нећеља,
Ђуро кличе Петра војеводу,
С Љуботиња Ђура капетана
И Бутора, од Подгоре главу,
И витеза Вуксановић-Сава,
Који често с'јече турске главе:
На ноге те, моји соколови!
„Да ми данас уд'римо на Турке:
„Ал' ћу своју главу изгубити
„Ал' с мејдана Турке сагонити,
„Окапасмо у Црмницу жупну,
„Није шала, пет нећеља дана,
„Ни можемо оборити Турке,
„Ни се Турком оборити дамо."
А то рече, скочи на вранчића,
Па заћера помамна гаврана,
На турску је војску насрнуо,
А за њим је сва војска остала,
Ма га Турци мушки дочекаше,

Опалише двадесет топовах,
Намах паде педесет војниках,
Већ мртвога и рањеног друга;
Ма Ђорђија за то и не мари,
Но с гавраном Турке погазио.
Кад виђеше млади витезови
Шта учини Петровића Ђуро,
У свакога пуца срце живо,
Па једанак на Турке уд'рише,
И прве им шанце освојише,
Узеше им цареве лубарде
И кумпаре, које ватру пале;
Побјегоше уз Румију Турци,
Оставише царева сестрића,
Те му Срби посјекоше главу;
Ту погибе петнаест стотинах,
Све турскога избрана војника,
И хиљаду бјеше рањенога;
Оставише цареве лубарде,
Остадоше триста чадорова;
А утече Барски Селим беже,
А шњим бјеше Марко капетане,
Па Ђорђија међан задобио.
А сад да ти за Омера кажем,
Послушај ме, мој мили брајане!
Омер паша цареви већиле,
Осман паша са Скадра бијела
И његова љута Арбанија,
Они с мјеста заметнуше кавгу,
Кад дођоше Спужу крвавоме,
И на лаже Куче преварише,
Куче равне и племе Пипере,

Лакоми се нађоше главари,
Те поштење за аспре продаше,
А нека их, црн им образ био
Пред свакијем српскијем витезом!
Што јунаштво своје похулише;
Млађе момке за то и не кривим,
Е у томе они не присташе,
Ни присташе, ни контани бише,
Ни пашину руку пољубише;
Главарима црн им образ био!
Што пашину руку пољубише
За његове лаже превелике,
Репате им лаже обећаје.
Турцима је од старине било,
Када лажу, кâ да пером мажу.
Пипери се и Кучи предаше,
Но не шћеше два рабри витеза:
Са Завале Ристо капетане
Са витезом братом најмлађијем,
Већ с Јованом братом од матере,
Који знаде цијенит' поштење,
Јунаштва му у хиљаду нема,
Ни његова срца ни погледа,
И соколом Вулом капетаном,
На кога су седамнаест ранах,
Бој бијући Скендеријом равном,
Ни Вуле се не шће предавати
Су његове седам Марковића,
Затвори се каменој пећини,
А Пилетић кули на Завали
Су његово десет Ђурковића;
Не преда се од Дрекаловића

Рабри јунак Петровићу Туро
Са Косора из Дрекаловића
Су његове све четири сина;
Не преда се витеже јуначе
Сердар Спахо, од Медуна глава;
Не предаде Божовић Драгоја,
То је стари Србин од старине,
Нигда није с вјером превратио
Ни јунаштво српско погазио;
Од Сјеница војвода Брацане,
А с Убала Лазаров Пуниша,
Који има богато оружје,
Таковога у Србина нема,
Он не лиже турачке сахане,
А смрди му рука од Тураках,
Он је нигда пољубити неће.
Старјешине с' други похулише,
И Турцима пјате полизаше:
Најпрви је Зеко Марковићу
Од бијесне куће Чејовића,
А за њим је Марко Аловићу,
А за Марком Томо Цуцовићу.
А за њим је Петрованов Саво
И остале неке поглавице,
Но их редом бројит' не умијем;
И нека их, црн им образ био!
Нагрдише кућу Дрекалову,
Црногорско позлаћено крило,
Па не жалим безобразне курве,
Ного жалим витеза јунака,
На кога су до седам медаљах,
Са Стијене Ншшу Митровића,

Што нагрди старога Савића,
Кој' је доста добио медаљах,
Русија му пошиље дарове
За његове јуначке мегдане;
Нек се Ниша пред господом стиди,
Нек се виси кућа Пилетића
И бијесна кућа Марковића,
Који своје казаше поштење,
Пред својом се браћом затворише
И пред силом цара честитога,
Те за вјеру ћаху умријети,
Већ за вјеру и драгу слободу.
Омер паша с војском ударио,
Кад се њему Кучи предадоше,
Предадоше Кучи и Пипери,
Под шатором њему долазише,
Тадер ласно бјеше ударити,
Он удари на Бјелопавлиће,
На гиздаво село Мартиниће,
Ђе је прије Махмут ударио
И своју је срећу изгубио,
Па опали листом Мартиниће,
Није шала, педесет хиљадах,
Није шала, шездесет топовах,
Сви пуцају из једнога гласа,
А вришнуше педесет хиљадах,
Опалише огањ из пушаках,
Трешнуше се брда из темеља,
Одјекнуше велике планине;
Дочекаше Брђани јунаци,
И ту бјеху неки Црногорци,
Не могоше сили одољети,

Но их турска војска потиснула,
Ема млого погибе Турцаках,
Погибе их четири хиљаде,
Што за фајду, драги побратиме!
Ко ће царску силу предобити?
Уљегоше у Бјелопавлиће,
На широко поље починуше,
И ту Турци око учинише,
Страшљивци се њима предадоше,
А јунаци у гору одоше,
Па бој бију и дневи и ноћи,
А не даду Турцима спавати,
По сву ноћ се проз околе муте.
Но да видиш витеза јунака,
Мартинића Нова од крајине!
Не хће своју кулу оставити,
Но је свога баба доватио,
Дофати га на плећа јуначка,
Јере бјеше старац остарио,
Ходит' ћаше, ногам' не могаше,
Понесе га у гору зелену,
Покрио га и с гором и с травом,
Да га стара не сијеку Турци,
Па се Ново кули повратио,
Собом узе брата и рођака,
Па је кули врата затворио,
Па на њега паша ударио,
Ма се Ново иза куле брани,
Осамнаест уби у авлију;
Принијеше цареве топове,
Па му бију пребијелу кулу,
Но је кула за бој начињена,

На помеђу вазда од Тураках,
Бијелу му кулу не сломише,
Него б'јелу кулу оставише.
Турци по'ше уз гору зелену,
И старога баба погазише,
Срећа бјеше, те га не нађоше.
Доби Ново славу и поштење,
Поштен био међу Црногорци!
Грехота је скрити му поштење
И свакоме редом Црногорцу,
Који крије, тај образа нема.
Ево паша на Ждребаник дође,
На Ждребаник и на Орњу луку,
На бијеле куле Бошковића,
Јунаци су вазде од старинах,
А на њих су Турци насрнули,
Но се браћа Бошковићи бране,
А кликују рабре Црногорце,
Да им дође когођ у помоћи,
Но им нико доћи не могаше,
Е имаху посла на све стране,
Бој бијући са Отмановићем,
Б'јеле куле крви омастише.
А да видиш Бошковић-сердара,
Од старине витеза јунака!
Не ће своју оставити кулу,
А да прож њу не играју Турци,
Но од јада кулу запалио,
Запалио, па је оставио,
Па се маче уз Гарач планину,
А за њим су браћа Бошковићи.
Докле до'ше на Чево крваво,

Ту нађоше свога господара,
Господара, свијетлога књаза,
Стадоше се њему туговати,
Како су их Турци освојили;
Кад му сердар за кулу показа,
Да ј' од јада кулу запалио,
Грохотом се књаже насмијао:
„А не бој се, Бошковић-сердару!
„Ти не жали пребијелу кулу,
„Ја се уздам у Бога једнога
„И у моју на рамена главу
„И у моје рабре Црногорце;
„Уд'рише ми пријеваром Турци,
„Много су ми штете учинили,
„Ма смо доста меса направили;
„Кад саставим моју силну војску,
„Кад саставим и уредим војску,
„Уд'рићемо паши на тамборје,
„Знаће паша, ђе је долазио,
„И како је са мном боја бити;
„Бољу ћу ти кулу оградити,
„Трипут бољу, но је прије била."
А што рече, он то не пореч е:
Трипут му је боље оградио.
Око себе купи Црногорце,
Но не може уд'рити на Турке,
Киша била три нећеље данах,
И велики снијег претиснуо,
Те не може с пашом боја бити,
Велика је Зета устанула
И Сушица украј Зете равне,
Не би соко тица прелетио,

А некали коњи и јунаци:
У томе га књиге допадоше
Већ од Беча, града столичнога,
Од главнога од Беча ћесара,
Од Њемачке земље господара:
„Држ' се добро, Петровићу књаже!
„Малу ћу ти помоћ отправити,
„Е не смијем од других краљевах,
„Е би њима супротивно било;
„Ти се држиш цара Русијнскога,
„А Руси су богме на далеко,
„Не могу ти помоћ' николико,
„Но ти шиљем мога ценерала,
„Ценерала Ђорђа Стратимира,
„Који јесте војводини глава,
„И мојега капетан-Лужана*)
„За заслугу цара Русијнскога,
„Који ме је врло одбранио
„Од Мацара, кад се одметнуо,
„Одметну се сва земља Мацарска,
„Италија, моја царевина,
„Хоћаху ми круну одузети,
„Да ми не би цара Русијнскога;
„За то ћу ти надати помоћи
„За заслугу царства Русијнскога.“
Па Ђорђију у Боку послао,
А кад дође у Боки Которској,
Ту се добар Црногорац нађе,
Од Цетиња Мартиновић Саво,
Донио је свеца Василију

*) Овдје су Црногорци од Нужана начинили Лужана

На бијелу Матанову кулу
Су два брата два Матановића
И јунаком Гвозденовић-Мићом,
Саво носи манастирско благо,
Понио га у Боки Которској,
Да он купи праха и олова
И да носи свијетломе књазу,
Да ударе на цареву војску;
Кад га виђе Ђуре ценерале,
Чим га виђе, познаде га дивно,
Сава мило грли и целива,
Па за књаза Сава питоваше,
Јесу ли га Турци предобили.
Саво њему право кажеваше:
„Нијесу га Турци предобили,
„Но га ето на Чево крваво,
„Око себе купи Црногорце,
„Брзо ћемо уд'рити на Турке,
„Вићећемо јаде од Тураках,
„Е су наша Брда разбучили.“
Тако њему вели ценерале:
„Баш аферим, Мартиновић-Саво!
„Нијесу те Турци поплашили,
„Кад си шњима врло боја био;
„Ја ћу тамо код књаза ходити
„И с Турчином кавгу заметати,
„Тако ме је царе оправио.“
Па се крену Ђуре ћенерале,
А шњим бјеше капетан Лужану,
Собом узе дванаест кануна
И његових двадесет момаках,
Који знаду топом управљати,

Обуче им рухо Црногорско,
Да их клети не познаду Турци,
И још узе двадесет момаках,
Витезовах од Боке Латинске,
Харамбашу од Новога Мата
И његову дружину осталу,
Па пођоше уз Которске стране,
Пред њима је Мартиновић Саво.
А кад до'ше на Његуше равне,
Ту их тамна ноћца пристигнула,
Па пођоше Петровића кули,
У Ђорђијној кули починуше.
А у кулу нико нијe нема
До све жене и ђеца нејака,
Петровићи војском управљаху,
Машана су ране допануле,
А Машана брата Ђорђијева,
Па ми рањен лежи на Цетиње,
Лубарда му ногу саломила,
Кад освоји града Жабљачкога,
Е имаху посла на све стране.
А ту мајку Ђорђијеву нашâ
И његове двије снахе миле,
Лијеп су му конак начинили,
Ма Ђорђија спати не могаше
С његовијем капетан-Лужаном,
Но се сву ноћ Савом разговара,
И шета се тамо и овамо,
Куцају се сабљам' у барчаке,
А не могу јутро дочекати,
Е су жељни с Турком боја бити.
Отолен су рано подранили,

И дођоше на Чево крваво,
И нађоше свијетлога књаза
И његове рабре Црногорце.
Кад га виђе Петровићу књаже,
Већ витеза Ђура ценерала
И раброга капетан-Лужана,
Добро се је књаже зачудио,
Руке шире, у лица се љубе,
Питаше се за мир и за здравље,
Па Ђорђији вели ценералу:
„О Ђорђија, за Бога једнога!
„Које су те донијеле виле
„А у наше горе камените?“
Ђорђија му право кажеваше,
Како га је царе оправио.
То је књазу врло мило било,
Па ми књаже војску уређива,
А како ће уд'рити на Турке
И витешке крвавити руке.
Вели тако Петровићу књаже:
„Је ли мајка родила јунака
„И Српкиња пасом опасала,
„Јуначкијем мл'јеком одгојила,
„Ко би прешâ Зету валовиту
„И Сушицу, украј Зете ладне,
„Ко би пошâ проз цареву војску
„Једну тамну ноћцу брез мјесеца,
„Да пронесе књиге шаровите,
„И да пође кули на Завали,
„На Завали Пилетића кули,
„Еле су нас гласи допанули,
„Пилетић се кули затворио,

»Није ми се предâ у Тураках,
»Ни још соко Вуле капетане,
»Да би њима књиге додавао;
»Па да пође у Куче камене,
»Већ у Куче у Дрекаловиће,
»Да би младу момчад обратио,
»Куче племе и племе Пипере,
»И да скупи Ровца до Мораче,
»И да скупи Мораче обије,
»Васовића до Кома планине,
»Да окупи војску у Пипере,
»Да ударе на Бјелопавлиће,
»На два паше и њихову војску,
»Он отуда, а ја одовуда,
»Да се турских јадах нагледамо.
»Честита ћу њега учинити,
»Ко би пошâ и скупио војску,
»Добар ћу му љебац поклонити
»И још боље даром обдарити.«
А то књаже међу војском рече,
Телар пође проз војску књажеву:
Ко чујаше, чут' се не чујаше,
Ко гледаше, гледаше оружје;
Но подоцкан јунак излазио,
Од Цетиња Мартиновић Саво,
Па је Саво књазу приступио,
Свијетлу му руку пољубио:
»Св'јетли књаже, наше жарко сунце!
»Ја се уздам у Бога једнога
»И слободно срце у јунака,
»Да ћу поћи, књиге пронијети
»И сву твоју војску окупити,

„Ал' ћу моју главу изгубити;
„Ако л' не би тамо погинуо,
„Доиста ћу уд'рити на Турке,
„Па што Бог да и срећа јуначка!"
Кад разумје Петровићу књаже,
Сава грли кано мајка сина:
„Бре аферим, пиле соколово!"
И даде му Божу вјеру тврду:
„Ако не би тамо погинуо,
„Но са војском удариш на Турке,
„Убиј ми се боја три сахата,
„Четврти се хоћемо станути,
„Ал' ћу моју главу изгубити,
„И Зету ћу воду прелазити,
„Да по пољу мијешамо Турке,
„Нека виде што су Црногорви,
„Што лупешки мени ударише."
А вели му Ђуро ценерале:
„А не бој се, Мартиновић-Саво!
„Кад би, Саво, уд'рио на Турке,
„Е нећемо Зету прелазити,
„Да се твоја не поплаши војска,
„На Зету ћу моста начинити,
„Прео моста с војском прелазити."
Зададе му Божу вјеру тврду.
Но сам књаже на ноге устаде,
А проз војску бираше јунаке,
Изабра му два момка витеза,
Од старине рабријех племићах:
Марковића сасред Чева Рама,
Баш именом Рама Петровића,
И од Брда Радовић Илија,

То су књазу оба перјаника:
„Хајте Савом, књиге пронесите,
„Ако бисте здраво прелазили,
„Чујте, моја до два перјаника!
„Боље ћу ви поклонит' госпоство.“
Па ми књаже полази у кулу,
А шњим бјеше Ђуро ценерале,
И још витез Лужан капетане,
Па шарене књиге сачинише:
Једну пише кули Пилетића
На витеза Риста капетана
И његова млађега Јована:
„Чим примите књигу шаровиту,
„Ак' нијесте до сад погинули,
„Дигните се и скупите војску;
„Ко се гође у Турке предао,
„Свакоме ћу жалост опростити,
„Што ви рече Мартиновић Саво
„А и моји до два перјаника,
„Штогођ реку, ја им потврђивам.“
Другу пише у Куче камене
На сердара од Медуна главу
И сокола војводу Брацана,
На мудрога протопопа Зека,
На витеза Тура Петровића
И сокола Лазовић-Пунишу,
Барјактара Лазаревић-Манца
И Србина Божовић-Драгоју,
И јунака Николића Мила:
„Чим примите књигу шаровиту
„И дође ви Мартиновић Саво,
„Скупите ми Кучах три хиљаде,

„Хајте брже с војском у Пипере;
„Који су се у Турке предали,
„Ја ви дајем божу вјеру тврду
„Свакоме ћу жалост опростити.“
И трећу је књигу сачинио,
Па је шиље у Братоножиће,
А на руке Вуку капетану:
„Чуј ме, Вуче, млади капетане!
„Скупи војску, хајде у Пипере,
„Чим ти дође књига шаровита.“
Па четврту књигу направио,
Шиље књигу у Васојевиће
А на руке змају огњевиту,
Перјанику Вуковић-Милану:
„Чуј, Милане, моја вјерна слуго!
„А чим примиш књигу шаровиту,
„Скупи војску све Васојевиће,
„Већ до Кома, високе планине,
„Хајде с војском кули Пилетића,
„Ту ћеш наћи Мартиновић-Сава
„И сокола до два перјаника.“
А пету је књигу направио,
Шиље књигу у богата Ровца
Перјанику Вучинића Павлу
И соколу Павићу сердару:
„Чим примите књигу шаровиту,
„Покупите хиљаду Ровчанах,
„Шњима хајте кули Пилетића.“
Па је шесту књигу направио,
Посла књигу у двије Мораче
Калуђеру оцу Димитрију
И витезу Милетић-сердару:

„Чим примите књиге шаровите,
„Скупите ми обије Мораче,
„Хајте шњима Пилетића кули.“
И овако у књигу нареди:
„Шиљ’те књигу Бегану сердару,
„Нека своје подигне ускоке,
„Да ускоке од Тураках бране,
„Да ускоке не опале Турци.“
Кад шарене књиге саставио,
Па их даде Мартиновић-Саву
И сокол’ма оба перјаника:
„Хајте, нос’те књиге шаровите,
„Па што Бог да и срећа јуначка!
„Ако бисте тамо погинули,
„Дивни ћу ви спомен учинити
„И лијепо име прославити,
„Част и дику рабријех витеза.“
И тако се књаже заклињаше.
И слугама таку књигу даде:
Што обдаре витеза војника,
Али коме штогођ обећају,
Сам им књаже пером потврђива
И свакоме жалост опростива.
Па ми књаже на ноге устаде,
Па загрли Мартиновић-Сава,
Па му стави на капу знамење,
Даде њему грба књажевога,
На томе се збору раздвојише.
Полећеше три момка сокола
Кâ јелени од године дана.
Пошто књаже слуге отправио,
Тадер друге књиге направио,

А посла их Андрији сердару:
„О сердару, црн ти образ био!
„Освети ми војводу Јакова
„Од Дервиша, паше турачкога,
„И ево ти војске неколико.“
И посла му друга пет стотина
А пред њима Радоњић-војводу
Са соколом Матановић-Пером,
Да би Перо таста осветио,
Таста свога, војводу Јакова.
Каде војска на Трешњево дође,
Ту војвода находи сердара,
Па војвода окара сердара.
Дигоше им и скупише војску,
Ударише пољу Граховскому,
Разагнаше по Грахову Турке,
Кано вуци по планини овце,
А утече паша са тамборја
И остави свилена чадора;
Ту осташе триста чадорова,
Три његове од боја лубарде.
Подагнаше уз Грахово Турке,
И витешке крвавише руке,
Осветише војводу Јакова.
Што за фајду, кад је погинуо!
Српкиња га више родит' неће!
Затворише Турке у Клобуку,
Ћераше их до града Требиња,
И хиљаду посјекоше главах,
Па пребише прве за потоње:
По четерес броје за једнога,
Право није, ма лијека није.

А пребише војводу Јакова
За сестрића луда царевога,
За њега се пребити могаше.
Саво оде са два своја друга,
И Сушицу здраво прелазише,
А кад Зети валовитој до'ше,
Ту нађоше около Турака,
Па ми ноћно прођоше проз Турке,
И турачку лађу украдоше,
Преко Зете те се превезоше,
А дођоше пољу Штргањици
На бијелу сердареву кулу,
А у кулу трудни починуше;
Ту сердара дома не нађоше,
Него јадну сердареву љубу,
Сердар бјеше ноћно код Турака,
Па с Турцима пије грку кафу,
А то бјеху нерезани Турци;
Тако вели Мартиновић Саво:
„О Ружице, сердарева љубе!
„Пошљи мене брже по сердара.“
Врло га је она послушала,
И посла му улак' за сердара.
Сердар дође на бијелу кулу,
Па се јаду сердар зачудио,
Када виђе три бијесна вука,
Откуда се онђе намјерише,
Устадоше, па се загрлише,
Питаше се за мир и за здравље,
Па му Саво лошу ријеч рече:
„А ђе си ми, Никшпане сердаре?
„О сердару, да те не би било!

„Мрско ми се с тобом пољубити,
„Заударaш свецом Мухамедом,
„Јеси кулу смрада напунио“
(На томе се сердар скаменио);
„О сердару, црн ти образ био!
„Што похули на своје јунаштво?
„Камо твоје до седам медаљах?
„Све седам си на мегдан добио,
„А саде си образ оцрнио!
„О невјерни Вуче Бранковићу,
„Невјерниче отачаства свога,
„Што издаде књаза свијетлога,
„Црн ти био образ на дивану!“
Сердар ћути, ништа не збораше;
Овако му Саво бесједаше:
„Чујеш ли ме, Никшане сердару!
„Послушај ме, кајати се нећеш,
„Еле жалим таквога јунака:
„Ако се је књаже расрдио,
„Те учини саде од издаје,
„За тебе сам у књаза зборио,
„И у књаза тебе измолио,
„Да ће жалост тебе опростити
„И бољу ти кулу начинити,
„Но се дигни и покупи војску,
„Ја ћу купит' све Дрекаловиће,
„Са мном хајде кули Пилетића,
„Да заједно купите Пипере,
„Ја ћу Ровца и двије Мораче,
„Васовиће до Кома планине.
„А ево ти божу вјеру дајем,
„Књаз ће тебе потврдит' сердарство,

„Што ти речем, преварит' те нећу;
„Ако ли ми у том не вјерујеш,
„Ево књиге од свијетлог књаза."
Изнеше му књигу шаровиту,
Па је бјеше сердар проучио;
Не хће њега сердар послушати,
Па се каје и данас и вазда,
И сам себе вади очи црне.
И још сердар једну ријеч рече,
Зафаљује свијетломе књазу
И његову великоме дару:
„Куп'те војску, предобите Турке,
„Ја не тражим никакво госпоство,
„Нити ћу ви уд'рити на Турке."
Ма говори лудани Спасоје:
„Стрико Никша, заметнућу кавгу,
„Да ћу своју изгубити главу,
„До'ће сјутра витезови Турци,
„Да на кулу пију грку кафу
(За ту ријеч доби капетанство),
„Сјутра ћу им добре посјеч' главе."
А сердар му Никша говораше:
„Муч', синовче, с каменом ти биле!
„Мојом ћу ти сабљом посјеч' главу,
„Ако сјутра удариш на Турке:
„Што вјерујеш Мартиновић-Саву,
„Што је Саво лаже ударио?"
Тадер скочи Мартиновић Саво,
У мало се не заметну кавга,
Па скочише оба перјаника,
А сердар им Никша говораше:
„Ја ве Богом и амантом кумим,

„Макните се из бијеле куле,
„Да ве оће не нађу Пипери,
„Да ви добре не сијеку главу,
„Да не носе Омер-паши младу.“
Па скочише три момка витеза,
Доватише сва три џевердаре,
Прије зоре и бијела дана
Полећеше пољу Штргањици,
Па дођоше селу Ђурковића,
Бјеше жарко огријало сунце;
Кад код б'јеле куле долазише,
Виче витез Мартиновић Сава
Тврду шанцу Пилетић-Јована:
„О Јоване, пиле од сокола!
„Јеси л' мене у животу, Јоле?“
Скочи Јован на ноге лагане,
Па у руке прифати шишану,
Из тврдога шанца излазио,
А кад виђе три српска витеза,
Зачуди се, ема чуда није,
Па потрча пут бијеле куле,
Те дозива Риста капетана:
„Капетане, мој очињи виде!
„Устани се на ноге лагане,
„Жарко ни је огријало сунце,
„А било је потамњело давно:
„Ево нама три момка сокола
„Од нашега свијетлога књаза.“
Скочи Ристо, кâ да се помами,
Па у кулу Срби уљезоше,
Руке шире, у лица се љубе,
Па се мило грле и целују.

А жалости да је вићет' коме:
Од радости топле сузе лију,
И веселе књаза свијетлога,
Поиграше по бијелој кули,
Поиграше, грлом запјеваше,
Сва се кула из темеља љуља;
Но да вели Ристо капетане:
„Не за Бога, моја браћо драга!
„Да не чују издајни Пипери,
„Е ће на нас јутрос ударити
„И довести сву пашину војску.“
Но да видиш три момка сокола:
Отворише пенџере од куле,
Опалише сва три џевердара,
Вичу Срби иза свега гласа:
„На ноге те, издајни Пипери;
„Устаните, Турци нерезани,
„Доведите пашу царевога,
„Ви сте мњели да смо погинули,
„Да је паша књаза погубио,
„Вићећете јада од Турака;
„Но плачите, покријте срамоту,
„Ми ћемо ви бити у помоћу.“
Мнозина се к њима обратише,
Колико се Јоле радоваше:
Па догна им вола испод јарма,
Убио га њима за обједа,
За три рабра од горе витеза,
Толико се њима радовао!
Па ту Срби збора заметнуше,
А како ће војску покупити,
Вели тако Мартиновић Саво:

„Пилетићи, наша браћо драга!
„Отворимо из затвора момке,
„Који су се оће намјерили.“
Отворише момке из затвора,
А ту бјеше сиви соколићу,
Лукин Петар од села Роваца,
Дадоше му књиге шаровите:
„Хајде, Петре, у богата Ровца,
„И поздрави Повића сердара
„И сокола Вучинића Павла,
„Не остави Глигорију бана,
„Нека купе сва богата Ровца,
„Нека иду на село Пипере,
„А ти хајде у двије Мораче,
„Нек устане Митар калуђере,
„И узјаше вранца од мејдана,
„Од њега се врло плаше Турци,
„Нек устане Милета сердаре,
„И покупе обије Мораче
„До Јаорја, високе планине,
„Хајте шњима на село Пипере,
„И немојте љуто окаснити.“
Па другога момка оправише
Сасред Срапча Божовића Лаза,
Да он иде у Васојевиће,
Да се јави Вукову Милану,
Који често мејдан задобија,
Од њега се страши Скендерија
И сувише оба Колашина,
Нек се дигне и окупи војску,
Шњом нек иде у племе Пипере.
А овако Саво бесједаше:

„Чујете ли, оба перјаника:
„Останите оба у Пипере,
„Дозовите Вула Марковића,
„Мирите га с кућом Вукотића,
„И смирите све моје Пипере,
„Сложније ће уд'рити на Турке;
„И ево ви Ристо капетане
„С његовијем са братом Јованом,
„Па радите, што боље можете,
„Да ви нашу браћу помирите,
„А ја одох у Дрекаловиће,
„Да окупим војске три хиљаде,
„Да их водим вама у Пипере.“
Пође Саво у Дрекаловиће,
Капетан му даде пратиоце,
Баш рођака свога Пилетића,
И Морачу воду прелазише,
А кад Саво на Косору дође,
А ту Тура Петровића нађе,
С синовима пије вино ладно,
И све збори Туро за јунаштво,
И добро су Сава дочекали,
За добро се здравје питоваху,
По двапут се реде чашом вина.
Него Саво сјећет' не могаше,
Но све Туру право кажеваше,
Како га је књаже оправио,
И ситну му књигу проучио.
Скочи Туро су четири сина,
И пођоше Савом на Медуну,
Ту сердара Спаха находише,
И добро их сердар дочекао,

И ту бјеше војвода Брацане,
Изнесе им књигу шаровиту,
Па су дивно књигу проучили,
Па књигу се врло поклонили,
Шаровиту књигу загрлили,
Па по Кучах турише теларе,
Да покупе војску свуколику.
Ту су нојцу били коначили,
А у јутро рано подранили,
Па се натраг били повратили,
Ал' ево ти девет барјактарах
А за њима три хиљаде другах,
На Косор се војска окупила,
Па отоле војска најавила,
И Морачу воду прегазила,
Докле дошла у племе Пипере,
А ту на'ше оба Пилетића
И сокола Вула Марковића,
И ту на'ше хиљаду Пиперах,
Саво тражи оба перјаника,
Ере су му уздана дружина,
Па их Саво за Пипере пита,
А јесу ли браћу помирили
И Пипере браћу саставили:
„Свакога смо дивно умирили
„До крваве куће Вукотића
„Из Рамнога лаза на крајњу,
„А њих нигда смирит' не можемо."
Мало стало, много не трајало,
Ето Ровца и двије Мораче,
И за њима три хиљаде војске,
Пред њима су добре буљубаше,

Све сердари и добри главари;
Мало стаде, много не трајало,
А ето ти Митра калуђера
На његова вранца помамнога,
Бијела му и глава и брада,
Загрнут је црном тамбарином,
Под тамбарцу двије пушке мале,
О вранцу му виси шеншана,
О појасу сабља демишкиња;
Мало стаде, много не трајало,
А ево ти страшна мегданџија,
Мегданџија, Вуковић-Милана,
А шњим бјеше Вуче капетане,
А треће је Беша буљумбаша,
И он бјеше мегданџија страшна,
Воде војске на пуно хиљаду,
Скупило се седам хиљад' војске,
А осма је Пипери јунаци.
Кад се силна војска саставила,
Ту је трудна војска починула,
Докле вране коње одморише
И јунаке своје под оружје,
У то танке књиге допаднуше
Од онога свијетлога књаза,
И поздравља све редом главаре:
„Слушајте ме, рабри витезови!
„И поздрављам све редом војнике,
„Који јесу срца јуначкога:
„Слушајте ми оба перјаника
„И мојега Мартиновић-Сава,
„Који ме је врло послушао,
„Нек устану и уреде војску;

„И чујте ме, три моја витеза!
„Почекајте три бијела дана,
„А немојте с војском ударати,
„Ја ћу сјутра кавгу заметнути
„На два паше и њихову војску,
„Баш на поље да се огледамо,
„Да бих моју жељу испунио
„На Омера, пашу царевога;
„Трећи данак, браћо, ударите,
„Уредите око Спужа војску,
„Што утече испод сабље моје,
„Ви ћете га тамо дочекати.“
А кад сјутра јутро зора дође,
Па се књаже на ноге устаде,
А шњим бјеше Ђуро ђенерале
А и витез Лужан капетане,
А за њима војске шест хиљадах,
А у паше четрдест хиљадах,
По равну се пољу поћераше,
Из Главице Турке изагнаше,
А на Зету нађераше Турке,
Па их Зета вода прождираше;
Више их је Зета однијела,
Но их бјеху Срби погубили,
Весели се Петровићу књаже:
„Ждери, Зето, водо валовита!
„Ждери, Зето, Турке страховите!“
А кад Срби на воду дођоше,
Ту ми турске лађе пограбише,
Које бјеше паша доносио
Из његова Скадра зенђилога,
Извео их накрај Љешкопоља,

Па окупи сиротињу рају,
Сиротињу јадну Србадију,
Који јесу ваздан под Турчином,
А на њих је лађе навалио,
Те су лађе на леђи носили,
Ту ришћанско робје попрскало,
Ма су лађе пусте остануле
Од Османа, паше Скадарскога,
А у њих се Срби превезоше,
На Ждребаник на Турке уд'рише,
И велику славу задобише,
И сагнаше с Ждребаника Турке,
Отеше им б'јеле чадорове,
Отеше им цареву захиру;
И ту много погибе Тураках,
И пред њима Бимбесић кадија
Од лијепе варош-Подгорице,
Који с царом знаде диванити.
А да видиш Петровића књаза
И сокола Бура ценерала
И витеза Лужан-капетана,
Како с'јеку попријеко Турке,
Крваве им сабље до барчаках
И деснице до раменах руке,
Сијекући кости од Тураках,
Не знаду се браћа уморити,
Док под собом коње не уморе.
А кад виђе царев Омер паша,
Стаде ми се паша измицати,
А к њему се књаже примицаше,
Па га зове гласом и авазом:
„Стан', полако, Лички говедару!

»Ијесу ово у Лику говеда,
»Да их шћераш, куд си наумио,
»Ни да вежеш воле за рогове,
»Нит' су ово Босански шљивари,
»Нит' су ово влашки говедари,
»Говедари, твоји Херцеговци,
»Херцеговци и крупни Бошњаци,
»Које си их скоро преварио
»И на лаже Босну освојио,
»Босну равну и Херцеговину;
»Но су ово сиви соколови,
»У боју су како и лафови,
»За њих и твој турски царе знаде,
»А и од њих велик страх имаде,
»Многе су му силе саломили
»Већ витези наши Црногорци;
»Но не бјежи, једна потурице,
»Срамота је бјежат' са мегдана,
»Како ћеш се цару приказати!«
Чекат' ћаше Омер паша млади,
Чекат' ћаше него не смијаше,
Но све бјежи и измиче војском.
А кад трећи данак освануо,
Ал' га с трага јади задесише,
Ево с војском три рабра витеза:
Једно соко Мартиновић Саво,
Друго витез Петровићу Рамо,
А треће је Радовић Илија
Од крваве куће Мартинића,
Које бјеше књаже отправио,
Да покупе и уреде војску,
Дао им је књигу шаровиту,

И на њу се књаже потписао,
Што ураде, он им потврђива;
А за њима сва војска остала.
И дивно су војску уредили,
Уредили војске пет хиљадах,
По избору голема јунака,
Да ударе на два паше млада,
Три хиљаде војске оставили,
Те су Спужа града околили,
Прекинули цареву захиру.
Ђе је срећа, ту је и несрећа,
Е несрећа дође изненада,
А за пашу то срећа велика:
Ево руски ценерале дође
Преко б'јела Скадра на Бојану
У китицу варош Подгорицу,
Књазу бјеше књиге оправио:
„Чујеш ли ме, црногорски књаже!
„Цар ме брже тебе оправио
„Од велика двора русијнскога,
„С турскијем се царем умирио,
„Немој више шњима боја бити,
„Е си своју главу изгубио,
„Ал' с' у свога цара омразио."
А Омеру другу књигу пише:
„Бјеж' отоле, једна потурице!
„Еда могу цара преварити,
„И у њега те се омразити,
„Не би саде вјеру уфатио,
„Док не видиш што су Црногорци,
„Да те с'јеку ал' уфате жива."
Бјежат' ћаху оба паша млади,

Бјежат' ћаху, него не смијаху,
Стоји на пут пет хиљадах војске,
Који су им с леђах долазили,
Прекинули путе и карване,
А другога пута не имаху,
А кудијен утећи могаху.
Ного Омер танку књигу пише,
А шиље је свијетломе књазу:
„Ја те молим кано господара,
„Пушти мене војску из амана,
„И макни ми војску с друма пута.
„Ако сам ти штете учинио,
„Ти си добро Брда осветио,
„Узео си царево оружје
„И одору, што је за јунака."
Тадер књаже танку књигу пише
И шиље је на три своје слуге
Код бијела Спужа на крајину:
„Чујете ли, моје миле слуге!
„Помакните војску сасред пута,
„Е је дошâ руски ценерале,
„Да Омера пуштим на аману,
„Пуштићу га, лијека му нема,
„Е се бојим цара русијнскога.
„Немојте ме кривити, витези,
„Е ви браним пашу уфатити
„И његову сву војску осталу,
„И немој се који преварити,
„Да Турчину посијече главу,
„Али с мјеста да заметне кавгу!
„Ако би се који преварио,
„Мојом ћу му сабљом посјећ' главу."

А да видиш муке на јунаке!
Жалосне их књиге допадоше
Од онога свијетлога књаза,
Да пуштају паше заробљене
И његове цареве низаме,
Па им пуца срце у прсима,
А скачу им сузе на очима:
Жалосно се макнут' са мегдана.
У то паше табор подигоше,
Па је књаже књиге оправио:
„Хајде с Богом, једна потурице!
„Моли Бога руском ценералу
„И нашему Николају краљу,
„Е ти пуштих живот са мегдана.“
А кад паша покрај војске дође,
Но главари сабље извадише
А пред њима три књажеве слуге,
Испод сабље српске пасоваху,
Па викаху три књажеве слуге:
„Хајте саде, до два паше млади,
„Мол'те Бога књазу свијетломе.“
Таде рече Мартиновић Саво,
А дозива Никшана сердара:
„О Никшане, злосретни сердаре!
„Што ћеш саде књазу кажевати
„Са несрећном кућом Вукотића?
„И како ћеш књазу приступити?
„Ти очију и образа немаш,
„Него хајде с кућом Вукотића,
„И запани паши иза Спужа,
„Иза Спужа украј Зете ладне,
„Па витешки окрвави руке,

„Да би своју главу откупио,
„За тебе ћу у књаза зборити
„И у књаза тебе измолити,
„Е си добар јунак на крајину,
„Па те жалим, кукала ти мајка!
„Ако би ме карâ ценерале
„Већ посланик цара Русијнскога,
„Ја ћу знати шћима диванити:
„Не карај га, мили господаре!
„Од књаза је био отпануо.“
Тадер скочи несрећни сердаре,
И поведе кућу Вукотића
И остале неке издајнике,
Западоше украј Зете ладне,
И велики спомен учинише,
На пашину војску ударише,
Стотину их глава посјекоше,
Дв'је стотине живе пофаташе,
А триста се у Зету утопи;
Доведоше робје на Ждребаник,
И с тијем су главе откупили.
Ту нађоше књаза свијетлога,
И нађоше Ђура ценерала
И његова Лужан-капетана,
И нађоше Пера и Ђорђију
И осталу браћу Петровића,
Сву господу мале Горе Црне;
У то руски ценерале дође,
Сва господа на једно се стаде,
Сваки прича од боја жестока,
Па се момци Црногорски фале,
Колико је који сјекô главе,

Већ доводе коње седленике,
И доносе турска копља бојна,
Копља бојна и те остре ћорде,
И доносе турске чадорове,
Довукују цареве лубарде,
Веселе се срца у јунаках.
То је српска и слава и дика
И пофала српскога народа,
Како силна цара предобише.
Ова пјесма свима Србињима
На весеље и на радост била,
То је наша пофала и дика.*)

74.

Ударац Омер-пашин на Црну Гору.

(1852.)

Процмиљеше аге и бегови
Од све Босне и Херцеговине
И простране земље Арбаније
У лијепу шехер-Сарајеву
Уз кољено паши Омер-паши,
Омер-паши, цареву већилу:
„Аман пашо, аман господару!
„Има двадест и седам годинах,
„Да регулаш цару царевину,
„Цареву си земљу уредио,

*) По приповиједању овога г. Сава Мартиновића турскога је низама погинуло у овоме рату око 40 хиљада а осталијех Турака може бити да је и више, Црногораца је изгинуло и заробљено око 1700.

»Одметнике царске пофатао
»И честиту цару отправио,
»Зулумћаре турске изгубио,
»А у раје пусат покупио,
»Цареву си хазну напунио;
»Него ево врага и ђавола:
»Остаде нам мала Гора Црна,
»Црна Гора и седморо Брдах,
»Има више од триста годинах,
»Од кад су се цару одметнули,
»И од цара и од седам краљах,
»До сад било није господара,
»Но владали њима калуђери,
»Те чували српске манастире;
»Сад Данило јесте на Цетиње,
»На Цетиње насред Горе Црне,
»Русија га књазом поставила;
»Књаза није од Косова било
»До Данила Петровића књаза.
»Кад Данило сједе на Цетиње
»У његову велику биљарду,
»Он постави дванаест сената,
»Да по себе на Цетиње суде,
»Да управља Мирко и Ђорђије,
»И стотину стави капетанах,
»Који триста ране харамбашах
»За свакојим по триста хајдуках,
»Робе, пале на четири стране,
»Који љуто дину додијаше
»И турскоме Мухамеду свецу:
»Робе буле, а сијеку Турке,
»Поробише куле и дућане,

„Посјекоше на друму трговце,
„Разбише нам хаџије од ћабе,
„Ашлук ћабу носе на Цетиње,
„И све траже Иван-беговину.
„Ако ли нам ово не вјерујеш,
„Мож ли знати, мож ли запазити,
„Кад од цара царев ферман дође,
„Ферман дође земљи Румелији,
„Други дође на Босни везиру,
„Дигоше се два силна везира,
„Да поробе малу Гору Црну,
„Да седморо Брдах подараче,
„Тадер Петар бјеше Петровићу,
„На Цетиње владика суђаше,
„Он покупи своје Црногорце,
„И дочека обадва везира
„И њихово војске сто хиљадах
„Насред Чева насред Горе Црне,
„Ту разбише обадва везира
„И њихово војске сто хиљадах,
„И грдне их натраг повратише.
„Аман пашо, аман господаре!
„Ако ли ни (ти) то не вјерујеш,
„Мож ли знати, мож ли запазити,
„Кад од цара царев ферман дође,
„Понесе га дели-баша Мујо,
„И поведе хиљаду делијах,
„Све делије од Анадолије
„И све баше од Урумелије,
„Донијеше царева фермана
„У силнога од Босне везира,
„Да он дигне на Морачу војску,

„Везир диже силновиту војску,
„Војске бјеше педесет хиљадах,
„На Морачу влашку ударише,
„Дочекаше Морачки јунаци
„Е Брђани, сиви соколови,
„Посјекоше дели-башу Муја
„И његову хиљаду делијах,
„Погазише царева фермана,
„И узеше цареве барјаке.
„И те бисмо јаде опростили,
„Но за Бога, драги господаре!
„Јеси л' чуо, јес' ли разумио
„За Махмута, Скадарског везира?
„Што чуваше цареве границе,
„По границам' слобођаше Турке,
„По ћенару савијаше рају,
„А по крају стављаше пандуре,
„Доношаше од кавурах главе,
„Те чуваше земљу Арбанију,
„Он подиже силовиту војску,
„Пуно војске шездесет хиљадах,
„Да опали ломну Гору Црну,
„Да седморо Брдах подарачи
„Ради Шама и турскога дина,
„Да освети обадва везира;
„Дочека га Цетињски владика
„На Крусама више Љешкопоља
„Су његово три хиљад' војниках.
„Аман пашо, немила састанка!
„Посјекоше Махмута везира,
„А шњим војске дванаест хиљадах,
„Понијеше главе на Цетиње.

„Кад владика вечерњу читаше,
„Махмут везир ту му се клањаше:
„То је јазук цару у Стамболу.
„И те бисмо јаде опростили,
„Ема ево и јада горега:
„Јес' ли чуо, јели т' ко казао,
„Какав бјеше Ченгић Смаил ага?
„Он бијаше царев капиџија,
„Па се диже у племе Дробњаке,
„Да покупи цареве хараче,
„Посјекоше и њега Брђани
„И код њега тридесет беговах,
„Све господе од Херцеговине,
„Понијѐше на Цетиње главе.
„И те бисмо зулум опростили,
„Ма ни више живовања нема:
„Књаз Данило с војском ударио,
„Те ни узе бијела Жабљака,
„Седамдесет пос'јече беговах,
„Затр̀о је земљу Арбанију,
„Већ од њега живљет' не можемо,
„Од Данила Петровића књаза,
„Љуто турском дину додијао!“
Омер паша када разумио
За велику даву од Тураках,
Црна Гора шта је додијала,
Он Турцима тако говораше:
„Аман, аман, аге и бегови!
„Да пишемо мазаре крваве
„У Стамболу цару честитоме,
„Да просимо његова фермана
„И његова четири везира,

„Шњима војске стотину хиљадах
„И велику рану и цебану,
„Да уд'римо малој Гори Црној,
„Браћо Турци, су четири стране,
„На Цетиње да се састанемо,
„Да Данила жива уфатимо
„И његово дванаест сенатах,
„Да честиту цару отправимо,
„Да га царе у довлету пита,
„Из чије је главе заратио:
„Ал' из главе цара Русијскога,
„Ал' из главе Бечкога ћесара,
„Али собом самовољни били?
„Када бисмо, моја браћо Турци!
„Опалили ломну Гору Црну,
„Разурили влашке манастире,
„На Цетиње језан изучили,
„Тадар бисмо, мила браћо Турци!
„Ми цареву окренули војску,
„И на Котор с војском ударили,
„У Нијемца Котор прифатили,
„Онђе бисмо с војском починули,
„Па отолен Рисну ударили,
„Пофатали Рисанске делије,
„Што тргују с ломном Гором Црном,
„Па отолен окренули војску
„Крајем Боке граду Дубровнику,
„Освојили града Дубровника,
„И по граду покупили благо,
„Оправили цару честитоме,
„И цареву хазну напунили."
Ма не веле Турци: ако Бог да,

Но се Турци у силу уздају,
А сила је у Бога вишњега.
Ту су ситан мазар оправили
У Стамболу цару честитоме
За велику даву од Турака,
Турска вјера што не може живљет'
Од Данила, Црногорског књаза:
„Молимо те, царе господаре!
„Пошљи нама четири везира,
„Шњима војске стотину хиљадах,
„И за војском рану и цебану,
„Да на Црну Гору ударимо,
„И да Црну Гору раскопамо,
„Да од врага не остане трага;
„Учињећеш дину задужбину
„А прославит' име у свијету."
Када цару ситан мазар дође,
Срдито је на ноге скочио,
На дозива четири везира:
„А на ноге, аге и везири!
„Ево вама војске сто хиљадах
„И за војском тапи и топови
„И велика рана и цебана,
„И дађу вам турали фермана,
„Хајте, лале, шехер-Сарајеву,
„Наћи ћете шерашћера мога,
„Он ће вама с војском управљати
„И на Црну Гору ударити
„И похарат', огњем изгорјети,
„Црногорског књаза уфатити,
„Пошљите га мени у Стамболу."
Везири су цара послушали,

Приватише војске сто хиљадах,
И дођоше шехер-Сарајеву,
Донијеше царева фермана
Омер-паши, цареву већилу.
Кад он виђе царева фермана,
Тада стаде разређиват' војску:
Дервиш-пашу на поље Грахово,
Три везира на Острог планину
На светога Василију свеца,
И да сврну на питому Жупу,
У њу кажу Крца капетана
Од забитске куће Петровића,
Ту ће бити Брђани јунаци,
И браниће српске манастире.
Осман-пашу на Црницу малу:
„А ја одох преко Арбаније,
„Да уд'римо с војском на ширину,
„На ширину у Бјелопавлиће:
„Но ме чујте, лале и везири!
„Једног дана и једног сахата
„На Цетиње да се састанемо,
„Црногорског књаза уфатимо,
„И његову силу саломимо,
„Нашем цару измет учинимо.“
То рекоше, на ноге усташе,
На четворо војску поведоше,
Су четири стране да ударе.
Хабер књазу на Цетиње дође,
Па од земље на ноге устаде,
И велике топове упали,
Хабер даде малој Гори Црној,
Да се млади купе Црногорци,

А нареди Мирку брату своме:
„Бирај, Мирко, кога тебе драго,
„Хајде шњима у питому Жупу,
„Те се туна покољ'те с Турцима;
„Ако буде сила у Турчина,
„Остав' Жупу, хајде у Острогу,
„Немој пуштат' Василију свеца
„Нако с твојом са рамена главом:
„Е се бојим, и кажу ми људи,
„Е ће издат' Брцки капетани."
Мирко књаза добро послушао,
Па појаха хата од мегдана,
Узе собом неколико другах,
Сенатора Церовић-Новицу
И сердара Ђурашковић-Сава,
Од Ћеклића два сокола сива,
Попа Пера и војводу Ђура
И рођака Пера капетана,
И још шњима неколико другах,
Те пођоше преко Горе Црне,
Брже дошли у питому Жупу,
И ту нашли Крца Петровића
И сокола Пека капетана,
Ђе чињаху станак с Жупљанима;
Тек виђеше свога господара,
Весеље му чине из пушаках,
Добро су се Мирку ограшили,
Па му љубе руке и кољена:
„Благо нама, огријано сунце!
„Када ни те књаже оправио,
„Не жалимо сада умријети."
Ма их Мирко добро слобођаше,

И питаше за турску ордију,
На коју ће банду ударити.
Сердар Шого Мирку кажеваше:
„Ја сам синоћ војску уходио,
„Учуо сам у војску телара,
„Е ће сјутра на Божић ујутру,
„Теке сване и огране сунце,
„На манастир овђен ударити.“
Тадер Мирко поче соколити:
„Не бојте се, моји соколови!
„Ил' ћемо их овђен дочекати,
„Но ме слушај, Шого, моја слуго!
„Ти покупи Жупске поглавице,
„Хајде шњима право Бухавици,
„И ево ти Пера капетана,
„Ту ће доћи пјешци и коњици
„И пред њима сви Никшићки Турци,
„И тунак се шњима покољите,
„Ја ћу овђен с Новицом чекати
„И с осталом јуначком дружином,
„Дочекати низам уређени
„И осталу сву турску ордију,
„Без замјене цркву пустит' нећу.“
Како рекли, тако учињели.
Кад у јутро зора забијели,
Боже мили, сила ударила,
Ударила сила и ордија,
На манастир са свакоје стране,
Навалили с топом и кумбаром;
Ема Мирко слободи дружину;
„Не бојте се, моји соколови!
„Мол'те Бога, а туците Турке,

„Без замјене не пуштајмо цркву.“
Црногорци сви слушају Мирка,
Пушке грме, крв се пролијева,
Све падају на буљуке Турци,
А кад мрче и почину сунце,
Одбише се од авлије Турци.
Ема Мирка гласи допадоше,
Баш од војске паше шерашћера,
Е ће Турци Жупу оставити,
А на Острог с војском ударити,
Тада Мирко кликну Црногорце:
„А на ноге, моји соколови!
„Јуначки смо Жупу осветили
„И бијелу цркву светог Луку,
„Но ми ево гласи допадоше,
„Е ће сјутра сва турска ордија
„Ударити преко Планинице
„На светога Василија свеца,
„Него хајте да их дочекамо.“
Сва дружина Мирка послушала,
И одоше гори Бухавици,
Здраво дошли горњем манастиру,
И тун' свецу пољубили руку,
Међу собом вјеру уфатили,
Да чувају Василија свеца,
Како им је књаже наредио;
Ма се мука, браћо, затворити,
Предали се Брцки капетани
И њихова војска сваколика,
Нагрдили себе пред свијетом,
А пред књазом име изгубили,
Ласно Турцим' на Острог уд'рити,

Е имаху педесет топовах,
Те гађаху Василију свеца,
Ема бјеху уздајна дружина
Са соколом Мирком Петровићем,
Те шибама одбијају Турке,
И туку их на свакоју страну,
Стоји јаук око манастира.
Боже мили, чуда великога!
Ко ће сили Божјој одољети,
Ко л' побити све цареве Турке?
У манастир пољу Црногорци,
Прип'јевају свога господара,
Свијетлога на Цетиње књаза:
„Господару, на далеко ли си!
„Сунце жарко, на високо ли си!
„Брђани се сви твоји предаше,
„И пашама руку пољубише,
„Брат ваш Мирко у невољу цмили,
„Нема шњиме но двадесет другах,
„Соколовах од Горице Црне,
„А на њих је велика невоља:
„Дан осми је јутрос освануо,
„Ни сједоше, ни љеба једоше,
„Но све туку Турке на буљуке,
„А кликују свога господара,
„Да им шиље индат у Острогу."
Глас допаде књаза на Цетиње.
Теке бјеше војску окупио,
А Ђорђија дође из Русије,
И каза му што је и како је,
Па на троје разређује војску:
Једну даде Перу, стрицу своме

Да он Мирку оде у индату,
А Ђорђију на Црницу спреми;
А ситну је књигу направио
На Грахову војводи Јакову:
„Чекај бане, војвода Јакове!
„Турска ће те војска опасати,
„Прибрани се у бијелу кулу,
„Док овамо побијемо Турке.“
Па Данило хата појахао,
А пред војском у Брда отиде.
На царева уд'ри шерашћера,
Стаде цика танкијех пушаках,
Стоји јека вељијех топовах,
А у Турке загрмљеше муње,
Огњевите муње и громови,
То не бјеху муње од облаках,
Него војска Петровића књаза,
Тун' цркају хати и парипи,
Гину млоги крајичници Турци,
Сијеку их млоги Црногорци.
Хиљаду им посјекоше главах,
И толико живих уфатише,
Преко Зете Турке прођераше,
Хиљаду их Зета потопила;
Књаз ишћера из границе Турке.
У то га је књига допанула
Од широка поља Црмничкога,
Од сокола Петровића Ђорђа:
„Господару, огријано сунце!
„Посоколи твоје Црногорце,
„Ми овамо задобисмо Турке,
„А цареве топове узесмо

„И велику хазну и џебану,
„Из граница Турке ишћерасмо,
„Пет стотинах главах посјекосмо,
„И толико живих пофатасмо;
„Брзо ћу ви у помоћи доћи.“
Књаз Данило шемлук учинио.
У томе му друга књига дође
Од сокола Мирка војеводе
Од Острога б'јела манастира:
„Весели се, драги господаре!
„Кад ми Перо дође у индату,
„Да смо силу турску потиснули,
„Василију свеца одбранили,
„На границу ишћерали Турке,
„И посјекли шест стотинах главах,
„И толико живих пофатали.“
Књаз Данило шемлук учинио,
И слободи своје Црногорце,
Туку Турке на четири стране
Три мјесеца од године данах.
Ма ево ти муке и невоље
Од сокола војводе Јакова
Од широка поља Граховога:
На њега је сила ударила,
Дервиш паша од цара турскога,
За њим војске дванаест хиљадах,
Војводине куле опасали,
Боже мили, да је вићет' коме,
Како силно Турци ударише!
С једне стране топовима туку,
С друге стране бију из пушаках,
С треће стране стубе прислањају,

Да ускоче у бијеле куле;
Ал' се брани војвода Јакове
Са соколом Вуком Поповијем
И са Антом, сином јединијем,
И соколом Живком Перовићем,
И око њих педесет момаках,
Све јунака како ватра жива,
Стоји јека танкијех пушаках,
Стоји јаук у војску Тураках,
Пролива се крвца од јунаках,
Како бурна киша из облака,
Око куле провреше потоци;
Погледа се војводићу Анто
Са соколом Вуком Поповијем,
Кâ и вуци један на другога,
За гола се гвожђа дофатају,
Да искоче у турску ордију,
Но им не да војвода Јакове:
„Стан'те море, а туците Турке,
„Цуце ће ни доћи у индату."
Тун' се храбро и витешки бране,
Ти педесет биранијех другах
Су толико турскијех хиљадах:
Пет стотинах убише Тураках,
А толико раном обранише;
Бране се у бијелу кулу
За двадесет од мјесеца данах,
Док сам паша на ноге скочио
И на силу Турке наћерао,
На бијелу војводину кулу,
Па на врата валом навалише,
Дочекаше бирани јунаци,

Док мртвијем завалише врата;
Ма залуду, ништа не помага,
Сила турска запалила кулу,
У пећину утече војвода
Су његово педесет јунаках,
Четири му бјеху погинула.
Тун' стајаше три бијела дана,
Док за њима низам кидисао,
И пећину димом напунише,
Свакојега извадише жива,
Изгубише другах половину,
Међу њима војводу Јакова,
Војводина опремише Анта,
Око њега двадест и пет другах
У Мостару граду бијеломе.
Док глас цару Николају дође
У бијелу Петербургу граду,
Е је силан царе ударио
На витешку српску Гору Црну,
На коју ј' он наслонио руку,
И својијем прекрилио крилом,
Он срдито на ноге ћипио,
Турском цару књигу отправио:
„Султан царе од Стамбола града!
„Што навојшти српској Гори Црној,
„На коју сам наслонио руку?
„Ево више од триста годинах,
„А сад сам им поставио књаза,
„Па си, царе, књазу заратио,
„Да му палиш б'јеле манастире,
„Топом бијеш Василију свеца;
„Што ти божи чине угодници?

„Чу ли, царе, божи отпадниче!
„Враћај војску с мале Горе Црне,
„Ал' се држи, ево мене на те:
„Ал' ћу моју круну изгубити,
„Али тебе Стамбол приватити.“
Кад је цара књига допанула
Од силнога краља Николаја,
Он се каја, што је учинио,
Па начини ситнога фермана
Омер-паши, својему већилу:
„Врћи војску, хајде у Стамболу,
„Русија је мене заратила,
„Удари ми Николаје краље.“
Каде паши ситан ферман дође,
О јаду се бјеше забавио:
Два дијела војске изгубио,
Црна Гора здраво останула,
Никаква јој не учини квара,
Ни посјекô бирана јунака
До сокола војводу Јакова.
„Немам с киме ходит' у Стамболу.“
Богу фала, Срби задобише!
Све у здравље цара Русијскога
И сокола Петровића књаза!

LSer.C
K1825s

541646
Karadžić, Vuk Stefanović (comp.)
Српске народне пјесме.
кн. 8
[Translit.: Srpske narodne pjesme.]

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

SEEN BY
PRESERVATION
SERVICES
DATE...OCT.02.1987...